

Příloha 1

Vstupní analýza Strategického rámce hospodářské restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje

**MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR**

Vstupní analýza vznikla v rámci činnosti pracovní skupiny vedené Ministerstvem pro místní rozvoj, jejímiž členy jsou zástupci dotčených krajů, kanceláře zmocněnce vlády pro Moravskoslezský, Ústecký a Karlovarský kraj, Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva pro místní rozvoj a zpracovatelského týmu.

Obsah

1	Úvod	5
1.1	Východiska vzniku vstupní analýzy pro strategii hospodářské restrukturalizace.	5
1.1.1	Zaměření vstupní analýzy pro strategii hospodářské restrukturalizace.....	5
1.1.2	Metodika zpracování vstupní analýzy Strategie hospodářské restrukturalizace	6
2	Stručná charakteristika krajů.....	8
2.1	Ústecký kraj	8
2.2	Moravskoslezský kraj.....	9
2.3	Karlovarský kraj	9
3	Základní makroekonomická analýza.....	10
4	Problémové analýzy pro restrukturalizace krajů.....	11
4.1	Společný souhrn – společný problémový strom a klíčové problémové okruhy krajů Karlovarského, Moravskoslezského a Ústeckého.	11
4.2	Problémová analýza pro restrukturalizaci Ústeckého kraje.....	17
4.2.1	Rozvojový potenciál a rizika dalšího vývoje Ústeckého kraje.....	32
4.3	Problémová analýza pro restrukturalizaci Moravskoslezského kraje.	34
4.3.1	Rozvojový potenciál a rizika dalšího vývoje Moravskoslezského kraje	50
4.4	Problémová analýza pro restrukturalizaci Karlovarského kraje	52
4.4.1	Rozvojový potenciál a rizika dalšího vývoje Karlovarského kraje.....	73
5	Rešerše intervencí realizovaných v krajích.....	75
5.1	Hodnocení podpory krajů z vybraných operačních a národních programů.....	75
6	Seznam stakeholderů, s nimiž byly vedeny rozhovory.....	79
7	Souhrn výsledků provedených rozhovorů.....	82

Seznam obrázků

Obrázek 1: Společný problémový strom a klíčové problémové okruhy krajů Karlovarského, Moravskoslezského a Ústeckého	13
Obrázek 2: Nedostatek kvalifikované pracovní síly s požadovanými kompetencemi (zejména v technických oborech) v Ústeckém kraji.....	23
Obrázek 3: Dominance ekonomických aktivit s nižší přidanou hodnotou vedoucí k dlouhodobému ztracení pozice v ekonomické výkonnosti v Ústeckém kraji	27
Obrázek 4: Malá inovační výkonnost ekonomiky s omezeným potenciálem pro inovace vyšších řádů v Ústeckém kraji	31
Obrázek 5: Malá podnikavost lidí, nízká míra zakládání nových podniků a nedostatečný úspěch/expanze domácích firem na mezinárodních trzích v Moravskoslezském kraji	37
Obrázek 6: Nedostačující míra a dopad inovačních aktivit v Moravskoslezském kraji – nízký inovační potenciál firem a slabší výkon VaV ve srovnání s vyspělými inovačními regiony v globální konkurenci	42
Obrázek 7: Nedostatek zaměstnanců dobře připravených pro uspokojení poptávky na současném i budoucím trhu práce v Moravskoslezském kraji.....	49
Obrázek 8: Malý příliv přímých zahraničních investic v Karlovarském kraji.....	56
Obrázek 9: Slabý domácí podnikatelský sektor v Karlovarském kraji	60
Obrázek 10: Nízká vzdělanost a kvalita, nevhodné oborové zaměření a nedostatek osob na trhu práce v Karlovarském kraji	64
Obrázek 11: Nedostatečně využitý potenciál lázeňství a cestovního ruchu pro růst konkurenceschopnosti kraje v Karlovarském kraji.....	69

1 Úvod

1.1 Východiska vzniku vstupní analýzy pro strategii hospodářské restrukturalizace.

Problémová analýza vyplývá z usnesení Vlády České republiky ze dne 19. října 2015 č. 826. Tímto usnesením vlády byl schválen záměr s členy mezirezortního týmu zpracovat na základě vstupní analýzy a sběru podnětů z jednotlivých krajů soubor rozvojových opatření, která budou tvořit podklad pro Strategii hospodářské restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje.

Garantem zpracování je Ministerstvo pro místní rozvoj, tvorba Problémové analýzy probíhala v koordinaci s aktéry z jednotlivých krajů a byla projednávána na operativní mezirezortní pracovní skupině se zástupci dotčených krajů.

1.1.1 Zaměření vstupní analýzy pro strategii hospodářské restrukturalizace.

Karlovarský, Moravskoslezský a Ústecký kraj byly historicky specializovány na tradiční odvětví s významnou rolí těžkého průmyslu, těžby a energetiky. Hospodářská transformace v těchto krajích byla i z těchto důvodů náročnější, obtížnější a pouze částečně úspěšná. Současné postavení krajů v českém hospodářství, vývoj tohoto postavení a koncentrace dílčích problémů, které souvisí s historickou specializací krajů, ukazují na nedokončenou transformaci, která ovlivňuje ekonomický rozvoj a konkurenceschopnost krajů jako celku, s širším dopadem na sociální a environmentální oblasti (1). Z toho vyplývá potřeba restrukturalizace hospodářství uvedených krajů.

Česká republika také čelí/bude čelit výzvám spojeným s vývojem globální ekonomiky a ve spojení s nimi se bude česká ekonomika dále proměňovat. Uvedené tři kraje mají pro takovou proměnu výrazně horší pozici a je pravděpodobné, že některé nadcházející změny (např. cena energetických surovin, snižování potřeby lidské práce) budou mít v těchto krajích i kvůli jejich hospodářské struktuře výraznější dopady než v ostatních krajích ČR. Jestliže Česko stojí před nutností růstu konkurenceschopnosti celé ekonomiky, v krajích Karlovarském, Moravskoslezském a Ústeckém je potřeba růstu konkurenceschopnosti více než jinde doprovázena potřebou restrukturalizace hospodářství.

Pro účely analýzy chápeme hospodářskou restrukturalizaci v užším pojetí jako proměnu struktury soukromého sektoru, a to v několika rozměrech, které zahrnují:

- kvalitativní proměnu stávajících firem – růst jejich produktivity, vstup na nové geografické nebo produktové trhy, apod. – v jejichž důsledku firmy budou na světových trzích úspěšnější
- příchod nových firem odjinud, jedno zdali z ČR nebo ze zahraničí a bez ohledu na vlastnictví; souvislost s restrukturalizací je dána tím, že nově příchozí firmy mohou (nemusí) přinášet nové obory nebo nové druhy aktivit
- vznik firem nových nebo rychlejší růst stávajících malých firem a jejich vstup na nové geografické či produktové trhy.

K restrukturalizaci ekonomiky jsou nezbytné také vhodné vnější podmínky, které restrukturalizaci v užším pojetí ovlivňují, přestože změna těchto podmínek samotných restrukturalizaci hospodářství nezpůsobí. Sem patří zejména vzdělávání (vzdělávací systém, vzdělanost populace, ...), životní prostředí, brownfields, sociální situace a další faktory. Tato témata jsou v analýze také zahrnuta, a to

zejména v souvislosti s restrukturalizací, jako faktory, které jí brání, činí ji obtížnější nebo jí naopak napomáhají. V tomto smyslu např. vzdělávání, jeho kvalita a přiměřenost, jeho nabídka a zájem o určité obory jsou chápány jako jeden z faktorů, který napomáhá rozvoji a růstu firem, jejich konkurenceschopnosti, vzniku nových firem, nebo jim naopak brání. Podobně brownfields mohou být jak bariérou rozvoje, tak příležitostí pro rozvoj určitých typů aktivit, které mohou pomoci restrukturalizaci, např. vzniku a rozvoji firem strategických služeb zaměřených na rekultivace a zlepšení stavu krajiny.

Vstupní analýza se proto snaží identifikovat takové faktory, které souvisí s výkonností regionálních ekonomik a na (i) klíčové problémy související s restrukturalizací a jejich příčiny, případně tendence změny/vývoje těchto problémů či potřeby jejich změny, (ii) klíčové bariéry přeměny struktury ekonomiky, především na úrovni kraje/krajů, s doplněním o relevantní bariéry na úrovni firem nebo na úrovni státu.

Vstupní analýza představuje výchozí podklad pro návrh strategie hospodářské restrukturalizace obou krajů a pro návrh opatření, která hospodářskou restrukturalizaci podpoří. Od jiných strategií, které existují v krajích i na národní úrovni, se odlišuje. Krajské obecné rozvojové strategie jsou založeny na široce zaměřeném chápání rozvoje regionu a zohledňují všechny kompetence klíčových aktérů, od rozvoje infrastruktury, přes sociální oblast, školství, kulturu a společenské zázemí až po životní prostředí a kvalitu života. Strategie hospodářské restrukturalizace a její vstupní analýza se zaměřují na faktory, které ovlivňují či působí proměnu hospodářství kraje, tedy především proměnu soukromého sektoru. Ve vstupní analýze jsou faktory, jako je životní prostředí, sociální situace a další, zahrnuty v podobě souvisejících faktorů a podmínek, v podobě důsledků či možných dopadů nebo v podobě rizik, souvisejících s neřešenými či neúspěšnými hospodářskými politikami či obecněji vývoje kraje. Vstupní analýza nemá ambici, a jejím předmětem ani nebylo, zabývat se všemi aspekty kvality života obyvatel. Soustřeďuje se pouze na nejvýznamnější faktory, které ovlivňují ekonomickou výkonnost, a jsou proto klíčovými faktory konkurenceschopnosti Moravskoslezského, Ústeckého a Karlovarského kraje.

1.1.2 Metodika zpracování vstupní analýzy Strategie hospodářské restrukturalizace

Zpracování vstupní analýzy probíhalo několika navzájem se doplňujícími způsoby, které kombinovaly různé zdroje informací, dat a zjištění: (i) základní makroekonomická analýza využívá data aktuální v době zpracování, která jsou dostupná převážně z ČSÚ, případně z jiných běžných zdrojů sekundárních/statistických dat, dalším zdrojem byly (ii) analytické, koncepční a strategické dokumenty jednotlivých krajů, součástí prací byly rovněž (iii) fokusní skupiny a individuální rozhovory s představiteli veřejné správy i soukromého sektoru v krajích.

Základní makroekonomická analýza byla zpracována souhrnně pro všechny tři kraje. Jejím účelem je poskytnout rámec pro další dílčí a problémové analýzy. Tato analýza ukazuje situaci v krajích a její vývoj v národním srovnání, představuje tedy určitý benchmark pro posouzení pozice sledovaných krajů, zpravidla vůči průměru ČR. Umožňuje také do určité míry porovnávat jednotlivé kraje navzájem, přestože to není jejím hlavním cílem. Základní makroekonomická analýza indikuje strukturální změny týkající se demografického vývoje, ekonomického vývoje (včetně přímých zahraničních investic) a vývoje na trhu práce, dále poukazuje na základní charakter vnitrokrasových rozdílů a ukazuje také pozici regionů v evropském měřítku (EU 28). Základní makroekonomická analýza poskytuje srovnání v horizontu posledních 10-15 let, národní srovnání vůči průměru ČR používají v některých případech

data, která nezahrnují Prahu, a to v případech, kdy údaje za Prahu celý soubor deformují. Základní makroekonomická analýza je také jedním ze zdrojů dílčích zjištění a závěrů pro problémové analýzy jednotlivých krajů.

Problémové analýzy jednotlivých krajů představují těžiště Vstupní analýzy. Soustřeďují se na popis klíčových problémů krajů, jejich příčin a možných či pravděpodobných důsledků a popisují rovněž rozvojový potenciál a rizika dalšího vývoje krajů v kontextu klíčových problémů kraje. Problémové analýzy mají formu stromů problémů, které jsou doplněny podrobnějším vysvětlením dílčích problémů, jejich příčin a důsledků a také popisem hlavních vazeb a vzájemných ovlivnění mezi jednotlivými příčinami a klíčovými problémy. Vycházejí z různých zdrojů – hlavními zdroji dílčích zjištění a závěrů jsou analytické, koncepční a strategické dokumenty krajů, doplněné o poznatky ze základní makroekonomické analýzy. Stromy problémů a jejich vysvětlení a detaily byly ověřeny a dále doplněny na základě rozhovorů s představiteli veřejné správy a soukromého sektoru ve všech krajích. Potenciál rozvoje krajů a rizika jejich dalšího vývoje jsou založeny na podobných zdrojích, popisují okolnosti, které nejsou samy o sobě součástí stromů problémů, ale přesto ovlivňují klíčové problémy nebo jejich dílčí příčiny, často komplexním způsobem, nepřímo nebo zprostředkovaně.

Potenciál rozvoje krajů, rizika jejich dalšího vývoje v kombinaci s důsledky klíčových problémů představují určitou **predikci vývoje krajů**. Důsledky v problémových stromech a rizika poukazují na skutečnosti, které mohou nastat, pokud nebudou klíčové problémy restrukturalizace řešeny, potenciál dalšího vývoje predikují některá možná řešení.

Klíčová zjištění a problémová analýza byla doplněna o **sběr podnětů od regionálních aktérů a mezirezortní skupiny formou strukturovaných rozhovorů a focus groups s klíčovými stakeholdery** s cílem ověřit dílčí zjištění problémových analýz a jejich logiku v kontextu klíčových problémů, popsat probíhající trendy, možné scénáře dalšího vývoje a strategické směřování regionů. Rozhovory s významnými aktéry a fokusní skupiny byly zaměřeny na následující okruhy:

- Minulost kraje, dosavadní úspěchy a neúspěchy s důrazem na restrukturalizaci hospodářství a jejich důsledky pro současnost a pro další směřování krajů.
- Současná situace kraje, silné a slabé stránky jejich hospodářství, potenciály a rizika dalšího vývoje, podmínky pro podnikání v kraji, a to jak pozitiva, tak bariéry, u firem také důvody lokalizace a specifické podmínky pro podnikání konkrétní firmy.
- Budoucnost kraje, pozitivní a negativní vnější vlivy na národní, evropské i globální úrovni a jejich důsledky pro další vývoj kraje.
- Potřeby kraje a institucionální podmínky, tedy zjištění co by se v krajích mělo změnit a kdo by měl změny realizovat, ochota podílet se na změnách a doporučení dalších významných aktérů.

K rozhovorům a do fokusních skupin byli pozváni vedoucí představitelé významných organizací působících v kraji, jejichž zkušenosti z působení v krajích mohou být přínosem pro budoucí strategii restrukturalizace. Organizace byly vybírány ve spolupráci s kanceláří zmocněnce vlády s ohledem na to, že jejich poslání, kompetence či postavení mohou mít na restrukturalizaci krajů vliv. Zahrnovaly proto vybraná města v krajích, představitele výzkumných organizací či vysokých škol, významných firem s důrazem na různorodé zastoupení oborů.

Seznam oslovených klíčových aktérů je uveden v závěru tohoto dokumentu.

Zjištění z rozhovorů a fokusních skupin byla zapracována do problémových analýz, zpravidla jako součást vysvětlujících textů, doplňujících a zpřesňujících informací, apod. Je třeba zdůraznit, že se jednalo o rozhovory s významnými představiteli různých organizací působících na území kraje a cílem bylo zjistit jejich názory na problémy, možnosti a obecně na podmínky v krajích. Názory jednotlivých aktérů nebyly ověřovány.

Souhrnný přehled výsledků rozhovorů a fokusních skupin je uveden v příloze 2 tohoto dokumentu. Součástí vstupní analýzy Strategie hospodářské restrukturalizace je také rámcová **rešerše dosavadní cílené podpory státu** pro dotčené kraje poskytnuté Moravskoslezskému, Ústeckému a Karlovarskému kraji, včetně financování evropských fondů a stručné expertní vyhodnocení efektivity podpory.

2 Stručná charakteristika krajů

2.1 Ústecký kraj

Ústecký kraj se nachází na Severozápadě České republiky na hranicích s německou spolkovou zemí Sasko. Hranice s Německem je tvořena Krušnými horami, ve vnitrozemí se nachází České středohoří, zbytek území kraje má převážně rovinatý charakter. Na hranicích s Německem se nachází Národní park České Švýcarsko. Krajem protéká splavná řeka Labe, podél které vede důležitý železniční koridor vedoucí z Prahy do Drážďan a dále do Německa. V současnosti se dokončuje poslední úsek dálnice D8 Lovosice-Řehlovice, která propojuje Prahu s Drážďanami.

Ústecký kraj je tradičně průmyslová oblast s výraznou orientací hospodářství na těžký průmysl. Historicky se region specializuje na odvětví těžby nerostných surovin, zejména hnědého uhlí. Na tato odvětví jsou navázány i další obory (např. strojírenství, energetika). Po odsunu německého obyvatelstva po druhé světové válce došlo k znovuosídlení území kraje obyvatelstvem z jiných území tehdejšího Československa, které představovalo početně významnou pracovní sílu dělnických profesí využitelnou pro rozvíjející se těžký průmysl. Z tohoto důvodu je vysoká koncentrace obyvatel v pánevní oblasti a tato oblast představuje jedno z nejvíce urbanizovaných území České republiky. Jedná se o polycentrický region s pěti významnými regionálními centry. Naproti tomu nedošlo k úplnému dosídlení venkova a velice nízká hustota osídlení je v oblasti Krušných hor. V Ústeckém kraji žije také významná romská menšina.

Řada průmyslových odvětví (chemie, textilní a oděvní průmysl, strojírenství, těžba, energetika) prošla v 90. letech 20. století útlumem, popř. stagnací. Jako důsledek úpadku zmiňovaných odvětví se v Ústeckém kraji nachází mnoho nevyužívaných průmyslových objektů. Situace v oblasti životního prostředí se z dlouhodobého hlediska zlepšuje, avšak v kraji se nachází mnoho starých ekologických zátěží. Podstatná část ekonomiky kraje je postavena na menším množství velkých firem.

Také kvůli výše uvedeným důvodům se kraj potýká s dalšími socioekonomickými problémy, které jsou charakteristické pro ekonomickou transformaci, jako je vysoká nezaměstnanost, klesající cena nemovitostí, nevhodná vzdělanostní struktura, nedostatečně vyvinutá občanská společnost. V kraji je velmi nízký podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva.

2.2 Moravskoslezský kraj

Kraj patří mezi nejvíce urbanizované prostory v rámci celé České republiky. Je charakteristický nerovnoměrným osídlením, důsledkem dobývání černého uhlí a přidruženého průmyslu v Ostravsko-karvinské uhelné pánvi je i dnes nejvyšší hustota osídlení (polovina obyvatel) kraje právě na tomto území.¹ Jádrem je ostravsko-karvinská průmyslová a těžební pánev, jejíž industrializace byla spojena s využíváním místního nerostného bohatství, zejména kvalitního koksovatelného černého uhlí a s navazujícím rozvojem těžkého průmyslu a hutnictví. Byla a doposud je zde soustředěna těžba černého uhlí téměř celé produkce ČR.² Většina měst Moravskoslezského kraje v současné době následkem deindustrializace ztrácí obyvatelstvo a koncentrace osídlení se snižuje. Vedle průmyslové aglomerace s vysokou koncentrací obyvatelstva, jsou v kraji zemědělské, horské a podhorské oblasti na západě a jihovýchodě kraje s řidším osídlením.

Průmyslová výroba již není zaměřená výhradně do sfér těžkého průmyslu. Kraj se dnes orientuje jak na špičkové technologie, zdejší firmy se čím dál více prosazují v oblasti informačních technologií, elektronice, elektrotechnice a automobilovém průmyslu. Od počátku 90. let dochází ke zlepšení životního prostředí vlivem poklesu průmyslové výroby, používání šetrnějších technologií a značným investováním do oblasti ekologie, i přesto patří kraj mezi ekologicky nejzatíženější oblasti v České republice. Nejzávažnější jevy: kontaminace půdy a podzemních vod v důsledku průmyslové činnosti, důlní poklesy a znečištění povrchových vod. Nejzávažnější dopady na životní prostředí se koncentrují do střední a severovýchodní části kraje (Ostravsko, Karvinsko a Třinecko).

Posilování výzkumu, vývoje a inovačního prostředí v Moravskoslezském kraji je spojeno jak s tradičními odvětvími, zejména strojírenstvím, tak s novými, rozvíjejícími se obory, jako jsou IT technologie, environmentální technologie a moderní energetika. V odvětvích IT technologií, environmentálních technologií, moderní energetiky a materiálů jsou na území Moravskoslezského kraje realizovány infrastrukturní projekty regionálních výzkumných a vývojových center v rámci Operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace nebo například evropsky významný projekt v oboru IT technologií Centrum excelence IT4Innovations.

2.3 Karlovarský kraj

Karlovarský kraj se nachází v nejzápadnější části České republiky, sousedí s Plzeňským a Ústeckým krajem, a také s Bavorskem a Saskem. Reliéf kraje je charakteristický nížinatou pánevní oblastí, kde leží hlavní sídla kraje – Karlovy Vary, Sokolov a Cheb, a kde je koncentrována populace i ekonomické aktivity. Mimo pánevní oblast v centrální části kraje se nachází hornatá území³ s velmi malou hustotou osídlení i horší dopravní dostupností. Mezi Chebem a Karlovými Vary prochází hlavní dopravní tepna kraje, silnice D6. Přímé rychlostní napojení na českou dálniční síť, Prahu a německou dálniční síť zatím chybí.

Pro tradiční specializaci kraje jsou důležité přírodní zdroje a nerostné bohatství. K historické specializaci patří tradiční odvětví výroby skla, porcelánu, stavebních hmot a textilní průmysl, v posledních 20 letech však ztrácejí na významu zejména díky své vysoké náročnosti na energie, suroviny a lidské zdroje a částečně neúspěšné transformaci klíčových firem v kraji. Přesto existuje

¹ Socioekonomický atlas Moravskoslezského kraje, ACCENDO 2012 (Zpracovatel Lubor Hruška a kol.)

² Analýza socioekonomického rozvoje Moravskoslezského kraje, Ministerstvo pro místní rozvoj 2010 (Zpracovatel ProFaktum, s.r.o.)

³ Krušné hory, Smrčiny, Slavkovský les a Doupovské hory

malé množství firem z těchto oborů, které se dokázaly úspěšně restrukturalizovat, využít své dlouho akumulované know-how a rozvíjet nové aktivity, které jsou úspěšné na nových trzích v produktovém i geografickém smyslu. Strukturu ekonomiky proměňují i zahraniční investoři, jednotlivě v kraji představují významné investory, jejich souhrnný vliv na přeměnu ekonomiky je však menší než v jiných regionech ČR, neboť kraj je pro ně méně atraktivní a nemá pro ně tak příznivé podmínky⁴ a celkové množství investic v kraji i jejich charakter za ostatními kraji zaostávají.

Významnou roli hraje lázeňství a s ním spojené služby, které představují nejvýznamnější koncentraci těchto odvětví v ČR vůbec. Lázně slouží jak klientům či pacientům z ČR, tak přitahují mezinárodní klientelu, zatím spíše ze zemí, jejichž zájem o Karlovarsko je tradiční, jako jsou SRN a Rusko.

Ekonomika Karlovarského kraje je rovněž dlouhodobě specializována na těžbu a energetiku. V kraji se nachází významné důlní kapacity na těžbu hnědého uhlí, jehož zásoby se však postupně ztenčují a těžební průmysl v kraji bude proto nucen v horizontu zhruba 10-15 let svoji činnost ukončit. Zejména na tradiční odvětví jsou navázány činnosti strojírenských firem, roli má i chemický průmysl.

Populace i struktura osídlení kraje i v současnosti nesou stopy výrazných změn po roce 1945. Vysídlení německého obyvatelstva a následné dosídlování zejména pro potřeby těžkého průmyslu proměnily značně populaci kraje – obce v periferních částech kraje buď zanikly, nebo byly marginalizovány, výrazně posílila vybraná města v pánevní oblasti. Specifické požadavky na pracovní sílu vyplývající z po desetiletí uměle podporované průmyslové specializace měly a mají dopady na socioprofesi strukturu a vzdělanost obyvatelstva. Současně jsou patrné i dopady do oblasti životního prostředí, ačkoliv se z dlouhodobého pohledu zlepšuje a v některých ohledech patří k nejlepším v ČR, stále v kraji existuje řada lokálních ekologických zátěží a brownfields.

Dlouho trvající a stále nedokončená transformace ekonomiky brzdí hospodářský růst kraje a má řadu dalších socioekonomických projevů jako je odliv především mladých a vzdělaných obyvatel mimo kraj, vyšší nezaměstnanost⁵, nízké mzdy a malá podnikavost lidí.

3 Základní makroekonomická analýza

Tato část je uvedena v příloze A.

⁴ Horší kvalifikační struktura lidských zdrojů, nedostatek vhodných a připravených ploch pro podnikání a další

⁵ Pouze v některých částech kraje (zejména Sokolovsko a periferní oblasti kraje)

4 Problémové analýzy restrukturalizace krajů

Problémová analýza pro strategii hospodářské restrukturalizace Karlovarského, Ústeckého a Moravskoslezského kraje navazuje na „Základní makroekonomickou analýzu“, která ukazuje výchozí ukazatele hospodářského vývoje v obou krajích a představuje rámec problémových analýz. Samotné problémové analýzy jsou zpracovány vždy zvlášť pro každý kraj a ukazují (i) klíčové problémové okruhy a podrobnější souvislosti příčin a následků v těchto okruzích, (ii) rozvojový potenciál a rizika rozvoje každého kraje, a to vždy s ohledem na krajská specifika a zvláštní podmínky.

Všechny kraje mají, jako strukturálně postižené kraje, mnoho problémů a dílčích podmínek společných. Tyto společné podmínky jsou soustředěny a popsány do společného stromu problémů, který ukazuje nejen tyto společné klíčové problémové okruhy, ale také jejich širší souvislosti a z pohledu hospodářské restrukturalizace vnější faktory (např. kvalita životního prostředí, sociální situace apod.), které jsou ovšem pro hospodářskou restrukturalizaci důležité a mohou představovat/představují významné bariéry nebo naopak významné dílčí důsledky strukturálního postižení. Jakkoliv jejich odstranění samo o sobě bude mít pro restrukturalizaci hospodářství krajů jen omezený význam, jejich přetrvávání může způsobit značné obtíže a malou efektivitu ostatních aktivit snažících se o restrukturalizaci hospodářství.

V každém kraji je identifikováno několik specifických okruhů problémů a jejich příčin a důsledků, jejichž povaha, obsah a projevy se v každém kraji odlišují, přestože mají některé společné rysy. Pro každý kraj je proto zpracováno několik dílčích stromů problémů, které ukazují klíčové souvislosti zvláštní pro daný kraj. Tyto stromy problémů jsou vždy podrobněji popsány a vztahy mezi jejich částmi jsou vysvětleny. Stromy problémů byly zpracovány s využitím jak „Základní makroekonomické analýzy“, tak s využitím celé řady dalších podkladů a zdrojů, jako jsou např. dříve zpracované analýzy, průzkumy, strategické dokumenty krajů, apod. Významným doplňujícím zdrojem pro zpracování stromů problémů a pro jejich vysvětlení byly také rozhovory s celou řadou významných představitelů různých organizací v krajích ve veřejné i soukromé sféře. Seznam aktérů, s nimiž byly vedeny rozhovory nebo kteří se účastnili fokusních skupin, je uveden v závěru Vstupní analýzy. Souhrnný záznam výsledků rozhovorů je vždy za každý kraj rovněž uveden v příloze.

4.1 Společný souhrn – společný problémový strom a klíčové problémové okruhy krajů Karlovarského, Moravskoslezského a Ústeckého.

Společným problémem Karlovarského, Ústeckého a Moravskoslezského kraje je nízká míra ekonomického růstu a zaostávání za ostatními regiony ČR (2). To je zásadní vnitřní charakteristika těchto krajů a současně klíčový problém, který rámuje ostatní dílčí a tematicky úžeji charakterizované problémy, na něž poukazuje předkládaná analýza a jejichž příčiny by měla řešit v dalším kroku navrhovaná strategie hospodářské restrukturalizace. Tempo ekonomického růstu je ve všech třech krajích dlouhodobě pod průměrem ČR a ztrácí na nejrychleji ekonomicky se rozvíjející kraje. Ekonomické zaostávání je však u každého z nich mírně odlišné, nejsilněji se makroekonomicky projevuje v Karlovarském kraji, který ještě v polovině 90. let minulého století patřil mezi hospodářsky nejsilnější regiony ČR, dlouhodobou stagnací i během období 2002-2007, kdy ostatní kraje rostly poměrně rychle, výrazně ztratil. Ústecký a zejména Moravskoslezský kraj naopak v tomto období ekonomicky rostly velmi rychle, a to i díky vyššímu přílivu PZI a specifické struktuře ekonomiky (2). Jejich stagnace z makroekonomického pohledu nastala zejména v posledních několika letech po roce

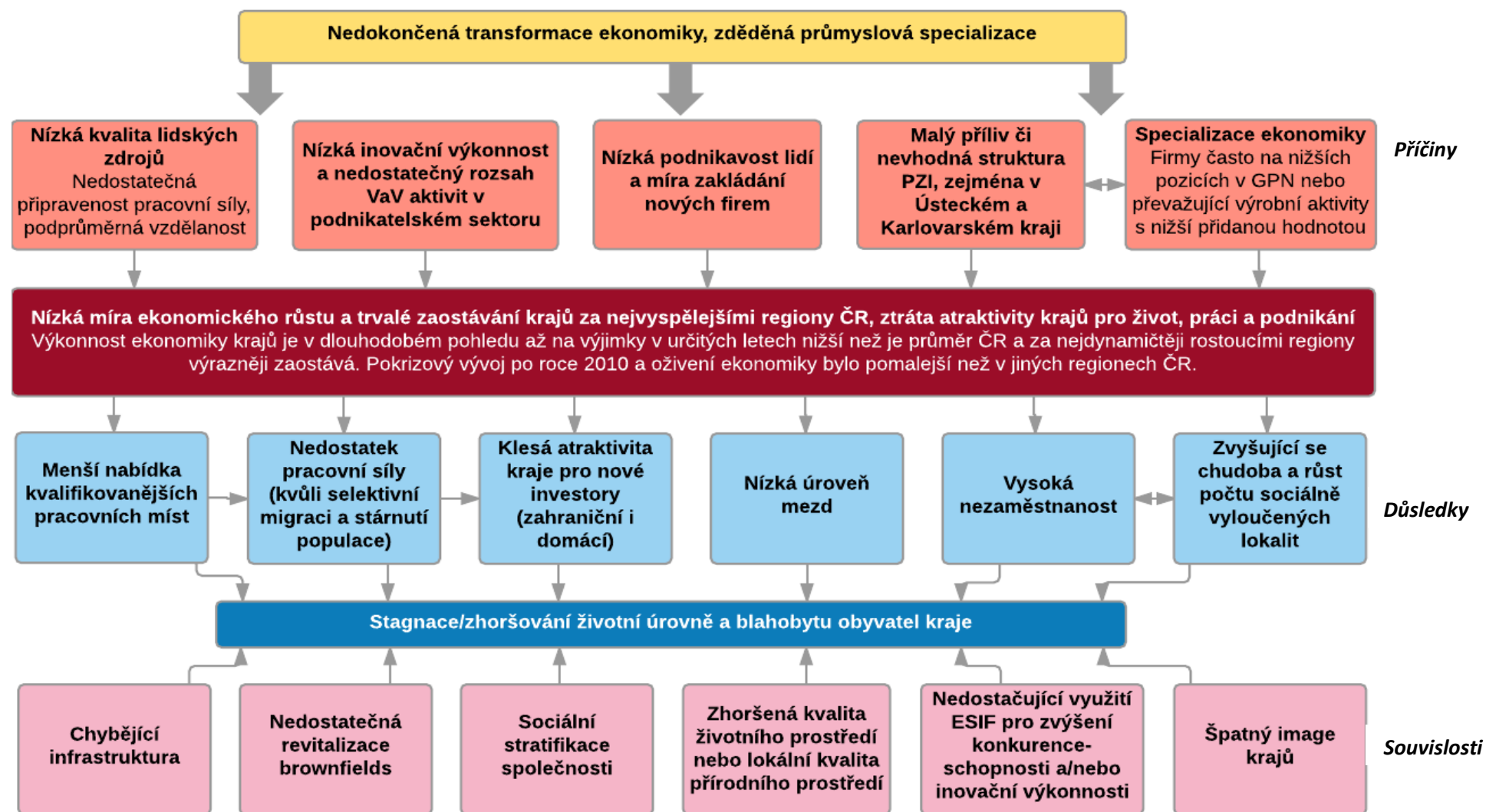
2009, přičemž v Moravskoslezském kraji k tomu přispěly i rychle propuknuvší problémy v hutním a těžářském průmyslu.

Přímou součástí výše popsaného problému v ekonomické oblasti je **nízká atraktivita krajů pro život obyvatel, menší nabídka perspektivních pracovních a kariérních vyhlídek nejen pro mladé a kvalifikované odborníky** (působící negativně na obyvatele kraje i na atrakci lidí z prostředí mimo kraj) a **horší podmínky a nízká atraktivita pro podnikání**. Tato součást hlavního problému je společná pro všechny tři kraje a zasahuje je s velmi podobnou intenzitou. Všechny faktory se navzájem ovlivňují, podmiňují a znásobují negativní důsledky na krajské hospodářství a společnost. **Současně je jejich působení a jejich projevy ještě silnější v periferních oblastech krajů⁶**, na něž dopadají tyto problémy často ještě větší vahou, neboť se jedná o území značně periferní i v celorepublikovém srovnání (2).

Hlavní problém všech tří krajů a společné okruhy jeho příčin, důsledků a souvislostí jsou uvedeny na následujícím schématu (obrázku).

⁶ Tepelsko, Toužimsko, Žluticko, Hranicko a Kraslicko v Karlovarském kraji; Šluknovský výběžek a Podbořansko v Ústeckém kraji a Bruntálsko a Jablunkovsko v Moravskoslezském kraji

Obrázek 1: Společný problémový strom a klíčové problémové okruhy krajů Karlovarského, Moravskoslezského a Ústeckého

Zdroj: Vlastní návrh

PŘÍČINY

- **Zastřešující příčinou výše popsaného problému hospodářství krajů ovlivňující i ostatní aspekty problému jsou hospodářské podmínky, se kterými kraje vstupovaly na počátku 90. let minulého století do období transformace.** Všem třem krajům byla společná významná specializace na tradiční odvětví těžby, energetiky, chemického, těžkého hutního průmyslu a mimo Moravskoslezský kraj i výroby nekovových minerálních výrobků (sklo, porcelán, stavební hmoty) (2). Tyto průmyslové obory se vyznačovaly vysokou surovinovou a energetickou náročností, těžkými pracovními podmínkami a využíváním specificky kvalifikované pracovní síly, čemuž v předcházejících desetiletích odpovídala i strategická rozhodnutí z centrální úrovně dopadající na tyto tři kraje⁷.
- V období transformace a návratu tržního prostředí však **tato odvětví a firmy v nich působící byly vystaveny rychlé změně vnějšího prostředí** (podmínek na trhu, konkurence, zákazníků, technologií), **ale i zásadním vnitřním změnám** (především proměně vlastnických poměrů vyvolávající změny ve strategiích firem, cílech vlastníků i jejich kapitálové síle). Řada z nich byla nucena kvůli rozpadu původních hodnotových řetězců reorientovat své aktivity na jiné trhy (v geografickém i produktovém smyslu), což bylo v některých případech doprovázeno i tzv. downgradem ekonomických aktivit⁸ a značným omezováním rozsahu výroby (a tím i poklesem počtu zaměstnanců). Tato fáze probíhala u firem v krajích s rozdílnou úspěšností i rychlostí, nezdá se, že by trvala i 10 a více let (2) (3) (4).
- V některých případech ji urychlil **vstup zahraničního investora**, který přinesl moderní technologie a způsoby manažerského řízení, a také obchodní kompetence a sílu mateřské firmy, které pomohly zajistit nové trhy pro produkci firem. Takových podniků atraktivních pro vstup či převzetí zahraničním investorem se v těchto krajích nacházelo méně v poměru k ostatním regionům ČR. Současné však do uvedených krajů nepřicházeli v tak velké míře investoři noví (tzv. greenfields investice) a pokud ano, častěji se jednalo o aktivity s nižší přidanou hodnotou především výrobní/montážní povahy, i když v tomto případě jsou rozdíly mezi jednotlivými kraji značné. Přesto byl charakter PZI jednou z významných příčin méně úspěšné transformace ekonomiky v těchto třech krajích, v níž obecně v Česku hrály PZI zásadní roli (5). V tomto aspektu se kraje od sebe mírně liší, neboť v Ústeckém a zejména Moravskoslezském kraji došlo v posledních 10 letech k rychlejšímu přílivu PZI (2), v některých jednotlivých případech se jednalo i o tzv. integrátory, tedy výrobce finálních produktů. V Karlovarském kraji se zájem PZI zvyšuje, a to nejen nových investorů o lokalizaci, ale také stávajících firem usilujících o rozšíření výroby i dalších aktivit⁹, ale významnější bariérou než jinde je v tomto kraji nedostatek připravených a dostatečně velkých ploch v průmyslových zónách, i když i kraje Moravskoslezský a Ústecký tuto bariéru pociťují.
- Zároveň se ve všech třech krajích s trochu odlišnou intenzitou projevuje **trend rozvoje aktivit s vyšší přidanou hodnotou u poboček zahraničních firem**, zejména konstrukce, designu, technického vývoje, ve výjimečných případech i nižších stupňů výzkumu (5). Nejedná se o

⁷ Např. imigrační politika, velmi benevolentní podmínky ochrany ŽP, výstavba technické infrastruktury a občanské vybavenosti, vzdělávací soustava a další

⁸ Firmy dříve se specializující na finální výrobek se začaly specializovat na dodávky komponent pro jiné výrobce nebo produktů pod obchodní značkou jiných výrobců.

⁹ Nelze doložit na agregátních statistických datech z důvodu nedostupnosti aktuálních údajů, ale ukazují na to informace z rozhovorů ze stakeholdery a obecně dostupné informace o průmyslových zónách v kraji

rozšířený jev, ale takových případů v ČR postupně přibývá, byť v ostatních krajích s lepšími podmínkami a vyspělejšími inovačními systémy jich je více. Nepatrně častěji se tato proměna odehrává v Moravskoslezském kraji, neboť ten disponuje ze všech tří krajů nejsilnější tradicí technického vysokého školství a může nabídnout v porovnání s Ústeckým a Karlovarským krajem větší počet adekvátně technicky vzdělaných lidí a relevantních partnerů pro spolupráci mezi výzkumnými organizacemi a vysokými školami.

- **Souhrnná inovační výkonnost sledovaných krajských ekonomik je podprůměrná (2)**, což souvisí také s nízkou mírou podnikavosti (viz další odrážka). **Inovace, zejména ty technické vyšších řádů, nejsou příliš častou součástí firemních strategií.** Z toho vyplývá i nižší role VaV v aktivitách podnikového sektoru, neboť ty jsou častěji ingrediencí inovačních procesů firem ve znalostně náročných odvětvích a jsou součástí především inovací vyšších řádů (5).
- **V krajích nejsou příliš (v případě Karlovarského kraje téměř vůbec) rozvinuty veřejné kapacity VaV (2).** Ačkoliv zejména investice ze strukturálních fondů toto postupně mění, **jejich příspěvek k ekonomickému rozvoji regionu a přenosu znalostí a aplikací do podnikatelského sektoru je zatím malý.**
- Ekonomickou výkonnost ve všech třech krajích negativně ovlivňuje **nízká podnikavost lidí a malá intenzita v zakládání nových firem (2).** To je způsobeno kromě nižší vzdělanostní úrovně také dlouhodobě přerušenou tradicí podnikání prakticky kontinuálně během pěti dekad 20. století. Současně jsou všechny tři kraje specifické tím, že v nich dlouhodobě působily silné a velké podniky, které ještě více **posilovaly zaměstnaneckou kulturu mezi lidmi** a malou ochotu riskovat, což je patrné dodnes.
- Společnou příčinou problému ve všech třech krajích je také **nízká kvalita lidských zdrojů**, která souvisí s historickými společensko-ekonomickými okolnostmi vývoje krajů, ale je také zpětně ovlivňována samotným problémem slabého ekonomického růstu. Nízká vzdělanost má několik aspektů, zejména nedostatečnou připravenost lidských zdrojů na potřeby trhu práce, a to jak z odborného (špatné kvalifikační zaměření), tak i z osobnostního pohledu (absence pracovních návyků, motivací). Ve všech třech krajích je nižší průměrná vzdělanost populací, která je ovlivněna selektivní migrací vzdělaných obyvatel, v případě Karlovarského kraje i jejich dojížděnou za lepšími pracovními příležitostmi do sousedního Německa (2).

DŮSLEDKY

- Projevem nízké míry hospodářského růstu je na většině území krajů¹⁰ menší tvorba pracovních míst, která vede k problémům s **vysokou nezaměstnaností**, jež eskaluje zejména v lokalitách, které jsou postiženy stále ještě probíhající nebo dokončující se transformací tradičních oborů spojenou s omezováním výrobních kapacit (2).
- Současně dochází k tomu, že i vzhledem ke struktuře ekonomiky je v krajích **malá nabídka vysoce kvalifikovaných pracovních míst** pro vzdělané specialisty a v souvislosti s malou atraktivitou kraje pro život, práci a podnikání to způsobuje **selektivní migraci** talentovaných, podnikavých, kreativních a schopných lidí mimo kraj. To **dále podvazuje endogenní rozvojové příležitosti regionů.**

¹⁰ I v rámci krajů existují oblasti, které dosahují z různých důvodů nižší nezaměstnanosti (Chebsko, Ašsko, Frýdecko-Místeko, Novojičínsko, Roudnicko) – blíže viz Základní makroekonomická analýza.

- Kvůli tomu dále **klesá atraktivita krajů pro nové zahraniční i domácí investory**, což je ovlivněno kromě výše uvedených faktorů i nedostatkem vhodných a adekvátně připravených ploch pro podnikatelské nemovitosti a velkých, strategických průmyslových zón. Pokud problémy budou přetrvávat nebo se nadále prohlubovat, může být hrozbou i odchod již usídlených investorů.
- Slabá hospodářská výkonnost, převaha ekonomických aktivit s nižší přidanou hodnotou a specifická struktura ekonomiky způsobuje, že v krajích je **podprůměrná mzdová úroveň**. Nejvíce je to dle oficiálních statistik patrné v Karlovarském kraji, kde je příčinou velký podíl sektoru služeb na zaměstnanosti a z toho velmi pravděpodobně plynoucí vyšší zastoupení šedé ekonomiky. V Ústeckém a zejména Moravskoslezském kraji jsou průměrné mzdy mírně vyšší (ve srovnání s mediánem mezd ČR však stále pod jeho úrovní), což je ovlivněno větší zaměstnaností v oborech, kde jsou vzhledem k vyšší produktivitě i většímu zastoupení velkých a silných firem i vyšší mzdy (chemická výroba, těžba, energetika, těžké strojírenství a hutnictví) (2).
- I přesto však v krajích roste chudoba a počet sociálně-vyloučených lokalit a obyvatel, kteří v nich žijí (nejvíce v Moravskoslezském a Ústeckém kraji). Přispívají k tomu nejen nízké mzdy, ale i vysoká nezaměstnanost a rychlé stárnutí obyvatel a nárůst počtu lidí v důchodovém věku. Dalším důvodem je také selektivní stěhování, kdy např. do Ústeckého kraje se kvůli nižším cenám nemovitostí stěhují skupiny sociálně slabých. Nezaměstnaní a lidé v důchodovém věku jsou chudobou a sociálním vyloučením nejvíce ohrožené skupiny obyvatel.

Společným projevem výše popsaných důsledků je **stagnace a zhoršování životní úrovně obyvatel a pokles jejich blahobytu**, které pramení nejen z malé ekonomické výkonnosti regionů a jejich zaostávání za vyspělejšími kraji ČR, ale je ovlivňováno i dalšími faktory, které sice nejsou přímými atributy ekonomiky kraje, ale nepřímo s ekonomickou výkonností souvisí a ovlivňují ji a představují pro ni určité předpoklady, jejichž zlepšení může samotnou ekonomickou restrukturalizaci krajů urychlit.

SOUVISLOSTI – další faktory, ovlivňující hlavní problémy krajů

- **Nedostatky v infrastruktuře** – krajům chybí nejen lepší napojení silniční infrastrukturou na hlavní dopravní tepny mimo kraj případně kapacitní spojení hlavních center v krajích a železniční infrastrukturou (především Karlovarský kraj), ale i infrastruktura pro průmyslové nemovitosti (průmyslové zóny a investičně připravené plochy) a v Ústeckém kraji také nedostatky v energetické přenosové soustavě.
- **Nedokončené revitalizace brownfields** – nevyužívané průmyslové plochy a objekty často s ekologickou zátěží a nejasnou majetkovou strukturou. Působí negativně na atraktivitu a image kraje, ale jejich nedokončená revitalizace také znemožňuje jejich využití pro průmyslovou výrobu, což ztěžuje příliv nových investorů.
- **Sociální stratifikace** – struktura společnosti je méně zdravá než v ostatních regionech ČR. Vysoký podíl nezaměstnaných ve většině oblastí, velký počet sociálně vyloučených obyvatel a lidí postižených chudobou působí negativně na růstový potenciál a atraktivitu kraje.
- S výše uvedeným souvisí i **nastavení veřejného sociálního systému**, který je málo motivační zejména pro zadlužené lidi k hledání práce. Přispívá také ke vzniku a rozšiřování sociálně vyloučených lokalit.

- V dotčených krajích, s určitou výjimkou Moravskoslezského, je poměrně nízká absorpce a především efektivní využití dotací z veřejných zdrojů (zejména EU) pro realizaci aktivit **reálně** zvyšujících inovační výkonnost ekonomiky a tím konkurenceschopnost regionu.
- **Špatné životní prostředí** v určitých lokalitách krajů je jedním z negativních aspektů ovlivňujícím atraktivitu krajů pro život, práci a podnikání obyvatel. Současně také brání lepšímu image regionů a efektivnějšímu využití jejich potenciálu v oblasti cestovního ruchu.

4.2 Problémová analýza pro restrukturalizaci Ústeckého kraje

Problémová analýza byla zpracována na základě stručné makroekonomické analýzy a celé řady dalších zdrojů¹¹, a to jak analytických, tak s využitím jiných strategických dokumentů. Analýza shrnuje poznatky a analytická zjištění související s restrukturalizací Ústeckého kraje. Je však třeba zdůraznit, že jak problémy samotné a jejich příčiny, tak jejich vzájemné vztahy jsou komplexní a provázané. V dalším textu jsou rozděleny do dílčích částí, které znázorňují a popisují nejvýznamnější vztahy, avšak to neznamená, že další vztahy či vzájemné vazby neexistují. Dílčí problémové stromy představují hlavní zjištění, představující hlavní souvislosti a bariéry restrukturalizace nebo klíčové výzvy či potenciály pro budoucí restrukturalizaci kraje.

Na základě dostupných zjištění a analytických závěrů byly jako hlavní problémy nízké míry hospodářského růstu a zaostávání Ústeckého kraje identifikovány následující problémové okruhy/dílčí problémové oblasti:

1. **Nedostatek kvalifikované pracovní síly s požadovanými kompetencemi (zejména v technických oborech)**
2. **Dominance ekonomických aktivit s nižší přidanou hodnotou vedoucí k dlouhodobému ztracení pozice v ekonomické výkonnosti**
3. **Malá inovační výkonnost ekonomiky s omezeným potenciálem pro inovace vyšších řádů**

Výše uvedené problémy jsou vzájemně úzce provázány - jejich dílčí aspekty jsou propojeny a navzájem se ovlivňují.

Problémový okruh 1: Nedostatek kvalifikované pracovní síly s požadovanými kompetencemi (zejména v technických oborech)

Jedním z ústředních problémů Ústeckého kraje je **nedostatek kvalifikované pracovní síly s požadovanými kompetencemi** (zejména v technických oborech)¹², který vyplývá zejména ze čtyř vzájemně provázaných faktorů: sociálních poměrů v regionu, problémů souvisejících s kvalifikací absolventů regionálního školství a jejich kompetencí, neúčinné spolupráce zřizovatelů škol s firmami a současně z neúčinné aktivní politiky zaměstnanosti. Stávající problémy na trhu práce kraje jsou dlouhodobé, jak ukazuje dlouhodobě nejvyšší nezaměstnanost v rámci ČR (6), a vycházejí především ze zděděné hospodářské struktury a její restrukturalizace v posledních dvaceti letech (7).

¹¹ Komplettní seznam zdrojů, které byly použity pro vypracování problémové analýzy, je uveden na konci dokumentu a jednotlivá tvrzení a zjištění problémové analýzy na tyto dokumenty odkazují.

¹² Tento problém se vyskytuje i v dalších krajích ČR, nicméně v Ústeckém kraji je problém závažnější vlivem dalších okolností a brání restrukturalizaci. V jiných regionech to může být limitující pro růst, ale v Ústeckém kraji je to naprosto klíčová bariéra. Je nutno upozornit, že účelem této analýzy není porovnání Ústeckého kraje s ostatními kraji.

PŘÍČINY

Výstupy školství

- Klíčovým faktorem je samotná **kvalifikace a kompetence absolventů škol v regionu** neodpovídající poptávce na trhu práce (8; 9). Přičemž problémem není jen kvalita (zejména co se týče praxe studentů), ale i struktura absolventů dle oborů a jejich počtu¹³.
- Žáci a jejich rodiče **projevují zájem o jiné obory, než které by vyhovovaly potřebám na trhu práce (zejména se jedná o technické obory)**¹⁴. Ačkoliv je nutné doplnit, že dochází k nárůstu studentů technických oborů, navzdory tomu počet absolventů není dostatečný, což souvisí i s demografickým vývojem obyvatelstva.
- **Nedostatečnou poptávku studentů (resp. rodičů) po technických oborech**¹⁵ ovlivňuje i jejich **špatná image** v kraji, k čemuž přispěla i **dosud ne dostatečně účinná forma popularizace některých studijních oborů**. Výrazný vliv má obecná neobliba předmětů, které se vztahují k technickým a přírodovědným oborům, nízká úroveň manuální práce a motivace k ní, malá praxe a setkání se s technickými procesy a předpokládaná vyšší náročnost studia technických oborů (10).
- K nepoměru mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce přispívá i **omezená nabídka technických oborů vysokoškolského vzdělávání v kraji – oborová specializace vysokých škol v Ústeckém kraji neodpovídá zaměření místního průmyslu** (11). A tak se i z tohoto důvodu v Ústeckém kraji relativně silně uplatňuje jev, kdy se vysokoškolští absolventi po ukončení studií do regionu nevracejí, což ztěžuje jak přirozenou náhradu specialistů opouštějících trh práce z důvodu věku, tak obecně zhoršuje dostupnost kvalifikované pracovní síly v kraji.
- Uvedené faktory se podílejí na **ztrátě určitých technických kompetencí** (know-how firem vázané na specialisty). K tomu dochází tím, že zkušení specialisté ve firmách, kteří jsou v mnoha případech nositeli firemního know-how, resp. jeho nekodifikované složky, stárnou a postupně odcházejí do důchodu (12) a jejich nahrazování mladými pracovníky je mnohdy značně obtížné.
- Zaměstnavatelé v Ústeckém kraji pociťují celkový **nedostatek vhodných pracovníků** (zejména techniků) a uvádějí, že **řada absolventů přicházejících do jejich firmy není připravena pro profesní uplatnění**, kdy největším nedostatkem je zejména chybějící praxe, dále chuť a motivace pro práci (pracovní návyky) (10; 13; 14). Tento nesoulad zaměstnavatelé sami řeší, a to formou založení vlastních středních škol/učilišť, spoluprací se školami (exkurze, praxe, vedení vysokoškolských prací atd.), „převýchovou“ nově přijatých zaměstnanců¹⁶.
- Na druhé straně je třeba uvést, že k nabídce studijních oborů (tj. i rozsahu a struktury absolventů) dostatečně nevyhovující potřebám pracovního trhu významně přispívá **neúčinná komunikace a spolupráce firem, škol a rodičů žáků při vzniku a modifikaci vzdělávacích plánů** (15; 16; 17; 7), které by vedly ke sladování nabídky odborného vzdělávání dle potřeb trhu práce a to i přes vyvíjené aktivity ze strany škol a kraje.

¹³ Nedostatek středoškoláků, absolventů s technickým vzděláním, ale i nedostatky na úrovni znalostí a dovedností (praktické zkušenosti).

¹⁴ Situaci může významně ovlivnit i samotný kraj, jež je zřizovatelem středních škol, a tím ovlivňuje obsah i náplň studia. Učiněné kroky kraje jako zřizovatele středních škol se v oblasti zlepšování obsahu a náplně studia efektivním dosud výrazně neprojevily.

¹⁵ Jistou změnu vnímání a chování naznačuje čerstvá studie AMSP ČR (55)

¹⁶ Vyplývalo tak i z realizovaných rozhovorů v Ústeckém kraji (10)

- Nicméně je třeba upozornit, že nedostatečná praxe studentů středních technických škol je dána nejen neúčinnou komunikací mezi firmami a školami, ale vyplývá i z přístupu firem v regionu, kdy není úplnou výjimkou, že učni vykonávají spíše pomocné práce, ale nevzdělávají se v odbornostech (18).
- Samotný problém představuje relativně **nižší zájem mladých lidí o vyšší formy vzdělání** (nástavby, vysokoškolské vzdělávání apod.) (9). Podíl maturantů v posledních letech klesá a posílení zájmu o učňovské obory může být z krátkodobého pohledu pozitivní, avšak z hlediska zlepšování kvalifikační struktury pracovních sil se jedná o negativní trend (dochází k zužování populační základny pro pokračování ve studiu na terciární úrovni). „Indikuje to určitý problém na straně struktury a kvality středního školství, který nepřipravuje dostatečně pro vysokoškolské studium a může podvazovat potenciál kraje generovat špičkově vzdělané odborníky“ (19 str. 94).
- **Obyvatelé mají nižší zájem i o celoživotní vzdělávání** (dále jen CŽV), tj. další vzdělávání dospělých (lidí z praxe), které absolvují po určité době své pracovní dráhy. Své vzdělávání si zvyšuje zejména ta část populace, která to nezbytně nepotřebuje, nikoliv obyvatelstvo, které to nutně potřebuje.
- Zmiňovaný **nižší zájem o vyšší formy vzdělání a CŽV** (20; 21) úzce souvisí na jedné straně s kvalitou nastavení vzdělávacího systému (kdy počáteční vzdělávání má poměrně nízkou schopnost nabízet kvalitní kurzy celoživotního vzdělávání) a na straně druhé neochotou firem uznávat či jinak oceňovat kompetence zaměstnanců získané mimo vlastní firmu.
 - Systém celoživotního vzdělávání není dostatečně rozvinutý a je roztržštěný (viz rozdrobenost v rámci Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem), a to navzdory skutečnosti, že řada škol v kraji se v minulosti zapojila do realizace projektů (například UNIV), v jejichž rámci měla být přímo rozvíjena jejich schopnost nabízet kurzy celoživotního vzdělávání. Zatím se tedy nedaří, aby školy v současné době dokázaly svou roli jako centra celoživotního vzdělávání efektivně naplňovat, ačkoliv jejich kapacita pro další typy vzdělávání není v současné době dostatečně využita (tj. je zde potenciál pro vyšší roli škol, zejména budou-li celkově zkvalitněny, i v neformálním, zájmovém a celoživotním vzdělávání (11)).
 - Současné (i dřívější v období 2007-13) rozdělení problematiky celoživotního vzdělávání mezi Operační program Zaměstnanost a Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání dále podporuje oddělení různých forem dalšího vzdělávání. V minulém období školy připravovaly své programy CŽV (v rámci projektů OP VpK), které však firmy využívaly méně, než by bylo žádoucí a naopak, vzdělávací organizace zpravidla mimo síť počátečního vzdělávání připravovaly programy (v rámci projektů OP LZZ) více na míru potřebám firem nebo na zakázku, často bez spolupráce se školami. Určitou roli však hrají i další vlivy.
 - Výsledným efektem je, že zaměstnavatelé nejsou motivováni k využívání kurzů škol.
- Rezervy lze nalézt i v **kariérním poradenství** (11), ačkoliv v této oblasti je patrný (v rámci celé ČR) výrazný posun. Základními školami jsou v kraji realizována setkávání rodičů s firmami, kterých se mimo zástupců firem účastní i odborníci z úřadu práce. Nicméně kariérní poradenství a výchovné poradenství provádí učitelé v podstatě nad rámec své práce – často mají v rámci jednoho úvazku ještě další úkoly (22), což vyúsťuje v nedostatečný prostor na vzdělávání v této problematice.

- K neúčinnému kariérnímu poradenství pro správnou volbu studia, změnu školy či profese (vč. změny profese dospělých) vede i sociální struktura obyvatel kraje – tj. rodiče, kteří aktivně nepodporují své děti ve vzdělávání a profesním rozvoji (zejména rodiny žijící v sociálně vyloučených lokalitách, kterých je v Ústeckém kraji velký počet).
- **Aktivní zprostředkující role úřadu práce je slabá**, minimálně v oblasti celoživotního vzdělávání. Jak vyplynulo z rozhovorů, aktivní role úřadu práce nebyla nikde zmiňována, což může znamenat, že na jeho roli zprostředkovatele již společnost rezignovala.
- V kraji je realizována řada projektů v oblasti školství, v nichž jsou zejména pořizovány nové pomůcky pro výuku. Přesto je **materiálně technické vybavení škol nedostatečné (10). Současně jejich vliv na zvýšení kvality vzdělávání je spíše nepřímý. Klíčová je kvalita pedagogů**, kteří jsou nositeli procesu vzdělávání. Jejich pedagogické kompetence je třeba zvýšit zejména v oblasti technického a přírodovědného vzdělávání (10).

Sociální poměry

- Významným faktorem nedostatečné kvality pracovní síly je **vysoká koncentrace sociálně slabých skupin obyvatelstva** v Ústeckém kraji a **velké množství sociálně vyloučených lokalit (23)**, se kterými souvisí poměrně vysoký výskyt sociálně-patologických jevů (21) a vysoká úroveň míry nezaměstnanosti (24) (zejména dlouhodobé). Řada nezaměstnaných je současně i nezaměstnatelných, a to z důvodu jejich nízké/nehodné kvalifikace či nezájmu o práci (11).
- V důsledku těchto skutečností žije v kraji vysoký podíl domácností pod hranicí životního minima (17). Situaci nepomáhá zlepšit ani vysoká míra zadlužení, která je demotivující pro hledání práce (25). Zvýšené administrativní náklady s exekucemi zadlužených zaměstnanců nesou i zaměstnavatelé.
- Sociální složení obyvatelstva regionu a jejich sociální poměry mají významný vliv na předčasné ukončování školní docházky a přetrvávání relativně nízkého zájmu o vyšší formy vzdělávání a celoživotní vzdělávání.
- Významnou souvislostí se sociální strukturou obyvatelstva je **neochota části populace měnit životní styl**. Značné části populace chybějí pracovní návyky. Tato skutečnost souvisí s nastaveným sociálním systémem, který je demotivující pro nízkopříjmové skupiny obyvatel/uchazečů o zaměstnání (16).
- Existence sociálně vyloučených lokalit **snižuje atraktivitu prostředí** - odcházejí vzdělanější, talentovaní a schopní obyvatelé (16), nenavracejí se VŠ studenti pocházející z kraje a současně do kraje nepřicházejí kvalifikovanější pracovní síly. Příliv kvalifikované pracovní síly je ovlivněn i nabídkou a kvalitou/atraktivitou vzdělávacího systému, který nenabízí obory poptávané potenciálními nově příchozími. Ti by s vidinou získání požadovaného (specializovaného) vzdělání následně mohli zůstat v kraji a přispět k jeho rozvoji.

Nedostatek pracovní síly (navíc nedostatečně kvalitní) je doprovázen také řadou měkkých faktorů a exogenních příčin. Dlouhodobou charakteristikou obyvatelstva regionu je nedostatečně pevný vztah k místu (nízký patriotismus) (20). Vzdělanostní úroveň je z určité části také determinována historicky, kdy až do konce 80. let bylo podporováno stěhování obyvatelstva dělnických profesí do regionu, resp. region byl pro pracovníky v dělnických profesích přitažlivější než pro jiné. Celospolečenské změny v 90. letech 20. století představovaly značné snížení prestiže těchto profesí, což mělo mj. negativní vliv na motivaci velkého množství obyvatelstva, a to nejen v oblasti ekonomických aktivit, ale i v zájmu o veřejné dění a rozvoj občanské společnosti. Mj. z těchto důvodů v regionu chybějí přirození

lídři, kteří by byli silným vzorem a hybatelem rozvoje. Jednou z příčin takového chování může být i dlouhodobá nejistota ohledně dalšího vývoje regionu (rozšíření těžby¹⁷, útlum velkých zaměstnavatelů apod.). Exogenními faktory, které umocňují převažující pasivní přístup k životu obyvatel, jsou zejména systém sociálních dávek (17; 6) (nedostatečně motivující k akceptaci nízké příjmových pracovních pozic ze strany zaměstnanců) či akreditační systém vysokoškolských oborů, který nedostatečně odráží ekonomické potřeby regionu.

Akceleraci popsaných problémů může, nebude-li celý komplex opatření dostatečně rychle a cíleně řešit popsané příčiny, ještě zvýšit **vysoká dynamika stárnutí obyvatelstva Ústeckého kraje**, který se po dlouhá desetiletí vyznačoval relativně mladší populací, ale v posledních letech tuto výhodu velmi rychle ztrácí (a to jak vlivem odchodů mladších lidí z regionu, tak s tím spojenou nižší porodností). Právě tyto skutečnosti musí s maximální vážností zohledňovat vzdělávací systém, jehož nastavení je v gesci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a který dosud nereaguje dostatečně flexibilně na probíhající (zejména demografické) změny.

Určitým specifickým Ústeckého kraje je jeho polycentrický charakter, přičemž „rozmělnění“ pólu růstu mezi více menších regionálních center ubírá celkovou ekonomickou sílu regionu. Polycentrický charakter má značný potenciál pro rozvoj kraje, byl-li by jeho rozvoj úzce koordinován, a pokud by jednotlivá centra představovala dostatečně silné magnety pro určité obory.

DŮSLEDKY

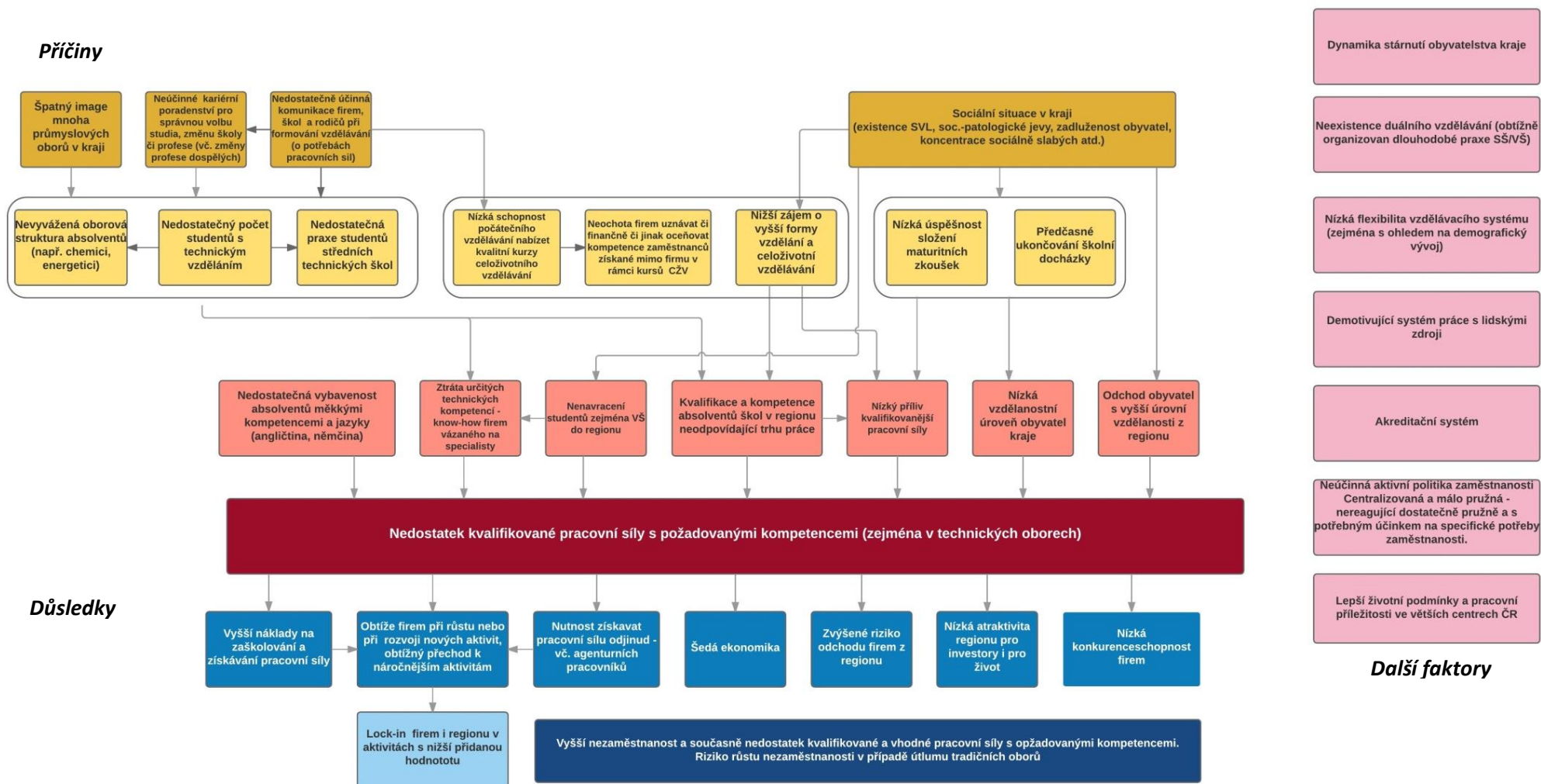
- **Nízká vzdělanostní úroveň obyvatel kraje¹⁸ je jeho silnou konkurenční nevýhodou kraje.**
- Kvalita pracovní síly nedopovídající trhu práce **snižuje atraktivitu regionu pro investory. Tím se snižuje i šance na šíření či zavádění nových technologií** novými firmami v regionu. Přičemž, i kdyby firmy neměly zájem o sdílení nových technologií, mohlo by jejich užívání vyvolat tzv. demonstrační efekt (místní firmy by se snažily vyrovnat).
- **Konkurenceschopnost firem z regionu je mj. z tohoto důvodu nízká.**
- **Současně neodpovídající nabídka pracovní síly představuje zvýšené riziko odchodu zejména určitého segmentu často zahraničních firem z regionu.** Podniky v Ústeckém kraji konkurují především nízkou cenou práce. V případě Ústeckého kraje se také ve větším počtu vyskytují podniky, které mají charakter detašovaných dílen z blízké SRN, pracujících formou blízkou „práci ve mzdě“. Takto se jedná o tisíce pracovních míst, která jsou zranitelná tím, že rozhodovací pravomoci o budoucnosti podniku jsou koncentrovány do zahraničních centrál či mateřských organizací, a tudíž nejsou v kompetenci místních ředitelů. Růst mezd v ČR, který se projeví i v Ústeckém kraji, spojený v kraji s nedostatkem pracovních sil obecně bude ohrožovat taková pracovní místa, jež jsou sice často méně kvalifikovaná, ale v kraji s větším podílem méně kvalifikované pracovní síly i tak žádoucí.
- Firmy si stěžují na nedostatek technicky vzdělaných pracovníků a jejich nízkou kvalitu, což vede k **vyšším nákladům firem na zaškolování (18) a získávání pracovní síly** včetně nutnosti získávání pracovníků odjinud. I z toho důvodu některé firmy indukují zájem o vyšší participaci na vzdělávání (např. duální vzdělávání, praxe)

¹⁷ Tj. zda dojde k prolomení územních ekologických limitů, závislost na Státní energetické koncepci a surovinové politice ČR atd.

¹⁸ Kraj vykazuje v rámci ČR podprůměrné hodnoty z hlediska míry vzdělanosti – nízký podíl je dosažen zejména u obyvatel s úplným středoškolským (ca 28 %) a zejména s vysokoškolským vzděláním - ca 8 %. (SLDB 2011), Analýza potřeb Ústeckého kraje v oblasti vzdělávání.

- Vzhledem k nutnosti získávat pracovní sílu odjinud a s ohledem na vyšší náklady na zaškolování se firmy potýkají s obtížemi při svém růstu či při rozvoji nových aktivit či při přechodu k náročnějším aktivitám. **Dochází tak k lock-inu firem i regionu v aktivitách s nižší přidanou hodnotou.**
- **Podniky mají obtíže při růstu či při rozvoji nových aktivit a obtížný přechod k náročnějším aktivitám, tj. hůře v jejich případě může dojít k upgradingu.** Náročnějšími aktivitami je myšleno:
 - a. nové aktivity firem ve stávajících oborech (např. získávání konstrukce či vývoje od mateřské společnosti v zahraničí, podílení se na koncernovém vývoji, a to včetně outsourcingu českým či v České republice usídleným subdodavatelům atd.);
 - b. vyvinutí či přechod na nové technologie (a to možná i vč. robotizace - je otázkou, kdo bude roboty udržovat);
 - c. vstup na nové trhy (geograficky i nové segmenty);
 - d. využití znalostí pro výrobu jiného produktu s vyšší přidanou hodnotou.
- Nedostatek kvalifikované pracovní síly v kombinaci se sociálními podmínkami v Ústeckém kraji podpořenými málo účinnou aktivní politikou zaměstnanosti a demotivujícím systémem práce s lidskými zdroji, včetně historických souvislostí spočívajících v poválečném dosídlení a ztrátou prestiže dělnických pozic vede k poměrně četné aktivitě osob v šedé ekonomice.

Obrázek 2: Nedostatek kvalifikované pracovní síly s požadovanými kompetencemi (zejména v technických oborech) v Ústeckém kraji

Zdroj: Vlastní návrh

Problémový okruh 2: Dominance ekonomických aktivit s nižší přidanou hodnotou vedoucí k dlouhodobému ztracení pozice v ekonomické výkonnosti

Ústecký kraj je **příliš zaměřen na ekonomické aktivity s nižší přidanou hodnotou (26) a nízkou kvalifikací pracovníků (27)**. To lze vysvětlit dvěma podskupinami příčin. Ekonomická struktura kraje je málo progresivní, tj. převažuje zastoupení odvětví vázaných na výrobu a těžbu, naopak podíl terciéru na hrubé přidané hodnotě kraje je druhý nejnižší v ČR (17). Krajská ekonomika je založena na činnosti nižšího počtu velkých firem, které jsou z hlediska sektorového i velikostního málo diverzifikovány (17). To souvisí jak s činností a postavením stávajících domácích firem, tak se strukturou přímých zahraničních investic. Na druhé straně, kritickou oblastí v souvislosti s tímto problémem je i oblast lidských zdrojů, malého a středního podnikání, resp. obecným postojem obyvatel k podnikání a podnikavosti.

PŘÍČINY

Struktura a postavení stávajících firem a PZI

- I přes relativní pokles významu regionální ekonomice od počátku transformace, v Ústeckém kraji **dominují velké firmy v tradičních odvětvích (zejména vázané na výrobu a těžbu)**. Vzhledem ke svému postavení v domácí ekonomice tak disponují značnou vyjednávací silou. Ve vztahu ke konkurenčním zahraničním firmám v evropském (nebo globálním) kontextu však jsou významově menšími hráči, kteří z hlediska přínosu ke globálním trendům (a megatrendům) nejsou v pozici lídrů.
- Podobně to je z hlediska jejich postavení v oblasti výzkumu, vývoje a inovací. I přes to, že výzkumně-vývojové aktivity částečně probíhají i v regionu s přímou vazbou na dominantní sektory (VÚAnCh, a.s. a UniCRE¹⁹, VÚHU, a.s.), nejde o hlavní výzkumná centra koncernů. Charakter výroby zpětně výrazně limituje zacílení výzkumu.
- Tyto tradiční oblasti v převážné míře produkují vstupy do dalšího procesu zpracování. I když technologická a investiční náročnost regionální produkce je zpravidla vysoká, vyšší přidaná hodnota je generována často v zahraničí. Toto postavení se výrazně v čase nemění.
- Tato struktura nedává moc prostoru pro lokální dodavatele, kteří pak následně také zůstávají na nižších stupních v rámci GPN/GVN. Nižší znalostní náročnost s obdobnou pozicí v hodnotových řetězcích je obecným převládajícím znakem²⁰.
- **Celková atraktivita regionu pro investory je nízká** vlivem nedostatečného lidského kapitálu, vnímané kvality životního prostředí a omezení pro využití potenciálu brownfieldů. I přes zvýhodnění v rámci investičních pobídek, do regionu **neplynou přímé zahraniční investice v dostatečném objemu a příznivější struktuře** (další příčiny viz problém č. 3), která by vedla k vyšší dynamice regionální ekonomiky a jejímu posunu v hodnotových řetězcích (GPN/GVC). PZI mají často charakter výroby „ve mzdě“, tj. dodavatelská pozice nebo finalizace s nižším stupněm přidané hodnoty.²¹ To spolu s **orientací mnoha velkých regionálních firem na zpracování surovin** způsobuje jejich **nízkou pozici v GPN/GVC**.

¹⁹ Nový název VÚAnCh a.s. je od 1. 1. 2016 Unipetrol výzkumně vzdělávací centrum a.s. (tj. UniCRE)

²⁰ Viz více Krajská příloha k Národní RIS3 strategii.

²¹ Dle přehledu v ÚK nebyla zprostředkována žádná investice do oblasti ICT (v ČR 76), do technologického centra se realizovaly 3 v regionu (v ČR 106) (56).

Lidské zdroje, podnikání a podnikavost

- I přes relativně vysokou míru nezaměstnanosti, převládá v kraji „zaměstnanecká mentalita“²² (28 stránky 408-421) (29 stránky 55-74). Tu lze vysvětlit negativním vnímáním podnikání jako možnosti seberealizace, averzí k riziku, vnímáním administrativních bariér ze strany státu, ale také přítomností velkých zaměstnavatelů v regionu a malými zkušenostmi obyvatel kraje s podnikáním (zvláště ve zpracovatelském průmyslu a komerčních službách)²³.
- Tyto faktory způsobují, že je v kraji **nízká míra podnikatelské aktivity a podnikavosti**, která je dále příčinou **vzniku nedostatečného počtu nových, resp. moderních, inovativních podniků**. A zpětně, jejich nedostatek, znamená málo vzorů, inspirace a impulzů pro zahájení podnikatelské činnosti nebo pro realizaci a zaměstnání inovativních, kreativních nebo výzkumně-vývojově zaměřených lidí.
- Vliv na nedostatečný vznik nových firem má i **nízký podíl pracovníků v oblasti výzkumu** (např. na univerzitách, kteří by výsledky svých výzkumů převedli do komerčně úspěšného produktu - tzv. spin-off firmy). K situaci nepříznivě přispívá **nízký podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel** v kraji, který ovlivňuje budoucí dostupnost vysoce kvalifikovaných odborníků (7), a **nízký podíl HDP věnovaný na VaV**.
- Tento trend zvyrazňuje obecně nízký zájem o technické vzdělávání v regionu (jak na středních, tak vysokých školách) v rozporu s deklarovanou potřebou na straně firem, který vede k nedostatečně rozvinutým technologickým kompetencím u mladých, kterých je potřeba pro vznik a rozvoj inovativních podniků.
- Vlivem výše uvedených faktorů současně **vzniká malý počet pracovních míst v komerčních službách**, které by mohly přinést diverzitu, nové příležitosti a změnu dynamiky do regionální ekonomiky.

I tyto skutečnosti jsou podmíněny faktory spočívajícími v kvalitě lidských zdrojů a nedostatečnou provázaností trhu práce se vzdělávacím systémem. Při podpoře podnikání hrají významnou roli také administrativní či legislativní bariéry (brownfieldy v soukromém vlastnictví a nedostatek nástrojů veřejného sektoru pro jejich využití). Svou roli může hrát také osobní přístup pracovníků veřejné správy k jim svěřeným agendám (proaktivita), který může v negativním slova smyslu navazovat na nedostatečnou schopnost motivace a práce s talenty (právě ve veřejné správě) – mj. i v souvislosti se zmiňovanou absencí lídrů. Na straně systémových faktorů stále figuruje nedostatečně rozvinutá infrastruktura na rozvoj inovačních firem. Park NUPHARO disponující atraktivním zázemím pro rozvoj začínajících firem zahájil činnosti na začátku roku 2016. Inovační centrum Ústeckého kraje bylo založeno krajem, Krajskou hospodářskou komorou a Univerzitou J. E. Purkyně na konci roku 2015 a v počáteční fázi bude mít spíše roli facilitátora VVI činnosti z důvodu limitovaných zdrojů ve srovnání s obdobnými centry v jiných regionech.

DŮSLEDKY

- **Ekonomické aktivity s nízkou přidanou hodnotou a nízkou dynamikou vedou k dlouhodobému ztracení pozice v ekonomické výkonnosti a konkurenceschopnosti ve srovnání s dalšími regiony.**

²² Viz také Regionální inovační strategie Ústeckého kraje.

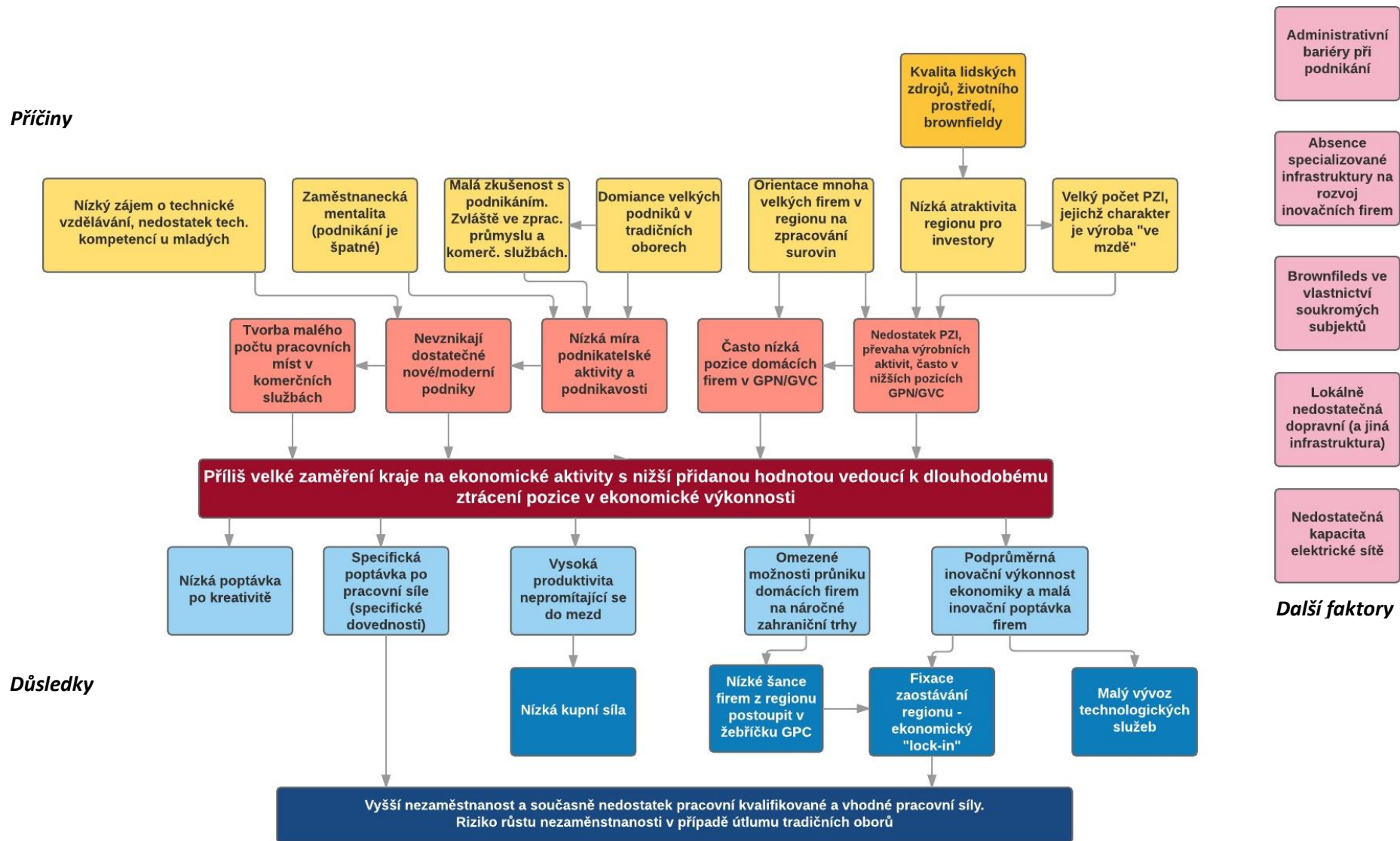
²³ Zde je třeba vzít v potaz i vliv restitucí po roce 1989, jelikož většina obyvatel kraje a tedy i firem byla před válkou německá.

- **Výslednicí těchto skutečností je dlouhodobé zaostávání kraje v oblasti výzkumu, vývoje a inovací a nízký technologický a inovační potenciál krajské ekonomiky (27), který fixuje nízkou atraktivitu regionu pro investice s vyšší přidanou hodnotou nebo zaměstnance s příslušným profesním zaměřením**
- Podprůměrná inovační výkonnost ekonomiky a malá inovační poptávka limitují možnosti zahraniční expanze firem v podobě vývozu technologických služeb z důvodu absentujícího know-how a možnosti otestovat inovace. To podvazuje možnosti pro změnu struktury regionální ekonomiky.
- V návaznosti na strukturu ekonomiky a postavení v hodnotových řetězcích, kdy rozhodování firem v zahraničním vlastnictví o výrobě, případně VVI aktivitách je determinováno centrálou (mateřskou firmou), tak domácí firmy mají **omezené možnosti proniknout na náročné zahraniční trhy** a jejich šance na postup v žebříčku GPN (30) jsou nízké, což vede k fixaci zaostávání regionu (ekonomický lock-in).
- Klíčovým důsledkem převažujících aktivit s nižší přidanou hodnotou, nízkou inovativností nových podniků a nedostatečně rozvinutým sektorem služeb je **i nízká poptávka po kreativitě** vně podniků (nevytváří prostor pro rozvoj kreativních odvětví, pro hledání a aplikaci nových poznatků do praxe), ale i dovnitř podniků v návaznosti na averzi k riziku a nižším globálním ambicím nevznikají výzkumně-vývojová centra stávajících (ani nových) podniků v regionu
- **Relativně vysoká produktivita se nepromítá dostatečně do mezd, a kupní síla je tudíž dlouhodobě nízká**, což dále prohlubuje problémy související se sociálními poměry v regionu. Což také nevede k sofistikaci poptávky, tj. výraznějšímu růstu poptávky ze strany konečných spotřebitelů po inovativních službách a finálních produktech, která by mohla být stimulem pro začátek podnikání²⁴.
- Vzhledem k zaměření ekonomických aktivit **vzniká specifická poptávka po pracovní síle** (z hlediska oborového, vzdělání a kompetencí), která při restrukturalizaci může představovat určitou překážku (nízkou flexibilitu) přizpůsobování se potřebám trhu práce.
- Celkovým důsledkem je tak přetrvávající relativně vysoká míra nezaměstnanosti se současným nedostatkem pracovní síly s vhodnou kvalifikací (pro současné a budoucí potřeby). Tato nezaměstnanost však může stoupnout v případě útlumu tradičních oborů (z důvodu strukturálních nebo nízké konkurenceschopnosti) bez podmínek pro dynamicky se rozvíjející a inovativní podniky.

Dalším faktorem ovlivňující výše popsanou situaci je mj. lokálně nedostatečná dopravní či jiná infrastruktura a její napojení (např. na Prahu nebo lokální přivaděče) při jinak v průměru husté a dostatečně kapacitní infrastruktuře, která se modernizuje: např. nesplavné Labe po mnoho dní brání dopravě velkých kusových zásilek jinak nepřepavitelných (např. Chart Ferox Děčín), napojení na dálniční síť z Děčína a severní části okresu Děčín nedostatečně kapacitní pro větší průmyslové podniky (např. automotive); nedostatečná kapacita elektrické sítě (nemožnost připojit další velké odběratele) v některých částech kraje (např. sever okresu Děčín). Dalším faktorem jsou administrativní bariéry omezující podnikání; brownfields, které jsou ve vlastnictví soukromých subjektů a absence specializované infrastruktury na rozvoj inovačních firem.

²⁴ Viz studie Michaela Portera. Absence takové poptávky limituje testování nových produktů a služeb s globální ambicí, která je typická pro start-upy.

Obrázek 3: Dominance ekonomických aktivit s nižší přidanou hodnotou vedoucí k dlouhodobému ztracení pozice v ekonomické výkonnosti v Ústeckém kraji

Zdroj: Vlastní návrh

Problémový okruh 3: Malá inovační výkonnost ekonomiky s omezeným potenciálem pro inovace vyšších řádů

Malá inovační výkonnost ekonomiky s omezeným potenciálem pro inovace vyšších řádů je dána zejména tím, že v krajské ekonomice jsou pouze ve velmi omezené míře zastoupeny firmy v progresivních a dynamicky se rozvíjejících odvětvích. Firmy v tradičních oborech staví svou konkurenceschopnost především na nízkých cenách a efektivitě výroby, což jsou nejčastější cíle inovačního úsilí firem.

PŘÍČINY

- **Výdaje na VaV** dosahují v Ústeckém kraji 2. nejnižší hodnoty mezi regiony ČR, a to absolutně i relativně ve vztahu k regionálnímu HDP, stejně tak i **počty zaměstnanců ve VaV jsou nízké** (31). Nízký počet výzkumníků souvisí zejména s nižší úrovní vzdělanosti obyvatel regionu, s odlivem obyvatel s vyšší úrovní vzdělanosti z regionu, který je dán nízkou atraktivitou²⁵ regionu pro tento typ obyvatel.
- Tyto skutečnosti souvisí s **malým počtem veřejných a komerčních center výzkumu**. Kromě určitého počtu velkých firem se často jedná o slabší subjekty, stejně jako je to v případě vysokých škol a výzkumných organizací, kde jenom Unipetrol Výzkumně vzdělávací centrum, a.s. (UniCRE) je na tzv. cestovní mapě velkých infrastruktur společně s několika týmy z UJEP, které působí v rámci větších týmů pod výzkumným vedením jiných organizací. Rozvojový potenciál těchto subjektů je menší, jelikož začínají z horších historicky daných výchozích podmínek. Tato skutečnost měla mj. za následek nízké využití operačních programů v kraji (malé čerpání z OP VaVpl a OP PI žadateli z regionu (13)), tj. subjekty z Ústeckého kraje neuspěly v soutěži o projekty s ostatními kraji v ČR. Podpora hospodářské soudržnosti tak v tomto případě ještě zhoršila postavení a podmínky Ústeckého kraje. Potenciálem může být koordinované úsilí o získání podpory v rámci výzev TA ČR na vybudování Center kompetence.
- Univerzitní výzkum v regionu (až na výjimky některých pracovišť, např. v oblasti nanotechnologií) zaostává (jak z hlediska RIV, tak z hlediska smluvního výzkumu nebo jiných parametrů komercializace), kdy těžiště činnosti vysokých škol v regionu je na výuce. Spolu s **nízkou intenzitou univerzitního výzkumu** v kraji (16; 25; 31) vše umocňuje nedostatečná spolupráce (16; 25; 13) a komunikace aktérů inovačního systému v kraji, která je částečně ovlivněna tím, že firmy neumí a/nebo nechtějí využívat externí zdroje znalostí. To souvisí s tím, že firmy a) řeší v rámci koncernu (uzavřená inovace), b) si navzájem nedůvěřují (neznalost, špatná zkušenost, strach z úniku informací – mnoho firem nevyužívá standardizovanou ochranu duševního vlastnictví, ale snaží se know-how utajit), c) nedostatečně znají open innovation proces a jeho výhody.
- Slabá role VaV v inovačním procesu souvisí nejen s výše uvedeným, ale i s **nedostatečným vzděláváním v oblasti podnikání a podnikavosti**. Koncept podnikatelské univerzity zatím není v regionu přítomen. Předměty k podnikání jsou spíše komplementární v kurikulu univerzitního ekonomického vzdělání. Absentují mezifakultní předměty podporující podnikavost, inovativnost a kreativitu, propojující různé obory, vedoucích budování různorodých týmů řešících reálné nebo prakticky orientované problémy.

²⁵ Tady hraje jistou roli i vnímaná dostupnost a kvalita dalších služeb – kultura, zdravotnické služby atp.

- To má za následek malý počet firem v nových dynamicky se rozvíjejících odvětvích vyžadujících tyto kompetence a majících schopnost identifikovat následně využít potenciál externích znalostí, např. v podobě spin-off firem. Nízký počet spin-off v regionu je podpořen i institucionální a personální nepřipraveností a averzí k riziku ze strany vysokých škol.
- Dalšími klíčovými příčinami slabé role VaV jsou PZI na nízkých pozicích v hodnotových řetězcích a nízká inovační poptávka. V návaznosti na uvedené **mnoho firem v regionu působí na pozici dodavatelů 2 a vyššího stupně dodavatelského řetězce** (tier 2+) (30). Tato pozice (typická pro firmy bývalých komunistických států Evropy) znamená, že firmy dodávají relativně jednoduché dílčí komponenty, přičemž na jejich výrobce je vyvíjen velký cenový tlak ze strany odběratelů, což snižuje inovační poptávku, tj. omezuje příležitosti vývoje specifických výrobků a technologií, které by domácím firmám umožnily zlepšit jejich pozici v síti GPN.
- Vedoucí firmy, kterými jsou zejména velké nadnárodní korporace, organizují a řídí celou síť svých subdodavatelů na různých úrovních, na které mají významný vliv díky své silné pozici. Mohou ovlivňovat výrobní proces, logistiku dodávek, lokalizační požadavky atd. Pro rozvoj firem z regionu jsou tedy, vzhledem k jejich pozici v GPN, klíčové podněty z dané sítě plynoucí z vzájemných vazeb mezi firmami v ní.
- Pozici a vyjednávací možnosti regionálních firem významně ovlivňuje i **kvalita socioekonomického prostředí regionu** (např. kvalita pracovní síly, možnosti spolupráce s dalšími firmami, legislativní prostředí atd.), která je, jak vyplývá z výše uvedených problémů (1 a 2), na nízké úrovni.
- V regionu dominantní firmy působí na produktových trzích v pokročilé fázi zralosti, kde inovační cykly jsou delší a doprovázené významnými investicemi. Z toho důvodu je inovační poptávka nižší zejména ve vztahu k externím subjektům. To znamená **omezené možnosti spolupráce s VaV institucemi** a podtrhává **nízké výdaje a zaměstnanost ve VaV**. Přičemž nedostatek kvalitní infrastruktury a pracovní síly pro VaV mohou odradit nadnárodní firmy investovat do výzkumu a vývoje v regionu, kde kooperace s veřejnými výzkumnými centry a vysokými školami by snížilo finanční náročnost a riziko zejména u základního výzkumu.
- V kombinaci s nižšími globálními ambicemi, regionální podniky tedy mají obecně **nižší míru zavádění inovací** (převažují technické inovace do výroby) (16). Pokud domácí firmy inovují, tak se jedná zejména o procesní inovace, které spočívají v aplikaci efektivnějších metod výroby, a firmy je realizují z důvodu dohánění náskoku konkurence, případně jde o modifikace stávajících výrobků a služeb (16). Současně motivací pro procesní upgrading je neustálý tlak ze strany vedoucích firem na úsporu nákladů (tj. cen subdodavatelů). Pokud místní firmy, které dodávají relativně jednoduché (méně specifické) výrobky, neprovádí upgrading, vystavují se riziku, že je vedoucí firma „vymění“ za subdodavatele nabízející nižší ceny. Pro regionální firmy je klíčové vytvořit závislost vedoucí firmy na nich, a to např. díky specifickém know-how pro výrobu komponentu apod.
- **Zahraniční investice plynou do kraje pouze v omezeném objemu** a zaměřují se na méně znalostně a technologicky náročné obory (tj. převažují čistě montážní závody) (16). Nové aktivity, a to vč. vývojových či dokonce výzkumných, se v kraji postupně také objevují, ale v menší míře než v ostatních částech ČR a celkově se jedná o malý rozsah a spíše o výjimky. Ovšem právě tyto vynořující se „kvalitnější“ aktivity zahraničních firem jsou pro budoucnost neobyčejně důležitým potenciálem transformace. Šanci dává i osvojování si principu otevřené inovace, či ambice více se podílet na VaV koncernu.

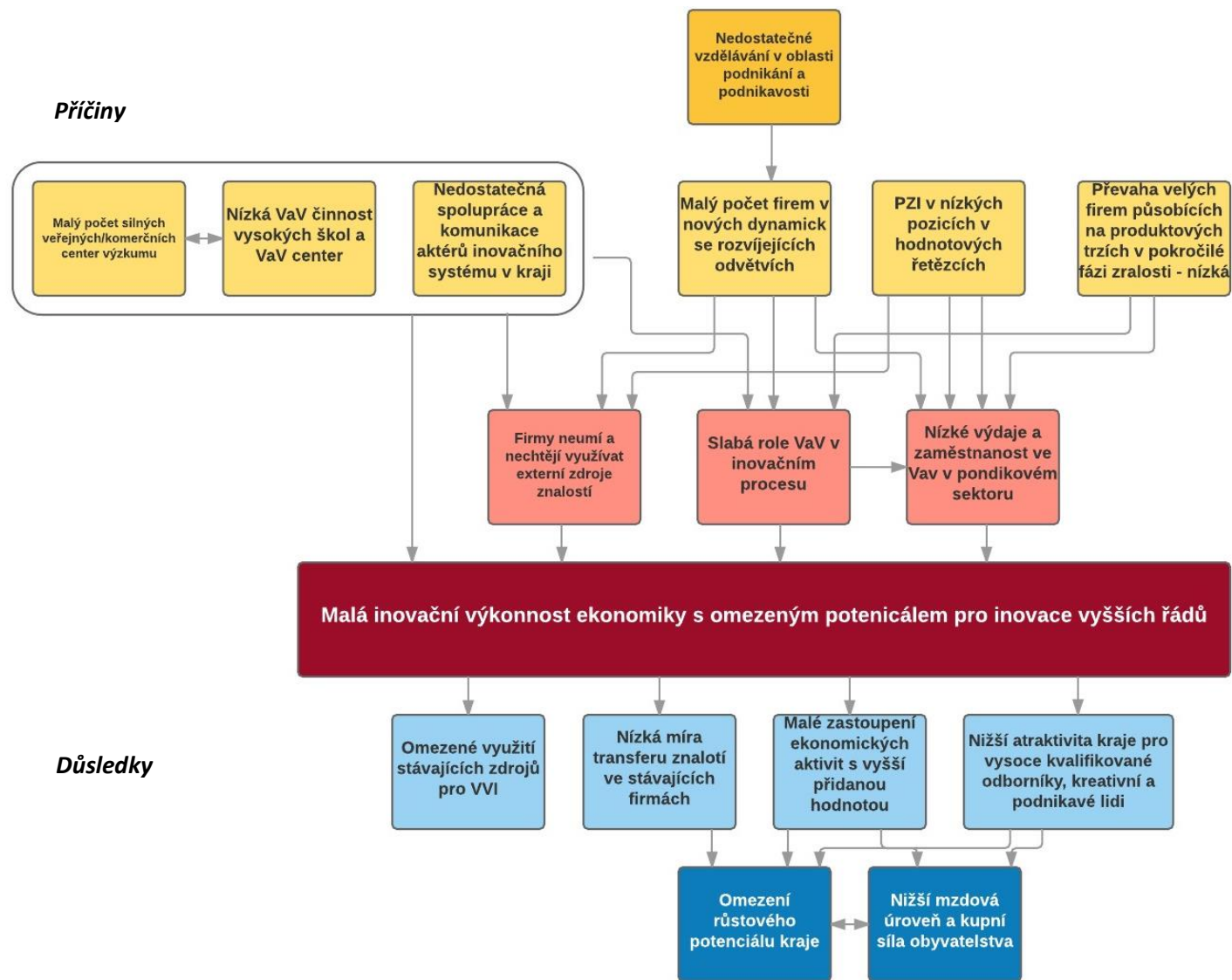
DŮSLEDKY

- **Výslednicí těchto skutečností je dlouhodobé zaostávání kraje v oblasti výzkumu, vývoje a inovací a nízký technologický a inovační potenciál krajské ekonomiky.**
- **I přes to, že VVI infrastruktura je celkově nedostatečně rozvinutá, firmy jen omezeně využívají stávající zdroje pro VVI.** To nevede k zlepšení kooperace mezi výzkumnými organizacemi a firmami, ale v kontextu problému udržitelnosti jiných center v jiných regionech komplikuje pozici kraje při zdůvodňování potřeby dobudování potřebné infrastruktury.
- **V kraji je velmi nízká míra transferu znalostí ve stávajících firmách.** Ten je nízký zejména mezi vysokými školami působícími v regionu a podniky. Příčinou je nedostatečná institucionální a personální připravenost²⁶, vzájemná znalost nabídky a poptávky, nastavení ohodnocení (na úrovni státu, tak výzkumné organizace) (32) nemotivující k uplatnění výsledku výzkumu v praxi, ale i nedůvěra. Přenos technologií z jednoho oboru do druhého je také omezený, a to i z důvodu neochoty firem sdílet znalosti. A to navzdory skutečnosti, že právě přenos znalostí může vést k tzv. mezisektorovému upgradingu, tj. využití znalostí pro výrobu jiného produktu. Ten může mít buď vyšší přidanou hodnotu (ačkoliv posun k aktivitám s vyšší přidanou hodnotou je v rámci sítě/řetězce velmi obtížný), anebo může mít šanci proniknout na trh. V krajské ekonomice mají jen malé zastoupení ekonomické aktivity s vyšší přidanou hodnotou.
- Nedostatek vědecko-technických parků apod. způsobuje mj. odliv technické inteligence z regionu a nižší atraktivitu kraje pro vysoce kvalifikované odborníky, kreativní a podnikavé lidi. Růstový potenciál kraje je tak významně omezen.
- Nižší podíl odvětví s vyšší přidanou hodnotou a nižší podíl pozic pro vysoce kvalifikované odborníky fixuje mzdovou úroveň a kupní sílu obyvatelstva. Omezená koupěschopná poptávka nevytváří předpoklady pro zakládání nových podniků a dalším faktorem omezujícím potenciál zejména endogenního růstu.

Firmy z Ústeckého kraje mají dvě velké konkurenční výhody, které by mohly využít. Jedná se o blízkost velkého západoevropského trhu a současně o skutečnost, že v blízkém okolí (tj. Německu) je lokalizována řada významných firem působících na nejvyšších pozicích GPN/GVC. Ačkoliv zde je třeba mít na paměti, že blízkost tohoto typu firem může mít mimo pozitivních efektů i negativní dopady. Jedním z nich je tendence některých GPN umísťovat výrobu v blízkosti svých cílových trhů, která vyvíjí tlak na lokalizaci klíčových subdodavatelů. Aktuálně převažují obchodní vztahy ve formě dodávek na německý trh (viz RIS). Celkově je však i obchodní spolupráce firem lokalizovaných v Ústeckém kraji se Saskem poddimenzovaná. Kooperace v oblasti VVI s přeshraničním přesahem je nízká (26).

²⁶ Např. UJEP zařadil explicitně Centrum transferů technologií do organizačního řádu až v návaznosti na aktuálně realizovaný projekt TA ČR Gama.

Obrázek 4: Malá inovační výkonnost ekonomiky s omezeným potenciálem pro inovace vyšších řádů v Ústeckém kraji

Zdroj: Vlastní návrh

4.2.1 Rozvojový potenciál a rizika dalšího vývoje Ústeckého kraje

Tato část analýzy shrnuje ty podmínky a faktory v kraji, které nejsou zpravidla přímo součástí některého ze stromů problémů, ale současně řešení problémů či využití potenciálu kraje ovlivňují. Jsou založeny na studiu dokumentů, ve větší míře však vycházejí z rozhovorů a fokusních skupin.

Rozvojový potenciál Ústeckého kraje

- **Zlepšení image kraje** je klíčové pro přilákání investorů, zachycení kreativních lidí v regionu a mj. rozvoj cestovního ruchu. Celková změna image musí být založena na odstranění faktických původů a příčin (např. existence sociálně vyloučených lokalit, kvalita a dostupnost služeb²⁷ aj.). Kraj při této změně image může navíc těžit ze své přírodní atraktivity a bohaté historie a může být prezentovaný i jako ideální místo na bydlení se zajímavými možnostmi pro trávení volného času (bez ohledu na to, kde lidé vykonávají svou práci).
 - Předpokladem je jasné a neměnné rozhodnutí o těžbě²⁸ s navazující regionální strategií a opatřeními (např. postupný útlum, nové kompetence pro pracovníky, atp.).
- **Využití potenciál kraje v oblasti cestovního ruchu**, který může pomáhat změnit vnímání kraje na základě přímé zkušenosti²⁹.
- V kraji existuje **potenciál pro využití vodních zdrojů** (mj. i např. díky realizovaným rekultivacím – viz jezero Milada), a to jak pro rozvoj cestovního ruchu a rekreačních aktivit pro místní obyvatelstvo, tak pro rozvoj průmyslu. Rozsáhlé plochy rekultivací, které nyní tvoří spíše bariéry, mohou být využity pro celou řadu sportů či aktivit v přírodě, podobně, jako se to v jisté míře děje např. v sousedním Sasku.
- **Pokračovat v revitalizaci brownfieldů**. V souvislosti s brownfields lze prosazovat „architektonické výjimečnosti“ v rámci realizovaných veřejných investic, které by na kraj dokázaly upoutat pozornost (možnost využití konceptu tzv. smart brownfields).
- **Nabídka nových průmyslových zón**, resp. nových kapacit v jejich rámci. Nově vytvořené kapacity by měly být nabídnuty i stávajícím zaměstnavatelům, neměly by sloužit pouze jako potenciál pro přilákání nových investorů.
 - Realizace výše zmíněných opatření (včetně brownfieldů) by měla přispět ke zpestření struktury (velikosti i zaměření) podnikatelských subjektů v kraji. Nové subjekty potřebují mít k dispozici průmyslové zóny s vyšší kapacitou a s určitou možností výběru. Např. průmyslová zóna v Žatci nabízí jen malé pozemky vhodné jen pro některé aktivity/investory.
- V návaznosti na důraz na vertikalizace v rámci implementace Národní RIS3 strategie lze dále:

²⁷ Zásadní zlepšení kvality a dostupnosti v kraji poskytovaných služeb. Z rozhovorů plyne, že rozvoj kvality služeb je zásadní mj. právě i pro schopnost udržet v kraji např. i zahraniční pracovníky zde působících firem, kteří nyní často, přestože v kraji pracují, bydlí v Praze, kde se jim služeb v požadovaném rozsahu a kvalitě dostává. Dostupnost a kvalita služeb se navíc liší i uvnitř kraje. Za velmi významnou lze na této úrovni označit i špatnou jazykovou vybavenost na úrovni ve své podstatě všech v kraji poskytovaných služeb.

²⁸ Část firem, i tradičních, vnímá těžbu jako jeden z klíčových negativních faktorů nízké atraktivnosti kraje.

²⁹ Avšak je třeba zkvalitnit infrastrukturu pro cestovní ruch (viz chybějící hotely 4*+).

- **rozvíjet potenciál tradičních oborů**, u kterých předpokladem je:
 - vertikální posun ve finalizaci produkce stávajících nebo navazujících nově vznikajících firem. („rostoucí globální komodifikaci výrobních činností“);
 - navazující výzkumná specializace;
 - rozvoj navazujících kvalifikovaných služeb (design, poradenské služby atd.).
- rozvíjet nová odvětví (např. IT služby a software), jejichž rozvoj může firmám v průmyslu pomoci využít potenciál z trendu Průmysl 4.0. Klíčovým předpokladem je však příprava lidského kapitálu.
- Využít nahromaděné know-how v energetice³⁰, dobývání uhlí a rekultivací (a částečně i v dalších oborech). Zde lze z pohledu inovací vnímat velký potenciál **v možném expertním zaměření se na energetiku**, především pak na efektivní využívání zdrojů (tzn. neakcentovat jen moderní cestu alternativní energie, ale řešit provázaně i maximální energetickou výtečnost i tradičních energetických zdrojů).

Rizika budoucího ekonomického rozvoje Ústeckého kraje

- V kraji se nachází **řada brownfieldů** (průmyslových, rezidenčních atd.), které jsou navíc značně roztržštěné. Brownfieldy představují potenciální rozvojové plochy v zastavěných částech měst, které blokují, resp. představují překážky rozvoje či využití území, jejich využití je však kvůli vysokým nákladům za běžných tržních podmínek obtížné. Velký rozsah brownfieldů má vliv také na nedostatečnou nabídku vhodných ploch pro investory.
- Aktuálně je třeba řešit i **problém se splavností Labe**, které je po mnoho týdnů v roce nesplavné. To představuje problém pro některé firmy, jejichž doprava je vázána na loď. To znamená, že v případě nesplavnosti Labe nemohou dostat své výrobky na trh. V případě opakování sucha (r. 2015) budou nuceny najít náhradní řešení, které by mohlo znamenat přesun výroby mimo region.
- **Dořešení dopravního napojení na Prahu, resp. zahraničí** (zejména se jedná o dostavbu D8, R7) a zlepšení propojení jednotlivých typů dopravy (např. železniční a vodní). **Na Děčínsku existují lokální úzká hrdla silniční sítě**, zhoršující napojení průmyslových areálů na zbytek kraje, do ostatních krajů ČR a do zahraničí. Tato hrdla omezují příležitosti lokalizace dalších investorů³¹ a zhoršují dopravu zboží stávajících firem na trhy, i dodávky součástek.
- Výrazným rizikem pro kraj je jeho sociální struktura, kterou umocňuje pokračující imigrace problémových skupin obyvatelstva, které mj. lákají nižší ceny nemovitostí. Pokud bude nadále docházet k **negativnímu posunu sociální struktury**, může tento stav odrazovat lidi od

³⁰ Představuje příležitost pro vývoz know-how např. do oblastí s velkým rozsahem těžby a potřebou rekultivace jejich důsledků. Know-how v energetice by mohlo být použitelné i mimo „uhlíkovou energetiku“, ale zejména při efektivnějším využívání zdrojů uhlíkových. Toto know-how v energetice lze lehce a efektivně dále rozšiřovat do nových oblastí (geotermální energie, OZE, smart energy, snižování energetické náročnosti průmyslu, spotřeba energie v místě produkce).

³¹ Podnikatelé působící především v průmyslových zónách se často potýkají s problematikou dopravní obslužnosti – jak dopravit své pracovníky do firmy v potřebných časech na začátek směny. Při vyjednávání na Krajském úřadu Ústeckého kraje o nastavení vhodných osob a dopravní autobusové obslužnosti se naráží na obstrukce a je jim doporučeno zajistit si dopravu z vlastních zdrojů.

stěhování do Ústeckého kraje a současně může ovlivnit odchod obyvatel s vyšším vzděláním z kraje.

- **Dynamika stárnutí obyvatel** kraje bude mít významný vliv na poptávku po sociálních službách, avšak rizikem je „důchodcovská chudoba“ z důvodu nízkých mezd nemusí být služby dostupné pro část obyvatel v regionu. Současně stárnutí populace je spojené s odchodem technických pracovníků, na které se váže know-how a technologické znalosti, do důchodu.
- Pro řešení situace kraje je třeba se zabývat ne zcela vyřešenou situací související s **pokračováním či útlumem těžby v povrchových hnědouhelných dolech**. Útlum nese riziko ztráty pracovních míst v těžbě i navazujících odvětví a může vyvolávat lokální problémy v případě odložené/pomalé přípravy vhodných opatření³².
- Specificky v případě Děčínska (Šluknovský výběžek), ale také na jihu kraje lze za omezení dalšího rozvoje označit **zastaralost kvality a kapacit přenosové elektrické sítě** a překážky v jejím dalším rozvoji (ty však nemají systémový charakter – jsou způsobeny faktory v rámci Ústeckého kraje samotného – např. nutnost dohody všech dotčených subjektů).
- **Rizikem je neúčinná komunikace regionální aktérů/zástupců stakeholderů**. Ta se projevuje v **nereflektování potřeb firem a dalších aktérů**, a to i přes pravidelné sdílení formou konzultací, účasti na kulatých stolech, průzkumech apod. Ty tak v očích firem a investorů nabývají podobu čistě formální až deklarativní, vzhledem k tomu, že se nepromítají do konkrétních opatření a nedostávají zpětnou vazbu o tom, proč tomu tak je. Z těchto důvodů vnímají jako **nekonceptní i přístup ze strany kraje** při formulování strategických priorit a zaměření kraje, ale i nedostatečný důraz kraje vůči centrálním orgánům. Problém je provázán i nedostatečnou (málo atraktivní) vizí a leadershipem na politické úrovni a vysokou mírou vlivu politických cyklů. V praktické rovině se ukazuje i nejednoznačné, neprovázané rozdělení kompetencí v rámci KÚ (např. oblast inovací a podnikání).
 - Výsledkem je, že se snaží každá firma/aktér řešit problém (který může být společným i pro další aktéry) samostatně. Vyjednávací pozice vůči centrálním orgánům je však výrazně nižší, než kdyby tuto roli za region převzali zástupci kraje.
 - Nedostatečná míra kooperace (a důvěry) je však doložitelná i v jiných oblastech (např. VaV – viz strom problémů).

4.3 Problémová analýza pro restrukturalizaci Moravskoslezského kraje.

Poznatky ze Základní makroekonomické analýzy a s využitím analytických dokumentů kraje a celé řady dalších zdrojů³³, byly zpracovány do problémové analýzy, která shrnuje hlavní problémové okruhy přímo ovlivňující hospodářskou restrukturalizaci kraje. V dále uvedených okruzích jsou rozpracovány příčiny hlavních problémů a na druhé straně důsledky, které nastávají či mohou nastat, pokud se situace v kraji nezmění. Problémová analýza Moravskoslezského kraje zahrnuje tři dílčí

³² Krajská hospodářská komora Ústeckého kraje realizovala v roce 2015 šetření, které identifikovalo tu skutečnost, že při neprolomení těžebních limitů na dole ČSA dojde pouze na straně společnosti Severní energetická a.s. a jejích dodavatelů k finančním ztrátám na úrovni cca 580 mil. Kč a propuštění až cca 2 tisíc zaměstnanců.

³³ Kompletní seznam zdrojů, které byly použity pro vypracování problémové analýzy, je uveden na konci dokumentu a jednotlivá tvrzení a zjištění problémové analýzy na tyto dokumenty odkazují.

stromy problémů, které jsou zastřešeny společným problémovým stromem pro všechny kraje. Problémovou analýzu kraje je tedy nutné číst a chápat v souvislostech společného stromu problémů, který uvádí i některé další faktory, působící na restrukturalizaci hospodářství nepřímo či zprostředkovaně.

Na základě dostupných zjištění a analytických závěrů byly jako hlavní problémy Moravskoslezského kraje identifikovány následující problémové okruhy/dílčí problémové oblasti:

- **Malá podnikavost lidí, nízká míra zakládání nových podniků a nedostatečný úspěch/expaze domácích firem na mezinárodních trzích**
- **Nedostačující míra a dopad inovačních aktivit - nízký inovační potenciál firem a slabší výkon VaV ve srovnání s vyspělými inovačními regiony v globální konkurenci**
- **Nedostatek zaměstnanců dobře připravených pro uspokojení poptávky na současném i budoucím trhu práce**

Problémová analýza představuje stromy problémů jako určité schéma, které vystihuje klíčové problémy, příčiny a jejich nejdůležitější vztahy a návaznost. Tyto vztahy jsou však komplexní a složitě propojené, tuto složitou mnohvrstevnatost nelze jednoduše schematicky postihnout. O další vysvětlení se snaží texty problémové analýzy, které jednotlivé problémy, jejich příčiny a důsledky a jejich vazby popisují a vysvětlují.

Problémový okruh 1: Malá podnikavost lidí, nízká míra zakládání nových podniků a nedostatečný úspěch/expaze domácích firem na mezinárodních trzích

Historickým vývojem je dána a stále ještě přetrvává dominance ekonomiky Moravskoslezského kraje založená na průmyslových odvětvích s převažující silou velkých podniků. Mezi klíčová odvětví patří hutnictví a výroba kovů a strojírenství, přičemž v posledních cca 10 letech se každoročně zvyšuje podíl automobilového průmyslu (jak na zaměstnanosti, tak na tržbách a investicích). Zpracovatelský průmysl dává práci téměř 30 % všech zaměstnaných v kraji a tento podíl je v porovnání s ČR nadprůměrný. Rovněž nadprůměrný je podíl osob zaměstnaných v těžebním průmyslu.

V kraji vzniklo několik významných průmyslových zón, vědecko-technologických parků nebo jiných projektů, které dokázaly přilákat zajímavé portfolio nových investorů (převážně zahraničních, ale rovněž i domácích) zejména v odvětvích odlišných od předchozího hospodářského zaměření kraje. Typickým příkladem je například silný rozmach automobilového průmyslu (Hyundai a řada subdodavatelů automobilového průmyslu) nebo IT sektoru (Tieto, OKIN, projekt IT4 Innovations) a dalších. S tím je také spojena vyšší orientace některých sektorů a firem na export nebo náročnější trhy.

Velkou část zaměstnanosti v průmyslu absorbují velké podniky. Některé tradiční sektory jsou v posledním období vystaveny velkým tlakům, které povedou v poměrně blízké budoucnosti ke snižování zaměstnanců – např. v těžebním průmyslu by během následujících 3 let mohla zaniknout polovina pracovních příležitostí (zhruba 5 tisíc pracovních míst) s výhledem úplného ukončení těžby do roku 2023. Často jsou rovněž zmiňovány hrozby pro hutní průmysl z důvodu snižující se poptávky a čínské konkurence. I když aktuální ohrožení ztráty konkurenceschopnosti nebo existence tohoto odvětví v Moravskoslezském kraji není v žádném měřítku srovnatelné s vývojem v těžebním průmyslu, je důležité si uvědomit, že jen v tomto odvětví je nyní v regionu zaměstnáno až 15 tisíc osob a dalších cca 40 tisíc v navazujících podnicích a sektorech.

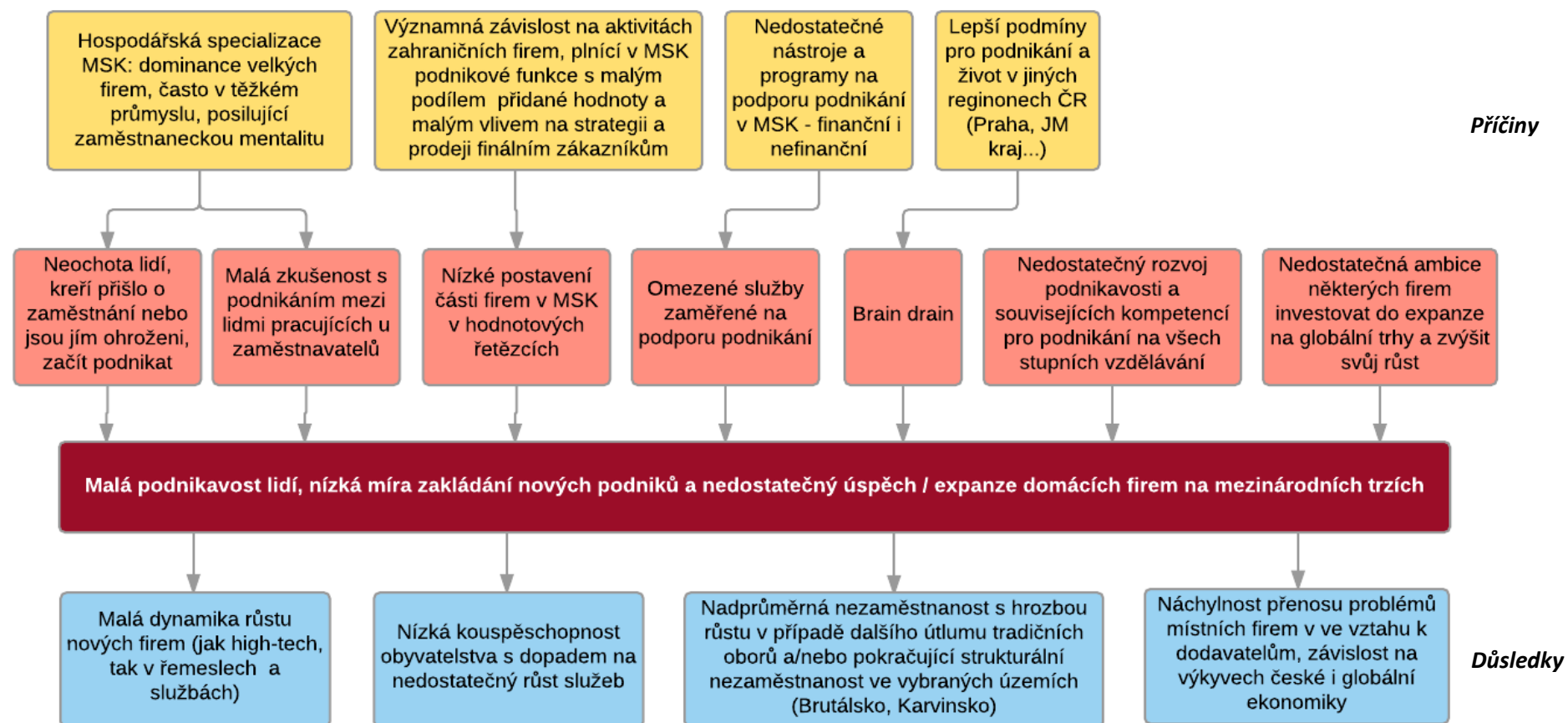
I přes zvyšující se podíl jiných odvětví na zaměstnanosti (zejména pak automobilového průmyslu, který neustále roste a jsou ohlašovány nové investice v kraji i expanze již existujících firem a také růst nových příležitostí pro subdodávky pro OEM³⁴ výrobce nebo dodavatele úrovně Tier 1) a často deklarovaný nedostatek vhodných zaměstnanců pro stávající firmy, je do budoucna nutno hledat pro zaměstnávání pracovní síly uplatnění v nově vznikajících firmách. Ty však v celorepublikovém srovnání vznikají v Moravskoslezském kraji podprůměrně.

V kraji přetrvávají a narůstají ekonomické a socio-společenské rozdíly mezi úspěšně se rozvíjejícími, průměrnými a zaostávajícími geografickými oblastmi. Tyto rozdíly jsou dány historickou povahou místní ekonomiky, polohou, demografií a také rozdílným vývojem lokálně převažujících odvětví. Tradičně se od zbytku kraje odlišuje západní část (Bruntálsko, Osoblažsko) a Karvinsko (zde v posledních letech se vzrůstající tendencí).

Moravskoslezský kraj má dlouhodobě výrazně vyšší nezaměstnanost než je průměr ČR, v některých regionech (Karvinsko, Osoblažsko, Bruntálsko) dosahuje vysoce nadprůměrných hodnot. I přes pozitivní nárůst zaměstnaneckých příležitostí je klíčovým problémem strukturální nezaměstnanost, kdy zejména lidé s nízkou kvalifikací (a také ve spojení s exekucemi) jsou trvale v pasti nezaměstnanosti.

³⁴ OEM – Original Equipment Manufacturer - obchodní termín, který označuje výrobce zařízení, jehož výrobek je prodáván a propagován jinou obchodní značkou.

Obrázek 5: Malá podnikavost lidí, nízká míra zakládání nových podniků a nedostatečný úspěch/expanze domácích firem na mezinárodních trzích v Moravskoslezském kraji

Zdroj: Vlastní návrh

PŘÍČINY

Nedostatečné nástroje a programy na podporu podnikání

- V MS kraji není dostatečně rozvinutý systém podpory podnikání nebo podnikatelského ducha a podnikatelského rozvoje mimo stávající systém finančních dotací ze strukturálních fondů a vstřícný přístup některých obcí k místním malým podnikatelům. Vítaná by byla koncepční a promyšlená struktura a nástroje, které by vedly k zahájení nebo podpoře podnikání. Kladem je například vznik různých vědeckotechnologických parků nebo inovačních a inkubačních center, nicméně nejsou zatím hmatatelné větší efekty ve vztahu k zahájení a rozvoji podnikání. Chybí pobídky pro střední místní firmy (min. hranice investice je 50 mil. Kč³⁵), a to nejen finanční, ale také příprava lidí a ploch. Neexistence poradenských center na podporu malého podnikání např. pro živnostníky a řemeslníky. Princip „One Stop Shop“ (33).

Brain drain

- Je identifikován nedostatek kvalitních pracovních sil a absolventů pro potřeby firem, zejména technicky vzdělaných a připravených. Odliv talentovaných mladých lidí, odchod zkušených zaměstnanců do důchodu a s tím související ztráta know-how v technických oborech. Stále přetrvávající nízká jazyková vybavenost (33).

Nízká podnikavost

- Nízká podnikavost lidí například ve srovnání s polskými sousedy (srovnání nabídky služeb), ale také v mezikrajském srovnání (33)
- V MS kraji je podprůměrný podíl podnikatelských subjektů ve srovnání s ČR. I když je MS kraji díky své velikosti sídlem značného počtu podnikatelských subjektů (v roce 2013 bylo v MS kraji registrováno cca 27 tisíc obchodních společností a 173 tisíc soukromých podnikatelů), jejich podíl vzhledem k významu MS kraje (měřeno počtem obyvatel a počtem zaměstnaných) je podprůměrný (34).
- V počtu soukromých podnikatelů přepočteného na počet obyvatel i na zaměstnanost je MSK na posledním místě mezi kraji. Soukromí podnikatelé v MS kraji tvoří cca 10 % z celkového počtu soukromých podnikatelů v ČR. V přepočtu na počet obyvatel bylo v r. 2013 v MS kraji 141,6 soukromých podnikatelů na 1000 obyvatel (v ČR to bylo 166,5) a MS kraj se v tomto indikátoru řadí na poslední místo ze 14 krajů, respektive na poslední místo z 8 regionů NUTS 2. V přepočtu na počet zaměstnaných bylo v r. 2013 v MS kraji 317,9 soukromých podnikatelů na 1000 zaměstnaných (v ČR to bylo 354,4) a MS kraj se v tomto indikátoru řadí na 13. místo ze 14 krajů, respektive na poslední místo z 8 regionů NUTS 2. Obchodní společnosti registrované v MS kraji tvoří cca 7 % z celkového počtu obchodních společností v ČR. V přepočtu na počet obyvatel bylo v r. 2013 v MS kraji 22,3 obchodních společností na 1000 obyvatel (v ČR to bylo 38,0) a MS kraj se v tomto indikátoru řadí na 10. místo ze 14 krajů, respektive na 7. místo z 8 regionů NUTS 2. V přepočtu na počet zaměstnaných bylo v r. 2013 v MS kraji 50,1 obchodních společností na 1000 zaměstnaných (v ČR to bylo 80,9) a MS kraj se v tomto indikátoru řadí na 9. místo ze 14 krajů, respektive na 6. místo z 8 regionů NUTS 2 (34).

³⁵ Novela zákona o investičních pobídkách, účinná od 1. května 2015

Přístupy velkých zahraničních koncernů

- Značný podíl zahraničních investic, které sice vytvářejí pracovní místa, nicméně v mnoha případech se zisk nereinvestuje zpět do kraje nebo mateřské firmy nerozvíjejí vlastní VaV kapacity nebo aktivity s vyšší přidanou hodnotou v regionálních podnicích (33).

Spolupráce místních institucí a koncentrace na priority

- I přes značné množství regionálních strategií chybí koncentrace na řešení klíčových střednědobých témat (zejména v oblasti hospodářství) a jejich prosazování (33).

Průměrná dynamika zakládání nových firem

- Za posledních 5 let (v období 2010 – 2014) vzniklo v MS kraji 8,3 tisíce nových obchodních společností a 33,1 tisíc tuzemských podnikajících fyzických osob. Na druhou stranu dynamika zakládání těchto společností je nižší, než je republikový průměr. V roce 2014 bylo na území MS kraje 1,5 nově vzniklých obchodních společností na 1000 obyvatel, (v ČR 2,4), respektive 3,4 nově vzniklých obchodních společností na 1000 zaměstnaných (v ČR 5,1). V roce 2014 bylo na území MS kraje 4,7 nově vzniklých tuzemských podnikajících fyzických osob na 1000 obyvatel (v ČR 5,3), respektive 10,4 nově vzniklých tuzemských podnikajících fyzických osob na 1000 zaměstnaných (v ČR 11,3) (35).
- V období 2011 – 2013 vzniklo v MS kraji 3,1 x více nových obchodních společností než jich zaniklo a 1,3 x více nových tuzemských podnikajících osob než jich zaniklo. Podíl nově vzniklých podnikatelských subjektů (obchodních společností i fyzických osob) na celkovém počtu podnikatelských subjektů je v případě MS kraje v posledních letech srovnatelný s průměrem ČR (34).

Nízká míra ochoty k zahájení vlastního podnikání

- Z různých průzkumů zaměřených na vlastní podnikatelské aktivity vyplývá rovněž menší připravenost či ochota české populace k zahájení vlastního podnikání. Výsledky z vybraných průzkumů jsou zaměřeny na ČR jako celek, ne explicitně na MS kraj.
- Preference k sebezaměstnání (self-employment) je v ČR nižší (34 %) než u průměru EU (37 %) a ve srovnání se sousedními zeměmi je tato hodnota srovnatelná (s výjimkou Polska, kde by sebezaměstnání upřednostnilo 47 % populace). Současné pouze 19 % respondentů z ČR se domnívá, že sebezaměstnání je pro ně v následujících 5 letech realizovatelné, což je nejméně ze všech států v EU (průměr EU je 30 %) (36).
- Vysokoškolští studenti by po ukončení školy nejraději volili zaměstnanecký poměr (31 % studentů by nejraději pracovalo pro mezinárodní společnost, 15 % pro českou soukromou společnost, 14 % pro státem vlastněnou společnost a 3 % pro státní správu). Pouze 12 % studentů uvažuje, že by si po skončení školy založilo vlastní firmu a 2 % chce pracovat pro start-up (37).

Průměrná dynamika vývoje zaměstnanosti

- I když v MS kraji stejně jako v dalších regionech v ČR dochází v posledních letech ke snižování nezaměstnanosti, vzniku nových pracovních míst a celkovému oživení ekonomiky, je tato dynamika porovnaná k hodnotám roku 2008 (kdy úroveň zaměstnanosti dosahovala ve všech regionech ČR dlouhodobých maxim) v MS kraji pod průměrnými hodnotami. V r. 2014 bylo v MS kraji zaměstnáno 549,1 tis osob, což představovalo 96,6 % jeho úrovně z roku 2008,

přičemž v ČR to bylo 99,4 %. MS kraj se v tomto indikátoru řadí na 9. místo ze 14 krajů, respektive na 7. místo z 8 regionů NUTS 2 (34).

Nezaměstnanost, neochota pracovat u části populace

- Strukturální nezaměstnanost. Rozdíl mezi platy u nízko kvalifikovaných lidí a sociálními dávkami je malý a nemotivuje k hledání zaměstnání. To se projevuje v malé motivaci hledat si zaměstnání u významné části obyvatel. Nízké mzdy a s tím spojená nízká koupěschopnost. Malá ochota lidí cestovat za prací (i v rámci regionu) (33).

Nedostatečné / neefektivní kapacity pro podporu rozvoje podnikání

- Neexistence poradenských center na podporu malého podnikání např. pro živnostníky a řemeslníky. Zkvalitnění práce hospodářských komor. Princip „One Stop Shop“ (33).

DŮSLEDKY

Malá dynamika růstu firem

- V kraji bude vznikat jen omezené a odvětvově nevýznamné množství firem generujících nová pracovní místa.

Nízká koupěschopnost a rozvoj služeb

- Vzhledem k potenciálně vzrůstající nezaměstnanosti (obzvláště v postižených oblastech na Bruntálsku a Karvinsku) a nízkým mzdám bude ohrožen sektor doprovodných služeb.

Nadprůměrná nezaměstnanost

- Pokračující významné rozdíly v úrovni rozvoje některých částí kraje (Bruntálsko, Osoblažsko, Karvinsko) ve srovnání s průměrem regionu. S tím bude spojena přílišná závislost významné části obyvatel na sociálních dávkách a pokračující stav, kdy se vyplatí více život na dávkách než vlastní práce a s dopadem na ztrátu pracovních návyků.

Náchylnost přenosu problému místních firem a závislost na cyklických a globálních výkyvech

- Nedostatečná připravenost na změny v hospodářství a významný podíl odvětví spojených zejména s aktuálním ohrožením tradičních průmyslů (těžba, hutnictví – rychlý a neřízený útlum), neschopnost pracovat v dostatečném předstihu s těmito riziky a nepoučení se z nástrojů a programů, které byly úspěšně implementovány v podobně zaměřených regionech v Evropě. Možná rizika, která mohou postihnout také momentálně se rozvíjející další obory např. z důvodu cyklických změn a dopadů automatizace a Průmyslu 4.0³⁶. I když rozvoj automobilového průmyslu v kraji přináší nové příležitosti, existuje hrozba přílišné závislosti kraje na tomto odvětví bez toho, aby se úspěšně rozvíjely další sektory.

Problémový okruh 2: Nedostačující míra a dopad inovačních aktivit – nízký inovační potenciál firem a slabší výkon VaV ve srovnání s vyspělými inovačními regiony v globální konkurenci

Soukromý sektor v MSK investuje do VaV poměrně významné finanční zdroje, nicméně se to týká zejména velkých podniků. V případě MSP je jejich inovační aktivita všeobecně omezená.

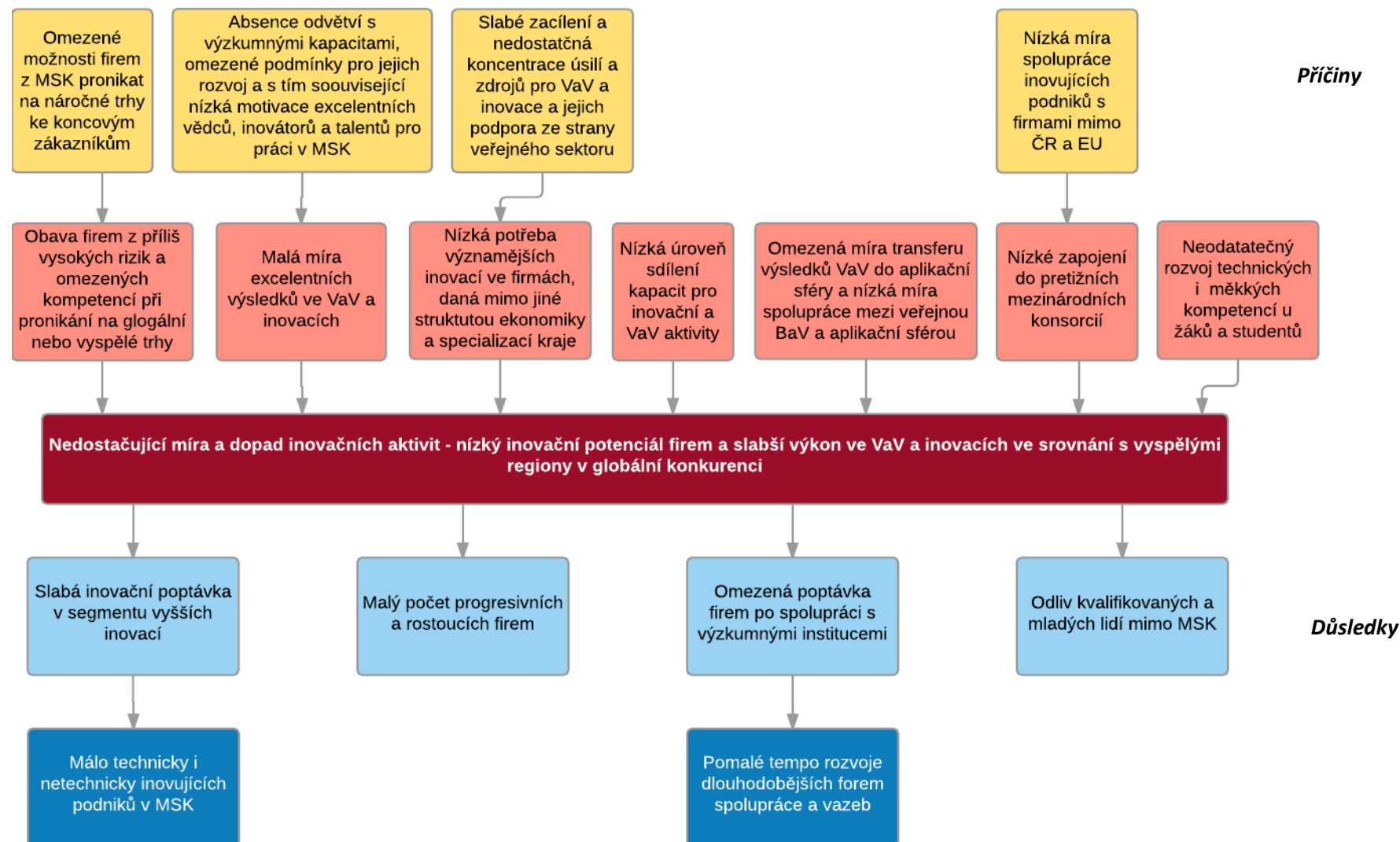
³⁶ Vysvětlení termínu viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C5%AFmysl_4.0

Pozorovatelná je nízká ochota k inovačnímu podnikání mezi firmami měřitelná malým počtem inovativních MSP včetně nízké intenzity vzniku nových start-ups a spin-offs.

Na druhou stranu existují příležitosti pro další výzkumné a inovační směry vycházející ze stávající znalostní základny – např. pokročilé materiály, mechatronické systémy, analýzy dat, zpracování a následné využívání nerostných surovin, druhotných surovin a odpadů, smart grids, integrované bezpečnostní systémy atd.

Za uplynulé období došlo k výraznému posílení role univerzit / vysokých škol a s tím rovněž spojeného výzkumu a vývoje. MS kraj je po Praze a Brně nejvýznamnějším univerzitním centrem republiky. Byly zavedeny nové obory i fakulty (z nichž například prestižní bylo zřízení Lékařské fakulty na Ostravské univerzitě). Některé z oborů vyučovaných na místních vysokých školách jsou na velmi kvalitní úrovni (zejména vybrané technické a přírodovědné obory) a jejich absolventi nemají problém s uplatněním v ČR i zahraničí. Postupně vzniká řada významných vazeb mezi vysokoškolským a podnikatelským sektorem.

Obrázek 6: Nedostačující míra a dopad inovačních aktivit v Moravskoslezském kraji – nízký inovační potenciál firem a slabší výkon VaV ve srovnání s vyspělými inovačními regiony v globální konkurenci

Zdroj: Vlastní návrh

PŘÍČINY

Přístupy velkých zahraničních koncernů

- Značný podíl zahraničních investic, které sice vytvářejí pracovní místa, nicméně v mnoha případech se zisk nereinvestuje zpět do kraje nebo mateřské firmy nerozvíjející vlastní VaV kapacity nebo aktivity s vyšší přidanou hodnotou v regionálních podnicích (33) (38).

Úbytek kvalitní pracovní síly

- Nedostatek kvalitních pracovních sil a absolventů pro potřeby firem, zejména technicky vzdělaných a připravených. Odliv talentovaných mladých lidí, odchod zkušených zaměstnanců do důchodu a s tím související ztráta know-how v technických oborech. To se projevuje například také snižující se schopností dodávat velké investiční celky vyžadující mezioborovou masu znalostí a dovedností. Stále přetrvávající nízká jazyková vybavenost (33) (38).

Podprůměrné kapacity VaV

- V roce 2013 bylo v MS kraji 6 387 evidenčních zaměstnaných (HC) ve VaV, což představovalo 1,2 % všech zaměstnaných MS kraje a řadilo tak MS kraj na 8. místo ze 14 krajů, resp. na 6. místo z 8 NUTS 2 regionů. V roce 2013 bylo v MS kraji 3 796 průměrně přepočtených zaměstnaných (FTE) ve VaV, což představovalo 0,7 % všech zaměstnaných MS kraje a řadilo tak MS kraj na 11. místo ze 14 krajů, resp. na 7. místo z 8 NUTS 2 regionů (34).

Podprůměrné financování VaV

- Celkové výdaje na VaV v MS kraji stagnují; v r. 2013 byly celkové výdaje na VaV v MS kraji ve výši 4 743 mil Kč. Podíl celkových výdajů na VaV v MS kraji se na celkových výdajích VaV v ČR výrazně nemění a dosahuje cca 6 %. V porovnání výdajů na VaV vzhledem k významu jednotlivých krajů (měřeno počtem obyvatel a HDP) je pozice MS kraje v celorepublikovém srovnání velice podprůměrná. V přepočtu na počet obyvatel byl v r. 2013 MS kraj v tomto ukazateli na 9. místě ze 14 krajů, resp. na 7. místě z 8 NUTS 2 regionů a stejné pozice měl MS kraj také v přepočtu na HDP kraje (34).
- Podprůměrné financování VaV aktivit v MS kraji potvrzují rovněž výsledky srovnávacího přehledu v regionech „Regional Innovation Scoreboard 2014“ (RIS 2014). Z 11 posuzovaných normalizovaných indikátorů jsou 3 zaměřeny na výdaje ve VaV. Ve všech těchto 3 vyčleněných indikátorech (výdaje na VaV ve veřejném sektoru, výdaje na VaV v podnikatelském sektoru a výdaje určené na inovace mimo VaV) se region Moravskoslezsko umístil vždy až na 7. místě ze všech 8 českých NUTS 2 regionů (39).

Nízká patentová aktivita

- V období let 2007 – 2013 podaly subjekty MS kraje na Úřad pro průmyslové vlastnictví (ÚPV) celkem 529 patentových přihlášek (9% všech patentových přihlášek od českých subjektů).
- Míra „domácí“ patentové aktivity (patentové přihlášky podané na ÚPV) vzhledem k významu jednotlivých krajů (měřeno počtem obyvatel a HDP) je v případě MS kraje v celorepublikovém srovnání sice podprůměrná, ale v posledních letech se blíží průměru ČR. V přepočtu na počet obyvatel byl v r. 2013 MS kraj v tomto ukazateli na 7. místě ze 14 krajů (resp. na 4. místě z 8 NUTS 2 regionů) a stejné pozice měl MS kraj i v přepočtu na HDP kraje (34).

- Míra „zahraniční“ patentové aktivity (patentové přihlášky podané na EPO) je v případě MS kraje ve srovnání s ČR podprůměrná. V období 2007 – 2012 podaly subjekty MS kraje na European Patent Office (EPO) celkem 59 patentových přihlášek (6 % všech patentových přihlášek od českých subjektů). V přepočtu na 1 mil obyvatel bylo v r. 2012 subjekty z MS kraje podáno 5,1 patentových přihlášek u EPO, přičemž v ČR byla tato hodnota 10,0 (40).
- Podprůměrnou patentovou aktivitu subjektů z MS kraje ve vztahu k EPO potvrzují rovněž výsledky srovnávacího přehledu v regionech „Regional Innovation Scoreboard 2014“ (RIS 2014). Z 11 posuzovaných normalizovaných indikátorů je 1 zaměřen na patentové aktivity (Patentové přihlášky u EPO). V tomto vyčleněném indikátoru se region Moravskoslezsko umístil až na 7. místě ze všech 8 českých NUTS 2 regionů (39).

Nízká míra inovačních aktivit

- Podíl inovujících podniků v regionu Moravskoslezsko ve srovnání s ČR a jejími NUTS 2 regiony se pohybuje na průměrné až podprůměrné úrovni. V období let 2010-2012 byl podíl inovujících podniků 42,6 % ze všech podniků v regionu Moravskoslezsko a řadil region na 6. místo z 8 NUTS 2 regionů.
- Soustavně se VaV aktivitám v období 2010-12 věnovalo 18,5 % podniků s vlastními VaV kapacitami z regionu Moravskoslezsko (v ČR 21,8 %). V tomto ohledu je region Moravskoslezsko na 6. místě z 8 NUTS 2 regionů (34).
- Nižší míru inovačních aktivit v MS kraji dokládá také porovnání počtu předkládaných projektů a výše přiznané dotace pro projekty subjektů z MS kraje do 3 inovačně a výzkumně zaměřených programů (Inovace, Potenciál a Prosperita) z Operačního programu podnikání a inovace (OPPI) v období 2007-2013.
- V rámci vybraných tří inovačně a výzkumně zaměřených programů OPPI (tj. Inovace, Potenciál a Prosperita) je zřetelné, že subjekty (žadatelé) z MS kraje mají v těchto programech menší úspěšnost a/nebo generují méně inovačně a výzkumně zaměřených dotačních projektů než je tomu v referenčních krajích i v ČR.
- Podíl schválených projektů v těchto 3 inovačně a výzkumně zaměřených programech na celkovém počtu schválených projektů je v MS kraji podprůměrný - 16,2 % ze všech schválených projektů OPPI v MS kraji (ČR 20,6 %), stejně tak i v případě výše přiznané dotace - 32,2 % z celkové výše přiznané dotace všech schválených projektů OPPI v MS kraji (ČR 40,6 %) (41).

Nedostatečně rozvinutá podpora inovačního podnikání

- V kraji není vytvořena v potřebném rozsahu a kvalitě infrastruktura a systémová podpora zaměřená na inovační podnikání (na rozdíl od JM kraje a Brna). Nedostatečná je podpora inkubace, start-ups a spin-offs (33).

Nízká míra spolupráce mezi podniky při inovacích

- Subjekty z MS kraje při inovacích jen v malé míře spolupracují s ostatními podniky a snaží se inovovat své výrobky či služby hlavně ve vlastní režii.
- Ve spolupráci s jinými podniky vyvíjely své inovované výrobky subjekty z MS kraje jen ve 21,7% případů (v ČR 30,7 %); v tomto typu vývoje byl region MS na 8. místě z 8 NUTS 2 regionů.

- Ve spolupráci s jinými podniky vyvíjely své inovované služby subjekty z MS kraje jen ve 28,5 % případů (v ČR 36,3 %); v tomto typu vývoje byl region MS na 8. místě z 8 NUTS 2 regionů (34).
- Podprůměrnou spolupráci mezi podniky MS kraje při inovacích potvrzují rovněž výsledky srovnávacího přehledu v regionech „Regional Innovation Scoreboard 2014“ (RIS 2014). Z 11 posuzovaných normalizovaných indikátorů je 1 zaměřen na inovační spolupráci (inovující MSP spolupracující s ostatními). V tomto vyčleněném indikátoru se region Moravskoslezsko umístil na 6. místě z 8 českých NUTS 2 regionů (39).

Podprůměrná pozice MS kraje v rámci ČR ve většině srovnávacích indikátorů „Regional Innovation Scoreboard 2014“ (RIS 2014)

- V rámci EU regionů patří Moravskoslezsko spolu s ostatními českými NUTS 2 regiony (s výjimkou Prahy) do 3. inovačně výkonnostní skupiny (z celkových 4) – „Moderate Innovators“ (mírní inovátoři). V rámci ČR je pozice MS kraje (Moravskoslezsko) v celkovém hodnocení 11 indikátorů RIS 2014 podprůměrná (39).
- Nadprůměrné pozice (v rámci ČR) dosahuje Moravskoslezsko ve 2 indikátorech
 - MSP s marketingovou nebo organizační inovací (**1. místo** z 8)
 - MSP s vlastními inovacemi (**2. místo** z 8)
- Ve všech ostatních indikátorech dosahuje MS kraj (Moravskoslezsko) v rámci NUT 2 regionů v ČR podprůměrných pozic:
 - Zaměstnanost v „medium-high“ / „high-tech“ výrobě a vysoce znalostně založených službách (**8. místo** z 8)
 - Výdaje na VaV ve veřejném sektoru (**7. místo** z 8)
 - Výdaje na VaV v podnikatelském sektoru (**7. místo** z 8)
 - Výdaje určené na inovace mimo VaV (**7. místo** z 8)
 - Patentové přihlášky u EPO (**7. místo** z 8)
 - Inovující MSP spolupracující s ostatními (**6. místo** z 8)
 - MSP s produktovou nebo procesní inovací (**6. místo** z 8)
 - Tržby inovujících MSP z výrobků a služeb nových na trhu / nových pro firmy (**6. místo** z 8)
 - Podíl osob s ukončeným terciálním vzděláním ve věkové skupině 30-34 let (**5. místo** z 8)

DŮSLEDKY

Nízký podíl inovujících, rostoucích a progresivních firem

- V kraji není vytvořena v dostatečném rozsahu a kvalitě infrastruktura a systémová podpora zaměřená na inovační podnikání. Chybějící respektive nedostatečná je podpora inkubace, start-ups a spin-offs. Nebezpečí stagnace v růstu firem ve srovnání s progresivně rostoucími regiony (ČR i blízké příhraničí).

Pomalé tempo forem spolupráce firem s VaV institucemi

- Nedotažené propojení nebo spolupráce místních vysokých škol a jejich vývojových kapacit s firmami. Možná rizika, která mohou postihnout také momentálně se rozvíjející další obory např. z důvodu cyklických změn a dopadů automatizace a Průmyslu 4.0. I když rozvoj automobilového průmyslu v kraji přináší nové příležitosti, existuje hrozba přílišné závislosti kraje na tomto odvětví bez toho, aby se úspěšně rozvíjely další sektory. Snižování významu VaV a inovací v MS kraji a orientace pouze na aktivity s nízkou přidanou hodnotou.

Odliv / nedostatek kvalifikovaných lidí pro potřeby MSK ekonomiky

- Stejně jako ve většině strukturálně postižených regionů dochází k migraci převážně mladých, často kvalifikovaných a talentovaných mladých lidí mimo kraj. Prognózy pro následující roky v případě MS kraje jsou ještě více varující. Nedostatek kvalitních pracovních sil a absolventů pro potřeby firem, zejména technicky vzdělaných a připravených. Odliv talentovaných mladých lidí, odchod zkušených zaměstnanců do důchodu a s tím související ztráta know-how v technických oborech. Získávání kvalifikovaných odborníků do manažerských pozic – nedostatek na místním trhu. Při získávání z jiných regionů nebo zahraničí vadí image regionu.

Problémový okruh 3: Nedostatek zaměstnanců dobře připravených pro uspokojení poptávky na současném i budoucím trhu práce

Pro Moravskoslezský kraj je v současné době typická nízká míra zaměstnanosti a dlouhodobě nadprůměrná míra nezaměstnanosti s vysokým podílem dlouhodobě nezaměstnaných, projevující se zejména v okrese Karviná (11,1 %), v okrese Ostrava-město (10,2 %) a v okrese Bruntál (11,7 %). Po Ústeckém kraji je v Moravskoslezském kraji podíl nezaměstnaných osob druhý nejvyšší v České republice, přičemž v absolutním počtu nezaměstnaných je na tom MS kraj nejhůře. Jedna z klíčových příčin vysoké nezaměstnanosti je dána restrukturalizačními procesy, historicky determinovanou demografickou skladbou a obtížnou rekvalifikovatelností propouštěných zaměstnanců těžebních společností a hutního a těžkého průmyslu na Ostravsku a Karvinsku a tradičního, zejména textilního a dřevařského průmyslu na Bruntálsku.

Klíčovým problémem regionu s negativním trendem je rostoucí míra nezaměstnanosti pramenící z nesouladu poptávky a nabídky na trhu práce. V kontrastu k vysoké nezaměstnanosti je totiž v kraji zřejmá poptávka po pracovní síle. Řada firem působících v oborech navázaných na strojírenský a zpracovatelský průmysl, soustředěných především v území ostravské aglomerace, identifikuje nedostatek kvalitní pracovní síly. Jak potvrzují závěry analytických šetření a závěry pracovních skupin Moravskoslezského paktu zaměstnanosti a také výsledky dotazníkového šetření mezi klíčovými aktéry v kraji, zaměstnavatelé očekávají, že potřeba nových zaměstnanců bude v následujících letech narůstat.

Do zaměstnanosti odvětví v kraji silně zasahuje demografický vývoj - míněno ve smyslu věkové struktury stávajících zaměstnanců. Postupně budou zaměstnanci odcházet z důvodu důchodového věku a tito zaměstnanci musí být doplnění novými zaměstnanci - primárně absolventy škol a také uchazeči evidovanými na úřadech práce. Potřeba zaměstnanců v průběhu následujících cca 8 let bude

- pro zpracovatelský průmysl cca 22 tisíc nových pracovníků a
- pro průmysl celkem cca 28 tisíc nových pracovníků.

Pro metodiku byly využity informace o věkové struktuře v jednotlivých odvětvích v ČR (k dispozici za rok 2008), jmenovitě podíl zaměstnanců nad 50 let věku. Tato věková skupina bude v následujících cca 10 letech odcházet do důchodu a pro zajištění možného stavu zaměstnanosti v odvětvích MS kraje v r. 2020 bude nutné tento výpadek saturovat z trhu práce (42).

PŘÍČINY

Nedostatek kvalitních informací o trhu práce

- Pro realizaci účinných opatření na trhu práce je nezbytné disponovat analýzami a prognózami stavu a vývoje na regionálním trhu práce a zejména kompetencemi pro jejich správnou interpretaci a předávání a šíření těchto výstupů zainteresovaným regionálním subjektům a „policy makerům“. Klíčoví aktéři na trhu práce v regionu se shodují na nedostatku kvalitních informací o trhu práce. Rozhodování a realizace efektivních řešení postrádá kvalitní analýzy a prognózy o poptávce po lidských zdrojích na regionální úrovni. Informace postrádají také vzdělávací instituce, které pak nemohou flexibilně a adekvátně reagovat na aktuální a budoucí potřeby potenciálních zaměstnavatelů (33) (43) (38).

Chybí systematická podpora kariérového poradenství

- V Moravskoslezském kraji je nadprůměrný počet lidí v ekonomicky aktivním věku, kteří jsou z různých důvodů vyloučení z trhu práce. Vzhledem k nevyhovující oborové struktuře vzdělávacích institucí u řady talentovaných a přirozeně nadaných budoucích absolventů středních škol, kteří nebudou vybaveni informacemi a potřebnými kompetencemi a dovednostmi, hrozí ztráta motivace hledat si dobré zaměstnání. S těmito skupinami je potřeba specificky pracovat a umožnit jim individuálně orientovanými nástroji podpory návrat nebo vstup na trh práce, kde nejlépe uplatní své schopnosti a talent. Pro tento účel v kraji chybí systematická podpora kariérového poradenství pro správnou volbu nebo změnu studia či profese (33) (43) (38).

Málo pružná aktivní politika zaměstnanosti

- Podle klíčových aktérů na trhu práce je realizovaná aktivní politika zaměstnanosti málo pružná a nereaguje na aktuální potřeby obou stran trhu práce, poptávkové i nabídkové strany (33) (43) (38).

Nedostatečně rozvinutý systém celoživotního vzdělávání

- Nabídka na trhu práce je nedostatečná také z důvodu nedostatečně rozvinutého systému celoživotního vzdělávání. Systém negarantuje kvalitu na výstupu, množství školení a rekvalifikací a z nich generované certifikáty nejsou uznávány zaměstnavateli. Systém celoživotního vzdělávání je navíc pokřiven působením programů financovaných z Evropského sociálního fondu. Projekty, u kterých je zohledňována na prvním místě cena a plnění administrativních formalit před kvalitou, nepřináší potřebné změny v kompetencích a dovednostech obyvatel. Firmy nejsou ochotné uznávat a finančně či jinak oceňovat kompetence a kvalifikaci zaměstnanců získané mimo firmu v rámci celoživotního vzdělávání (42) (33) (38).

Nepřipravenost absolventů technických škol pro praxi

- Firmy a zaměstnavatelé disponující volnými pracovními příležitostmi poptávají technicky orientovanou a vzdělanou pracovní sílu. Kromě toho požadují v čím dál větší míře, aby absolventi a nově přijímaní pracovníci byli vybaveni praktickými zkušenostmi. Řada firem musí nově nabrané síly dovzdělávat a po několik let jim poskytovat další podporu pro zaučení

v praxi. Stále citelně chybí systém, který by včas posílil praxi vzdělávaných lidí ještě v průběhu vzdělávání. V důsledku nepodchyceného přenosu know-how starších zkušených zaměstnanců se vytrácí klíčové kompetence (33) (43) (38).

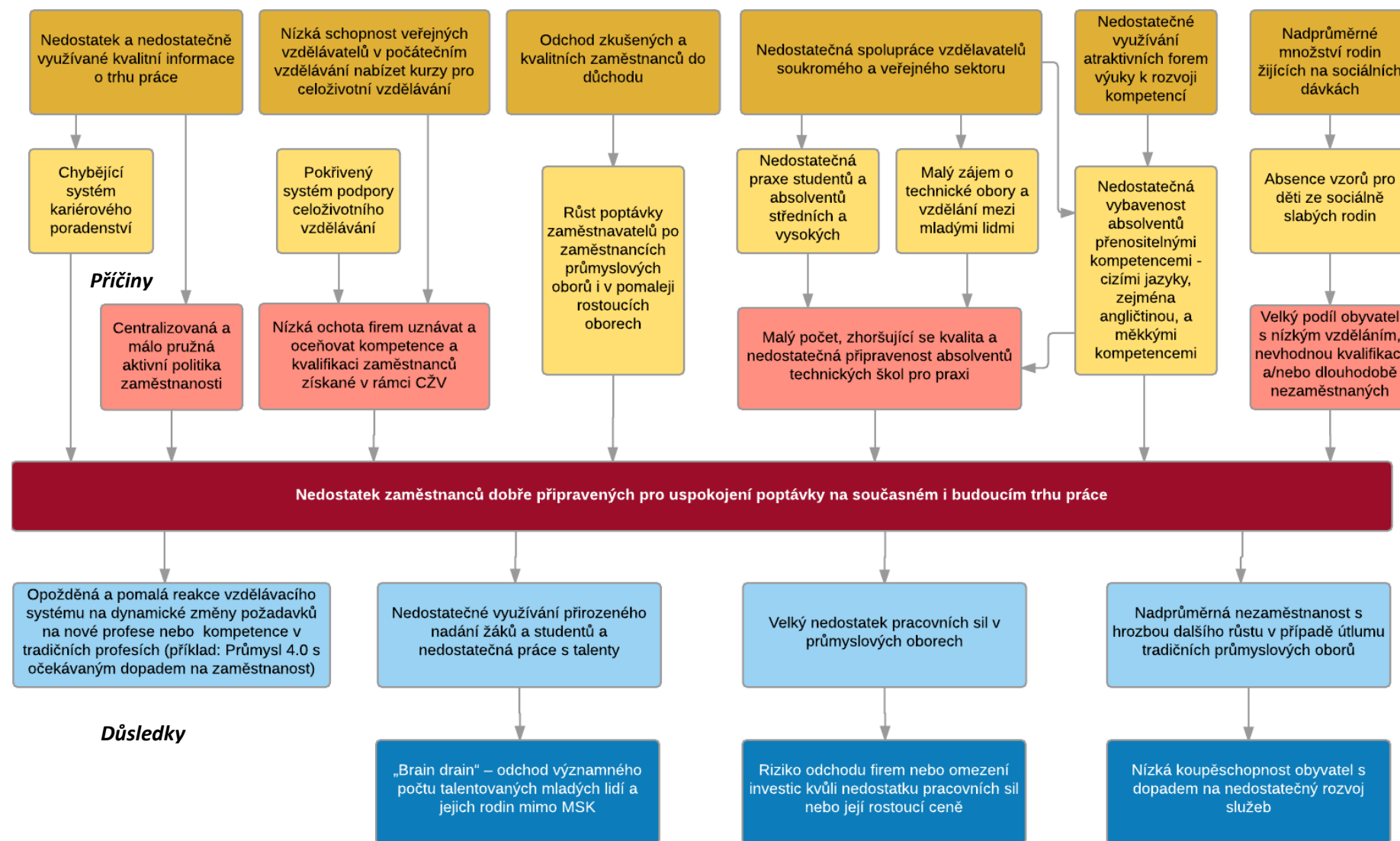
Nedostatečná vybavenost absolventů přenositelnými kompetencemi

- Podle mnoha zaměstnavatelů v regionu nejsou absolventi středních a vysokých škol dostatečně připraveni po stránce měkkých kompetencí a dovedností. Mezi největší deficity patří také znalost cizích jazyků, především angličtiny. Školy stále preferují zažitý systém vzdělávání postavený na memorování, namísto podpory kreativity a tvořivosti a zvyšování dovedností při samostatném nebo i týmovém řešení složitějších problémů (33) (43) (38).

Vyšší podíl obyvatel s nevhodnou kvalifikací a nízkou motivací pracovat

- Jednou z klíčových příčin nedostatku kvalitních zaměstnanců je nízká motivace velkého podílu nezaměstnaných k práci, nedostatek pozitivních motivačních faktorů pro zapojení se do trhu práce a existence demotivujících faktorů jako je nevyhovující systém sociálních dávek. Obyvatelé s nízkým vzděláním nadto často pocházejí z nízkopříjmových rodin bez adekvátních pozitivních vzorů. Kombinace nevhodných motivačních a demotivujících faktorů generuje vysokou míru dlouhodobě nezaměstnaných, které je obtížně umístit a se kterými je nutné individuálně pracovat a obnovovat nebo vytvářet jejich pracovní návyky (33) (43) (38).

Obrázek 7: Nedostatek zaměstnanců dobře připravených pro uspokojení poptávky na současném i budoucím trhu práce v Moravskoslezském kraji

Zdroj: Vlastní návrh

DŮSLEDKY

Opožděná reakce na dynamické změny a nové trendy v tradičních profesích

- Nevyvážený trh práce a nedostatečná přenositelnost znalostí a kompetencí je do budoucna hrozbou. Budou-li přetrvávat opožděné a pomalé reakce vzdělávacího systému, zejména v počátečním vzdělávání, na dynamické změny požadavků na nové profese nebo nové kompetence v tradičních profesích, hrozí například při nástupu nových technologií a postupů v rámci průmyslu 4.0 silný dopad na zaměstnanost a absence náhrady schopnosti generovat nové příležitosti postavené na tradičním know-how regionu.

Odchod talentovaných a přirozeně nadaných mladých a aktivních obyvatel z regionu

- Pokud nebudou včas připraveny a využívány nástroje a systémy pro zvyšování motivace obyvatel vzdělávat a připravovat se v oborech, kde existuje poptávka na trhu práce a do budoucna potenciál dalšího rozvoje, hrozí regionu, že i nadále bude docházet k tzv. „brain drain“, tedy odchodu vzdělaných a talentovaných lidí nebo rodin, ze kterých pocházejí, do ekonomicky výkonnějších regionů, kde si snadněji najdou dobře placenou práci, ačkoliv by při vhodném vzdělání mohli za stejných, nebo i lepších podmínek žít a pracovat v Moravskoslezském kraji.

Riziko odchodu / ztráta zájmu atraktivních zaměstnavatelů a investorů

- Nedostatečná reakce vzdělávacího systému a neúčinná spolupráce partnerů při řešení mezery na trhu práce může vést u investorů a atraktivních zaměstnavatelů k rozhodnutí o přesunu do regionů, kde bude dostatek kvalifikované pracovní síly, která bude konkurenceschopná absolventům našeho vzdělávacího systému. Zvyšuje se tím riziko dalšího nárůstu nezaměstnanosti a zhoršení sociálních podmínek pro život v kraji, především v návaznosti na další hrozící propouštění následkem útlumu tradičních průmyslových oborů. Nízká koupěschopnost obyvatel je považována za jeden z faktorů pro nízkou motivaci začít v kraji podnikat a hledat si práci v nových netradičních oborech místní ekonomiky.

4.3.1 Rozvojový potenciál a rizika dalšího vývoje Moravskoslezského kraje

Tato část analýzy shrnuje ty podmínky a faktory v kraji, které nejsou přímo součástí některého ze stromů problémů, ale současně řešení problémů či využití potenciálu kraje ovlivňují. Jsou založeny na studiu dokumentů, ve větší míře však vycházejí ze strukturovaných rozhovorů.

Rozvojový potenciál Moravskoslezského kraje

- Úzká spolupráce s firmami, znalost jejich aktuálních a budoucích požadavků na kvantitu a kvalitu lidských zdrojů. Zavedení prvků duálního vzdělávání.
- Využití dlouhodobě akumulovaného know-how a dovedností v tradičních oborech k chytré re-specializaci a rozvoji nových ekonomických aktivit a nových odvětví a kvalifikací v silně se rozvíjejících oblastech IT, automotive, také letecký průmysl, bezpečnostní systémy, zbrojní průmysl, ve spojení s technologickou a znalostní přípravou na nadcházející trendy Průmyslu 4.0.
- Řada aktérů v oblasti podpory podnikání a investic by přivítala výraznější a systematičtější podporu podnikání a podnikavosti. Přivítali by větší a koncepčněji promyšlenou strukturu a

nástroje, které by vedly k zahájení nebo podpoře podnikání. Vytvořit infrastrukturu a služby pro začínající podnikatele – nejen kanceláře, ale také místo pro specializovanou výrobu – řemeslné inkubátory, 3D tisky, coworkingová centra, smysluplné využití existujících center vzdělávání atd.

- Efektivní práce se start-ups a spin-offs – zkušené poradenství, expanze
- Vytváření zázemí pro nové investice (kvalitní lidské zdroje, bydlení, volný čas, letecká doprava). Možnosti nových investorů (střednědobě např. Čína). Nalézání nových trhů a posilování schopností místních firem navazovat obchodní vztahy na perspektivních trzích.
- Dokončení tahu na Opavu a propojení Bruntálska silnějším dopravním tahem na region jsou podle místních aktérů jedním z klíčových faktorů ovlivňujících rozhodování o investicích v těchto oblastech. Využití kapacit tzv. „Slezského kříže“. Silniční napojení na Slovensko a na západní části kraje. Využití křížení významných železničních tahů západ – východ a sever – jih. Prověření potřebnosti a proveditelnosti kanálu vodní dopravy.
- Pokračování v postupném zlepšování životního prostředí a jeho jednotlivých složek, které již probíhalo v uplynulých letech a jejich propojení s výzkumnými a vývojovými aktivitami a tvorbou pracovních míst v tzv. „green economy“. Využívání zdevastovaných ploch a brownfields. Modernizace v oblasti efektivnějšího využívání energií a s tím spojený rozvoj ekoinovací a technologií orientovaných na energetickou účinnost a ochranu prostředí (průmysl, veřejná správa, domácnosti).
- Image kraje je dlouhodobě systematicky poškozováno posilováním stereotypního obrazu kraje trápícího se s nezaměstnaností a smogem. Pro systematictější podporu dobrého image kraje a zlepšení pozitivního obrazu regionu se vyslovují prakticky všichni klíčoví aktéři a považují tento problém za jednu z příčin nižší atraktivity bydlení v kraji pro mladé, aktivní kvalifikované obyvatelstvo a jejich odchodu do jiných krajů.
- Vnímání, hodnocení a řízení rizik. Větší úloha kraje spolupracujícího s klíčovými hráči. Posílení leadershipu za účelem dosahování strategických cílů. Zaměření na několik dobře vybraných priorit (např. v oblasti nových odvětví) a jejich konsensuální přijetí.
- Větší důraz na dosažené výsledky projektů podpořených z prostředků EU. Zvýšení efektivity a účinnosti jejich využití a lepší vzájemné provázání intervencí k dosažení větších změn.
- Podpora příchodu/ návratu špičkových vědeckých pracovníků do nově vybudovaných výzkumných center.
- Rozvoj technologií a podpory pro „chytrá města“ (Smart cities).

Rizika budoucího ekonomického rozvoje Moravskoslezského kraje

- Odchod největších zaměstnavatelů z regionu – uzavření jejich aktivit v regionu a s tím zánik významného počtu pracovních míst pro specificky kvalifikované pracovníky.
- Rizika ve vývoji globální ekonomiky a závislosti ČR na vývoji hospodářství v EU, zejména Německu. Ohrožení v oblasti hutnictví (Čína) a navazujících odvětvích (strojírenství, investiční celky). Oslabující východní trhy, zejména Rusko (nedostatek finančních zdrojů politický neklid).

- Zejména konkurence slezského Polska ve spojitosti s uhlím a hutnictvím, ale rovněž na globálních trzích. Globální vývoj v komoditách.
- Přetrvání nemotivujícího sociálního systému a neflexibilního trhu práce.
- Klimatické změny a z toho plynoucí rizika, například déletrvající sucho a nedostatek užitkové vody pro průmysl.

4.4 Problémová analýza pro restrukturalizaci Karlovarského kraje

Předkládaná problémová analýza představuje syntézu získaných poznatků a analytických zjištění popisující problémy a potřeby kraje související s jeho restrukturalizací, která jsou analyticky podložena nejen v úvodní makroekonomické analýze, ale řadou dalších zdrojů³⁷. Zjištění a závěry týkající se problematiky restrukturalizace hospodářství Karlovarského kraje jsou natolik komplexní a provázaná, že pro jejich větší přehlednost bylo vhodné je seskupit do jednotlivých nejdůležitějších problémových oblastí – stromů problému. Každý tento dílčí strom problémů hierarchicky popisuje nejdůležitější problémy představující hlavní bariéry pro restrukturalizaci Karlovarského kraje, jejichž řešení je klíčovou budoucí výzvou pro úspěšné dokončení restrukturalizace krajské ekonomiky.

Na základě dostupných zjištění a analytických závěrů byly jako hlavní problémy nízké míry hospodářského růstu a zaostávání Karlovarského kraje identifikovány následující problémové okruhy/dílčí problémové oblasti:

- **Malý příliv přímých zahraničních investic, mezi nimiž převažují menší a regionální firmy**
- **Slabý a málo výkonný domácí podnikatelský sektor**
- **Nízká vzdělanost a kvalita, nevhodné oborové zaměření a nedostatek osob na trhu práce**
- **Nedostatečně využitý potenciál lázeňství a cestovního ruchu pro růst konkurenceschopnosti kraje**

Výše uvedené problémy jsou nejvýznamnějšími rysy oblastí přímo souvisejících s restrukturalizací Karlovarského kraje, které charakterizují současný stav krajského hospodářství a jsou také příčinami jeho pomalé a zatím málo úspěšné restrukturalizace. Problémové oblasti nelze chápat odděleně, protože jsou vzájemnými vazbami silně propojeny a jejich jednotlivé dílčí aspekty se navzájem ovlivňují a dále na situaci v kraji působí. Proto i případné navrhované intervence, které by měly řešit příčiny těchto problémů, musí být komplexní a působit synergicky.

Prvotní příčiny **nízké míry hospodářského růstu a trvalého zaostávání kraje za ostatními regiony ČR** lze hledat již ve stavu a strukturálních charakteristikách ekonomiky na počátku 90. let. Karlovarský kraj vstupoval do období transformace s velmi specifickou strukturou ekonomiky, kterou charakterizovala především:

- Vysoká specializace na odvětví výroby nekovových minerálních výrobků (porcelán, keramika, sklo, stavební hmoty), které fungovaly jako hnací odvětví pro celou regionální ekonomiku (2) (44) (3) (4).
- Na tato odvětví byly navázány i další obory jako např. strojírenství a kovodělný průmysl, jejichž výstupy sloužily jako vstupy do výše uvedených hnacích odvětví; v kraji byla významná další odvětví, těžba a energetika, která procházela po r. 1990 útlumem (44) (3) (4).

³⁷ Kompletní seznam zdrojů, které byly použity pro vypracování problémové analýzy, je uveden na konci dokumentu a jednotlivá tvrzení a zjištění problémové analýzy na tyto dokumenty odkazují.

- Tato specializace se vyznačovala vysokou energetickou a surovinovou náročností a poměrně velkou poptávkou po méně kvalifikované pracovní síle.
- Ekonomiku kraje (stejně jako celé ČR) charakterizovala vysoká míra zaostalosti v technologickém vybavení, strategickém řízení, obchodování a přístupu na trhy mimo země tzv. východního bloku a v dalších aspektech podnikání (3).

V těchto tradičních odvětvích převládaly velké domácí firmy, které byly již na počátku 90. let ve fázi stagnace (3) (4). Příčinou byla především dlouhodobě neudržitelná vysoká energetická náročnost jejich provozů a klesající poptávka na trzích po jejich výrobcích. Jejich negativní vývoj ještě více umocnila nutnost orientovat se po rozpadu východního bloku na nové trhy, a to jak ve smyslu produktovém tak i geografickém. Problémy pocítily i firmy v návazných odvětvích, které byly úzce spjaty s hlavní specializací kraje a bylo pro ně těžké se rychle reorientovat na jiné trhy zejména kvůli absenci know-how a technických a tržních kompetencí potřebných ke změně orientace svého podnikání. **Rozpad původních hodnotových řetězců a nutnost reorientace podniků na nové trhy, která neproběhla příliš úspěšně a jejímž důsledkem byl často i downgrade ekonomických aktivit firem ve smyslu změny zaměření výroby z finálních produktů na dílčí méně sofistikovanou produkci zakázkové povahy s nižší přidanou hodnotou (3) (4), byly jednou z hlavních vnitřních příčin slabého hospodářského růstu kraje.**

Restrukturalizace oborů podobných jako v Karlovarském kraji (výroba porcelánu, textilní výroba, lázeňství) probíhala nejpozději od 1. poloviny 80. let v sousedních bavorských příhraničních územích (45). Tam byla vcelku úspěšná, tamější firmy se dokázaly přizpůsobit nově vznikající poptávce (a ztrátě konkurenceschopnosti tradičních výrobků, např. spotřebního porcelánu). Karlovarské firmy však přicházely na již vytvořené, náročné a obsazené trhy a jejich transformace – i kdyby k ní měly větší zdroje a příležitosti – tak byla a je značně obtížnější.

Druhým, zásadním faktorem, byl nízký příliv zahraničních investorů (PZI). Ten pramenil z nedostatku atraktivních domácích firem s růstovým potenciálem vhodných pro převzetí zahraničními investory (3). a zároveň nedostatečnou atraktivitou kraje pro příliv silných, nových investorů, a také nedostatečnou a v posledních letech již vyčerpanou nabídkou připravených ploch pro investování (průmyslové zóny) (44). Blízkost Německa a relativně nízká cenová hladina však zapříčinila **příchod převážně výrobních aktivit menších až středních německých firem,** jejichž produkce se vyznačovala nízkou přidanou hodnotou, malou technologickou náročností a využíváním málo kvalifikované pracovní síly (45) (44). Tyto firmy zaplnily mezeru na trhu, a proto ekonomika kraje ještě během 90. let vykazovala hospodářský růst téměř srovnatelný s průměrem Česka a především se zde udržovala velmi nízká míra nezaměstnanosti (2) (44). **Spolu s nedostatkem ploch připravených pro nové investory (tzv. greenfields) a nízké vzdělanostní a kvalifikační úrovni obyvatelstva to byly hlavní důvody, proč se kraji téměř vyhnula druhá vlna PZI směřujících do Česka po roce 2000 (2).** A právě **zahraniční investice druhé vlny,** přicházející do ČR od 2. poloviny 90. let a vrcholící v 1. polovině následujícího desetiletí, **byly hlavním tahounem výrazného ekonomického růstu většiny ostatních regionů Česka mezi roky 2003 a 2007.** Zahraniční firmy nejen dosahovaly lepších ekonomických výsledků (5), ale také využívaly české firmy jako své subdodavatele, které tak získaly přístup na trhy i ke specifickým znalostem a technologiím a v neposlední řadě

zaměstnanci PZI získávali cenné zkušenosti z prostředí globálního byznysu, které mohli využít například v další podnikatelské kariéře³⁸.

Rozpad původních hodnotových řetězců, ne zcela úspěšná transformace krajské ekonomiky a největších firem regionu, nízký příliv PZI a jejich specifická povaha a malá podnikavost jsou hlavními faktory **nízké inovační výkonnosti krajské ekonomiky** (zejména pak technických inovací vyšších řádů) a **malého rozsahu výzkumných a vývojových aktivit v podnikatelském sektoru**. To brání rychlejšímu růstu produktivity krajské ekonomiky a je jednou z hlavních příčin slabého a v porovnání s ostatními kraji ČR podprůměrného hospodářského růstu kraje v posledních 15 letech.

Zde je třeba hledat původ hospodářských problémů kraje, které se v posledních zhruba 15 letech ještě více prohlubovaly a byly hlavním faktorem ekonomického zaostávání kraje oproti ostatním regionům ČR. Přispěla k tomu také hospodářská krize v letech 2009, která v dalších letech zastavila již tak velmi pomalý ekonomický růst, a také dlouhodobý úpadek velkých tradičních firem v kraji, z nichž některé stále ještě procházejí restrukturalizací spojenou s omezováním výroby (3). To se projevuje ve stagnaci exportní výkonnosti kraje a ve špatném postavení firem na trzích (44) (3) (46). Kraj se tak stává stále méně atraktivní pro nové investory i pro vzdělané a mladé obyvatele, kteří z kraje odchází a podporují rychlé stárnutí populace a pokles počtu obyvatel v produktivním věku (2) (45), což vytváří značnou budoucí hrozbu pro vývoj na trhu práce. Většina firem v kraji navíc staví svou konkurenční výhodu na nízkých výrobních nákladech, importování cizího know-how a zprostředkovaného přístupu na trh skrz mateřské firmy nebo zahraniční odběratele namísto systematické tvorby znalostí a inovací a jejich zhodnocování na trzích skrz vlastní obchodní činnost. Inovace pro velkou část z nich slouží jako nástroj jak dohnat konkurenci na trhu a nevytváří tak dlouhodobou perspektivu pro vytváření nových kvalitních pracovních míst (3). Ekonomickou výkonnost kraje oslabuje také vyjíždka za zaměstnáním do SRN³⁹, byť její vliv je menší než u dříve zmíněných faktorů. Předpokladem však je, že za prací vyjíždějí především více kvalifikovaní pracovníci s lepšími dovednostmi, kteří pak na trhu práce v kraji chybí.

Problémový okruh 1: Malý příliv přímých zahraničních investic

Velký význam zahraničních firem pro rozvoj české ekonomiky dokazuje řada studií⁴⁰. Pobočky zahraničních firem dosahují řádově vyššího růstu produktivity a exportu než domácí firmy a přispívají také k transferu znalostí, technologií a kompetencí do české ekonomiky (5). V neposlední řadě představují klíčové odběratele pro řadu domácích firem, které fungují jako jejich subdodavatelé.

V Karlovarském kraji v porovnání s ostatními regiony Česka dosahuje příliv PZI absolutně i relativně velmi nízkých hodnot (2). Velká část zahraničních investorů přišla do kraje již v první polovině 90. let a to zejména díky blízkosti Německa, dobré průmyslové tradici a nízké ceně pracovní síly. Těmito investory byly většinou menší až střední firmy, které se orientovaly především na výrobní a montážní aktivity s nízkou přidanou hodnotou a malou inovační a technologickou náročností (45) (3). V období po roce 2000 do Česka proudila hlavní vlna PZI, Karlovarskému kraji se však z řady důvodů vyhnula

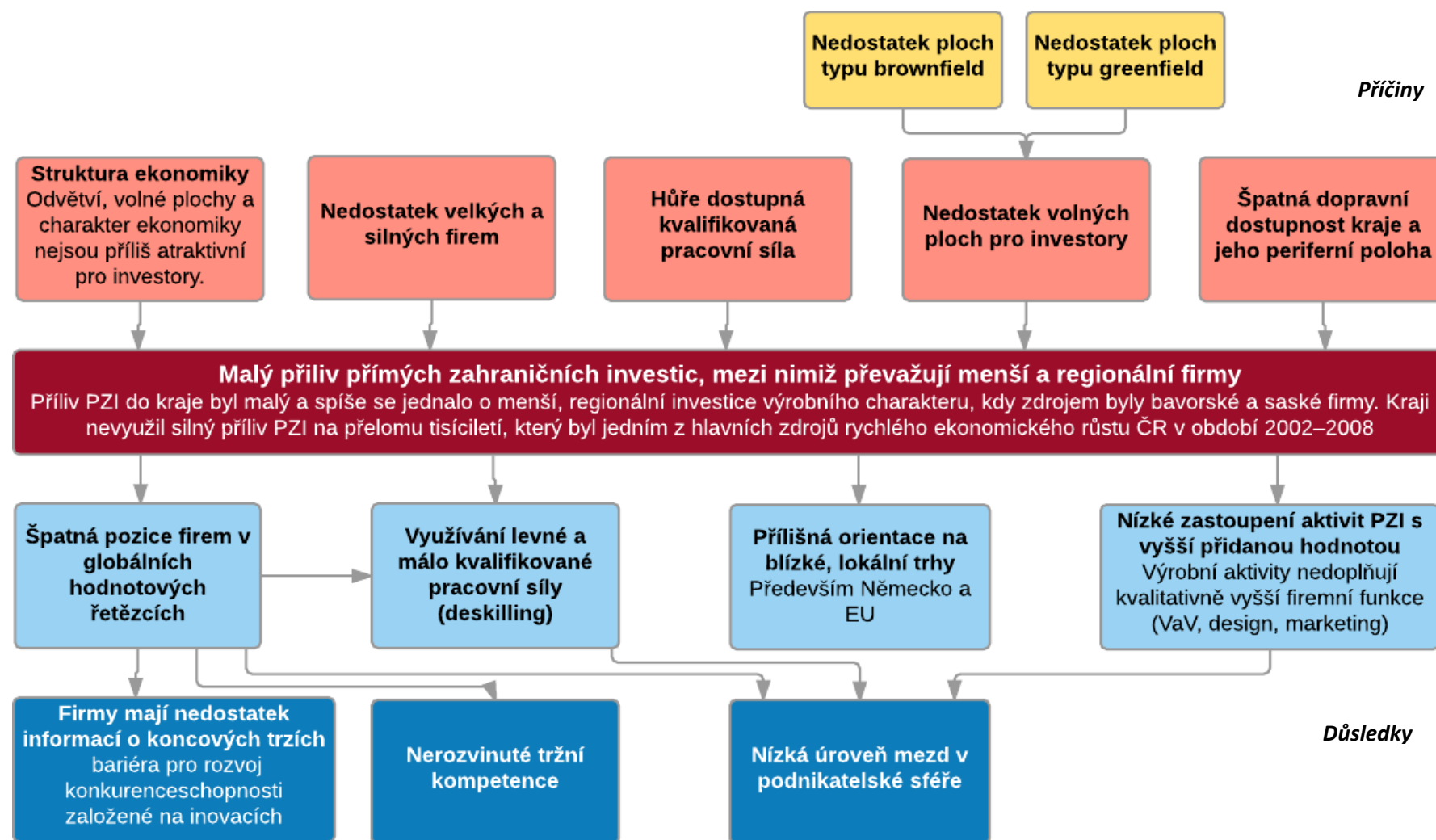
³⁸ Průzkumy z jiných krajů nebo na úrovni ČR (Mapování inovační kapacity 2014+) ukazují, že právě zaměstnanci působící na vyšších pozicích v českých pobočkách zahraničních firem jsou často zakladateli technologicky orientovaných rychle rostoucích firem v nových progresivních oborech

³⁹ Dle dat ČSÚ ze Sčítání (2011) vyjíždí za prací do zahraničí z kraje zhruba 2 tisíce osob (předpokladem je že neoficiálně je toto číslo mnohem vyšší), což představuje 4,1 % všech vyjíždějících za prací a v porovnání s průměrem ČR (1,8 %) je to více než dvojnásobek (SLDB Karlovarský kraj – analýza výsledků 2011).

⁴⁰ Např. Analýza věcných priorit a potřeb oblastí v působnosti MPO v programovacím období 2014+; Mapování inovační kapacity 2014+ (TAČR)

(jejich popis viz text dále). Dokládají to i statistické údaje o výši PZI, kdy v ČR mezi roky 2002 a 2007, tj. v období silného ekonomického růstu, stoupla jejich kumulovaná hodnota o 100 %, v Karlovarském kraji pouze o 20 %.

Obrázek 8: Malý příliv přímých zahraničních investic v Karlovarském kraji

Zdroj: Vlastní návrh

PŘÍČINY

- Výše popsaná **struktura ekonomiky a podmínky, s kterými vstupoval kraj do transformačního období, nepodporovaly příliv strategických zahraničních investorů.** Ekonomika závislá na hnacích odvětvích, jimiž byla výroba porcelánu, skla, stavebních hmot, textilu a těžba pro ně nebyla dostatečně atraktivní. Zahraniční investoři rozpoznali, že ekonomika kraje stojící na odvětvích s vysokou náročností na energii a pracovní sílu a nejasnou poptávkou po jejich výrobcích, není v prostoru střední Evropy dlouhodobě udržitelná. Zároveň domácí firmy nedisponovaly dostatečně specifickým a strategickým know-how technické nebo obchodní povahy, které by dokázalo zahraniční investory přitáhnout (47).
- Vzhledem k velikosti a struktuře krajské ekonomiky zde bylo **velmi málo velkých a dostatečně silných domácích firem,** které by byly atraktivní pro převzetí zahraničními investory, případně by generovaly příliv nových zahraničních firem, které by je využívaly jako své subdodavatele. Jedním z mála případů jsou sokolovské chemické závody, do kterých vstoupil strategický a silný zahraniční investor (nyní je tento závod součástí nadnárodního koncernu Momentive) nebo firma Witte Nejdek, která patří mezi největší zaměstnavatele v kraji a zároveň se jedná o jednu z mála firem, jež se v rámci koncernových aktivit podařilo přilákat i vyšší podnikové funkce a aktivity s vyšší přidanou hodnotou (konkrétně konstrukčně-vývojové oddělení).
- **Dlouhodobý nedostatek volných ploch připravených pro nové investory významně omezuje možnosti rozvoje nových ekonomických aktivit** a to nejen zahraničních investorů ale i investorů a firem domácích. Staré průmyslové areály typu brownfields nejsou majetkově a technicky připraveny na příchod investorů a zároveň v Karlovarském kraji chybí adekvátně připravené a dostatečně rozsáhlé nové volné plochy typu greenfields (44) (48). Celou situaci s přípravou vhodných ploch pro investory ztěžují komplikace při rozvoji existující průmyslové zóny v Chebu a zdlouhavá a komplikovaná příprava nových průmyslových zón u Sokolova a Aše. Současně kraj a města až na výjimky nejsou příliš aktivní v přípravě územních plánů a výkupu pozemků, které by přispívaly k rychlejší a snadnější přípravě průmyslových zón a ploch pro podnikatelské nemovitosti.
- Zahraniční investory dlouhodobě odrazuje také **špatná dopravní dostupnost Karlovarského kraje, který nedisponuje přímým napojením na českou ani německou dálniční síť** (na rozdíl např. od sousedního Plzeňského kraje). Určitou roli zde sehrála také periferní **poloha kraje a jeho malá populační velikost s absencí silného ekonomického centra.**
- Negativním faktorem vedle zhoršené dopravní dostupnosti je také **zhoršená dostupnost kvalifikované pracovní síly** (3) (46), která je klíčovým předpokladem pro rozvoj nových aktivit, a to zejména těch s vyšší přidanou hodnotou. Během roku 2015 se výrazně snížila nezaměstnanost, což dále snižuje počet disponibilních lidských zdrojů na trhu práce a vede k nedostatku volné pracovní síly v daném čase. Tento proces bude v příštích letech kvůli nepříznivému demografickému vývoji dále pokračovat.

DŮSLEDKY

- **Zahraniční firmy, které přišly do kraje, se orientují především na výrobu dílčích jednodušších komponent a dílů s malou technologickou náročností.** Tyto produkty vstupují do hodnotových řetězců na nízké úrovni a hlavním konkurenčním faktorem takových výrobců

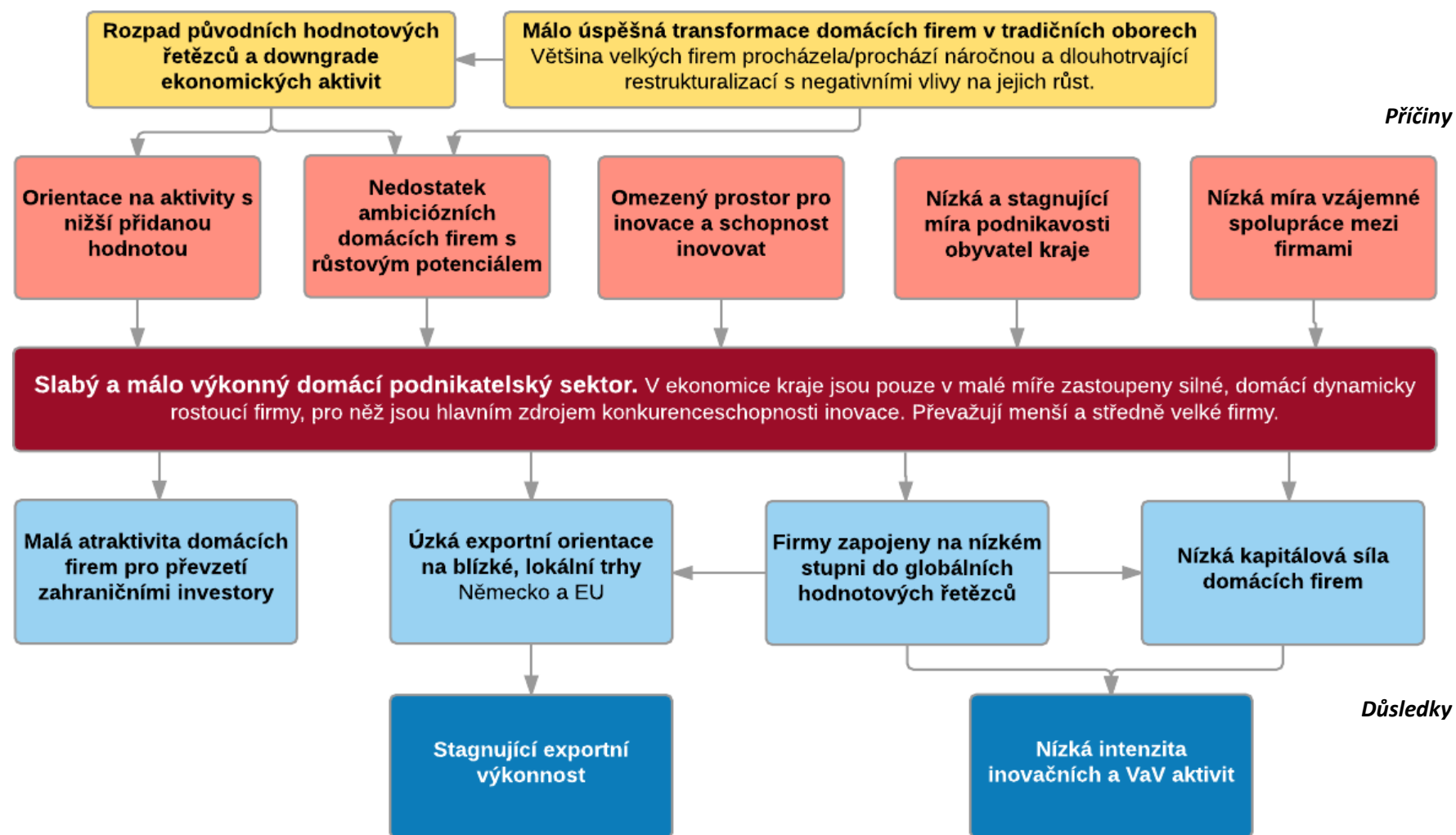
je efektivita a cena. Ovšem **tato konkurenční výhoda není** s rozvojem a industrializací méně rozvinutých zemí **dlouhodobě udržitelná**. **Povaha aktivit zahraničních firem v kraji ztěžuje možnost příchodu kvalitativně vyšších podnikových funkcí** (vývoj, marketing, strategické řízení) **a to z důvodu malé rozhodovací autonomie** těchto poboček a pozice v hierarchii mateřské společnosti, což jsou faktory ovlivňující typ podnikatelských aktivit, které tyto společnost vykonávají. Často je celý výrobní proces řízen ze zahraničí (od dodávky materiálu, vývoje technologií až po prodej výrobků), což ztěžuje např. využití domácích firem jako subdodavatelů, případně rozvoj vlastních nových produktů a přímý vstup na trhy. **Přínos těchto firem pro ekonomiku kraje je tak z dlouhodobějšího pohledu nižší** a jejich malá zakořeněnost v krajské ekonomice může zvyšovat hrozbu jejich odchodu z regionu.

- **Relativně špatná pozice firem v hodnotových řetězcích vede k omezenému přístupu k informacím o koncových trzích a zákaznících, což negativně ovlivňuje možnosti firem rozvíjet nové produkty a nepřispívá k budování růstových ambicí majitelů firem.** Tyto faktory vedou k omezenému rozvoji tržních kompetencí firem i klíčových osob jak v domácích, tak v zahraničních firmách. Právě malý počet zahraničních firem působících na vyšších stupních hodnotových řetězců přispívá k nedostatku tržních kompetencí a snižuje možnost přenosu pozitivních vedlejších efektů do lokální ekonomiky v podobě zakládání nových rychle rostoucích firem založených bývalými manažery nadnárodních společností nebo technickými pracovníky firem z vyšších pozic.
- Jelikož většina zahraničních firem v kraji je pobočkami německých společností, je jejich **export orientován především na Německo, případně další státy EU** (44) (3) (4). Často jde přitom o obchod vnitropodnikové povahy, kdy produkce finálního výrobku, jeho kompletace a prodej, tedy aktivity s vysokou přidanou hodnotou, probíhají již u mateřské firmy v zahraničí.
- **Tento typ zahraničních investic spolu s nízkou mírou nezaměstnanosti a nepřipravenými investičními plochami přispěl k tomu, že ve druhé vlně přílivu PZI do ČR po roce 2000, byl kraj novými strategicky významnými investory až na výjimky opomíjen** (3) (4). Často přitom v té době přicházely do Česka investice s vyšší přidanou hodnotou technologicky a inovačně založených firem. **Zahraniční investoři se tak v Karlovarském kraji nepodíleli na vnitřní restrukturalizaci ekonomiky v takové míře, jako tomu bylo v jiných regionech ČR.**
- **V Karlovarském kraji je v důsledku horších podmínek a malého počtu významnějších PZI na které by mohl navazovat málo významný i v ČR zatím slabý trend příchodu PZI s vyšší přidanou hodnotou** (konstrukce, vývoj, výjimečně, výzkum, apod.), přestože lze najít i dobré příklady tohoto druhu (např. Witte, Momentive, Astos).
- Rozvoj jednoduššího, spíše montážního typu výrobních aktivit zahraničních firem vedl k **masivnímu využívání levné a málo kvalifikované pracovní síly** (3). V té souvislosti byla na trhu práce v kraji nedostatečná poptávka po osobách s vyšším vzděláním a kvalifikací, případně dochází k tzv. deskillingu neboli snižování požadavků na kvalitu pracovníků. To jsou faktory, které dále přispívaly k odchodu vysoce kvalifikovaných odborníků mimo kraj a také k degradaci dovedností u technických pracovníků na nižších výrobních pozicích.

Problémový okruh 2: Slabý a málo výkonný domácí podnikatelský sektor

Výkonnost domácích firem v Karlovarském kraji výrazně zaostává za podniky pod přímou zahraniční kontrolou (3). Většinu z domácích firem lze zařadit do segmentu stagnujících či upadajících firem. Jejich výkonnost má v posledních 10 letech menší růstovou dynamiku než je tomu u poboček zahraničních firem (44) (3) (46) (48). **Většina velkých domácích podniků v kraji působí především v tradičních odvětvích (výroba porcelánu, skla, textilních výrobků, stavebních hmot, strojírenství, těžba), které procházely nebo stále ještě prochází fází restrukturalizace spojenou s poklesem objemů výroby i zaměstnanosti.** Tyto firmy z tradičních odvětví byly nuceny hledat nové produkty a trhy, modernizovat technologii výroby a zvyšovat svou produktivitu. To se často neobešlo bez razantního snížení počtu zaměstnanců a úrovně tržeb. Proto se některé z nich dokonce propadly ze skupiny velkých do segmentu středních firem.

Obrázek 9: Slabý domácí podnikatelský sektor v Karlovarském kraji

Zdroj: Vlastní návrh

Ekonomiku kraje tvoří kromě skupiny velkých domácích firem, které procházely a některé z nich stále ještě prochází složitým obdobím, především menší a střední firmy. Mezi nimi se nachází i podniky s růstovým potenciálem, byť zatím naplno nevyužitým. **Během uplynulých 20 let však žádná z malých a středních domácích firem⁴¹ neprošla tak dynamickým vývojem, aby se z ní stal významný aktér v hospodářství kraje.** Celkově je podíl malých a středních růstových firem na ekonomice kraje spíše menší. Ovšem **právě tyto malé a střední firmy s růstovým potenciálem mohou být budoucími tahouny regionální ekonomiky a výrazně přispět k úspěšnému dokončení ekonomické restrukturalizace regionu.**

Společným znakem většiny domácích průmyslových firem v Karlovarském kraji je, že jejich **produkce je silně závislá na poptávce od zahraničních společností působících v Česku, případně v Německu či dalších státech střední a západní Evropy, neboť jejich výrobky vstupují jako meziprodukty do výrobních řetězců ale na nižších úrovních jako dílčí komponenty či moduly s nízkou přidanou hodnotou.** Produkce takových firem má velmi často povahu zakázkové výroby. Pouze velmi málo domácích firem se soustředí na výrobu finálních produktů určených přímo pro koncové zákazníky a jsou to především podniky z tzv. low/medium-tech oborů výroby porcelánu, keramiky, dřevovýroby nebo potravinářství, tedy odvětví v pokročilé fázi zralosti s nižší znalostní a inovační intenzitou resp. s nižší potřebou vlastního nebo externího VaV.

PŘÍČINY

- V důsledku dynamických a překotných změn v první polovině 90. let a v kombinaci s méně atraktivní skladbou podnikového sektoru pro zahraniční investory probíhala či v některých případech stále ještě probíhá málo úspěšná transformace domácích firem v tradičních oborech (3). Většina velkých firem působících na méně dynamických/tradičních trzích procházela **náročnou a zdlouhavou restrukturalizací a také změnou majetkových poměrů při privatizaci, které se negativně promítly do jejich ekonomické výkonnosti.** Zároveň se nedokončený proces restrukturalizace negativně projevil i v období silného růstu české ekonomiky mezi roky 2003-2007, kdy firmy v kraji nedokázaly využít příznivé podmínky k růstu a celá ekonomika kraje začala výrazněji zaostávat nejen za průměrem Česka, ale i za ostatními strukturálně postiženými kraji (2).
- Přejít na tržní ekonomiku v 90. letech totiž vyvolal rozpad původních hodnotových řetězců, které nebyly schopné přežít v původní formě v nových podmínkách. Před rokem 1989 řada firem v kraji vyráběla koncové produkty (porcelánové výrobky, sklo, textil) nebo byly na tyto výrobce navázány jako subdodavatelé. **Na vedoucí (hnací) odvětví výroby porcelánu, keramiky, skla a stavebních hmot, těžby a energetiky byla navázána další (hnaná) odvětví jako specializované strojírenství** (průmyslové pece, těžké a důlní strojírenství). Změny v 90. letech zapříčinily **posun těchto firem v hodnotových řetězcích na nižší úroveň k výrobě dílů či méně složitých modulů.** Příčinou bylo to, že firmy byly nuceny obměnit své produktové portfolio a orientovat se na jiné zákazníky, což při absenci vlastních tržních kompetencí, cenovém gradientu ve výrobních nákladech a poptávce po subdodávkách méně sofistikovaných meziproduktů zejména z Německa vedlo k rozvoji této funkční specializace. **Problémy a útlum hnacích odvětví v období transformace a „downgradingu“ ekonomických aktivit, které u některých firem trvají do současnosti, dolehly i na řadu firem v dalších podpůrných oborech (3) (4).**

⁴¹ Tím jsou myšleny firmy, které vznikly a jsou řízeny z ČR

- Právě přesun velké části firem na nižší pozice v hodnotových řetězcích a častá absence růstových ambic představitelů a majitelů firem zapříčiňuje **orientaci podniků na aktivity s nižší přidanou hodnotou** (49). Ty představuje především zakázková výroba pro odběratele v Německu a na dalších západních trzích, které prostřednictvím majetkových či obchodních vztahů silně ovlivňují rozhodování a možnosti rozvoje domácích firem, které mají velmi malé možnosti proniknout blíže k finálním zákazníkům a informacím o vývoji na koncových trzích, což jim ztěžuje vyvíjet a prodávat vlastní produkty s vyšší přidanou hodnotou.
- Výše uvedené procesy v krajské ekonomice výrazně snížily motivaci a zejména prostor firem inovovat, zejména pracovat na technických inovacích vyšších řádů, které jsou nejvíce spojeny s potřebou vlastního či s externími partnery realizovaného výzkumu a vývoje. Závislá pozice v hodnotových řetězcích, zakázková povaha výroby a nedostatek informací o koncových trzích jsou hlavními limitujícími faktory, které velmi omezují inovační úsilí firem v kraji a „degradují“ ho zejména na dílčí inovace sloužící k dohánění konkurence, snižování nákladů a zvyšování efektivity výroby.
- Kvůli nízké míře podnikatelské aktivity **v kraji nevzniklo dostatečné množství nových, malých firem, které by nastartovaly dynamickou růstovou fázi a alespoň zbrzdily ekonomické problémy regionu a pomohly nastartovat rychleji proces ekonomické restrukturalizace.** S tím souvisí také **menší růstové ambice menších a středních domácích firem**, které upřednostňují zachování současného stavu a nejsou ochotny ve větší míře riskovat (3). Volně dostupná statistická data sice ukazují na relativně vysoký počet podnikatelů v kraji, ale to souvisí zejména s velkou ruskou a vietnamskou komunitou, a také rozvinutým sektorem služeb (pohostinství, ubytování, maloobchod), kde je často místo zaměstnávání využíváno výhod práce jako OSVČ.
- Poměrně rozšířeným znakem domácích firem v kraji (a nejen zde) je **malá ochota a důvěra ve vzájemnou spolupráci a soustředění se pouze na vlastní zdroje a schopnosti.** Firmy tím často ztrácí možnost získat důležité synergické efekty a impulsy pocházející ze spolupráce s oborově blízkým či vzdáleným partnerem. Přitom Karlovarský kraj disponuje řadou rozvojových oblastí, kde by případná spolupráce mohla přinést otevření nových trhů či posílení těch stávajících – např. geotermální energie a energie z biomasy, recyklace a využívání druhotných surovin, cestovní ruch a komplexní propojení všech jeho produktů a další (44) (47) (3).

DŮSLEDKY

- **Důsledkem výše zmíněné odvětvové specializace a problémů, které postihly velké domácí firmy, byla malá poptávka zahraničních investorů po převzetí domácích firem v kraji** (2). Zahraniční firmy si dobře uvědomovaly rizika a hrozby, které skýtal vstup do firem v tradičních odvětvích kraje, a svůj zájem orientovaly na jiné segmenty.
- Slabá úroveň domácího sektoru firem souvisí i s jejich **nepříznivou a závislou pozicí v hodnotových řetězcích.** Pro domácí firmy bylo v 90. letech přirozené využít k přístupu na nové trhy zahraniční firmy jako své odběratele. Tato pozice ovšem neumožňuje dostat se blíže k zákazníkům a informacím o koncovém trhu a jeho požadavcích. Řada podniků v kraji ustrnula v této vývojové fázi, která je charakteristická zakázkovou výrobou především pro německé odběratele (44) (47) (3). **Úzká orientace na určité teritorium či odběratele ve spojení se standardizovanou povahou výrobních aktivit s sebou nese riziko, že taková firma**

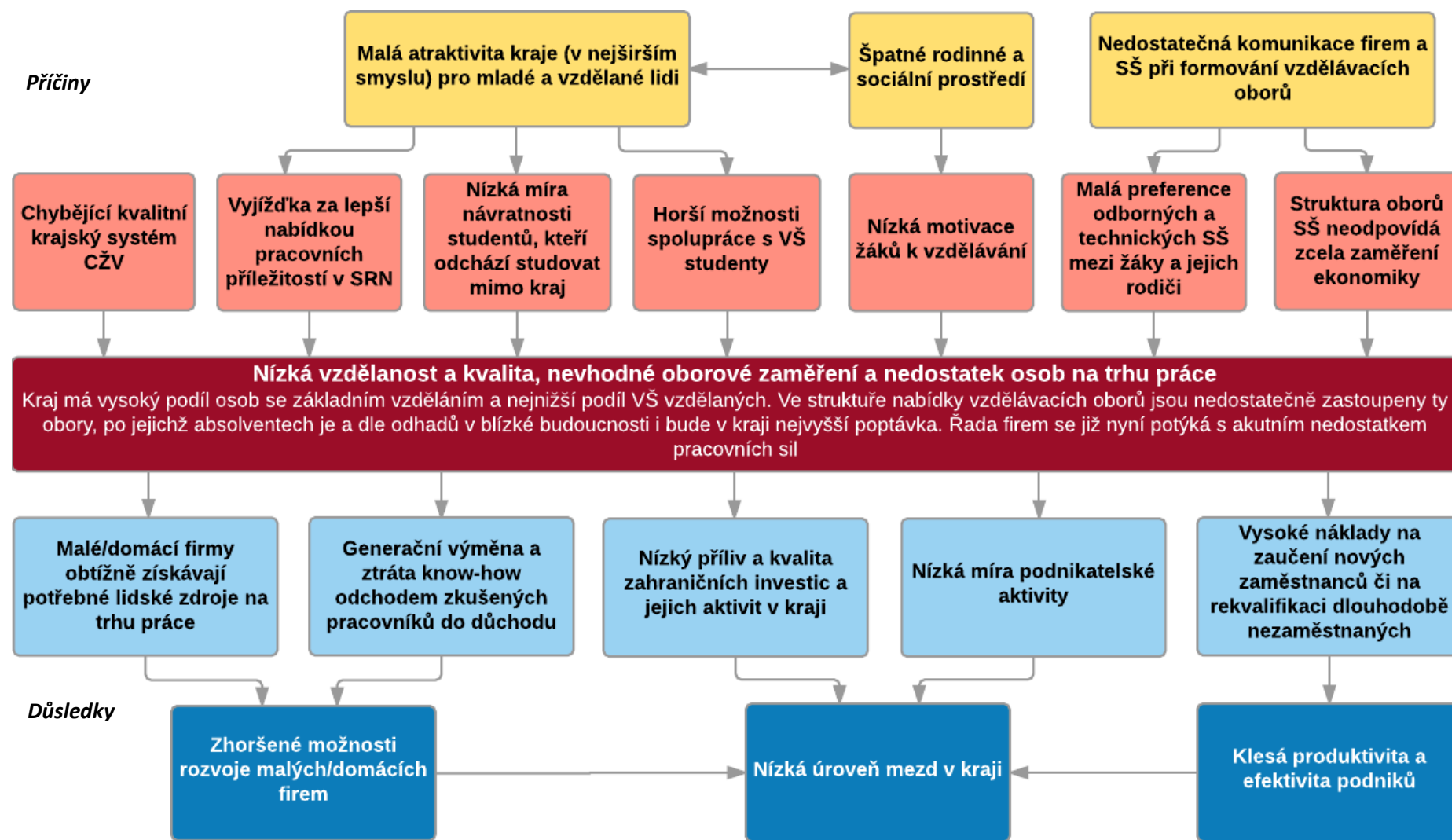
je svým odběratelem tlačena zejména k cenové konkurenceschopnosti a může být snadno nahrazena jiným dodavatelem. Současně prostor pro vlastní inovace těchto firem je silně omezen a redukován v podstatě pouze na snižování výrobních nákladů často pomocí nákupu cizích technologií. To se negativně projevuje na ekonomické výkonnosti kraje a budoucím růstovém potenciálu firem, ale také na poptávce po vysoce kvalifikovaných odbornících.

- **Slabost endogenního firemního sektoru, jeho oborová specializace, výše popsaná závislá pozice firem v hodnotových řetězcích a také obecně nízká míra podnikavosti neumožňuje v kraji výrazněji rozvinout znalostní a inovační aktivity.** Jejich rozvoji brání také samotná slabost a nízká kapitálová síla firem a také malá motivace a schopnost tyto problémy firem změnit (3) (46).

Problémový okruh 3: Nízká vzdělanost a kvalita, nevhodné oborové zaměření a nedostatek osob na trhu práce

Nízká vzdělanostní úroveň obyvatelstva a kvalifikační struktura osob na trhu práce a absolventů je jedním z klíčových problémů Karlovarského kraje, který má řadu multiplikačních efektů zasahujících do fungování mnoha dalších oblastí ekonomiky a společnosti a je jednou z významných bariér pro úspěšnou restrukturalizaci krajského hospodářství. Karlovarský kraj má spolu s Ústeckým nejhorší vzdělanostní úroveň mezi regiony v Česku, téměř čtvrtina osob starších 15 let má pouze základní vzdělání a jen 8 % populace tvoří vysokoškolsky vzdělaní obyvatelé (2). Navíc se tento nepříznivý poměr v čase nijak výrazně nezlepšuje.

Obrázek 10: Nízká vzdělanost a kvalita, nevhodné oborové zaměření a nedostatek osob na trhu práce v Karlovarském kraji

Zdroj: Vlastní návrh

Problémem je také kvalita a oborové zaměření středních škol v kraji. Největší nesoulad je mezi odvětvovou strukturou zaměstnanosti a nabídkou vzdělávacích programů SŠ v oblasti technických a průmyslových oborů. Naopak největší převis nabídky vzdělávání nad současným i odhadovaným počtem pracovních míst do roku 2020 bude v oborech specializovaných na služby v ubytování a pohostinství, administrativní a ekonomické obory a v zemědělství a lesnictví (2) (50). Na nedostatek technicky vzdělaných pracovníků a absolventů na trhu práce a jejich nízkou kvalitu si stěžují i firmy v kraji, které to vnímají jako jednu z hlavních bariér svého dalšího rozvoje (3) (46) (51). Firmy u absolventů nejčastěji postrádají praktické zkušenosti, lepší jazykové znalosti, teoretické znalosti, zejména znalosti moderních trendů, technologií a postupů a také pracovní návyky a morálku (51).

Problémy s nedostatečným počtem lidských zdrojů na trhu práce mohou dále narůstat, neboť demografické projekce předpokládají rychlý úbytek lidí v produktivním věku a v souvislosti s problémem generační výměny zkušených pracovníků existuje hrozba akutního nedostatku lidských zdrojů na trhu práce především v oborech dopravy, zdravotní a sociální péče, vzdělávání a průmyslu (50). Současně s klesající nezaměstnaností, která v roce 2015 dosáhla 7 %⁴², se snižuje i počet uchazečů o práci, z kterých si mohou zaměstnavatelé své pracovníky vybírat. **V některých oborech⁴³ se firmy podnikající na území kraje již nyní potýkají s akutním nedostatkem vhodných pracovních sil,** nejčastěji se to týká firem působících ve strojírenství a automobilovém průmyslu^[14]. Navíc dle vyjádření firem⁴⁴ nejsou často uchazeči o práci na ÚP motivováni zaměstnání přijmout zejména z důvodů předluženosti a nezájmu o zaměstnání. Dopady tohoto problému jsou nejen ekonomické (firmy nemohou najít motivované uchazeče, kteří chtějí pracovat), ale i širší sociální, neboť těmto lidem se dlouhodobě nevyplatí pracovat a ztrácejí pracovní návyky, což má další negativní společenské i osobnostní důsledky.

PŘÍČINY

- **Prvotní příčinou nízké vzdělanosti obyvatel kraje je opět historicky zděděná společensko-ekonomická situace,** jelikož vzdělání má tendenci se mezigeneračně reprodukovat, tedy nižší vzdělanostní tradice v rodinách vede k nižší poptávce ve vzdělání i v další generaci. Příčinou je několik desetiletí trvající centrálně uměle podporovaná **orientace na těžbu, energetiku a těžkou chemii, kde se využívala především méně vzdělaná pracovní síla.** Svou roli zde i přes poměrně velký časový úsek hraje také **nekontinuita osídlení, která pramenila z poválečného odsunu německého obyvatelstva a následného umělého dosídlení obyvatelstva s nižší vzdělanostní strukturou.**
- Z důvodu výše uvedených vnitřních charakteristik kraje, ale i dalších faktorů, je v regionu častěji, než ve většině ostatních krajů Česka špatné rodinné a sociální prostředí (52). To negativně ovlivňuje motivaci žáků ke vzdělávání, která je nízká a projevuje se v horší kvalitě absolventů a jejich připravenosti ve vztahu k trhu práce, a to nejen po odborné, ale zejména osobnostní stránce. Ačkoliv například v porovnání s Ústeckým krajem není tento problém tak rozsáhlý, ovlivňuje negativně situaci v kraji, zejména ve školství a na trhu práce. Tyto problémy současně ovlivňují hledání a výběr středních škol, na kterých žáci studují a mohou vést i k častější preferenci studijních oborů, které mají nižší uplatnění na trhu práce.

⁴² V některých částech kraje je ještě výrazně nižší – např. v ORP Aš dosahuje podíl nezaměstnaných 3,9 %, v ORP Mariánské Lázně 4,2 %.

⁴³ Nejčastěji jsou u pracovních pozic poptávané specializace v oborech strojních (SŠ) a dále pozice elektrotechnika, zámečnicka a obráběče kovů^[14].

⁴⁴ Prezentace firmy Abydos na konferenci Zaměstnanost 2015 v Karlových Varech

- Malá atraktivita kraje z pohledu životní úrovně, kvality životního prostředí i nabídky atraktivních pracovních příležitostí způsobuje **selektivní migraci vzdělaných, talentovaných a schopných lidí mimo kraj**, případně **negativně ovlivňuje návratnost VŠ studentů pocházejících z kraje**. Je také **příčinou stále intenzivnější dojížděky za prací do sousedních především bavorských okresů**, kde v souvislosti s nízkou nezaměstnaností a rychle se snižujícím počtem lidí v produktivním věku existuje velká poptávka po pracovní síle (45).
- Specifickou příčinou problémů na trhu práce v kraji jsou také **ztížené možnosti firem k navazování spolupráce s VŠ v oblasti získávání studentů na praxe a stáže**. Nejenže v kraji neexistuje samostatná VŠ, ale pro firmy v kraji je složité navazovat kontakty a získávat studenty i z VŠ mimo region. Tyto **školy v okolních regionech jsou z Karlovarského kraje velmi špatně dopravně dostupné** (nejen individuální ale zejména veřejnou dopravou), což značně znesnadňuje dojíždění studentů nebo i výzkumníků za prací do firem v kraji.
- Velkým problémem je **malá preference odborných a technických středních škol** mezi žáky a jejich rodiči. Tato situace se netýká pouze Karlovarského kraje, ale zde je vzhledem k velkému podílu absolventů SŠ na populaci závažnější. **Image a atraktivita těchto oborů je v očích budoucích uchazečů o SŠ vzdělání nízká** a zejména ti schopnější pak dávají přednost jinak zaměřeným školám, což se přímo projevuje v kvalitě absolventů technických SŠ a jejich schopnosti obstát na trhu práce (48) (47) (3). Zaměstnavatelé kvůli tomu mají zvýšené náklady na nalezení a zapracování potřebných pracovníků a to brzdí jejich konkurenceschopnost. Na tomto stavu se podílí kromě společenské situace i nedostatečné kariérní poradenství žákům a jejich rodičům při přechodu ze ZŠ na SŠ, kvalita a propagace SŠ směrem k budoucím uchazečům o vzdělání a menší možnosti participace firem na výuce žáků (formou dlouhodobých praxí) a nedostatečná vzájemná komunikace firem a škol při formování vzdělávacích oborů resp. nastavení struktury vzdělávacích oborů nevychází dostatečně z potřeb regionální ekonomiky (46).
- Ačkoliv řada škol má poměrně široké kontakty s partnery ve firemní sféře (53), existují zde značné rozdíly. Spolupráce škol s podniky může mít velmi rozdílný charakter – může být dlouhodobá, ale také pouze za účelem financování projektů z různých dotačních titulů. Rozsah jednotlivých typů spolupráce u škol v Karlovarském kraji lze velmi hrubě popsat dle průzkumu KHK (51). Nejčastěji se spolupráce orientuje na praxe/brigády pro žáky/studenty ve firmě nebo na exkurze škol do firem. Jen velmi málo škol svoji spolupráci s firmami zaměřuje na společnou úpravu školních vzdělávacích programů nebo na spolupráci v oblasti kariérního poradenství. Skutečný rozsah spolupráce a zejména hloubka nejsou známy, a proto nelze spolehlivě určit ani potenciální dopad této spolupráce na kvalitu vzdělávání a připravenost absolventů na potřeby trhu práce.
- S tím souvisí také **větší počet a kapacita učebních a studijních oborů zaměřených na služby, především pak na ubytování a pohostinství a ostatní osobní a administrativní služby**, které však ve struktuře zaměstnanosti nehrají tak výraznou roli jako obory průmyslové (2) (50).
- Tento nepoměr a následné obtížné uplatnění absolventů dále nezlepšuje také **nízká a omezená nabídka kurzů celoživotního a dalšího vzdělávání a také centralizovaná a nepružná aktivní politika zaměstnanosti**, které by měly pomoci částečně přeměnit nevhodnou oborovou specializaci osob již působících na trhu práce. V kraji sice vznikl Portál dalšího vzdělávání⁴⁵, který nabízí ucelený přehled kurzů celoživotního vzdělávání a jenž

⁴⁵ Tento portál vznikl jako produkt projektu financovaného z OP VK, jehož realizátorem byla ISŠ Cheb.

funguje dodnes, nicméně jeho nabídka již poněkud ztrácí na aktuálnosti a navíc nabízí kurzy, které nejsou oborově zaměřeny na klíčové a nejvíce potřebné specializace poptávané na trhu práce⁴⁶.

- Situaci na trhu práce nepomáhá ani absence dostatečně podrobných a aktuálních studií a prognóz o stavu a vývoji trhu práce, zejména obsahujících informace a data o potřebách a výhledech zaměstnavatelů v kraji, které by bylo možné využít pro cílené intervence nejen na trhu práce ale také ve vzdělávacím systému a systému celoživotního vzdělávání.

DŮSLEDKY

- Příímým důsledkem uvedeného problému je **horší schopnost firem získávat potřebné lidské zdroje na trhu práce**. To se nejvíce týká **zejména menších/domácích firem, které většinou nemohou nabídnout tak atraktivní podmínky** (mzdy, kariérní vyhlídky) a **tudíž často prohrávají souboj o kvalitní a schopné zaměstnance se silnějšími převážně zahraničními firmami** (3) (46). Spolu s obtížemi **generační výměny starších a zkušených pracovníků zejména v technických oborech**, kteří nemají komu předat cenné know-how a kteří nejsou adekvátně nahraditelní, to vede k horším podmínkám rozvoje takových firem.
- Nízká vzdělanostní a kvalifikační úroveň a nízká kvalita příchozích zahraničních investic se vzájemně ovlivňují. **Dokud se v kraji nezvýší kvalita osob na trhu práce, zahraniční firmy nebudou mít motivaci přivádět do kraje kvalitativně vyšší podnikové funkce a aktivity s vyšší přidanou hodnotou**, které vyžadují více kvalifikovanou a dovednou pracovní sílu (3) (4).
- Se vzděláním souvisí také **míra podnikatelské aktivity**, která je v kraji velmi nízká (2). **Rozvíjení podnikavosti, tedy netechnických kompetencí, manažerských, ekonomických a řídicích dovedností** osob zvyšuje jejich šanci na vstup a úspěch v podnikání. Tyto schopnosti by měly být rozvíjeny již na základních a středních školách, tak aby umožnily zvýšit endogenní potenciál kraje.
- Pokud střední školy produkují absolventy, kteří oborově ani kvalitativně nesplňují požadavky firem, ty jsou poté nuceny je nákladně zaučovat a přizpůsobovat jejich kompetence svým potřebám. Důsledkem je **snižování konkurenceschopnosti a efektivity firem**. Řešením by byla užší spolupráce mezi školami a firmami a podpora výměnných programů pro studenty ale i pedagogy mezi školním a firemním prostředím. Situaci na trhu práce by jistě pomohla zlepšit i větší nabídka v oblasti dalšího vzdělávání a rekvalifikačních kurzů, která by umožnila zapojit do ekonomiky i dlouhodobě nezaměstnané, případně ty, kteří po ukončení školy nemohou najít práci.
- **Společným dopadem řady z výše uvedených dílčích důsledků problému nižší vzdělanosti a kvality osob na trhu práce je nižší úroveň mezd v kraji** (2) způsobená také strukturou ekonomiky s velkým podílem pracovních míst ve službách vázaných na cestovní ruch a lázeňství, kde jsou obvykle nižší mzdy. To působí na nižší koupěschopnost obyvatel a spotřebu domácností a **cyklicky negativně ovlivňuje dynamiku ekonomického vývoje kraje**.

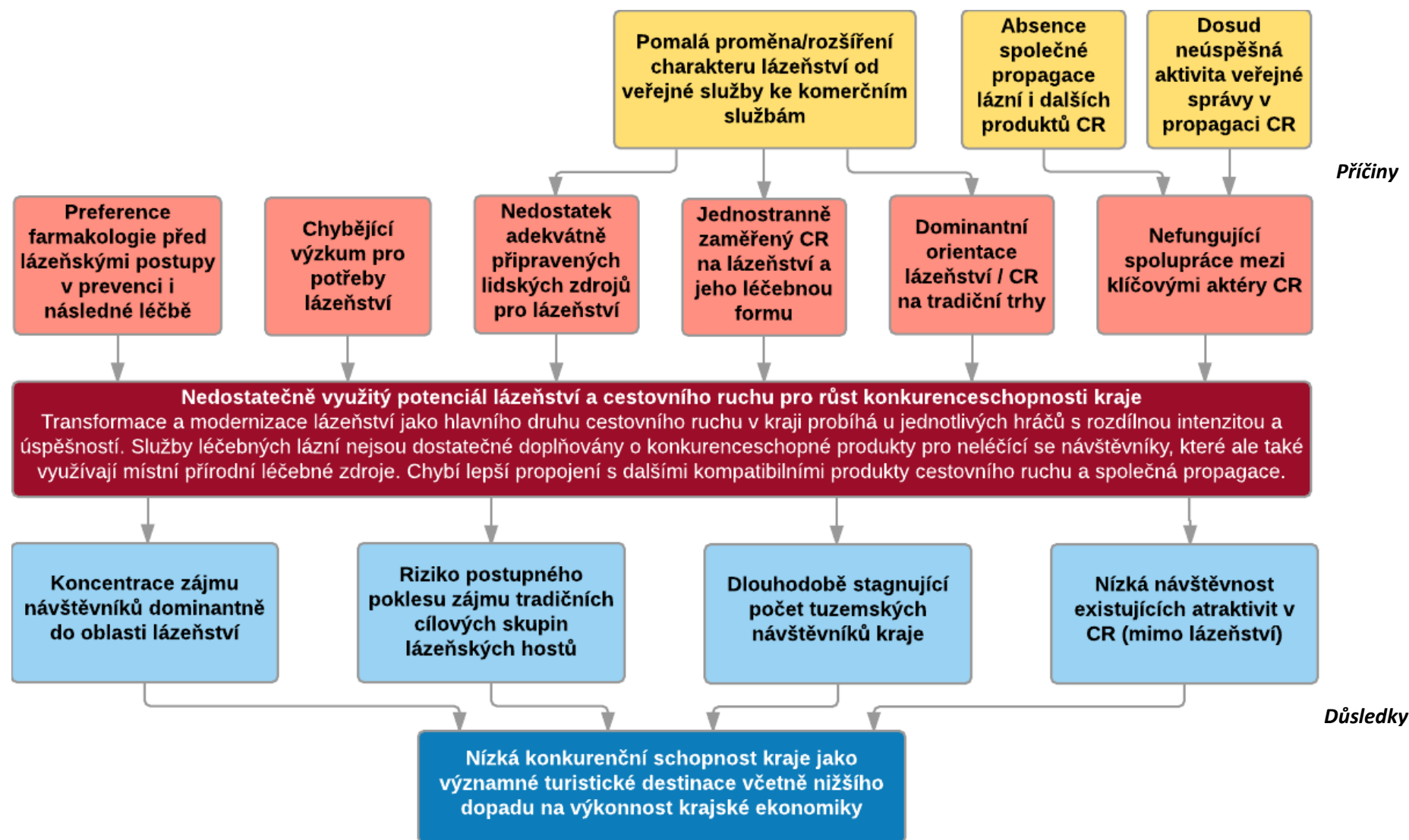
⁴⁶ Na letošní rok 2016 nabízí portál aktuálně pouze 8 kurzů ČŽV, navíc v oborech, které nepatří na trhu práce k nejvíce perspektivním - masér, manikúra/pedikúra, sociální služby, řezbářství (stav v databázi portálu ke dni 8. 2. 2016)

Problémový okruh 4: Nedostatečně využitý potenciál lázeňství a cestovního ruchu pro růst konkurenceschopnosti kraje

Pomalá a dosud neúplná transformace lázeňství a cestovního ruchu a jejich nedostatečně využitý potenciál pro růst konkurenceschopnosti kraje je dalším aspektem, který zpomaluje úspěšnou restrukturalizaci hospodářství Karlovarského kraje. **Význam cestovního ruchu pro ekonomický rozvoj kraje je velký, neboť dle dostupných odhadů tvoří činnosti přímo spojené s cestovním ruchem zhruba 10 % výkonnosti regionální ekonomiky (48) a lázeňství tvoří jeho podstatnou část⁴⁷.** Jeho výkonnost však dlouhodobě stagnuje a charakter služeb a produktů cestovního ruchu nabízených návštěvníkům nevyužívá naplno potenciálu, který kraj nabízí. Změny, které mají zvýšit budoucí konkurenceschopnost cestovního ruchu a lázeňství dosud probíhají pomalu a jejich úspěšnost u jednotlivých hráčů v kraji je různá, navíc je omezuje řada limitujících vnějších podmínek.

⁴⁷ Lázeňští hosté tvoří 75% podíl na celkovém počtu přenocování návštěvníků v Karlovarském kraji (údaje ze statistiky cestovního ruchu ČSÚ za rok 2014)

Obrázek 11: Nedostatečně využitý potenciál lázeňství a cestovního ruchu pro růst konkurenceschopnosti kraje v Karlovarském kraji

Zdroj: Vlastní návrh

Lázeňství, jako hlavní obor cestovního ruchu v kraji, je **převážně zaměřeno na léčebné lázeňství**, což je hlavním zdrojem jeho konkurenceschopnosti. Jeho úzká orientace na tuto formu a s tím spojený charakter a typ nabízených služeb představují určitou **bariéru pro paralelní rozvoj dalších nových forem lázeňských služeb doplňujících, nikoliv nahrazujících, současnou nabídku, které sice vychází a zdůrazňují léčebné účinky přírodních zdrojů místních lázní, ale mohou mířit na nové cílové skupiny neléčících se návštěvníků**, pro něž současné služby nejsou z mnoha důvodů⁴⁸ atraktivní a dostupné. Lázním v kraji se zatím dostatečně nedaří využít dlouhodobě akumulované know-how pro rozvoj atraktivních a konkurenceschopných produktů kombinujících léčebné účinky místních přírodních zdrojů a wellness/regenerační přístupy k vyvinutí nových typů služeb, které mohou vést k získání většího počtu nových komerčních klientů z jiných cílových skupin. Lázeňská zařízení při poskytování tradiční léčebné péče musí dodržovat standardy obecně platné pro zdravotní zařízení, což zhoršuje jejich konkurenceschopnost oproti zařízením typu wellness, s nimiž soupeří o neléčící se komerční klienty. Výkyvy případně i pokles v počtech klientů léčebných lázní, kteří mají své pobyty hrazeny ze zdravotního pojištění, není dostatečně doplňován a nahrazován jiným typem komerčních klientů. Fungování lázní založené převážně na léčících se návštěvnících, jejichž pobyty jsou hrazeny ze zdravotního pojištění, je z hlediska dlouhodobé budoucí konkurenceschopnosti rizikový, neboť trh i poptávka po lázeňských službách se postupně proměňuje a navíc dochází k legislativním změnám upravujícím systém úhrad lázeňské péče ze zdravotního pojištění. V budoucím rozvoji lázeňství proto nelze dlouhodobě spoléhat dominantně jen na finance z veřejného systému zdravotního pojištění.

PŘÍČINY

- Prvotní příčinou problémů v oblasti cestovního ruchu/lázeňství je zatím **pomalá a nekomplexní proměna lázeňských služeb od veřejného ke komerčnímu charakteru**. Ačkoliv domácí návštěvníci lázní tvoří v průměru pouze 20 % všech hostů, převážně se jedná o dlouhodobější léčebné pobyty hrazené ze zdravotního pojištění. Zaměření na tento typ služeb je dán historicky a je podmíněn léčebným charakterem lázní v kraji. Jeho nevýhodou je však vysoká závislost na legislativních podmínkách veřejně hrazené zdravotní péče, což se během uplynulých let při výrazném omezení úhrad těchto pobytů ze zdravotního pojištění ukázalo být rizikem, poněvadž počet tuzemských návštěvníků skokově poklesl. Snížené platby za lázeňskou léčbu souvisí i se stále více preferovanou farmakologickou léčbou v prevenci i následné péči (snad i díky silnějšímu lobbingu farmaceutických společností), která je podporována také tlakem na bezprostřední snížení výdajů ve zdravotnictví. Farmakologická léčba je v porovnání s lázeňskou léčbou v krátkodobém pohledu méně náročná na veřejné zdroje, pokud nebereme v potaz dlouhodobé efekty, a proto je i více preferovaná. To značně souvisí i s absencí balneologického výzkumu a lepším prokázáním pozitivních účinků lázeňské léčby v prevenci i následné péči, což ztěžuje argumentaci ve prospěch lázeňství (54).
- **Výše popsaný charakter lázeňských služeb je důvodem stále pokračující orientace na tradiční trhy ve smyslu produktovém** (viz odrážka výše) **ale i geografickém** – 80 % všech zahraničních návštěvníků tvoří dlouhodobě Němci a Rusové. Poskytovatelé lázeňských služeb se snaží hledat nové trhy, ale zatím se jim daří oslovovat zákazníky zejména v postsovětských zemích případně v Asii, nicméně jejich počet je stále velmi malý. Omezený sortiment nabízených služeb, méně zajímavé a málo inovativní produkty a nedostatečné zohlednění změn poptávky po dalších doplňkových a nových službách způsobují, že **místní lázně nejsou**

⁴⁸ Zejména je to jejich léčebné zaměření spojené s dlouhodobými pobyty hrazenými ze zdravotního pojištění, prostředí a typ lázeňských služeb, způsob a forma jejich poskytování, celková image služby a destinace a další.

příliš atraktivní pro návštěvníky z dalších zemí západní Evropy, ve kterých neexistuje přirozená poptávka po lázeňské léčebné péči ve smyslu zdravotní, tak jak je poskytována ve většině zařízení v kraji (44) (48). Současně se i u mladších generací na tradičních zdrojových trzích (Německo, Rusko) bude proměňovat charakter poptávky po lázeňských službách, což může do budoucna představovat vážnou hrozbu pro konkurenceschopnost místních lázní.

- S převažujícím a jen pomalu se měnícím charakterem lázeňských služeb souvisí i připravenost lidských zdrojů. **Dovednosti a kompetence pracovníků v lázeňství a návazných službách jsou dominantně zaměřeny na poskytování tradičního typu léčebných/zdravotních lázeňských služeb**, nikoliv na nové služby zaměřené na neléčící se návštěvníky.
- Specifickým problémem v oblasti lidských zdrojů provozovatelů lázní v kraji je akutní nedostatek středního zdravotnického personálu, a to zejména fyzioterapeutů. Ti totiž podle nových legislativních norem musí mít pro péči o pojištěnce zdravotních pojišťoven vysokoškolské vzdělání a takových specialistů je na trhu práce v regionu akutní nedostatek, což vede k soupeření jednotlivých provozovatelů lázní a přeplácení těchto pracovníků na úkor jiného personálu. To vede k negativním vztahům mezi klíčovými subjekty v lázeňství a nevytváří prostředí vhodné pro vzájemnou kooperaci a růst. Nedostatek odborných pracovníků schopných pracovat v lázních se však týká i ostatních pozic. Důvodem je mimo jiné i malý zájem o studium těchto oborů/specializací a také to, že lázeňství nemá plnohodnotné postavení mezi medicínskými obory (54).
- Příčinou nižší konkurenceschopnosti cestovního ruchu a lázeňství a jeho pomalejší transformace/modernizace je i **nedostatečně fungující spolupráce všech zainteresovaných klíčových aktérů**. Zejména pak **absence kvalitní, propracované a pro návštěvníky atraktivní společné marketingové prezentace nejen lázeňských služeb ale i dalších návazných a komplementárních produktů a atraktivit cestovního ruchu v kraji**. Jednotlivé subjekty v cestovním ruchu v kraji se prezentují většinou individuálně a nekoordinovaně, což snižuje potenciální pozitivní efekt na krajskou ekonomiku.
- **Není využít potenciál dalších forem CR, které jsou kompatibilní s lázeňskými službami zejména pro neléčící se návštěvníky** (golf, pobyty v přírodě atd.). Jejich promyšlené provázání s určitým typem lázeňských služeb by mohlo vést k větší atraktivitě cestovního ruchu a větším ekonomickým přínosům pro krajské hospodářství.
- **Současně nejsou dostatečně využity i formy CR, které využívají infrastruktury a kapacity vzniklé specializací na lázeňství**. Ty by mohly být využitelné například pro kongresový a incentivní CR. V kraji se však tyto formy CR, i přes příznivé podmínky, realizují pouze ve velmi omezené míře – to dokazuje srovnání krajů ČR dle počtu zrealizovaných konferencí v hromadných ubytovacích zařízeních i počtu účastníků konferencí v roce 2014⁴⁹, v němž se Karlovarský kraj nachází na posledním místě (54).
- Jednou z příčin je také zatím **nedostatečně úspěšná aktivita subjektů veřejné správy (kraje, měst) v iniciaci společné propagace atraktivit cestovního ruchu a lázeňství** zahrnující spolupráci subjektů z veřejného a soukromého sektoru v kraji.
- Výrazně negativně ovlivňuje konkurenceschopnost lázeňství v kraji i **neexistence silného a kvalitního výzkumného partnera s kompetencí provádět pro potřeby provozovatelů lázní výzkum**, který by prověřil účinnost lázeňské léčby a její výhody a přínosy pro zdraví pacientů

⁴⁹ Viz data ČSÚ – Cestovní ruch (Konference v hromadných ubytovacích zařízeních)

na seriózním výzkumu opřeném o data a eventuálně poukázal na možné úspory, které tento způsob léčby přináší do zdravotního systému.

- **Absence kvalitního výzkumného subjektu** s expertízou v balneologii a lázeňství současně **znemožňuje i zkoumání nových možností využití přírodních léčebných zdrojů nacházejících se v kraji** nejen v lázeňství ale např. i v kosmetice nebo dalších oblastech, kde by tyto zdroje mohly najít uplatnění.

DŮSLEDKY

- **Návštěvníci kraje se v převážné míře orientují na lázeňství a jeho tradiční léčebné formy.** Návštěvnost dalších atraktivit v cestovním ruchu, které kraj nabízí, je nízká. Nabídka dalších produktů cestovního ruchu, které jsou komplementární s lázeňskými službami, je malá, nepropojená na současné lázeňské služby a málo využívaná.
- **Pokud nedojde k dokončení výše popsané transformace a rozšíření/modernizaci** nabídky lázeňských služeb, může být **ohrožena budoucí poptávka návštěvníků z tradičních zahraničních trhů**, která se bude postupně proměňovat a současně bude velmi obtížné prosadit se s nabídkou produktů lázeňství a cestovního ruchu na trzích nových.
- Převažující orientace služeb u tuzemských návštěvníků lázní na pobyty hrazené z veřejného zdravotního pojištění může do budoucna představovat **riziko v případě legislativních změn** omezujících výši a rozsah této podpory. Současně při převažujícím zaměření lázní na tento typ služeb a klientely **nebudou lázně představovat konkurenceschopnou alternativu i pro neléčící se návštěvníky** vyhledávající jiný typ lázeňských služeb.
- Společným důsledkem výše uvedených dílčích projevů je **nízká konkurenceschopnost kraje jako turistické a lázeňské destinace**. To se může v budoucnu projevovat ve stagnaci či dokonce poklesu počtu návštěvníků případně délky jejich pobytu v kraji, což by mělo **přímý negativní ekonomický dopad na krajské hospodářství** v podobě nižších příjmů provozovatelů podnikajících v cestovním ruchu a lázeňství a zprostředkovaně také na další návazné služby a ekonomické aktivity. Současně by se snižovala zaměstnanost v tomto segmentu, který patří mezi jeden z pilířů krajského hospodářství.

Hospodářské problémy Karlovarského kraje tak do značné míry souvisejí se stále neukončenou restrukturalizací ekonomiky a neúspěšným přechodem firem na nové výrobní aktivity s cílem prosadit se na vyspělých trzích díky konkurenční výhodě založené ve větší míře na znalostech a inovacích. Pro většinu z nich představuje tlak na snižování výrobních nákladů a efektivitu výroby hlavní zdroj konkurenceschopnosti. To do značné míry vyplývá i z jejich závislé pozice v hodnotových řetězcích a nízké sofistikovanosti jejich výrobků, přičemž obě tyto charakteristiky jsou ve vzájemné vazbě. Cílem restrukturalizace v ekonomické oblasti tedy musí být podpořit rozvoj podniků v kraji směrem k více autonomním firmám zaměřujícím se ve větší míře na technologicky a znalostně náročnější aktivity, které budou schopny samy získávat informace o koncových zákaznících a obsazovat náročné trhy. Současně je potřeba modernizovat a rozšířit zaměření lázeňství, jako jednoho z hlavních pilířů regionální ekonomiky tak, aby byla zajištěna jeho budoucí konkurenceschopnost a atraktivita i pro nové cílové skupiny klientů. Pro tento směr rozvoje je nutné podporovat vzdělanost, kvalitu a podnikavost lidí na trhu práce a zlepšovat tak endogenní potenciál kraje. Tím se bude zvyšovat také vnější atraktivita kraje a poroste šance přilákat kvalitativně vyšší investice z vně regionu, které budou tvořit více kvalitních pracovních míst s vyššími mzdami.

4.4.1 Rozvojový potenciál a rizika dalšího vývoje Karlovarského kraje

Tato část analýzy shrnuje ty podmínky a faktory v kraji, které nejsou přímo součástí některého ze stromů problémů, ale současně řešení problémů či využití potenciálu kraje ovlivňují. Jsou založeny na studiu dokumentů, ve větší míře však vycházejí z rozhovorů a fokusních skupin.

Rozvojový potenciál Karlovarského kraje

- Více využívat přeshraniční spolupráce a především ji rozšířit z jednostranné spolupráce v oblasti ekonomické a na trhu práce do hlubší spolupráce v oblasti vzdělávání (SŠ i VŠ), VaV a inovací, cestovního ruchu a dalších oblastí. Více využít potenciál socioekonomické vyspělosti Bavorska pro přenos zkušeností a best practice v různých oblastech nejen v soukromé sféře, ale i ve veřejné správě (45).
- Pokračování v postupném zlepšování životního prostředí a jeho jednotlivých složek, které již probíhalo v uplynulých letech. Přispěje k budování lepšího image kraje a pomůže zvýšit jeho atraktivitu zejména pro život obyvatel, ale i pro cestovní ruch a lázeňství.
- Globální trend postupného přemísťování/rozšiřování koncernových VaV aktivit do blízkosti klíčových výrobních závodů z důvodů větší propojenosti s výrobou může představovat potenciál pro rozvoj ekonomických aktivit s vyšší přidanou hodnotou v kraji (5).
- Využití opuštěného území po povrchové těžbě k rozvoji nových ekonomických aktivit – buď pomocí rekultivací přeměnit na lokality atraktivní pro cestovní ruch, nebo na technicky připravené plochy pro nové investory (průmyslové zóny).
- Vznik nových průmyslových ploch mimo území po povrchové těžbě, neboť průmyslové zóny např. na výsypkách mohou vzniknout až po stabilizaci povrchu, která může trvat desítky let. V karlovarském kraji je zájem jak stávajících firem o další expanzi, tak zájem nových investorů, ale současná nabídka průmyslových ploch je nevyhovující. Vznik nových průmyslových zón blokuje např. MŽP odkazem na nenaplněnost stávajících zón – zpravidla se však jedná o plochy nevhodné pro investory, kteří mají o rozvoj v Karlovarském kraji zájem.
- Využití dlouhodobě akumulovaného know-how a dovedností v tradičních oborech k chytré re-specializaci a rozvoji nových ekonomických aktivit a oborů – např. recyklace a druhotné využití surovin; využití geotermální energie; použití technického porcelánu a keramiky v různých aplikacích a další (48) (47) (3).
- Dokončení lepšího dopravního napojení⁵⁰ kraje na jádrové oblasti okolních regionů ČR (Praha, Plzeň, pánevní oblast Ústeckého kraje) a také do Bavorska a Saska má zásadní vliv nejen na příchod nových investorů, pro dopravu zboží, pro pohyb pracovní síly, ale také pro lepší spolupráci místních firem s VŠ i pro usnadnění využití potenciálu regionu pro různé druhy cestovního ruchu (sportovně-rekreační, kongresový/incentivní a další).
- Větší provázání zahraničních investorů již působících v kraji na místní ekonomiku nejen pomocí dodavatelsko-odběratelských vztahů ale i vazeb a spoluprací se školami a dalšími subjekty. Zvýší pozitivní multiplikační efekt v krajské ekonomice a větší zakořeněnost

⁵⁰ A to nejen pro silniční, ale také pro železniční dopravu

v regionu přispěje ke snížení náchylnosti jejich odchodu mimo kraj při otřesech/problémech ekonomiky (48) (47) (3).

- Stanovení jasné středně až dlouhodobé vize kraje, kam se má jeho hospodářství ubírat a jakými směry rozvíjet, přijmutí této vize občany a firmami v kraji, navrnutí kroků k jejímu naplňování a jejich realizace.
- Vznik/umístění vysokoškolského vzdělávání zaměřeného na lázeňství v kraji (např. pobočka lékařské fakulty zaměřená na obory spjaté s lázeňstvím, např. balneologie, rehabilitace, fyzioterapie, apod.), využití stávajících lázeňských kapacit a know-how k rozvoji tohoto oboru vzdělávání ve spolupráci a v návaznosti na vysokoškolské vzdělávání.
- Rozvoj balneologického výzkumu s cílem získat rozsáhlejší a současné poznatky o účincích lázeňské péče. Růst výzkumných kapacit a vznik výzkumných programů zaměřených na lázeňskou péči a její účinky. Propojení balneologického výzkumu se stávající lázeňskou péčí za účelem rozvíjení stávajícího know-how a zkušeností pro modernizaci lázeňské péče a vznik nových produktů v lázeňství, které přitáhnou nové cílové skupiny resp. rozšíří počet klientů ve stávajících cílových skupinách.

Rizika budoucího ekonomického rozvoje Karlovarského kraje

- Zájem zahraničních investorů o usídlení v Karlovarském kraji dlouhodobě existuje a v posledních letech se dokonce zvyšuje. Problémy s nedostatečnou nabídkou vhodných ploch pro tyto investory však představuje riziko, že tito investoři se usídlí v jiné lokalitě mimo Karlovarský kraj a pro ekonomiku regionu to bude představovat nevyužitou příležitost. V kraji ještě existují volné plochy, ty však buď nejsou investičně a technicky připraveny pro rychlý příchod nového investora⁵¹, nebo nejsou kvůli své malé rozloze a nemožnosti budoucího rozšíření atraktivní pro rozsáhlejší strategicky významné investice. Budování nových průmyslových zón ztěžuje také komplikované vynětí pozemků ze zemědělského půdního fondu a majetková nepřipravenost ploch.
- Sokolovsko, jako region v kraji s největšími socioekonomickými problémy, je ohroženo zastavením těžby hnědého uhlí kvůli vyčerpání jeho zásob v území. Tento proces je nevratný a nastane za cca 10-15 let, kdy naráz dojde k zániku zhruba 1500 pracovních míst v těžbařském průmyslu a pravděpodobně také dalších pracovních míst v návazných odvětvích. Ačkoliv z pohledu celého kraje se nejedná o velký počet, to že zaniknou prakticky naráz, může znamenat silné lokální otřesy pro trh práce.
- Rychlé stárnutí obyvatelstva a úbytek počtu obyvatel v produktivním věku spolu s poklesem nezaměstnanosti povede k problémům na trhu práce, které mohou být značným rizikem pro ekonomický rozvoj podniků v kraji (2).
- Asymetrická distribuce hospodářských aktivit a ekonomického růstu v kraji – marginalizace periferních oblastí (Tepelsko, Žluticko, Kraslicko) a jejich špatné dopravní napojení na centrální pánevní oblast může vést k eskalaci ekonomických a sociálních problémů v těchto lokalitách (2) (48).

⁵¹ Existují problémy s výkupem pozemků, vybudováním potřebného dopravního a technického napojení apod.

- Legislativní změny v úhradách za zdravotní péči, které se mohou negativně projevit v počtu klientů léčebných lázní, délce jejich pobytu a v ziskovosti poskytovatelů lázeňských služeb a navázaných oborech.

5 Rešerše intervencí realizovaných v krajích

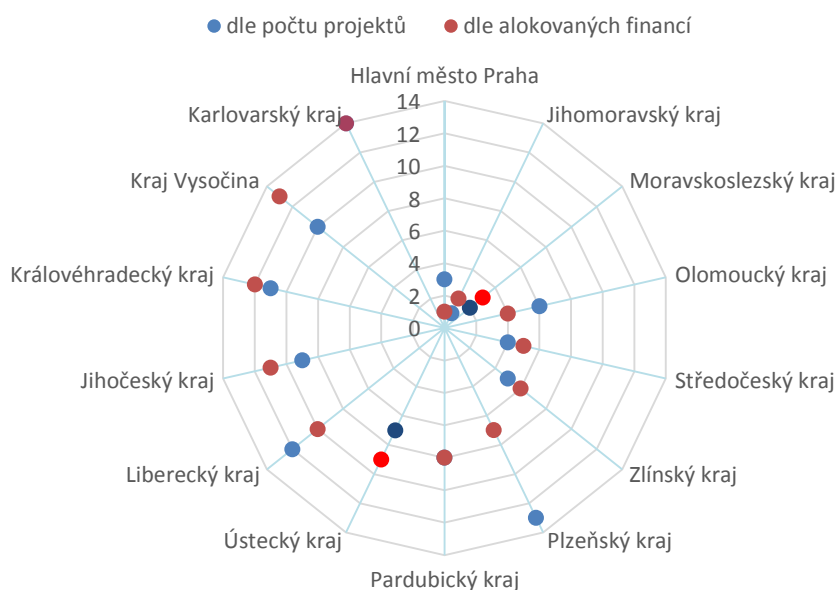
5.1 Hodnocení podpory krajů z vybraných operačních a národních programů

Operační programy Strukturálních fondů EU

Rozvoj podnikavosti a inovačně založená ekonomika schopná využívat výstupy výzkumu a vývoje stojí na kvalitních lidských zdrojích. Analýza vybraných operačních programů, Operační program Podnikání a inovace (OPPI), Operační program Výzkum a vývoj pro inovace (OPVaVpI), Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OPVK) a Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost (OPLZZ), tak umožňuje srovnat kraje z hlediska jejich participace v těchto programech a zároveň ukázat, do jaké míry využily příležitost získat podporu z evropských fondů na tyto klíčové oblasti

Z grafu 1 je možné vyčíst, že mezi nejvíce úspěšné kraje v počtu získaných projektů i finančních prostředků byly především populačně velké kraje, tj. Hlavní město Praha, Jihomoravský a Moravskoslezský kraj. Při pohledu na strukturálně postižené kraje patří Moravskoslezskému kraji třetí místo mezi všemi kraji v Česku, Ústeckému sedmé a Karlovarskému kraji poslední, 14. místo. Toto srovnání však pouze částečně ilustruje skutečnou pozici krajů dle úspěšnosti čerpání a získávání podpory z evropských fondů. Navíc některé kraje jsou při tomto srovnání handicapovány, resp. i zvýhodňovány, a to ve vztahu k jejich struktuře hospodářství. Z tohoto hlediska je vhodnější srovnání, které nabízí graf číslo 2.

Graf 1: Pořadí krajů dle počtu projektů a alokovaných financí v OPPI, OPVaVpI, OPVK, OPLZZ

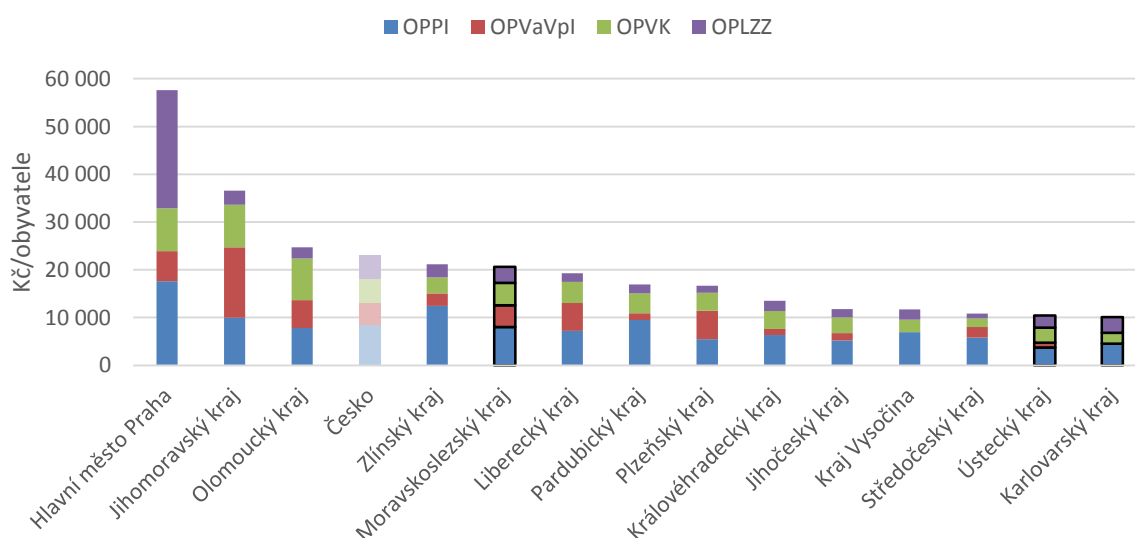

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj, vlastní zpracování; <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Informace-o-cerpani/Seznamy-prijemcu> (k říjnu 2015)

Přesnější srovnání krajů dle čerpání z vybraných operačních programů nabízí přepočítání jejich finanční hodnoty na jednoho obyvatele. Prostřednictvím tohoto ukazatele získáme srovnání, které není zatíženo rozdílnou populační velikostí krajů. Jak ilustruje graf níže, lze kraje Česka rozdělit do tří skupin. Na kraje, které získaly z uvedených operačních programů nadprůměrné množství finančních prostředků, na kraje druhého sledu a na kraje, které získaly méně jak 15 tis. Kč na obyvatele. Průměrná hodnota čerpání z uvedených čtyř operačních programů mírně přesahuje 20 tis. Kč na obyvatele. Nejvíce prostředků na obyvatele putovalo do Prahy a dále do Jihomoravského a Olomouckého kraje. Výraznější rozdíl první Prahy oproti druhému Jihomoravskému kraji je způsobem zdaleka nejvyšším čerpáním prostředků Prahy z Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost, kde je ovšem třeba vzít v úvahu, že některé projekty, reálně uskutečňované v různých částech ČR náležely administrativně do Prahy, takže uváděné silné postavení Prahy je zkreslující. Druhou skupinu tvoří Zlínský, Moravskoslezský, Liberecký, Pardubický a Plzeňský kraj. Tyto kraje získaly z vybraných operačních programů v rozmezí mezi 15 – 20 tis. Kč na obyvatele. Třetí skupina se skládá z krajů, které čerpaly z uvedených programů nejméně prostředků. Jedná se o Jihočeský kraj, Kraj Vysočina, Středočeský, Ústecký a Karlovarský kraj.

Částku 20 tis. přesahují pouze 3 kraje, Praha, Jihomoravský a Olomoucký. Nejúspěšnějším krajem ze strukturálně postižených regionů je Moravskoslezský kraj, jenž dosáhl v objemu vyčerpaných prostředků téměř průměrné hodnoty Česka. Kraje regionu Severozápad čerpaly z uvedených operačních programů nejméně ze všech krajů, a to pouze mírně přes 10 tis. Kč na obyvatele. Karlovarský a Ústecký kraj získaly s výjimkou Vysočiny nejméně prostředků na obyvatele v Operačním programu Výzkum a vývoj pro inovace. To je dáno především omezeným počtem firem v Karlovarském kraji, jejichž konkurenceschopnost stojí na inovacích. Na druhé straně ve srovnání s ostatními kraji čerpaly tyto kraje, zejména pak Karlovarský, relativně větší finanční podporu z Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost.

Graf 2: Srovnání krajů dle počtu alokovaných prostředků na jednoho obyvatele

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj, vlastní zpracování; <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Informace-o-cerpani/Seznamy-prijemcu> (k říjnu 2015)

Národní programy s cílenou podporou Moravskoslezského a Severozápadního regionu

Mezi nejvýznamnější přispěvatele do cílených finančních intervencí, svým významem z hlediska výše alokovaných finančních prostředků nebo z hlediska počtu programů, patří Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo průmyslu a obchodu a Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Stručné vyhodnocení:

- Programy jmenovaných ministerstev jsou cílené na posílení konkurenceschopnosti, vznik pracovních míst a podporu zaměstnanosti, a na podporu investic a investičních projektů.
- Programy prakticky nevykazují prvky strategického nebo integrovaného přístupu k územnímu rozvoji postavené na provázanosti a synergiích zdrojů určených na podporu inovací, podnikavosti, vzdělávání, zaměstnanosti nebo komplexní posilování místního prostředí.
- Podporovány a schváleny byly výraznou měrou nesouvisející individuální projekty, pouze odpovídající podmínkám podpory. I proto bude prakticky nemožné vyhodnotit vazby mezi výstupy, výsledky a dopady vyhlášených programů na restrukturalizaci.
- Výše podpory ve srovnání s intervencemi operačních programů Strukturálních fondů EU je velmi malá a prakticky zanedbatelná, s výjimkou programů pro řešení ekologických škod, které byly zaměřeny v Ústeckém kraji na rekultivaci a revitalizaci území. Ve zprávě Vládního zmocněnce pro MSK, ÚK a KVK se konstatuje nedostatečná realizace programu v Moravskoslezském kraji, nahlíženo perspektivou čerpání dostupných prostředků.
- Nejvíce intervencí s výrazným dopadem na ekonomickou výkonnost a tvorbu pracovních realizovalo Ministerstvo průmyslu a obchodu prostřednictvím agentury Czech Invest. Formou investičních pobídek byly podpořeny v Moravskoslezském, Ústeckém a Karlovarském kraji stovky projektů generujících tisíce nových pracovních míst. Projekty nejsou vyhodnoceny z hlediska jiných, než kvantitativních kritérií, například z pohledu přidané hodnoty pro odvětvovou strukturu a inovační systémy v jednotlivých krajích. Zprávy o podpoře se soustředí na kvantitativní, nikoliv kvalitativní parametry podpory, zatím bez ambice hodnotit výsledky, či dopady intervencí.

Stručný přehled nejvýznamnějších programů:

Ministerstvo pro místní rozvoj

Regionální programy podpory rozvoje severozápadních Čech a Moravskoslezského regionu 2004, 2005, 2006, 2007

Regionální programy MMR se soustředily na ovlivnění území regionů, především těch znevýhodněných nebo strukturálně či jinak postižených. Finanční objemy realizovaných akcí jsou z hlediska celkových finančních prostředků státního rozpočtu relativně velmi malé, svou cíleností a územní koncentrací mají pomoci zmírňovat regionální disparity.⁵²

Programy byly primárně soustředěny na podporu investic, investiční přípravy, přípravy pilotních projektů, podporu příprav projektových záměrů. Jednalo se o rekonstrukce, výstavby, modernizace,

⁵² Strategie regionálního rozvoje 2014 - 2020, Ministerstvo pro místní rozvoj

silnic, cyklostezek, kulturních domů, ulic, náměstí, hřišť a jiné dopravní, kulturní a městské či obecní infrastruktury.

Podpora rozvoje průmyslových podnikatelských subjektů na území NUTS 2 Severozápad a Moravskoslezsko 2007

Cílem programu bylo podmiňovat pro zřízení nových pracovních míst snížit nezaměstnanost v regionech se soustředěnou podporou státu a zvýšit tak jejich hospodářskou výkonnost.

Podpora rozvoje pracovních příležitostí na území Ústeckého a Moravskoslezského kraje 2014

Cílem podprogramu bylo vytvořit podmínky pro zřízení nových pracovních míst, snížit nezaměstnanost na území Ústeckého a Moravskoslezského kraje a zvýšit tak jejich hospodářskou výkonnost.

Ministerstvo průmyslu a obchodu

Podpora podnikání

Regionální podpora podnikání byla realizovaná vládou České republiky od roku 1992. V roce 1996 byla problematika regionální podpory podnikání svěřena do působnosti Ministerstva pro místní rozvoj.

Vláda České republiky usnesením č. 1257 ze dne 11. prosince 2000 schválila na léta 2001 až 2004 regionální programy podpory malého a středního podnikání REGION, VESNICE, REGENERACE, PREFERENCE, PROVOZ, HRANICE a REGIOZÁRUKA v působnosti Ministerstva pro místní rozvoj a dále plošné programy ZÁRUKA, KREDIT, TRH, KOOPERACE, START, SPECIÁL, MARKETING, PORADENSTVÍ, MALÉ PŮJČKY a DESIGN v působnosti Ministerstva průmyslu a obchodu.

Programy revitalizace

Programy revitalizace byly zaměřeny na **řešení revitalizace Moravskoslezského kraje**, který vláda ČR schválila svým usnesením č. 295/2002. usnesením č. 592/2002 vzala na vědomí návrhy prioritních projektů a způsob čerpání finančních prostředků k řešení revitalizace Moravskoslezského kraje a souhlasila se záměrem postupně vyčlenit částku 20 mld. Kč na účast státu na nákladech odstraňování ekologických škod vzniklých před privatizací těžebních společností, v souvislosti s restrukturalizací hutnictví a na revitalizaci ve vymezeném území Moravskoslezského kraje. Program **řešení ekologických škod vzniklých před privatizací hnědohorních těžebních společností v Ústeckém a Karlovarském kraji**, schválila vláda ČR svým usnesením č. 50/2002. Zároveň vláda vyslovila souhlas se záměrem postupně vyčlenit částku 15 mld. Kč na účast státu na nákladech revitalizace krajiny narušené těžební činností státních hnědohorních podniků ve vymezeném území Ústeckého kraje. Novelizace tohoto usnesení byla provedena usnesením vlády ČR č. 189/2002, které vymezené území rozšířilo o Karlovarský kraj.

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Cílené navyšování alokací aktivní politiky zaměstnanosti pro Moravskoslezský, Ústecký a Karlovarský kraj.

6 Seznam stakeholderů, s nimiž byly vedeny rozhovory

Ústecký kraj

jméno	organizace	funkce
Bc. Václav Douša	Aisan Industry Czech s.r.o.	personální manažer
Ing. Miloš Kubelík	Aisan Industry Czech s.r.o.	generální ředitel
Ing. Vladimír Feix, dr. h. c.	Český porcelán, a.s.	generální ředitel
Bc. Marika Podrábská	ČVUT v Praze – Fakulta Dopravní	Pracoviště Děčín
Gabriela Nekolová, DiS.	Hospodářská a sociální rada ÚK	předsedkyně HSR-ÚK
Vlastimil Aubrecht	Hospodářská a sociální rada ÚK	předseda HSR Teplicka
Ing. Jan Cháb	Hospodářská a sociální rada ÚK	předseda HSR Chomutovska
Miroslav Tlapák	Hospodářská a sociální rada ÚK	místopředseda HSR Chomutovska
Ing. Helena Veverková	Hospodářská a sociální rada ÚK, KHK ÚK	předsedkyně HSR Mostecka, členka představenstva KHK ÚK
Ing. Zdeněk Machala	Chart Ferox, s. r. o.	jednatel
Karel Bořecký	Integrovaná územní investice Ústecko – chomutovské aglomerace	
Ing. František Jochman	KHK Ústeckého kraje	předseda
Ing. Martina Francírková	KHK Ústeckého kraje	ředitelka
Ing. Rudolf Jung	KHK Ústeckého kraje	místopředseda a člen představenstva
Ing. Jiří Aster	KHK Ústeckého kraje, HSR ÚK	1. místopředseda, člen a tajemník HSR Děčína
Ing. Roman Vaibar, Ph.D., MBA	Materialise s.r.o.	production manager, manager of continuous improving
Milan Ganik	Nupharo Park, a.s.	CEO
Mgr. Miroslav Cingl	Regionální rozvojová agentura ústeckého kraje, a.s	manager VVI
RNDr. Jiří Polman, CSc.	Sandvik Chomutov Precision Tubes, spol. s r.o.	generální ředitel
Mgr. Zbyněk Olmer	Severní energetická a.s.	ředitel komunikace
Ing. Rudolf Kozák	Severočeské doly, a.s.	ředitel strategie a komunikace
Ing. Jiří Anděl, CSc.	Statutární město Děčín	2. náměstek primátorky
Mgr. Jan Paparega	Statutární město Most	primátor
Ing. Věra Nechybová	Statutární město Ústí nad Labem	primátorka
Vlastislav Burian	Toyoda Gosei Czech, s.r.o.	personální manažer
Ing. Jan Richter	Toyoda Gosei Czech, s.r.o.	generální manažer
RNDr. Jaroslav Koutský, Ph.D.	UJEP, FSE	děkan
Ing. Andrea Langhammerová	Unipetrol výzkumně vzdělávací centrum, a.s.	manažer pro správu projektů
Doc. Ing. Jaromír Lederer, CSc.	Unipetrol výzkumně vzdělávací centrum, a.s.	vědecký ředitel
Mgr. Grzegorz Kozieja	Unipetrol, a. s.	Director of Strategy and Business Development
Oldřich Bubeníček	Ústecký kraj	hejtman
Mgr. Martin Klika	Ústecký kraj	radní pro oblast bezpečnosti a sociálních věcí
Ing. Beáta Gibesová, Ph.D.	VŠB-TU Ostrava	Institut kombinovaného studia Most

jméno	organizace	funkce
Prof. Ing. Zdeněk Bělohav, CSc.	VŠCHT Praha	prorektor pro pedagogiku
Doc. Ing. Milan Pospíšil, CSc.	VŠCHT Praha	prorektor pro strategie a rozvoj
PaedDr. Václav Netolický	Vysoká škola finanční a správní, o.p.s.	odborný garant univerzity 3. věku
Ing. Josef Švec	Vysoká škola finanční a správní, o.p.s.	ředitel studijního střediska Most
Ing. Marcela Šafářová, Ph.D.	Výzkumný ústav pro hnědé uhlí, a.s.	předseda představenstva

Moravskoslezský kraj

jméno	organizace	funkce
Mgr. Jan Rafaj	ArcelorMittal Ostrava a.s.	ředitel pro personalistiku a vnější vztahy
Ing. Václav Sacha	ČMKOS MSK	místopředseda RROS
Ing. Pavel Bartoš	FITE, a.s., Sdružení pro rozvoj MSK	generální ředitel, president sdružení
Pavel Benda	GABEN, spol. s r.o.	jednatel
Ing. Petr Rys, MBA	Město Bruntál	starosta
PhDr. Jaroslav Dvořák	Město Nový Jičín	starosta
Ing. Pavel Peřich	Mölnlycke Health Care Klinipro s.r.o.	jednatel, společník
Miroslav Novák	Moravskoslezský kraj	hejtman
Ing. Petr Czekaj	Moravskoslezský pakt zaměstnanosti	tajemník
Ing. Pavel Hadrava, Ph.D.	OKD, a.s.	provozní ředitel
Ing. Jan Březina	Slezská důlní díla a.s., KHK MSK	člen představenstva, předseda
Bc. Daniel Pawlas	Statutární město Havířov	primátor
Tomáš Hanzel	Statutární město Karviná	primátor
Ing. Radim Křupala	Statutární město Opava	primátor
Ing. Tomáš Macura, MBA	Statutární město Ostrava	primátor
Ing. Martin Bednarz	TATRA TRUCKS a.s.	generální ředitel
Ing. Petr Lukášik	Tieto Czech s.r.o.	generální ředitel
Ing. Jan Czupek	Třinecké železářny, a.s.	generální ředitel
Ing. Jan Světlík	VÍTKOVICE HOLDING, a.s.	generální ředitel
Prof. Ing. Ivo Vondrák, CSc.	VŠB-TU Ostrava	rektor
Doc. Ing. Jiří Cienčala, CSc.	Zmocněnec vlády pro MSK, ÚK a KVK	zmocněnec vlády

Karlovarský kraj

jméno	organizace	funkce
Ing. Milan Kratina	Accolade, s.r.o.	jednatel
Ing. Michal Ondraschek (náhradnice Eva Karešová)	ASTOS MACHINERY a.s.	generální ředitel a předseda představenstva
Renata Bezdíčková	Balneologický institut Karlovy Vary, o.p.s.	ředitelka

jméno	organizace	funkce
Ing. Libor Kraus (náhradník Ing. Michal Zemko, Ph.D.)	COMTES FHT a.s.	předseda představenstva
Ing. Jana Pavlasová, DiS.	CzechInvest - Regionální kancelář KVK	ředitelka
Ing. Tomáš Musil IEn.	ept connector s.r.o.	ředitel
Roman Gros	HEINZ GLAS DECOR s.r.o.	ředitel
Ing. Jiří Milský / předseda př.	Imperial Group	předseda představenstva
Mgr. Bc. Tomáš Mašek	Integrovaná střední škola Cheb	ředitel
Mgr. Pavel Janus	Integrovaná střední škola technická a ekonomická Sokolov	ředitel
Mgr. Jelena Krieglsteinová	Karlovarská agentura rozvoje podnikání, p. o.	Zástupkyně ředitele
Jakub Páník	Karlovarský kraj	1. náměstek hejtmána
JUDr. Martin Havel	Karlovarský kraj	hejtman
Ing. Jan Novotný	Krajská hospodářská komora KVK	Statutární místopředseda
Mgr. Stanislav Kříž	Krajská hospodářská komora KK	ředitel
Ing. Josef Ciglanský	Lázně Františkovy lázně, a.s.	generální ředitel
Mgr. Dalibor Blažek	Město Aš	starosta
Ing. Petr Navrátil	Město Cheb	starosta
Roman Kotlínek	Město Kraslice	starosta
Ing. Petr Třešňák	Město Mariánské Lázně	starosta
Bc. Pavel Čekan	Město Ostrov	starosta
Bc. Jan Picka	Město Sokolov	starosta
Gabriela Nekolová, DiS.	zmocněnec vlády pro MSK, ÚK a KVK	regionální zástupkyně
Martin Zvěřina	SKF Lubrications Systems CZ, s. r. o.	prokuriosta
Ing. Jiří Pöpperl, Ph.D.	Sokolovská uhelná, právní nástupce, a.s.	předseda představenstva
Doc. Ing. Pavel Švejda, CSc., FEng.	Společnost Vědeckotechnických parků ČR, z. s.	prezident
Mgr. Jiřina Orlichová	Statutární město Karlovy Vary	Vedoucí odboru strategií a dotací
Ing. Petr Kulhánek	Statutární město Karlovy Vary	primátor
Ing. Jan Klíma	Statutární město Karlovy Vary	radní pro lázeňství a VŠ fyzioterapie
PaedDr. Vladimíra Štrynclová	Střední odborná škola logistická a střední odborné učiliště Dalovice	ředitelka
Ing. Markéta Šlechtová	Střední uměleckoprůmyslová škola Karlovy Vary, příspěvková organizace	ředitelka
Ing. Radka Šplíchalová	Svaz průmyslu a dopravy ČR	odd. Ústecký a Karlovarský kraj
Ing. Jiří Lauermann	Thun 1794 a.s.	finanční ředitel
doc. Ing. Vladimír Duchek, PhD.	Západočeská univerzita v Plzni	prorektor ZČU pro rozvoj a vnější vztahy
Mgr. Jaroslav Šíp	Západočeská univerzita v Plzni	ředitel Projektového centra
Doc. Dr. Ing. Miroslav Plevný	ZČU – Fakulta ekonomická	děkan fakulty

7 Souhrn výsledků provedených rozhovorů

Tato část je uvedena ve zvláštní příloze B.

Seznam zdrojů:

(č. 1–5 a 44–54 Společný souhrn a Karlovarský kraj, č. 6–31 a 55–56 Ústecký kraj, č. 32–43 Moravskoslezský kraj)

1. **Tödtling-Schönhofer, Herta a Davies, Sara.** *Regional Strategies for Industrial Areas*. Brussels : European Parliament, 2013.
2. **BERMAN GROUP, BeePartner, ICUK, MEPCO, RPIC-ViP.** Základní makroekonomická analýza, příloha 1. *Vstupní analýza Strategie hospodářské restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje*. Praha : autor neznámý, 2016.
3. **BERMAN GROUP.** Analýza inovačního potenciálu firem Karlovarského kraje. [Online] 2010. [Citace: 15. únor 2016.] http://www.kr-karlovarsky.cz/samosprava/dokumenty/Documents/Pruzkum_KVK_zprava_finalversion.pdf.
4. **BERMANGROUP.** Mapování hodnotových řetězců firem Karlovarského kraje. 2010.
5. **BERMAN GROUP, JIC, TECHNOLIS.** Mapování inovační kapacity 2014+. [Online] 2015. <https://www.tacr.cz>.
6. **ÚŘAD PRÁCE ČR.** Zpráva o situaci na krajském trhu práce, o realizaci APZ v roce 2014 a strategie APZ pro rok 2015. [Online] 2014. https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/jhm/statistiky/bmkraj1214_-_verejna.pdf.
7. **BERMAN GROUP.** Zpracování analýz výzkumu a vývoje pro podnikatelské subjekty - část A: Analýza inovačního potenciálu pro transfer technologií. [Online] 2013. [Citace: 12. únor 2016.] <http://icuk.cz/files/docs/Analyza-inovacniho-potencialu-pro-transfer-technologie.pdf>.
8. **DOLEŽALOVÁ, G.** Shoda dosaženého vzdělání a vykonávaného zaměstnání – 2013. 2014.
9. **NVF.** Vyhodnocení stavu vysokého školství v Ústeckém kraji a jeho relevance k regionálnímu trhu práce. 2015.
10. **PEDAGOGICKÉ CENTRUM ÚSTÍ NAD LABEM.** Analýza aktuálního stavu motivace žáků ZŠ Ústeckého kraje ke studiu technických a přírodovědných předmětů včetně úrovně podpory tohoto vzdělávání.
11. **KRAJSKÝ ÚŘAD ÚSTECKÉHO KRAJE.** Regionální akční plán Ústeckého kraje – textová část. [Online] 2013. [Citace: 11. únor 2016.] http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1689813.
12. **SVAZ PRŮMYSLU A OBCHODU.** Regionální rešerše Ústecký kraj. [Online] 2014. [Citace: 11. únor 2016.] http://www.spcr.cz/images/stories/Projekty/RSD_Reserse_pro_Ustecky_kraj1.pdf.
13. **VVV MOST.** Podpora VaV v Ústeckém kraji v období 2014+. [Online] 2012. [Citace: 10. únor 2016.] http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1671644.

14. **KRAJSKÝ ÚŘAD ÚSTECKÉHO KRAJE.** Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy Ústeckého kraje 2012–2016. [Online] 2012. [Citace: 8. únor 2016.] http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1683934.
15. **ASOCIACE MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE FIREM.** Posouzení spolupráce mezi středními školami Ústeckého kraje a podnikatelským sektorem. 2015.
16. **BERMAN GROUP, JIC, RPIC-ViP.** Krajská příloha k národní RIS 3 – Ústecký kraj. [Online] 2014. [Citace: 11. únor 2016.] http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1683872.
17. **KRAJSKÝ ÚŘAD ÚSTECKÉHO KRAJE.** Problémová analýza Ústeckého kraje. [Online] 2011. [Citace: 11. únor 2016.] http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1666198.
18. **ÚŘAD PRÁCE ČR – KRAJSKÁ POBOČKA V ÚSTÍ NAD LABEM.** Zpráva o realizaci monitoringu trhu práce - Mapování predikce trendů zaměstnanosti a potřeb zaměstnavatelů. [Online] 2015. [Citace: 10. únor 2016.] <https://portal.mpsv.cz/upcr>.
19. **NVF.** Vyhodnocení stavu vysokého školství v Ústeckém kraji a jeho relevance k regionálnímu trhu práce. 2015.
20. **KRAJSKÝ ÚŘAD ÚSTECKÉHO KRAJE.** Program rozvoje Ústeckého kraje 2014–2020. [Online] 2012. [Citace: 11. únor 2016.] <http://www.kr-ustecky.cz/program-rozvoje-usteckeho-kraje-2014-2020/ds-99668>.
21. **ÚSTAV PRO EKOPOLITIKU.** Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje 2006–2020. [Online] 2005. [Citace: 11. únor 2016.] <http://www.mmr.cz/getmedia/e0f5ffce-e394-4d0d-8f60-a7e5c5726091/Strategie-udrzitelneho-rozvoje-Usteckeho-kraje>.
22. **ELIÁŠKOVÁ, I a DRAHOŇOVSKÁ, P.** Analýza práce a potřeb poradců v oblasti kariérového poradenství na školách. [Online] https://www.skoly-online.cz/data/PORADCI_SKOLY_FINAL_pro_www_opr.pdf.
23. **MMR.** Strategie regionální rozvoje ČR 2014–2020. [Online] 2013. [Citace: 5. únor 2016.] <http://www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf?ext=.pdf>.
24. **ČSÚ.** Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje Ústeckého kraje. 2013.
25. **SPF GROUP, MEPCO, EUFC.** Integrovaná strategie ústecko–chomutovské aglomerace. [Online] 2015. [Citace: 8. únor 2016.] <https://www.chomutov-mesto.cz/cz/integrovana-uzemni-investice-ustecko-chomutovska-aglomerace>.
26. Analýzy a trendy výzkumu, technologií a inovací. *ERGO*. 2009, Sv. 4, 2.
27. **SPF GROUP.** Analýza socioekonomického rozvoje Ústeckého kraje se specifikací potřeb po roce 2013 z hlediska kohezní politiky. [Online] 2010. [Citace: 12. únor 2016.] <http://www.strukturalni->

fondy.cz/getmedia/ab916fd2-3d28-4158-a3f4-a29d4568783b/Analyza-SE-rozvoje-Ustecky_logg.pdf?ext=.pdf.

28. **HLAVÁČEK, P., ŽAMBOCHOVÁ, M. a SIVIČEK, T.** The Influence of the Institutions on Entrepreneurship Development: Public Support and Perception of Entrepreneurship Development in the Czech Republic. *Amfiteatru Economic*. [Online] 2015. <http://www.amfiteatruconomic.ro/ArticolEN.aspx?CodArticol=2394>. ISSN 1582–9146. ISSN 1582–9146.

29. **ŽAMBOCHOVÁ, M.** Entrepreneurship, Support for Small Businesses and Perception of Inhabitants in the Ústí Region. [autor knihy] T. SIVIČEK. *Selected Aspects of Regional Competitiveness*. Ústí nad Labem : UJEP, 2013.

30. **BERMAN GROUP.** Zahraniční firmy v Ústeckém kraji - pozice firem zpracovatelského průmyslu v GPN. [Online] [Citace: 12. únor 2016.] http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1675234.

31. **BERMANGROUP.** Průzkum trhu výzkumných a vývojových potřeb podnikatelských subjektů v Ústeckém kraji. [Online] 2012. [Citace: 10. únor 2016.] <http://icuk.cz/files/docs/Pruzkum-trhu-vyzkumnych-a-vyvojovych-potreb-podnikatelskych-subjektu-v-Usteckem-kraji.pdf>.

32. **ÚV ČR.** Analýza stavu výzkumu, vývoje a inovací v České republice a jejich srovnání se zahraničím v roce 2014. [Online] 2015. [Citace: 5. únor 2016.] <http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=759405&ad=1&attid=765714>.

33. **BERMAN GROUP, BeePartner, ICUK, Mepco, RPIC-ViP.** Souhrn výsledků provedených rozhovorů - Příloha 2. *Výsledky klíčových aktérů formou strukturovaných rozhovorů v Moravskoslezském kraji*. 2016.

34. Český statistický úřad - vlastní zpracování. [Online] <https://www.czso.cz>.

35. Bisnode Solution - Albertina, verze 04/2015, vlastní zpracování.

36. Eurobarometr - vlastní zpracování. [Online] http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm.

37. Universum - vlastní zpracování. Ostrava : autor neznámý, 2016.

38. **Úřad Regionální rady regionu soudržnosti Moravskoslezsko, PricewaterhouseCoopers, Profaktum, Statutární město Ostrava.** Integrovaná teritoriální investice Ostravské aglomerace - Investiční plán pro udržitelný rozvoj měst v území ostravské aglomerace na období 2014 - 2020. [Online] 2015. [Citace: 11. únor 2016.] http://www.itiostravsko.cz/images/dokumenty/Strategie_ITI/Strategie_ITI_ostravske_aglomerace_v_c_priloh.pdf.

39. **European Commission.** Regional Innovation Scoreboard 2014. [Online] [Citace: 11.. únor 2016.] http://bookshop.europa.eu/cs/regional-innovation-scoreboard-2014-pbNBBC14001/downloads/NB-BC-14-001-EN-C/NBBC14001ENC_002.pdf;pgid=lq1Ekni0.1ISR00OK4MycO9B0000W857GLip;sid=DW9qx_j3TAdqxa4gHmD0YJrSQAx0tVo0cT8=?FileName=NBBC14001ENC_002.pdf&SKU=NBBC14001ENC.

40. Eurostat. [Online] <http://ec.europa.eu/eurostat>.
41. CzechInvest - vlastní zpracování. [Online] <http://www.czechinvest.org>.
42. **RPIC-ViP**. Analytický podklad pro přípravu koncepční části Společného akčního plánu (SAP). Ostrava : PROJEKT ROP NUTS II MORAVSKOSLEZSKO CZ.1.10/5.2.00/06.01375, 2014.
43. **Moravskoslezský pakt zaměstnanosti**. Strategie a integrovaný akční program ke zvýšení zaměstnanosti a lepšímu vzdělávání v Moravskoslezském kraji na roky 2015 - 2023. [Online] 2015. [Citace: 10. únor 2016.] <http://www.mspakt.cz/wp-content/uploads/2015/05/Strategie-MS-Paktu-zamestnanosti-na-roky-2015-2023.pdf>.
44. **BERMAN GROUP**. Analýza rozvojových charakteristik a potenciálu Karlovarského kraje. [Online] 2012. [Citace: 10. únor 2016.] http://www.kr-karlovarsky.cz/region/Documents/P1_Analyza_PRKK_2x.pdf.
45. **BERMAN GROUP, CASSIA**. Budoucnost uprostřed Evropy – možnosti přeshraniční spolupráce v česko–bavorsko–saském pohraničí: analytická část. [Online] 2013. [Citace: 10. únor 2016.] http://www.kr-karlovarsky.cz/region/projektyKK/Stranky/Budoucnost_uprostred_Evropy.aspx.
46. **BERMAN GROUP**. Zpráva o průzkumu podnikatelského prostředí v Karlovarském kraji – Příloha Aktualizace SRKKK. [Online] 2012. [Citace: 10. únor 2016.] http://www.kr-karlovarsky.cz/region/Documents/P3_SRKKK_aktualizace2012final07_2012_final_v3.pdf.
47. **BERMANGROUP**. Problémová analýza pro Strategii rozvoje konkurenceschopnosti Karlovarského kraje. [Online] 2012. [Citace: 10. únor 2016.] http://www.kr-karlovarsky.cz/region/Documents/P3_SRKKK_aktualizace2012final07_2012_final_v3.pdf.
48. **BERMAN GROUP**. Analýza rozvojových charakteristik a potenciálu Karlovarského kraje – klíčové výzvy/problémy. 2011.
49. **BERMAN GROUP, JIC, RPIC-ViP**. Analytická část RIS 3 strategie. [Online] 2014. [Citace: 11. únor 2016.] http://www.karp-kv.cz/cz/Documents/RIS3/RIS3_krajska_priloha_Karlovarsky_kraj_2014-04-30_konecna_schvalenaRKK-ZKK.pdf.
50. **RPIC-ViP**. Analýza zaměstnanosti Karlovarského kraje. [Online] 2013. [Citace: 9. únor 2016.] http://www.kr-karlovarsky.cz/region/Documents/Zamestnanost/Analyza_zamestnanosti_KV_kraje.pdf.
51. **Krajská hospodářská komora Karlovarského kraje**. Podpora technického vzdělávání v Karlovarském kraji - Vyhodnocení dotazníkového šetření. [Online] 2015. [Citace: 10. únor 2016.] http://www.karp-kv.cz/cz/LidskeZdroje/Documents/Vyhodnoceni_technicke_vzdelavani_Karlovarsky_kraj.pdf.
52. **Centrum pro studium vysokého školství**. Dokumenty Karlovarského kraje v souvislosti s výsledky řízených rozhovorů s učiteli středních škol. 2015.
53. **CSVŠ**. Mapování podob a možností spolupráce středních škol v Ústeckém a Karlovarském kraji. [Online] 2014. [Citace: 9. únor 2016.]

http://www.csvs.cz/projekty/2014_veda_pro_zivot/data/32_KA6_Libor%20Prudky_Mapovani%20po%20dob%20a%20moznosti%20spoluprace%20strednich%20skol.pdf.

54. **CASSIA**. Studie proveditelnosti na zjištění klastrového potenciálu v oblasti lázeňství a balneologie v Karlovarském kraji. [Online] 2014. [Citace: 9. únor 2016.] http://www.karp-kv.cz/cz/Inovace/Documents/20140127_ViabilityStudy_LazenskyKlastr_Final.pdf.

55. **IPSOS**. Atraktivita řemeslných oborů. *AMSP ČR*. [Online] 2016. [Citace: 10. únor 2016.] <http://www.amspace.cz/37-pruzkum-amspace-cr-atraktivita-remeslnych-oboru>.

56. **CzechInvest**. Investment projects mediated by CzechInvest, 1993 - H1 2015. *CZECHINVEST*. [Online] 2016. <http://www.czechinvest.org>.

Příloha A: Základní makroekonomická analýza

Obsah

1	Ekonomická výkonnost a internacionalizace ekonomiky	93
1.1	Ekonomická výkonnost.....	93
1.2	Internationalizace ekonomiky.....	96
1.3	Tržby v odvětvích zpracovatelského průmyslu.....	100
1.4	Pozice krajské ekonomiky v EU 28.....	103
2	Trh práce a struktura zaměstnanosti	106
2.1	Struktura zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu	107
2.2	Mzdy a trh práce.....	110
2.3	Pozice krajů ve srovnání s EU	114
3	Výzkum a vývoj	116
4	Lidské zdroje pro konkurenceschopnost.....	122
5	Vnitrokrajské srovnání.....	128

Seznam grafů

Graf 1: HDP na obyvatele (v Kč), 1998–2014	93
Graf 2: HDP na zaměstnance (v Kč), 1998–2014	94
Graf 3: Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele v Kč, 1998–2014.....	95
Graf 4: Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele v Kč, 1998–2014	95
Graf 5: Vývoj stavu přímých zahraničních investic v Kč na obyvatele, 2000–2013.....	96
Graf 6 a, b, c, d: Vývoj stavu a typu přímých zahraničních investic v mld. Kč ve vybraných krajích, 2000–2013.....	97
Graf 7: Vývoj poměru stavu reinvestovaného zisku a základního kapitálu přímých zahraničních investic 2000–2013.....	98
Graf 8: Vývoj HDP na obyvatele regionů soudržnosti Severozápad a Moravskoslezsko k EU 28, PPS v procentuálním vyjádření k průměru EU 28 (EU 28 = 100), 2000–2013.....	103
Graf 9: Vývoj HDP na zaměstnance regionů soudržnosti Severozápad a Moravskoslezsko, mil. EUR na zaměstnance (15-64), standardizováno k EU 28 (EU 28 = 100), 2002–2013	103
Graf 10: Medián hrubé měsíční mzdy v podnikatelské sféře ve vybraných krajích a v ČR, 2003–2014	110
Graf 11: Podíl nezaměstnaných osob ve vybraných krajích a ČR, 2005–2015	111
Graf 12: Zaměstnanost ve VaV (na 1 000 zaměstnaných) v Karlovarském kraji a v ČR (bez Prahy), 2005–2014.....	117
Graf 13: Zaměstnanost ve VaV (na 1 000 zaměstnaných) v Ústeckém kraji a v ČR (bez Prahy), 2005–2014.....	117
Graf 14: Zaměstnanost ve VaV (na 1 000 zaměstnaných) v Moravskoslezském kraji a v ČR (bez Prahy), 2005–2014.....	118
Graf 15: Výdaje na VaV na 1 zaměstnance ve vybraných krajích, 2005–2014.....	118
Graf 16: Vývoz technologických služeb ve vybraných krajích na 1 mil. Kč HDP v běžných cenách, 2005–2013.....	120
Graf 17 a, b, c, d: Vývoj počtu obyvatel v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji a srovnání vývoje napříč kraji s ČR (rok 1998 = 100), 1998–2014.....	123
Graf 18: Saldo migrace (na 1 000 obyvatel) ve vybraných krajích a ČR, 2000–2014	124
Graf 19: Vývoj počtu obyvatel ve věku 15-64 let dle projekce obyvatelstva do roku 2050 (rok 2013 = 100).....	125
Graf 20: Vzdělanostní struktura obyvatel starších 15 let ve vybraných krajích, 2001 a 2011	127
Graf 21: Vývoj podílu nezaměstnaných osob v okresech Karlovarského kraje, 2005–2015	129
Graf 22: Vývoj podílu nezaměstnaných osob v okresech Moravskoslezského kraje, 2005–2015	129
Graf 23: Vývoj podílu nezaměstnaných osob v okresech Ústeckého kraje, 2005–2015.....	130
Graf 24: Vývoj stavu a typu přímých zahraničních investic v mld. Kč v okresech Karlovarského kraje, 2001–2013.....	131
Graf 25: Vývoj stavu a typu přímých zahraničních investic v mld. Kč v okresech Ústeckého kraje, 2001–2013.....	131
Graf 26: Vývoj stavu a typu přímých zahraničních investic v mld. Kč v okresech Moravskoslezského kraje, 2001–2013.....	132

Seznam tabulek

Tabulka 1: Sektorové určení přímých zahraničních investic podpořených agenturou CzechInvest, 2015	99
Tabulka 2: Tržby z prodeje vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy v Karlovarském kraji, 2000–2014.....	100
Tabulka 3: Tržby z prodeje vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy v Ústeckém kraji, 2000–2014.....	101
Tabulka 4: Tržby z prodeje vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy v Moravskoslezském kraji, 2000–2014.....	102
Tabulka 5: Zaměstnanost ve vybraných krajích a ČR dle hlavních sekcí NACE, 1998–1999 a 2013–2014	106
Tabulka 6: Nejvýznamnější odvětví zpracovatelského průmyslu v Karlovarském kraji dle podílu na celkové zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu, 2002–2003 a 2013–2014	107
Tabulka 7: Nejvýznamnější odvětví zpracovatelského průmyslu v Ústeckém kraji dle podílu na celkové zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu, 2002–2003 a 2013–2014.....	108
Tabulka 8: Nejvýznamnější odvětví zpracovatelského průmyslu Moravskoslezského kraje dle podílu na celkové zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu, 2002–2003 a 2013–2014	109
Tabulka 9: Dlouhodobá nezaměstnanost (podíl nezaměstnaných déle než 12 měsíců na celkovém počtu osob v evidenci úřadů práce) ve vybraných krajích a v ČR, 1998–2014	112
Tabulka 9: Nezaměstnanost dle věku ve vybraném území, prosinec 2015	113
Tabulka 10: Výdaje na VaV v Karlovarském kraji podle sektorů provádění VaV, v mil. Kč, 2005–2014	119
Tabulka 11: Výdaje na VaV v Ústeckém kraji podle sektorů provádění VaV, v mil. Kč, 2005–2014 ...	119
Tabulka 12: Výdaje na VaV v Moravskoslezském kraji podle sektorů provádění VaV, v mil. Kč, 2005–2014.....	119
Tabulka 13: Struktura vývozu technologických služeb dle krajů v mil. Kč, 2013.....	120
Tabulka 14: Nepřímá podpora VaV a podíl na celkových výdajích na VaV v podnikatelském sektoru v Karlovarském kraji, 2007–2013	121
Tabulka 15: Struktura obyvatel dle věku ve vybraných krajích a ČR, 2001 a 2014	125

Seznam obrázků

Obrázek 1: Míra vzniku podniků (Podíl nově vzniklých podniků k počtu všech aktivních podniků), 2010	104
Obrázek 2: Nezaměstnanost v regionech NUTS 2 v EU, 2014.....	114
Obrázek 3: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (déle než 12 měsíců) na celkovém počtu nezaměstnaných v regionech NUTS 2 v EU, 2014	115
Obrázek 4: Počet subjektů přihlášených k DPFO, 2005–2014.....	133
Obrázek 5: Počet fyzických a podnikatelských osob přihlášených k DPH, 2005–2014	134
Obrázek 6: Změna počtu obyvatel v obcích sledovaných krajů mezi roky 2001–2014.....	135

Seznam zkratk

ČNB	Česká národní banka
ČSÚ	Český statistický úřad
ČDDD	Čistý disponibilní důchod domácností
DPFO	Daň z příjmu fyzických osob
DPH	Daň z přidané hodnoty
HDP	Hrubý domácí produkt
ICT	Informační a komunikační technologie
KVK	Karlovarský kraj
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MSK	Moravskoslezský kraj
PZI	Přímé zahraniční investice
THFK	Tvorba hrubého fixního kapitálu
UJEP	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně
ULK	Ústecký kraj
VaV	Výzkum a vývoj
VŠ	Vysoké školy
ZP	Zpracovatelský průmysl

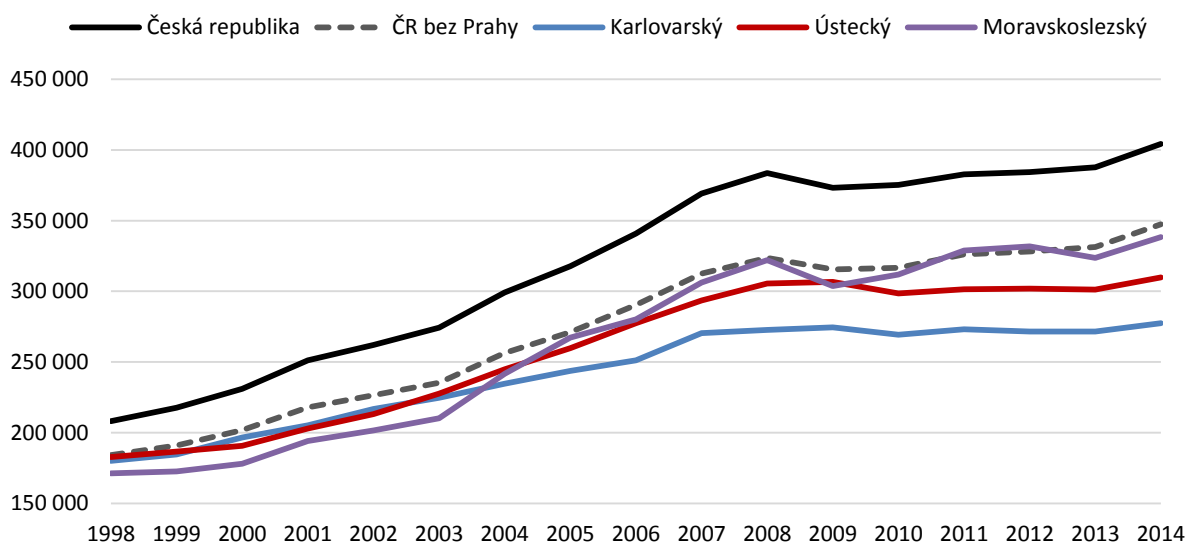
1 Ekonomická výkonnost a internacionalizace ekonomiky

1.1 Ekonomická výkonnost

Ekonomická výkonnost a struktura ekonomiky patří ke klíčovému aspektu restrukturalizace všech sledovaných krajů, neboť má vliv nejen na samotnou ekonomickou situaci kraje, ale také na sociální, kulturní a environmentální aspekty rozvoje. Za tímto účelem je sledována dosažená ekonomická úroveň regionů a její vývoj, ale také produktivita, příjmová úroveň domácností, vývoj struktury tržeb odvětví zpracovatelského průmyslu a vývoj a typ přímých zahraničních investic.

Úroveň dosažené ekonomické výkonnosti vypovídá o vyspělosti ekonomiky. Pro její měření se nejčastěji využívá HDP, které má i přes své nedostatky stále dostatečně velkou vypovídající hodnotu a je dobře statisticky dostupný. HDP přepočtené na obyvatele ilustruje rostoucí ekonomickou výkonnost všech sledovaných krajů. **Tempo růstu HDP je u všech tří krajů nižší než růst v celé ČR.** Z grafu je patrné, že se **zvyšuje nejen rozdíl mezi kraji a Českem, ale také mezi kraji navzájem.** Za uplynulých 16 let nejdynamičtěji ze sledovaných rostl Moravskoslezský kraj následovaný krajem Ústeckým. **Nejpomaleji rostlo HDP na obyvatele v kraji Karlovarském, a to především v důsledku slabého růstu v období mezi roky 2003-2007, kdy ostatní regiony ČR profitovaly z růstu ekonomiky během hospodářské konjunktury ČR.**

Graf 3: HDP na obyvatele (v Kč), 1998–2014

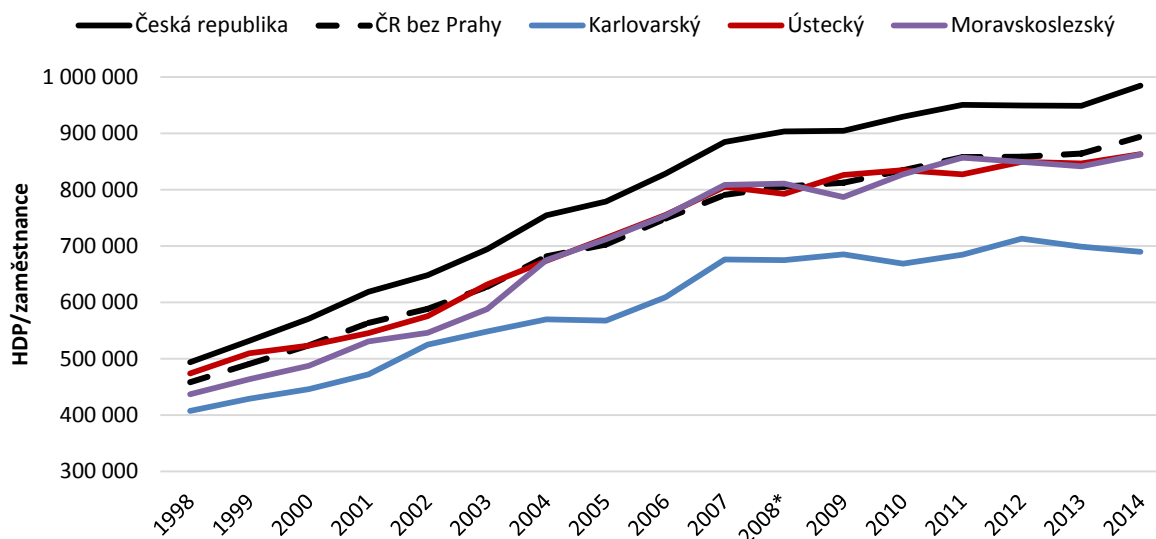

Zdroj: ČSÚ – Roční národní účty, veřejná databáze; vlastní výpočty

Dynamika růstu ekonomické vyspělosti je do značné míry ovlivněna povahou samotného HDP na obyvatele, což dokládá následující graf, který ukazuje na produktivitu (měřenou jako HDP na zaměstnanou osobu) sledovaných krajů v porovnání s Českem. Přes totožný trend je možné pozorovat v HDP na zaměstnance menší rozdíly v zaostávání Ústeckého a Moravskoslezského kraje k průměru Česka, kdy sice dochází ke zvětšování regionální disparit, avšak nikoliv tak výrazným tempem jako v případě HDP na obyvatele. **Důvodem vyšší produktivity (měřené jako HDP/zaměstnanec) je především vyšší nezaměstnanost v Ústeckém a Moravskoslezském kraji a tudíž nižší participace obyvatel na ekonomickém produktu regionu, která je navíc oproti ostatním krajům ČR zvyšována tím, že ve struktuře ekonomiky mají mnohem větší zastoupení investičně**

náročné a ze své povahy nadprůměrně produktivní odvětví⁵³. Toto však v takové míře neplatí pro Karlovarský kraj, který přes podobný výchozí stav jako měly ostatní regiony, zaostává po roce 2002 výrazně jak za průměrem Česka, tak i za ostatními sledovanými kraji. Navíc HDP na zaměstnance v Karlovarském kraji uplynulých 8 let stagnuje nebo roste velmi pomalým tempem na rozdíl od průměru Česka a také Ústeckého a Moravskoslezského kraje.

Graf 4: HDP na zaměstnance (v Kč), 1998–2014

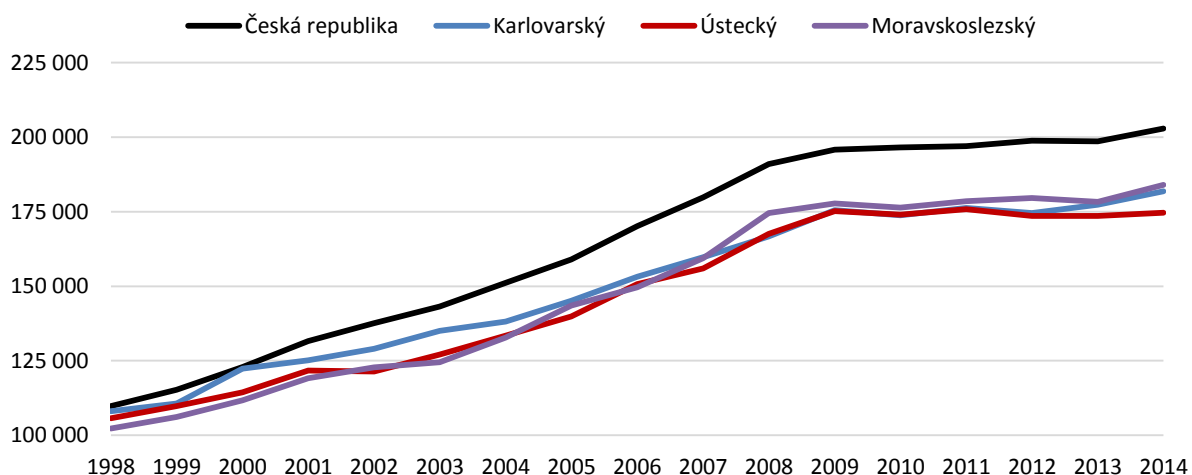
Zdroj: ČSÚ – Roční národní účty; vlastní výpočty

*) Změna metodiky v r. 2008. Přejít k využívání dat ze statistických výkazů pro odvětvové struktury.

Důležitým aspektem nejen hospodářského rozvoje a ekonomické vyspělosti je úroveň příjmů domácností, které je možné měřit pomocí disponibilních důchodů domácností. Tento ukazatel představuje množství finančních prostředků, kterými domácnosti disponují a mohou utratit na trhu⁵⁴. Z grafu vývoje čistého disponibilního důchodu domácností vztaheného na jednoho obyvatele lze vidět zaostávání všech tří sledovaných krajů za průměrem Česka, i když rozdíl mezi kraji a Českem není tak výrazný jako ve dvou výše uvedených grafech, což souvisí s mírou přerozdělování ekonomického produktu. Navíc i rozdíly mezi třemi sledovanými kraji jsou zanedbatelné.

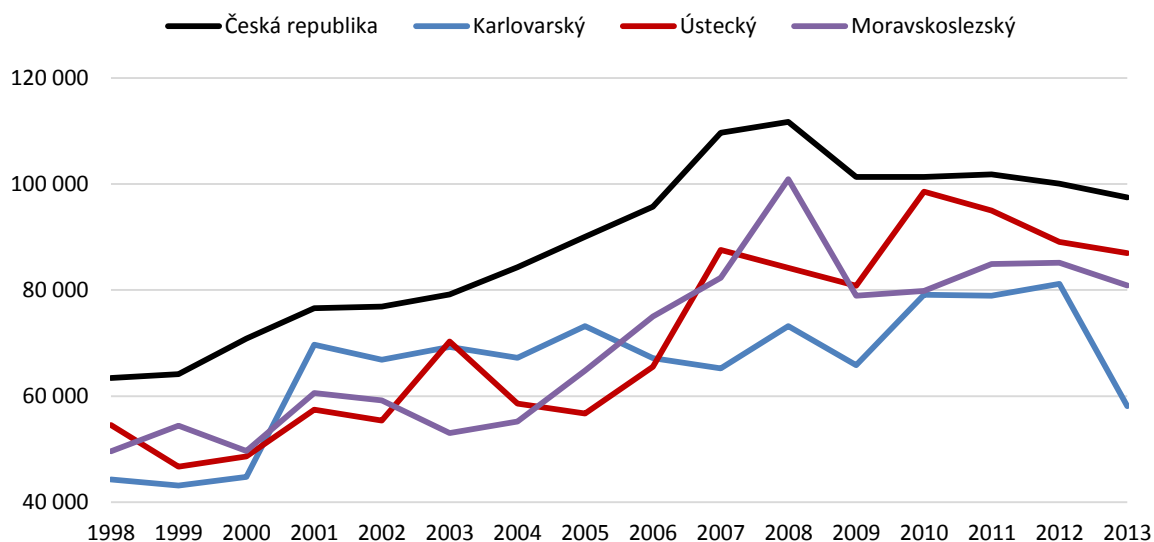
⁵³ pokud měříme produktivitu jako HDP vztahené na zaměstnance – např. ve výrobě elektřiny, chemickém nebo těžkém průmyslu je tento poměr větší než ve většině odvětví zpracovatelského průmyslu a průměrných aktivitách, které jsou v těchto odvětvích ZP v ČR realizovány (vyjma znalostně vysoce náročných aktivit a aktivit s vysokou přidanou hodnotou)

⁵⁴ Zahrnuje nejen příjmy v podobě mezd, ale i důchody, sociální dávky a další příjmy

Graf 5: Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele v Kč, 1998–2014

Zdroj: ČSÚ – Roční národní účty

Tvorba hrubého fixního kapitálu (THFK) závisí mimo jiné na přímých zahraničních investicích (PZI) a do značné míry odráží ekonomickou strukturu regionu či národní ekonomiky. Jelikož tvorba hrubého fixního kapitálu souvisí s PZI může vykazovat relativně vysokou změnu mezi jednotlivými roky. **Z grafu níže je zřejmé, že THFK v Karlovarském kraji spíše v čase stagnuje a to zejména v období 2002–2008, což potvrzuje, že kraj nezachytil období silného ekonomického růstu, což se projevilo i na omezeném růstu investic.** Zatímco v Ústeckém a Moravskoslezském kraji mají investice rostoucí trend, přesto se sledované kraje nacházejí za průměrem Česka. Rozdíl mezi Českem a Moravskoslezským a Ústeckým krajem se nezvětšuje, avšak mezi Karlovarským krajem a Českem ano.

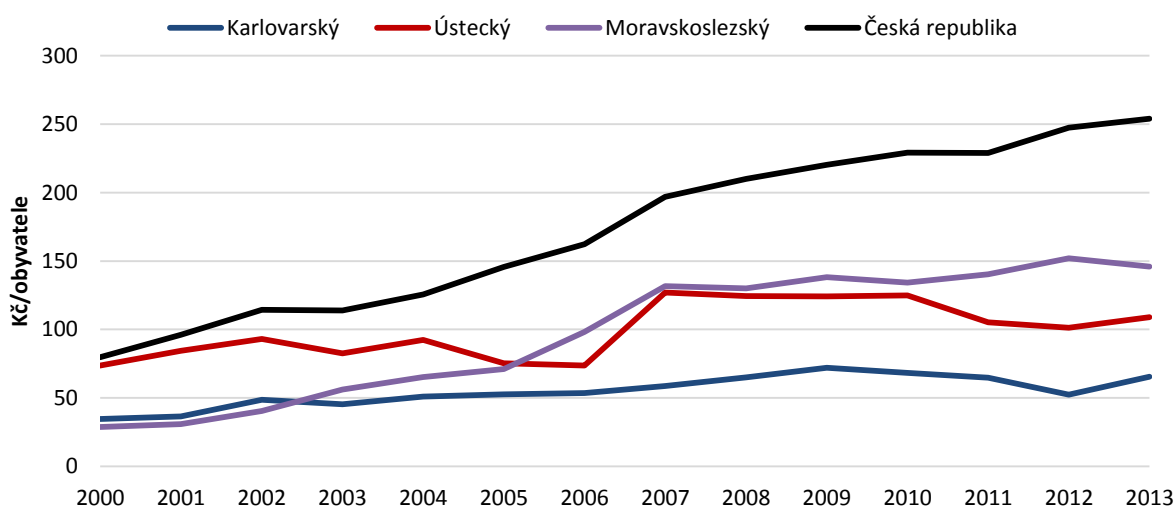
Graf 6: Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele v Kč, 1998–2014

Zdroj: ČSÚ – Roční národní účty

1.2 Internacionalizace ekonomiky

Stav přímých zahraničních investic (PZI) reflektuje atraktivitu regionu/státu pro zahraniční investory. Každý region i stát disponuje určitými jedinečnými aktivy, které patří mezi klíčové faktory rozhodování investorů o konkrétní investici. Pokud tato aktiva v daném území chybí, supluje je pobídky. Význam PZI pro vývoj ekonomiky ČR byl zásadní. Zahraniční investoři přispěli k restrukturalizaci a transformaci aktivit řady tradičních významných českých podniků a spolu s novými investicemi (tzv. greenfields) výrazně přispěly k proměně českého hospodářství, jeho modernizaci a zapojení do globální ekonomiky a v řadě ohledů⁵⁵ měly zprostředkovaný pozitivní vliv i na domácí endogenní podnikatelský sektor. Proto je jim v makroekonomické analýze i v restrukturalizaci krajů věnována pozornost.

Graf 7: Vývoj stavu přímých zahraničních investic v Kč na obyvatele, 2000–2013

Zdroj: ČNB

Nejrychleji ze sledovaných krajů se zvyšoval stav PZI v Moravskoslezském kraji, kde vzrostl mezi roky 2000 a 2013 o více jak 300 %. Naproti tomu v Karlovarském kraji došlo pouze k mírnému růstu stavu PZI. Hlavní rozdíl mezi oběma kraji byl ve výši investic do základního kapitálu a následně také ve velikosti reinvestovaného zisku (tedy dalších návazných investic již usídlených zahraničních investorů). Srovnání těchto dvou krajů také ukazuje na výrazně vyšší dynamiku růstu stavu PZI v Moravskoslezském kraji, neboť oba kraje v roce 1998 začínaly na přibližně stejné hodnotě přímých zahraničních investic, avšak zejména v letech silného ekonomického růstu (2005–2007) přilákal **Moravskoslezský kraj mnohonásobně více investic než Karlovarský kraj, což je ovlivněno jeho vyšší atraktivitou a také dostatkem připravených volných ploch pro zahraniční investory, které v Karlovarském kraji již delší dobu zcela chybí⁵⁶.** V Ústeckém kraji pak v čase docházelo k relativně velkým výkyvům ve stavu PZI, které spadají do období vrcholu ekonomického růstu v roce 2007 a roky 2011 a 2012. Navíc celkový růst stavu PZI byl mezi všemi sledovanými kraji nejnižší. Stav PZI

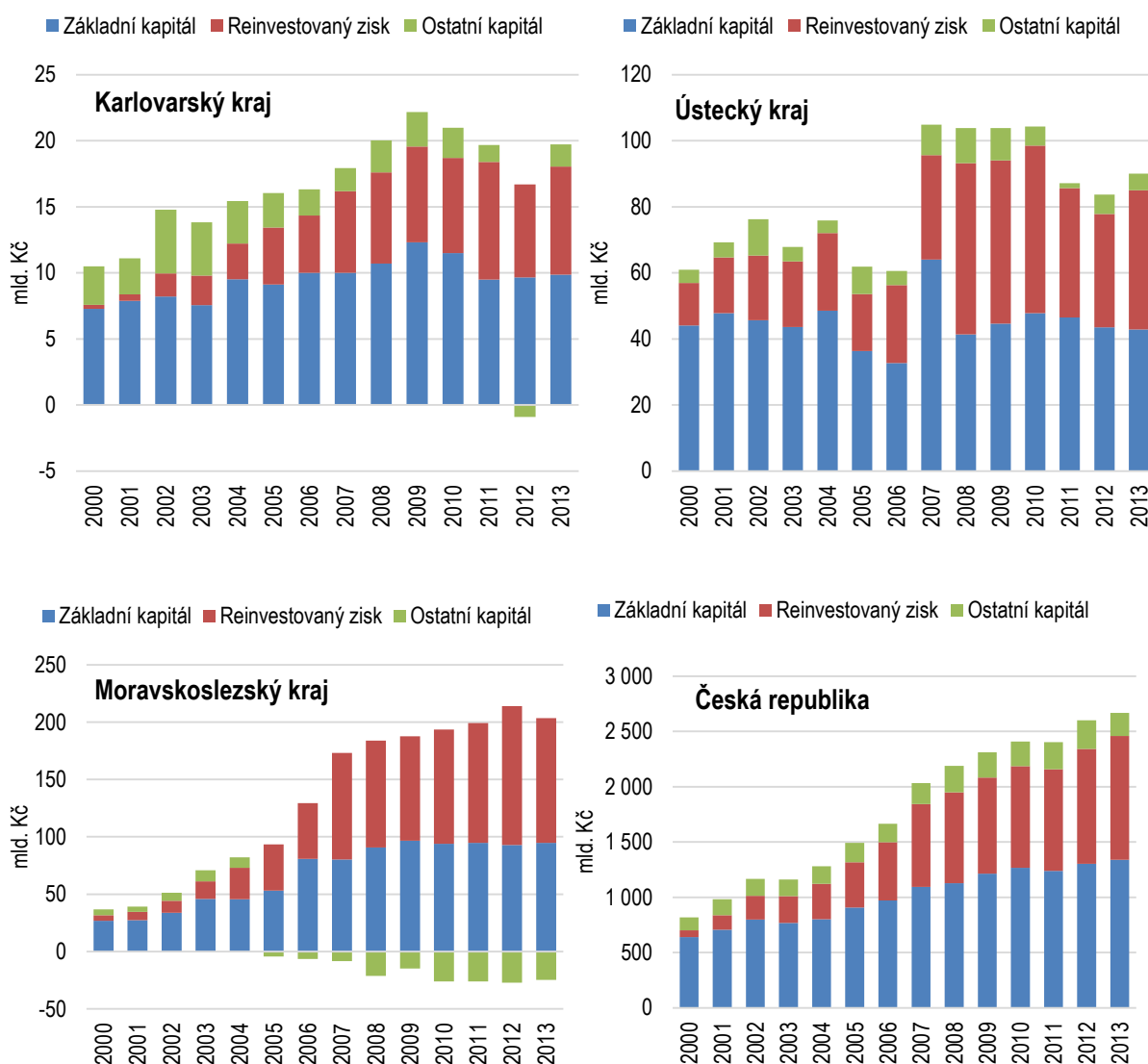
⁵⁵ Vytvářeli poptávku po subdodávkách domácích firem, přinesly do české ekonomiky moderní metody manažerského řízení, pokročilé technologie a v poslední době stále častěji i vývojové nebo dokonce výzkumné aktivity.

⁵⁶ Již dříve zpracované dokumenty (např. Analýza rozvojových charakteristik a potenciálu Karlovarského kraje, 2012) upozorňují, na vysokou obsazenost průmyslových zón v Karlovarském kraji. V současnosti (dle informací expertů z kraje) jsou plochy v existujících průmyslových zónách téměř zcela obsazeny a nové průmyslové zóny se zatím nedaří dokončit tak, aby mohly sloužit novým investorům.

v kraji Karlovarském a Ústeckém od roku 2008 rostl jen málo nebo se snížil a v Moravskoslezském kraji se výrazně snížilo tempo růstu a bylo nižší než v průměru v ČR.

Při pohledu na jednotlivé kraje a vývoj struktury PZI je vidět, že od roku 2009 klesá celkový stav PZI v Karlovarském kraji, s výjimkou posledního dostupného roku, a že Ústeckému kraji souběh většího počtu významnějších zahraničních investic před začátkem vypuknutí ekonomické krize v roce 2007 zajistily skokový nárůst stavu PZI. Po roce 2010 klesl v Ústeckém kraji celkový stav PZI téměř o 20 mld., což bylo důsledkem poklesu objemu reinvestovaného zisku, tedy omezením dalších investic již usídlených zahraničních investorů. Kontinuálního růstu ve sledovaném období tak dosáhl pouze Moravskoslezský kraj, a to i navzdory ztrátám v podobě ostatního kapitálu⁵⁷.

Graf 8 a, b, c, d: Vývoj stavu a typu přímých zahraničních investic v mld. Kč ve vybraných krajích, 2000–2013

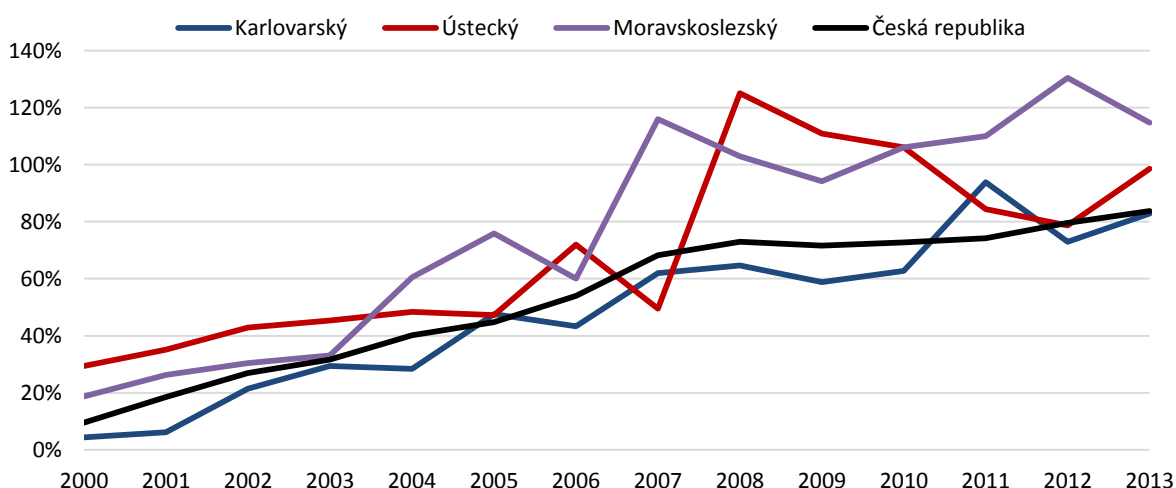
Zdroj: ČNB

⁵⁷ Ostatní kapitál zahrnuje přijaté a poskytnuté úvěry, včetně dluhových cenných papírů a dodavatelských úvěrů, mezi přímými investory a jejich afilovanými podniky a ostatními podniky ve skupině. Tyto úvěrové vztahy jsou zachyceny v mezipodnikových pohledávkách a závazcích.

Oproti ČR však ve všech krajích po roce 2009 stagnuje nebo dokonce klesají investice do základního kapitálu, což naznačuje nižší zájem zahraničních investorů. Podle dat o investičních pobídkách CzechInvestu do Karlovarského kraje nepřišly po roce 2008 žádné nové PZI (které by využili investičních pobídek) a podpořené investice realizovali pouze již dříve usídlené subjekty – to ukazuje na vyšší míru zakořenění těchto několika investorů v kraji ale současně také na problémy přilákat nové zahraniční investory.

Pro všechny tři kraje je společný růst podílu reinvestovaného zisku. Graf níže ilustruje vývoj poměru stavu reinvestovaného zisku vůči základnímu kapitálu a vypovídá tak nejen nepřímo o míře zakořenění zahraničních investorů v daném regionu, tak také ale i o atraktivitě těchto regionů pro nové investory. Ukazuje se, že v Moravskoslezském kraji se na velikosti stavu PZI z největší části podílí investoři, kteří již v kraji působí, zatímco v Česku poměr reinvestovaného zisku k základnímu kapitálu v průměru dosahuje 80 %.

Graf 9: Vývoj poměru stavu reinvestovaného zisku a základního kapitálu přímých zahraničních investic 2000–2013

Zdroj: ČNB

Specifický pohled na PZI pak nabízí sektorové srovnání přímých zahraničních investic podpořených pobídkami agentury CzechInvest (viz tabulka níže). Přesto, že nepokrývá všechny realizované investice v těchto krajích, lze v případě zpracovatelského průmyslu předpokládat, že bude zahrnovat většinu a lze z něho poměrně přesně usuzovat na jeho dominantní zaměření.

Tabulka 1: Sektorové určení přímých zahraničních investic podpořených agenturou CzechInvest, 2015

Sektor	Karlovarský		Moravskoslezský		Ústecký	
	mil.Kč/1 projekt	Podíl na celkové výši PZI v kraji	mil.Kč/1 projekt	Podíl na celkové výši PZI v kraji	mil.Kč/1 projekt	Podíl na celkové výši PZI v kraji
biotechnologický a medicínská technika			1 598,00	1,94%	122,82	0,16%
dřevozpracující a papírenský			1 167,53	4,25%	467,80	0,59%
elektronický a elektrotechnický			846,22	4,11%	1 032,88	13,08%
gumárenský a plastikařský	737,49	16,10%	281,08	3,07%	711,04	9,01%
chemický a farmaceutický	1 051,75	22,96%	943,35	4,58%	485,12	2,46%
kovodělný a kovozpracující	1 703,70	18,60%	567,00	2,06%	303,99	1,93%
ostatní	750,00	8,19%	614,23	5,96%	919,13	9,32%
papírenský					1 108,45	4,21%
potravinářský	418,00	9,13%			963,25	4,88%
sklářský					1 002,44	3,81%
strojírenský	500,10	5,46%	500,54	6,07%	477,14	7,25%
textilní	365,30	11,96%			752,37	1,91%
výroba dopravních prostředků	696,00	7,60%	1 930,86	67,95%	907,73	41,40%
Celkem	704,63	100%	1 160,62	100%	797,35	100%

Zdroj: ČNB

Pozn.: Podíl na celkové výši odpovídá podílu daného ekonomického odvětví na celkové hodnotě všech podpořených PZI agenturou CzechInvest v kraji.

V Karlovarském kraji patřily mezi nejvýznamnější investice do kovodělného a chemického (farmaceutického) průmyslu, což odpovídá i proměně struktury nejvýznamnějších odvětví zpracovatelského průmyslu, která v kraji v uplynulých 15 letech proběhla (více viz kapitola Zaměstnanost). Zde tyto PZI tvořily téměř polovinu všech podpořených zahraničních investic. **V případě Moravskoslezského kraje je struktura PZI výrazněji heterogennější, přesto však lze identifikovat tři nejdůležitější odvětví z hlediska PZI. Jedná se o biotechnologický a medicínský sektor, dřevozpracující resp. papírenský sektor a především výroba automobilů a jejich dílů.** Tato odvětví koncentrují 55 % všech podpořených PZI. V Ústeckém kraji přesáhly PZI průměrnou hodnotu 1 mld. na 1 projekt následující odvětví: elektronický vč. elektrotechnického, papírenský a sklářský. Jak dokládají data o tržbách dle jednotlivých odvětví (v kapitole níže) **struktura nejvýznamnějších podpořených PZI v Ústeckém kraji odpovídá důležitosti jednotlivých odvětví pro krajskou ekonomiku a především jsou příčinou strukturální proměny ekonomiky.**

1.3 Tržby v odvětvích zpracovatelského průmyslu

Tržby z prodeje vlastních výrobků a služeb dle odvětví zpracovatelského průmyslu slouží k identifikaci odvětví, která jsou pro krajskou ekonomiku klíčová a odvětví, která buď dynamicky rostla, nebo naopak odvětví, jejichž význam v regionálním hospodářství klesá.

V Karlovarském kraji lze identifikovat dvě klíčová odvětví, jež dlouhodobě tvoří více jak 50 % tržeb zpracovatelského průmyslu. Jedná se o výrobu kovových výrobků⁵⁸ a výrobu nápojů⁵⁹. Přesto, že data v uvedené tabulce není možné přímo srovnávat, neboť došlo od roku 2009 ke změně klasifikace ekonomických činností, lze určit přibližnou shodu jednotlivých kategorií. Z tabulky níže je evidentní růst významu odvětví Výroby kovových konstrukcí a kovodělných výrobků, kromě strojů a zařízení, jehož podíl na zpracovatelském průmyslu se mezi roky 2011-2014 zvýšil na 33 % oproti 20 % v letech 2000-2002. Opačný trend, tedy oslabování významu na zpracovatelském průmyslu zaznamenalo odvětví nápojů. V případě tohoto odvětví však pokles absolutní hodnoty i podílu není ve skutečnosti tak významný jak naznačuje tabulka níže, a to právě v důsledku změny klasifikace ekonomických činností. Kromě těchto dvou odvětví dosahuje vyšší růstové dynamiky také výroba automobilů a výroba plastů, která velmi často souvisí právě s výrobou automobilů či jejich částí.

Tabulka 2: Tržby z prodeje vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy v Karlovarském kraji, 2000–2014 (v milionech Kč, běžné ceny)

Karlovarský kraj				
OKEČ	průměr 2000-2002	průměr 2006-2008	NACE	průměr 2011-2014
Výroba základních kovů, hutních a kovodělných výrobků	4 769	7 499	Výroba kovových konstrukcí a kovodělných výrobků, kromě strojů a zařízení	7 971
Výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	4 690	4 875	Výroba nápojů	3 849
Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	3 301	3 859	Výroba pryžových a plastových výrobků	2 878
Výroba elektrických optických přístrojů a zařízení	874	2 327	Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	2 339
Výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuvedených	1 059	2 044	Výroba textilií	2 206
Výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	1 259	1 633	Výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů	2 125
Výroba pryžových a plastových výrobků	788	1 520	Výroba strojů a zařízení j. n.	892
Zpracovatelský průmysl jinde neuvedený	922	777	Výroba elektrických zařízení	775
Výroba dopravních prostředků a zařízení	1 992	776	Výroba nábytku	345
Zpracování dřeva, výroba dřevařských výrobků kromě nábytku	332		Ostatní zpracovatelský průmysl	325

⁵⁸ Zde patří: Výroba základních kovů, hutních a kovodělných výrobků (OKEČ) a Výroba kovových konstrukcí a kovodělných výrobků, kromě strojů a zařízení (NACE)

⁵⁹ Zde patří: Výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků (OKEČ) a Výroba nápojů (NACE)

Karlovarský kraj				
OKEČ	průměr 2000-2002	průměr 2006-2008	NACE	průměr 2011-2014
Výroba vlákniny, papíru a výrobků z papíru; vydavatelství a tisk	226			
Výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken	2 747			

Zdroj: ČSÚ – krajské ročenky

Mezi dvě nejvýznamnější odvětví zpracovatelského průmyslu v Ústeckém kraji se řadí Výroba chemických látek a Výroba motorových vozidel, které v současné době tvoří necelých 50 % tržeb zpracovatelského průmyslu. V důsledku změny klasifikace, která vedla k rozdělení OKEČ Výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken na dvě zvláštní kategorie, však nelze určit dynamiku změn. Ostatní tradiční i nová odvětví si udržují svůj podíl či jej mírně zvyšují. Výjimku tvoří výroba textilií, jejíž podíl na tržbách se v čase výrazně snižuje (oproti letům 2000-2002 o 50 %).

Tabulka 3: Tržby z prodeje vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy v Ústeckém kraji, 2000–2014 (v milionech Kč, běžné ceny)

Ústecký kraj				
OKEČ	průměr 2000-2002	průměr 2006-2008	NACE	průměr 2011-2014
Výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken	73 713	124 655	Výroba chemických látek a chemických přípravků	50 661
Výroba dopravních prostředků a zařízení	4 752	20 318	Výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů	28 818
Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	16 579	19 354	Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	15 116
Výroba základních kovů, hutních a kovodělných výrobků	12 168	18 508	Výroba základních kovů, hutní zpracování kovů; slévárenství	12 797
Výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuvedených	4 228	16 804	Výroba papíru a výrobků z papíru	12 677
Výroba vlákniny, papíru a výrobků z papíru; vydavatelství a tisk	12 895	14 008	Výroba strojů a zařízení j. n.	11 715
Výroba elektrických optických přístrojů a zařízení	3 084	12 531	Výroba elektrických zařízení	9 693
Výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	10 901	8 571	Výroba potravinářských výrobků	8 812
Zpracovatelský průmysl jinde neuvedený	1 723	4 020	Výroba kovových konstrukcí a kovodělných výrobků,...	6 950
Výroba pryžových a plastových výrobků	1 536	2 907	Výroba počítačů, elektronických a optických přístrojů a zařízení	3 925
Výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	4 512	2 802	Výroba pryžových a plastových výrobků	3 575
			Výroba textilií	1 269
			Ostatní zpracovatelský průmysl	294

Zdroj: ČSÚ – krajské ročenky

V Moravskoslezském kraji patří dlouhodobě mezi nejdůležitější odvětví zpracovatelského průmyslu výroba hutních výrobků⁶⁰, automobilů⁶¹ a strojů⁶².

V čase se však proměňoval jejich význam pro krajské hospodářství, jak ilustruje tabulka níže, a to i navzdory již zmíněné změně klasifikace. Zatímco před vypuknutím ekonomické krize v roce 2008 jednoznačně dominovala krajskému hospodářství výroba základních kovů, hutních a kovodělných výrobků, tak v posledních letech se na toto místo dostala výroba motorových vozidel, a to především zásluhou dynamičtějšího růstu a větší stabilitou v krizových letech. Přesto stále patří výroba základních kovů a jejich zpracování ke klíčovým složkám ekonomiky Moravskoslezského kraje. Odvětví výroby strojů si udržuje pozici třetího nejvýznamnějšího odvětví zpracovatelského průmyslu, avšak jeho podíl oproti dřívějším létům poklesl.

Tabulka 4: Tržby z prodeje vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy v Moravskoslezském kraji, 2000–2014 (v milionech Kč, běžné ceny)

Moravskoslezský kraj				
OKEČ	2000-2002	2006-2008	NACE	2011-2014
Výroba základních kovů, hutních a kovodělných výrobků	95 848	154 430	Výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů	183 194
Výroba dopravních prostředků a zařízení	19 999	55 894	Výroba základních kovů, hutní zpracování kovů; slévárenství	100 413
Výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuvedených	8 126	26 921	Výroba strojů a zařízení j. n.	21 486
Výroba elektrických a optických přístrojů a zařízení	988	18 084	Výroba kovových konstrukcí a kovodělných výrobků,...	18 355
Výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken	6 622	13 798	Výroba ostatních dopravních prostředků a zařízení	13 732
Výroba vlákniny, papíru a výrobků z papíru; vydavatelství a tisk	8 895	8 625	Výroba elektrických zařízení	13 249
Výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	12 295	7 709	Výroba základních farmaceutických výrobků a ...	10 855
Výroba pryžových a plastových výrobků	4 803	7 162	Výroba papíru a výrobků z papíru	8 534
Výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	4 416	3 149	Výroba chemických látek a chemických přípravků	7 200
Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	1 402	2 680	Výroba pryžových a plastových výrobků	6 188
Zpracovatelský průmysl jinde neuvedený	1 068	1 776	Výroba potravinářských výrobků	5 266
			Výroba počítačů, elektronických a optických přístrojů a zařízení	4 711
			Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	2 548
			Výroba nábytku	1 804
			Výroba textilií	1 383

Zdroj:

ČSÚ

–

krajské

ročenky

⁶⁰ Zde patří: Výroba základních kovů, hutních a kovodělných výrobků (OKEČ) a Výroba základních kovů, hutní zpracování kovů; slévárenství (NACE)

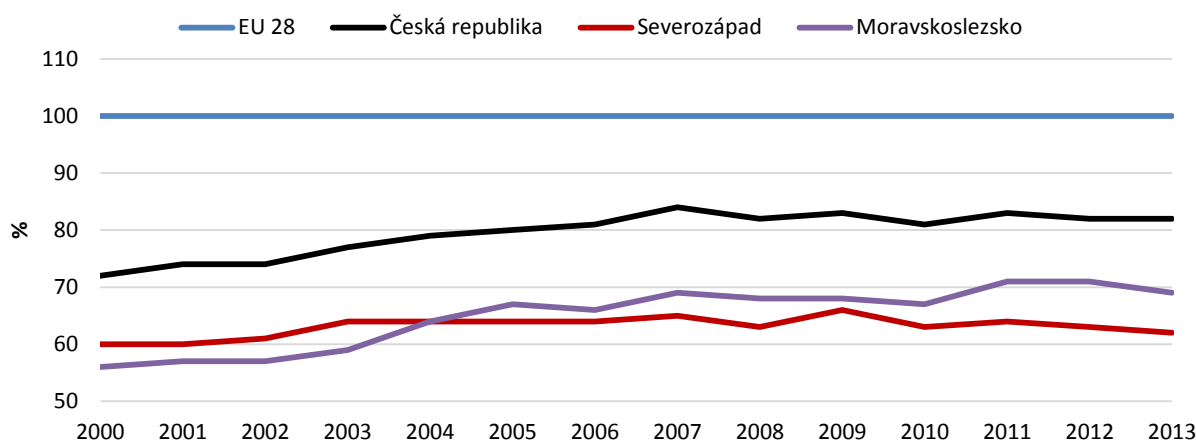
⁶¹ Zde patří: Výroba dopravních prostředků a zařízení (OKEČ) a Výroba motorových vozidel (kromě motocyklů), přívěsů a návěsů (NACE)

⁶² Zde patří: Výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuvedených (OKEČ) a Výroba strojů a zařízení j. n. (NACE)

1.4 Pozice krajské ekonomiky v EU 28

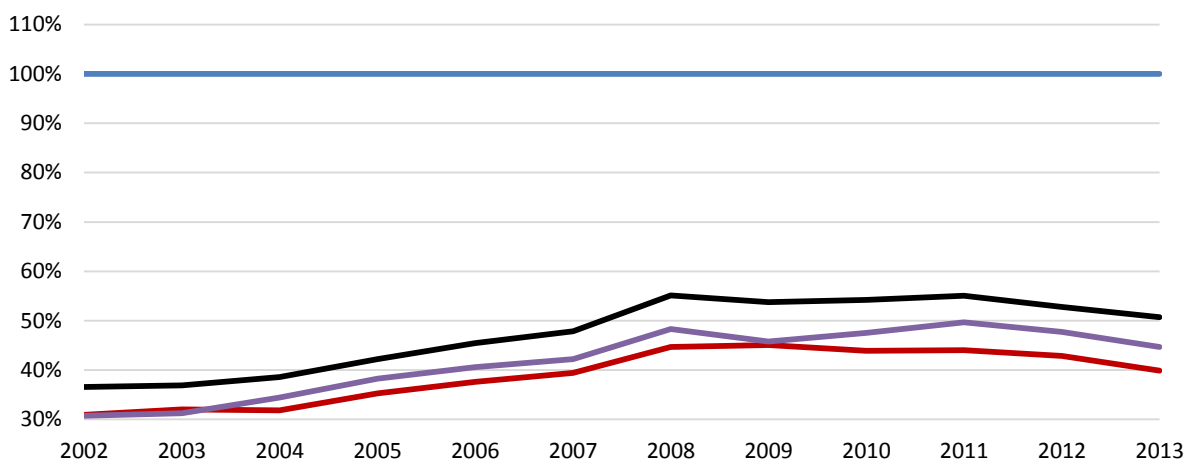
Vybrané indikátory ekonomického vyspělosti ve vztahu k EU 28 nabízejí srovnání vývoje sledovaných regionů a Česka vůči makroekonomickým trendům. Jak ilustrují grafy níže, v první dekádě nového tisíciletí dosahovalo Česko i sledované regiony vyšší dynamiky růstu a přibližovaly se k průměru EU 28, avšak dynamika růstu Moravskoslezska byla výrazněji vyšší než regionu Severozápad. V druhé dekádě však Česká republika i oba regiony soudržnosti stagnovaly a rozdíl vůči EU 28 se mírně zvýšil. Podobný trend lze pozorovat i v případě HDP na zaměstnance. Porovnání produktivity (HDP na zaměstnance) ukazuje na výraznější zaostávání Česka a sledovaných regionů, i když Moravskoslezsko má vyšší dynamiku růstu oproti regionu Severozápadu. Ve sledovaných regionech lze také v porovnání s ostatními regiony v Evropské unii pozorovat vyšší podnikatelskou aktivitu (obrázek níže) měřenou podílem nově vzniklých firem k počtu všech existujících firem. Pouze polské regiony a několik regionů z Francie dosahovalo v období vrcholu ekonomické krize podobné míry podnikatelské aktivity.

Graf 10: Vývoj HDP na obyvatele regionů soudržnosti Severozápad a Moravskoslezsko k EU 28, PPS v procentuálním vyjádření k průměru EU 28 (EU 28 = 100), 2000–2013

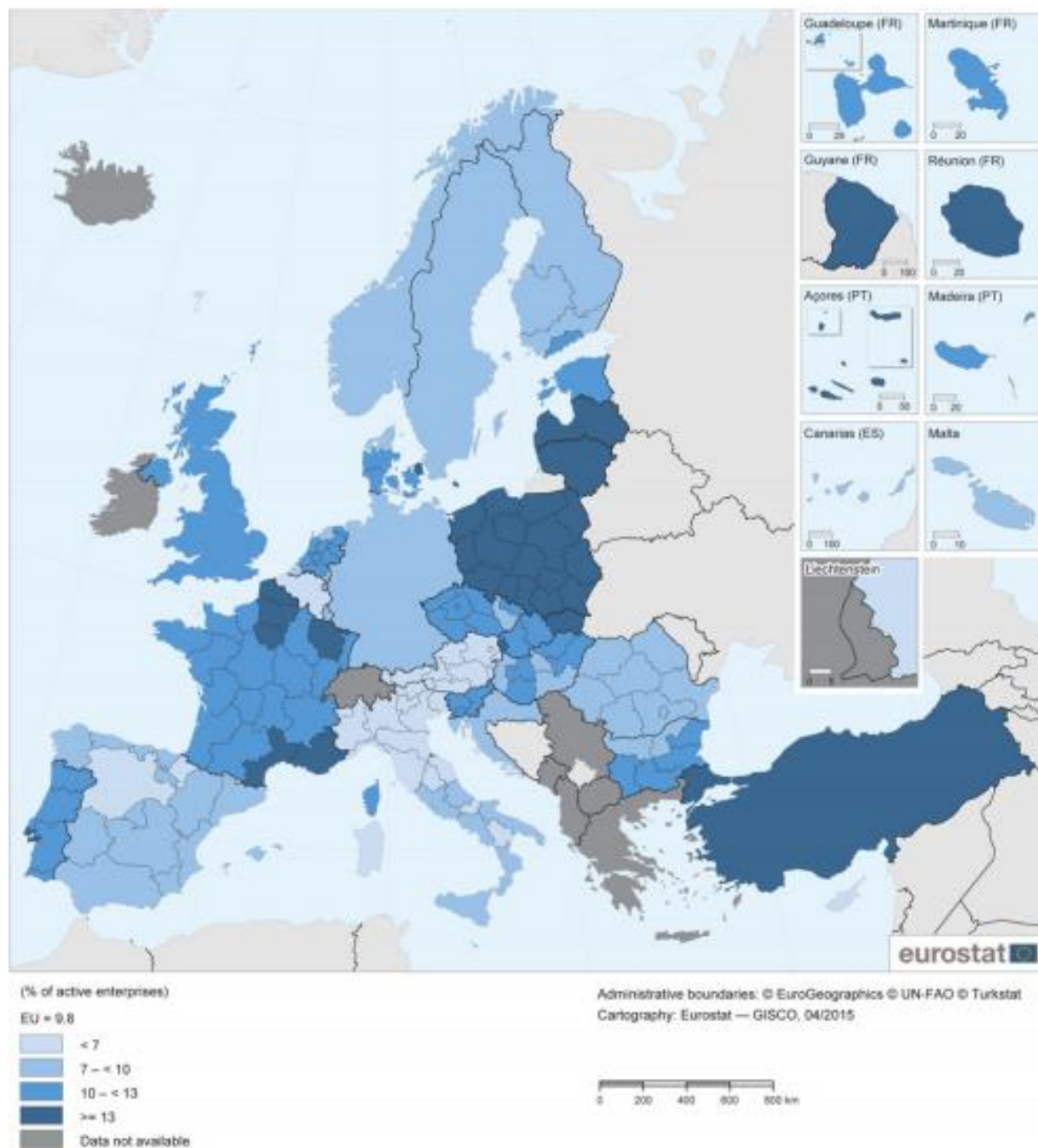
Zdroj: Eurostat

Graf 11: Vývoj HDP na zaměstnance regionů soudržnosti Severozápad a Moravskoslezsko, mil. EUR na zaměstnance (15-64), standardizováno k EU 28 (EU 28 = 100), 2002–2013

Zdroj: Eurostat, vlastní výpočet

Obrázek 12: Míra vzniku podniků (Podíl nově vzniklých podniků k počtu všech aktivních podniků), 2010

Zdroj: Eurostat regional yearbook 2015

Shrnutí

- Rozdíl mezi ekonomickou výkonností sledovaných krajů a Česka se neustále zvyšuje. Jak ukazuje dlouhodobý vývoj, tak zaostávání všech tří krajů probíhalo jak v období silného hospodářského růstu (2002–2007), tak i v době ekonomické krize (2009–2012). Navíc se nezvětšuje pouze rozdíl mezi sledovanými kraji a Českem, ale také mezi kraji samotnými. Dochází tedy ke zvětšování regionálních disparit. Tento vzorec se mírně liší v porovnání s EU 28, kdy v letech 2002-2007 regiony Severozápad i Moravskoslezsko snižovaly „ztrátu“ vůči průměru EU 28, avšak od ekonomické krize začaly regionální rozdíly opět růst.
- Ekonomická struktura krajů prochází postupnou proměnou, kdy ve všech krajích nabývají na důležitosti odvětví spojená přímo či nepřímo s automobilovým průmyslem. Na druhé straně tradiční průmyslová odvětví těchto krajů patří stále mezi klíčové komponenty ekonomik krajů. Nutné je dodat, že řada firem v tradičních odvětvích prošla svou vlastní vnitřní transformací, tedy modernizací výroby, obměnou trhů (v produktovém i geografickém smyslu), která jim zajistila životaschopnost nejen na českém, ale také na evropském a globálním trhu⁶³. Vnitřní proměna firem a celých odvětví je důležitým aspektem restrukturalizace, který často není patrný z agregátních statistik, ale představuje významný prvek úspěšné ekonomické transformace regionů.
- V posledních letech dochází k proměnám přímých zahraničních investic. Zatímco dříve byl růst stavu PZI tvořen především příchodem nových investorů, v současné době tvoří většinu či téměř polovinu investic investoři, kteří již v dané lokalitě působí.

⁶³ Tyto informace není možné zjistit z agregátních statistik, ale jsou nutná hloubková terénní šetření mezi firmami působícími v krajském hospodářství (viz Analýza inovačního potenciálu firem Karlovarského kraje, Berman Group 2010; Průzkum trhu výzkumných a vývojových potřeb podnikatelských subjektů v Ústeckém kraji, Berman Group 2012)

2 Trh práce a struktura zaměstnanosti

V následující kapitole budou analyzována témata související s trhem práce. Nejprve bude popsána struktura zaměstnanosti ve vybraných krajích z pohledu základních ekonomických odvětví a pak podrobně s důrazem na zpracovatelský průmysl a změny v jeho vnitřní oborové struktuře. Zpracovatelský průmysl představuje nejvýznamnější ekonomické odvětví a změny v jeho struktuře představují klíčovou podmínku pro ekonomickou restrukturalizaci dotčených krajů. Kapitola poskytuje informaci i o vývoji úrovně nezaměstnanosti a specificky dlouhodobé nezaměstnanosti, která představuje významný problém ve všech třech krajích.

Tabulka 5: Zaměstnanost ve vybraných krajích a ČR dle hlavních sekcí NACE, 1998–1999 a 2013–2014

Sekce NACE	Karlovarský kraj			Ústecký kraj			Moravskoslezský kraj			ČR	
	1998-1999	2013-2014	Změna v p. b.	1998-1999	2013-2014	Změna v p. b.	1998-1999	2013-2014	Změna v p.b.	1998-1999	2013-2014
A - Zemědělství, lesnictví a rybářství	2,3%	1,7%	-0,6	4,4%	2,5%	-1,9	3,1%	2,1	-1,0%	5,4%	2,9
B - Těžba a dobývání	4,5%	3,4%	-1,1	4,3%	1,8%	-2,6	7,1%	3,0	-4,1%	1,8%	0,8
C - Zpracovatelský průmysl	25,2%	25,6%	0,3	23,6%	25,8%	2,2	28,4%	28,0	-0,4%	26,7%	26,4
D - Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla	1,7%	0,8%	-0,9	2,8%	1,9%	-0,9	1,2%	1,5	0,3%	1,5%	1,1%
E - Zásob. vodou; činnosti souvis. s odpady	1,4%	1,6%	0,3	1,3%	1,2%	-0,1	0,7%	1,2	0,5%	1,0%	1,1
F - Stavebnictví	9,1%	8,0%	-1,1	11,0%	9,0%	-2,0	8,9%	7,6	-1,4%	10,1%	8,4
G - Velkoobchod a maloob.; opr. mot. vozidel	13,0%	12,0%	-0,9	13,1%	12,5%	-0,6	11,8%	12,8	0,9%	13,0%	12,1
H - Doprava a skladování	7,2%	5,8%	-1,4	8,9%	7,0%	-1,9	6,8%	6,2	-0,7%	6,7%	6,0
I - Ubytování, stravování a pohostinství	4,5%	7,6%	3,2	3,3%	3,5%	0,2	3,1%	3,5	0,3%	3,4%	3,8
J - Informační a komunikační činnosti	1,8%	0,6%	-1,3	1,6%	1,5%	-0,1	1,6%	2,0	0,4%	2,0%	2,9
K - Peněžnictví a pojišťovnictví	1,5%	1,3%	-0,2	1,6%	1,9%	0,3	1,7%	1,8	0,0%	2,0%	2,6
L - Činnosti v oblasti nemovitostí	0,7%	0,9%	0,2	0,4%	1,6%	1,2	0,4%	0,7	0,3%	0,5%	1,0
M - Profesní, vědecké a technické činnosti	2,4%	3,6%	1,3	2,0%	3,4%	1,4	1,9%	3,5	1,6%	2,8%	4,5
N - Administrativní a podpůrné činnosti	1,8%	2,1%	0,3	1,7%	3,3%	1,6	1,5%	3,2	1,7%	1,9%	2,6
O - Veřejná správa a obrana; pov. soc. zabezp.	7,5%	6,9%	-0,6	6,6%	6,8%	0,2	6,2%	6,1	-0,1%	6,4%	6,4
P - Vzdělávání	5,4%	5,7%	0,3	4,8%	5,7%	0,8	6,7%	6,7	0,0%	6,1%	6,5
Q - Zdravotní a sociální péče	6,3%	9,2%	2,8	5,3%	6,8%	1,5	5,5%	7,1	1,6%	5,4%	7,0
R - Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	1,6%	1,5%	-0,1	1,2%	1,4%	0,2	0,9%	1,7	0,8%	1,3%	1,6
S - Ostatní činnosti	2,2%	1,7%	-0,5	2,1%	2,4%	0,3	2,4%	1,6	-0,8%	1,8%	1,8

Zdroj: ČSÚ – VŠPS, vlastní úpravy

2.1 Struktura zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu

Jak ukazuje tabulka na předchozí straně, v Karlovarském kraji tvoří nejvýznamnější obor zpracovatelský průmysl, jenž poskytuje v kraji práci čtvrtině všech zaměstnanců, což je obdobný podíl jako v ČR. Vývojově došlo k největším změnám v sektorech ubytování, stravování a pohostinství a také zdravotní a sociální péči, kde v kraji vzrostl výrazně podíl na zaměstnanosti. To souvisí s dvěma důležitými procesy v kraji – (i) modernizací a rozvojem lázeňství a na něj napojenými lékařskými službami a také (ii) stárnutím populace, které vytváří stále větší nároky na sociální a zdravotní služby, přičemž tento druhý aspekt lze v obdobné míře pozorovat i v ostatních částech ČR.

Ve struktuře zaměstnanosti Ústeckého kraje tvoří nejvýznamnější obor zpracovatelský průmysl, který vytváří čtvrtinu všech pracovních míst v krajské ekonomice a jeho význam v hospodářství regionu v čase roste. Naopak výrazněji za posledních 15 let poklesl podíl těžebního průmyslu a stavebnictví. V kraji roste podobným tempem jako na národní úrovni podíl zaměstnaných ve zdravotní a sociální péči a v profesních, vědeckých a technických činnostech.

Ve struktuře zaměstnanosti v Moravskoslezském kraji tvoří nejvýznamnější obor rovněž zpracovatelský průmysl, který vytváří 28 % všech pracovních míst v kraji, což je nadprůměrná hodnota v porovnání s ČR. Výrazně nad průměrem ČR je i těžební průmysl, ačkoliv jeho podíl na zaměstnanosti v regionu v posledních 15 letech poklesl zhruba o polovinu (nyní tvoří 3 %), což odpovídá postupnému omezování těžby černého uhlí v kraji.

Tabulka 6: Nejvýznamnější odvětví zpracovatelského průmyslu v Karlovarském kraji dle podílu na celkové zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu, 2002–2003 a 2013–2014

Oddíly NACE	Podíl na celkové zaměstnanosti ve ZP 2013-14	OKEČ	Podíl na zaměstnanosti ve ZP 2002-03
25 Výroba kovových konstrukcí a kovodělných výrobků	17%	DI Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	24%
23 Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	16%	DJ Výroba základních kovů, hutních a kovodělných výrobků	14%
29 Výroba motorových vozidel a jejich dílů	13%	DL Výroba elektrických optických přístrojů a zařízení	11%
27 Výroba elektrických zařízení	11%	DB Výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	11%
13 Výroba textilií	8%	DA Výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	8%
22 Výroba pryžových a plastových výrobků	6%	DK Výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuvedených	6%
28 Výroba strojů a zařízení	5%	DM Výroba dopravních prostředků a zařízení	6%
Ostatní zpracovatelský průmysl	24%	Ostatní zpracovatelský průmysl	13%

Zdroj: ČSÚ – Statistická ročenka Karlovarského kraje 2015 a 2003, vlastní úpravy

Pozn.: Statistika zahrnuje údaje pouze za podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji. V tabulce jsou barevně označena **nově se rozvíjející a rostoucí odvětví** a **naopak odvětví upadající**.

Vnitřní struktura nejvýznamnějšího odvětví (zpracovatelského průmyslu) ukazuje na poměrně nízkou vnitřní míru specializace tohoto odvětví v Karlovarském kraji. **Specializace navíc v čase klesá na významu a to zejména ve výrobě skla, porcelánu, keramiky a stavebních hmot** (ostatní nekovové minerální výrobky), které ještě v roce 2003 tvořilo téměř čtvrtinu všech pracovních míst, v současnosti už to je pouze 16 %. **I přes pokles podílu na celkové zaměstnanosti stále patří toto odvětví k důležitým oborům krajské ekonomiky a řadě podniků působících v tomto oboru se podařilo úspěšně restrukturalizovat** (viz text níže), což se projevilo příznivě na jejich ekonomické výkonnosti.

Naopak v kraji se v uplynulých 15 letech rozvíjely nové průmyslové obory jako výroba automobilových dílů a součástek případně kovodělný průmysl. V některých tradičních oborech (textilní průmysl, výroba porcelánu a keramiky) dochází k restrukturalizaci a rozvoji nových specializací a forem výroby (např. v textilním průmyslu je to přechod od tradičních výrob k výrobě potahů a čalounění do aut). Krajské hospodářství se také stále silněji integruje do tzv. globálních hodnotových řetězců (nejen pobočky zahraničních firem ale i domácí firmy z Karlovarského kraje), převládající způsob zapojení v kraji působících firem je však jako subdodavatelé méně sofistikované produkce, která má převážně zakázkovou povahu. To posiluje závislost krajské ekonomiky (a zpracovatelského průmyslu zvláště) na zahraničních odběratelích a jejich rozhodnutích a má značné implikace pro budoucí fungování místních podniků a zejména jejich autonomii ve strategických oblastech řízení firem⁶⁴.

Z analýz pro Pakty zaměstnanosti je možné v Karlovarském kraji odhadnout budoucí poptávku po pracovní síle v jednotlivých oborech a srovnat ji s nabídkou lidských zdrojů na trhu práce do roku 2020⁶⁵. Z tohoto srovnání je zřejmé (s přihlédnutím k metodickým omezením popsaným v poznámce), že odhadovaná poptávka po pracovní síle v období 2014-2020 bude kryta nabídkou absolventů středních a vysokých škol zhruba z poloviny. Převís nabídky je predikován pro odvětví Zemědělství, lesnictví a rybářství a Ubytování, stravování a pohostinství, kde bude na trhu práce více disponibilních lidských zdrojů, než bude v krajském hospodářství potřeba. Naopak nejkritičtější odvětví, které bude na základě odhadované poptávky problematické pokrýt novými absolventy, jsou Doprava a skladování (poptávka bude pokryta nabídkou pouze z 15 %), Zdravotnictví a sociální péče (16 %), Vzdělávání (35 %) a Průmysl (55 %).

Tabulka 7: Nejvýznamnější odvětví zpracovatelského průmyslu v Ústeckém kraji dle podílu na celkové zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu, 2002–2003 a 2013–2014

Oddíly NACE	Podíl na zaměstnanosti ve ZP 2013-14	OKEČ	Podíl na ZP 2002-03
29 Výroba motorových vozidel a jejich dílů	16,3%	DJ Výroba základních kovů, hutních a kovodělných výrobků	16,2%
23 Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	13,1%	DF Výroba koksu, rafinerské zpracování ropy + DG Výroba chemických látek	14,5%
28 Výroba strojů a zařízení	10,1%	DI Výroba ostatních nekovových minerálních výrobků	12,1%
25 Výroba kovových konstrukcí a kovodělných výrobků	9,9%	DA Výroba potravinářských výrobků a nápojů	11,6%
20 Výroba chemických látek a chemických přípravků	9,9%	DB Výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	10,6%
27 Výroba elektrických zařízení	9,4%	DK Výroba a opravy strojů a zařízení	7,8%
Ostatní zpracovatelský průmysl	31,1%	Ostatní zpracovatelský průmysl	27,2%

Zdroj: ČSÚ – Statistická ročenka Ústeckého kraje 2015 a 2003, vlastní úpravy

Pozn.: Statistika zahrnuje údaje pouze za podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji. V tabulce jsou barevně označena **nově se rozvíjející a rostoucí odvětví** a **naopak odvětví upadající**.

⁶⁴ Viz Strategie rozvoje konkurenceschopnosti Karlovarského kraje – aktualizována verze 2012; (a její přílohy) Analýza inovačního potenciálu firem Karlovarského kraje, Berman Group, 2010

⁶⁵ Údaje vychází z odhadu v publikaci Analýza zaměstnanosti v Karlovarském kraji (2014). Tento odhad bere v potaz předpokládaný vývoj poptávky na trhu práce na národní úrovni a aplikuje tyto trendy na kraj. Nejsou tedy zohledněna krajská specifika, což činí tento odhad velmi hrubým. Současně je však tento odhad jediným dostupným zdrojem, který mapuje budoucí situaci na trhu práce a soulad poptávky s nabídkou.

Zpracovatelský průmysl v Ústeckém kraji je méně specializovaný než v ostatních dvou srovnávaných regionech – neexistuje jedno dominantní průmyslové odvětví, ale šest významnějších, která dohromady tvoří dvě třetiny celkové zaměstnanosti ve ZP. **Specializace navíc v čase mírně klesá a zásadně se proměňují průmyslové obory důležité pro krajskou ekonomiku.** Značně poklesl význam chemického a textilního průmyslu v zaměstnanosti (byť se stále jedná o důležité odvětví, podíl poklesl o 4,6 resp. 8,3 p.b.). Naopak v kraji se v uplynulých 15 letech **silně rozvíjely nové průmyslové obory jako výroba automobilových dílů a součástek případně elektrotechnický průmysl, což byl z velké části důsledek nově příchozích zahraničních investorů** (viz předchozí kapitola a odvětvová struktura PZI v krajích). Mírně posílil svůj význam také tradiční obor výroby nekovových minerálních výrobků, který je v kraji tvořen především výrobci skla a skleněných produktů pro automobilový průmysl⁶⁶, kteří v kraji kontinuálně rozšiřují svou výrobu. **Výrobci v ostatních tradičních oborech (chemická výroba, stavební hmoty) jsou typicky zaměřeni na výrobu surovin případně základních produktů vstupujících do výroby v ostatních průmyslových oborech, tyto firmy jsou často velmi významnými hráči krajské ekonomiky z pohledu tržeb, ale většina z nich se orientují především na výrobu s nižší přidanou hodnotou se silným tlakem na cenovou konkurenceschopnost a efektivitu výroby** (to jsou nejčastěji i hlavní cíle inovací v těchto firmách), což s sebou nese často postupný pokles počtu zaměstnanců.

Tabulka 8: Nejvýznamnější odvětví zpracovatelského průmyslu Moravskoslezského kraje dle podílu na celkové zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu, 2002–2003 a 2013–2014

Oddíly NACE	Podíl na zaměstnanosti ve ZP 2013-14	OKEČ	Podíl na ZP 2002-03
Výroba základních kovů, hutnictví, slévárenství	20,7%	Výroba základních kovů, hutních a kovárenských výrobků	45,6%
Výroba motorových vozidel a jejich dílů	20,4%	Výroba dopravních prostředků a zařízení	13,9%
Výroba strojů a zařízení	11,6%	Výroba a opravy strojů	10,4%
Výroba kovárenských výrobků	11,3%	Výroba potravinářských výrobků a nápojů	7,0%
Výroba elektrických zařízení	5,3%	Výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	6,6%
Výroba ostatních dopravních prostředků	4,6%	Výroba pryžových a plastových výrobků	4,5%
Ostatní zpracovatelský průmysl	26,0%	Ostatní zpracovatelský průmysl	11,9%

Zdroj: ČSÚ – Statistická ročenka Moravskoslezského kraje 2015 a 2003, vlastní úpravy

Pozn.: Statistika zahrnuje údaje pouze za podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji. V tabulce jsou barevně označena **nově se rozvíjející a rostoucí odvětví** a **naopak odvětví upadající**.

Vnitřní struktura odvětví zpracovatelského průmyslu ukazuje vysokou míru specializace průmyslu v **Moravskoslezském kraji** zejména na výrobu kovů, hutnictví a slévárenství, přestože jeho význam v čase výrazně poklesl a také na výrobu motorových vozidel a jejich dílů, jehož význam v krajském hospodářství naopak roste.

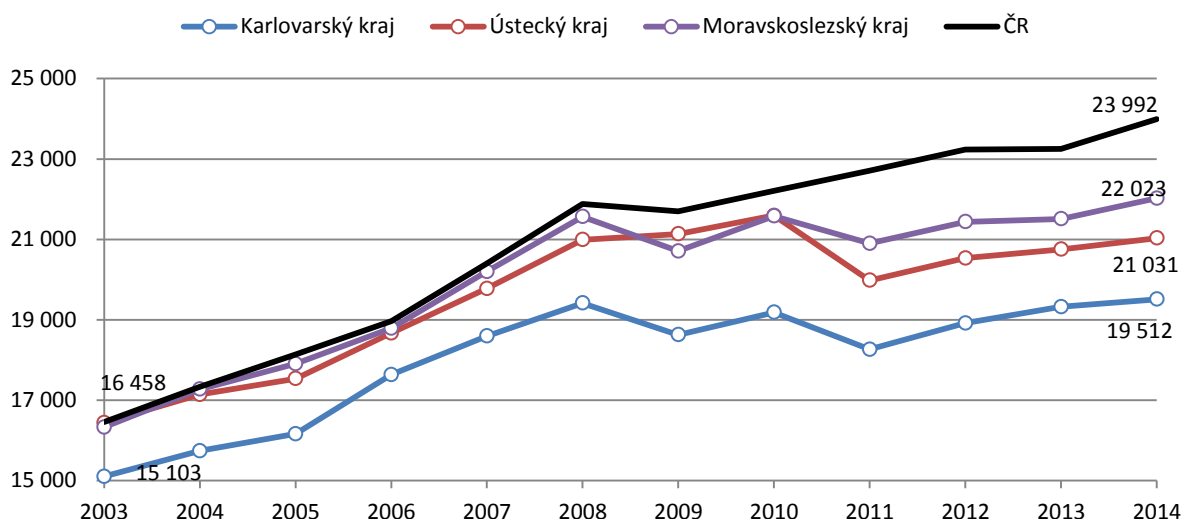
Vysoká míra specializace krajského zpracovatelského průmyslu na výše uvedená dvě odvětví v čase mírně klesá, a přestože nabývají na významu nové obory (automobilový a elektrotechnický průmysl), podíl 6 nejvýznamnějších oborů na celkové zaměstnanosti v posledních 10 letech poklesl o 15 p.b. **Proměna struktury krajské ekonomiky má dva klíčové aspekty – prvním z nich je pokračující útlum těžkého průmyslu a hornictví, který s sebou nese značný pokles zaměstnanosti v těchto oborech. Druhým faktorem je růst ekonomických aktivit v nových oborech, zejména navázaných na**

⁶⁶ Především firmy ze skupiny AGC

automobilový průmysl⁶⁷. Tento růst byl v kraji vyvolán zejména příchodem nových zahraničních investorů orientujících se na trh automotive. A není to pouze Hyundai a na ni navázaní výrobci a celá řada dalších firem⁶⁸, které těžily v uplynulém období ze silného růstu automobilového průmyslu a také ze strategické polohy kraje, z něhož lze dobře dodávat několika výrobcům osobních automobilů v ČR, Polsku a na Slovensku.

2.2 Mzdy a trh práce

Graf 12: Medián hrubé měsíční mzdy (v Kč) v podnikatelské sféře ve vybraných krajích a v ČR, 2003–2014

Zdroj: MPSV - Regionální statistika ceny práce, vlastní úpravy

Pozn.: Data jsou získána tzv. pracovištní metodou (územní třídění je provedeno podle místa skutečného pracoviště zaměstnanců) a vychází z pravidelného výběrového statistického zjišťování s názvem „Čtvrtletní šetření o ceně práce“

Medián hrubé měsíční mzdy lépe vypovídá o skutečné úrovni mezd než průměrná hrubá mzda, která je ovlivněna vysokými mzdami u malé části populace⁶⁹. Mzdy v podnikatelské sféře (měřené mediánem) ve všech třech sledovaných krajích dlouhodobě rostou mnohem nižším tempem než v ČR. Toto zaostávání je nejvíce patrné po roce 2008, před nímž vrcholilo období vysokého ekonomického růstu a růst mezd v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji byl srovnatelný s ostatními regiony ČR. Mzdy v období 2008-11 v těchto krajích stagnovaly, zatímco v ČR stále rostly, i když nižším tempem než v předchozím období. Růst mezd byl obnoven až od roku 2012, přesto je tempo růstu nižší než v ostatních regionech ČR.

V Karlovarském kraji úroveň mezd zaostávala za ostatními kraji po celé období, nyní je rozdíl téměř 4,5 tis. Kč. Důvodem je nižší hospodářská výkonnost a především nižší úroveň produktivity práce v kraji než ve zbytku ČR, která vyplývá zejména ze struktury ekonomiky – vyššího zastoupení průmyslových oborů a aktivit s nižší přidanou hodnotou a také vyššího zastoupení méně znalostně intenzivních služeb v zaměstnanosti.

⁶⁷ Řada firem spadajících statisticky do odvětví výroby kovodělných výrobků (NACE 25), elektroniky (NACE 26), elektrotechniky (NACE 27) nebo výroby plastů a gumových výrobků (NACE 22) je však povahou svých aktivit a obchodních vazeb silně navázána na automobilový průmysl – firmy mají často své odběratele v automobilovém, průmyslu.

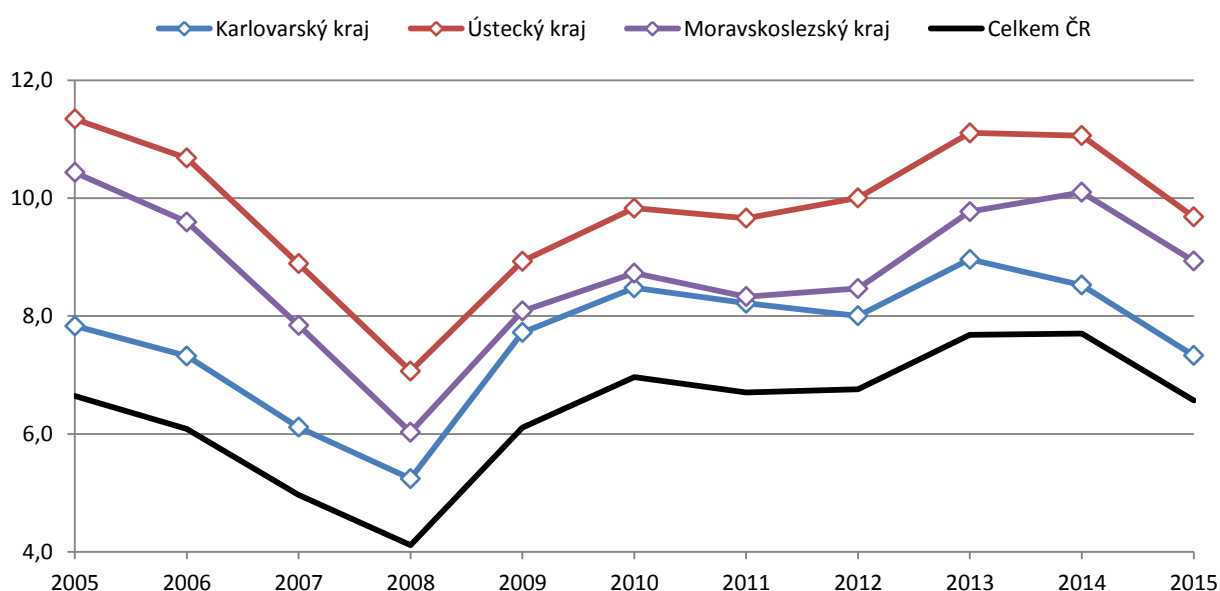
⁶⁸ Z těch nejvýznamnějších např. Halla Visteon (dřívější Autopal), Brose, MAHLE Behr, Brembo, Dura

⁶⁹ Dle údajů MPSV má zhruba 61 % zaměstnanců v dotčených krajích nižší než průměrnou mzdu (údaj za rok 2014)

Průměrná hrubá měsíční mzda v Ústeckém kraji byla v roce 2014 zhruba o 3 tis. Kč nižší než v ČR. Tento rozdíl je nižší než např. v Karlovarském kraji. Důvodem je zejména odvětvová struktura a větší zastoupení průmyslových oborů, kde je v Ústeckém kraji ve srovnání s ostatními obory i kraji nadprůměrná mzdová úroveň (chemický průmysl, výroba nekovových minerálních výrobků, výroba základních kovů⁷⁰).

Průměrná hrubá měsíční mzda v Moravskoslezském kraji se dlouhodobě nejvíce přibližuje průměrné mzdové úrovni v celé ČR, v roce 2014 byl rozdíl necelé 2 tis. Kč. Příčinou mírného zaostávání po roce 2008 je také pokračující proměna odvětvové struktury zaměstnanosti a pokles počtu zaměstnanců v průmyslových oborech, které se vyznačují nadprůměrnými platy (zejména těžební, hutnický a chemický průmysl⁷¹) a pomalejší rozvoj zaměstnanosti ve znalostně náročných odvětvích služeb, které se vyznačují vyšší mzdovou úrovní (zejména služby ICT, peněžnictví a pojišťovnictví, vědecké a technické činnosti), což je společné pro všechny tři kraje.

Graf 13: Podíl nezaměstnaných osob (v %) ve vybraných krajích a ČR, 2005–2015

Zdroj: Integrovaný portál MPSV, vlastní úpravy

Všechny tři kraje patří dlouhodobě k regionům s nejvyšší úrovní nezaměstnanosti v rámci ČR, přičemž vývoj nezaměstnanosti kopíruje zhruba celorepublikové trendy – značný pokles nezaměstnanosti do roku 2008 byl způsoben silným ekonomickým růstem, který byl doprovázen tvorbou nových pracovních míst. Naopak v roce 2009 přišla ekonomická krize a zejména ve výrobních podnicích nastalo rychlé a někdy poměrně masivní propuštění, které se odrazilo ve strmém nárůstu nezaměstnanosti, která se i v následujících 5 letech udržovala na vyšších hodnotách, neboť ekonomika stagnovala nebo rostla pouze velmi pomalu a zaměstnavatelé nevytvářeli ve větší míře nová pracovní místa. Karlovarský kraj dlouhodobě vykazuje pouze zhruba o 1 p. b. vyšší nezaměstnanost než je průměr ČR, a vývoj v posledních dvou letech ukazuje, že dochází k určitému přibližování hodnotám v ČR. To je velmi pravděpodobně zejména důsledkem obnovení (byť mírného) ekonomického růstu a tvorby nových pracovních míst a také stále častější dojížděnou za prací do

⁷⁰ Blíže o mzdové úrovni v jednotlivých průmyslových oborech viz Statistická ročenka Ústeckého kraje (ČSÚ)

⁷¹ Blíže viz Statistická ročenka MSK 2015

příhraničních německých regionů. Aktuální počet dosažitelných uchazečů o práci v kraji (prosinec 2015) činí 14 156 osob.

Ústecký kraj je dlouhodobě krajem s nejvyšší nezaměstnaností v ČR. Její vývoj kopíruje situaci v celém Česku, ale drží se o 3 až 5 p. b. výše. Vývoj od vypuknutí ekonomické krize v roce 2009, před níž byla nezaměstnanost v kraji nejbližší národnímu průměru, ukazuje, že problémy s vysokou nezaměstnaností v kraji přetrvávají a podíl lidí bez práce opět rostl až do roku 2014 mírně vyšším tempem než v průměru v ČR. Snižování nezaměstnanosti probíhá až během roku 2015, kdy stejně jako ve všech ostatních regionech ČR, klesá počet i podíl lidí bez práce zejména díky oživení ekonomiky a tvorbě nových pracovních míst. Aktuální počet dosažitelných uchazečů o práci v kraji (prosinec 2015) činí 48 900 osob.

Moravskoslezský kraj patří dlouhodobě ke krajům s nejvyšší nezaměstnaností v ČR. V posledních 10 letech se však její úroveň stále mírně přibližuje hodnotám na úrovni celé ČR, byť za nimi zaostává o necelých 2,5 p.b. Negativní je však její vývoj v roce 2014, který byl ovlivněn zejména dalším propouštěním v těžkém průmyslu a hornictví. Naopak v roce 2015 již došlo ke snížení počtu i podílu nezaměstnaných, tempo poklesu však bylo nejpomalejší ze všech krajů Česka. Aktuální počet dosažitelných uchazečů o práci v kraji (prosinec 2015) činí 69 890 osob.

Tabulka 9: Dlouhodobá nezaměstnanost (podíl nezaměstnaných déle než 12 měsíců na celkovém počtu osob v evidenci úřadů práce) ve vybraných krajích a v ČR, 1998–2014

	1998-99	2006-07	2013-14	Změna relativně	Změna abs.
Karlovarský kraj	32,1%	52,4%	56,1%	24,0%	4 530
Ústecký kraj	48,4%	67,3%	50,9%	2,6%	-8 559
Moravskoslezský kraj	40,2%	62,2%	50,7%	10,5%	-1 107
ČR	34,6%	55,5%	45,7%	11,0%	20 575

Zdroj: ČSÚ - Trh práce v ČR - časové řady, vlastní úpravy

Dlouhodobá nezaměstnanost je výrazným problémem nejen vybraných tří krajů ale i celé ČR. Má značné nejen ekonomické ale především sociální dopady. V Karlovarském kraji tvoří dlouhodobě osoby, které jsou bez práce déle než 1 rok, 56 % všech nezaměstnaných a toto číslo se na rozdíl od ČR v posledních letech nedaří snižovat, naopak jejich podíl i absolutní počet mírně roste.

V Ústeckém kraji byl podíl osob hledající práci déle než 1 rok dlouhodobě o 10–15 p. b. větší než v ČR. V posledním sledovaném období (průměr za roky 2013-14) došlo k mírnému zlepšení. I přesto však více 51 % uchazečů o zaměstnání je bez práce déle než 1 rok, což negativně ovlivňuje jejich sociální postavení a přispívá resp. je často i příčinou a průvodním jevem sociálního vyloučení obyvatel.

Dlouhodobá nezaměstnanost dosahuje v Moravskoslezském kraji mírně vyšších hodnot než v ČR a v čase tento rozdíl spíše přetrvává. Celkový počet osob hledajících zaměstnání déle než 1 rok v kraji od roku 2006 poměrně značně poklesl, což lze hodnotit pozitivně, přestože jejich podíl na celkovém počtu nezaměstnaných stále dosahuje 51 %.

Tabulka 10: Nezaměstnanost dle věku ve vybraném území, prosinec 2015

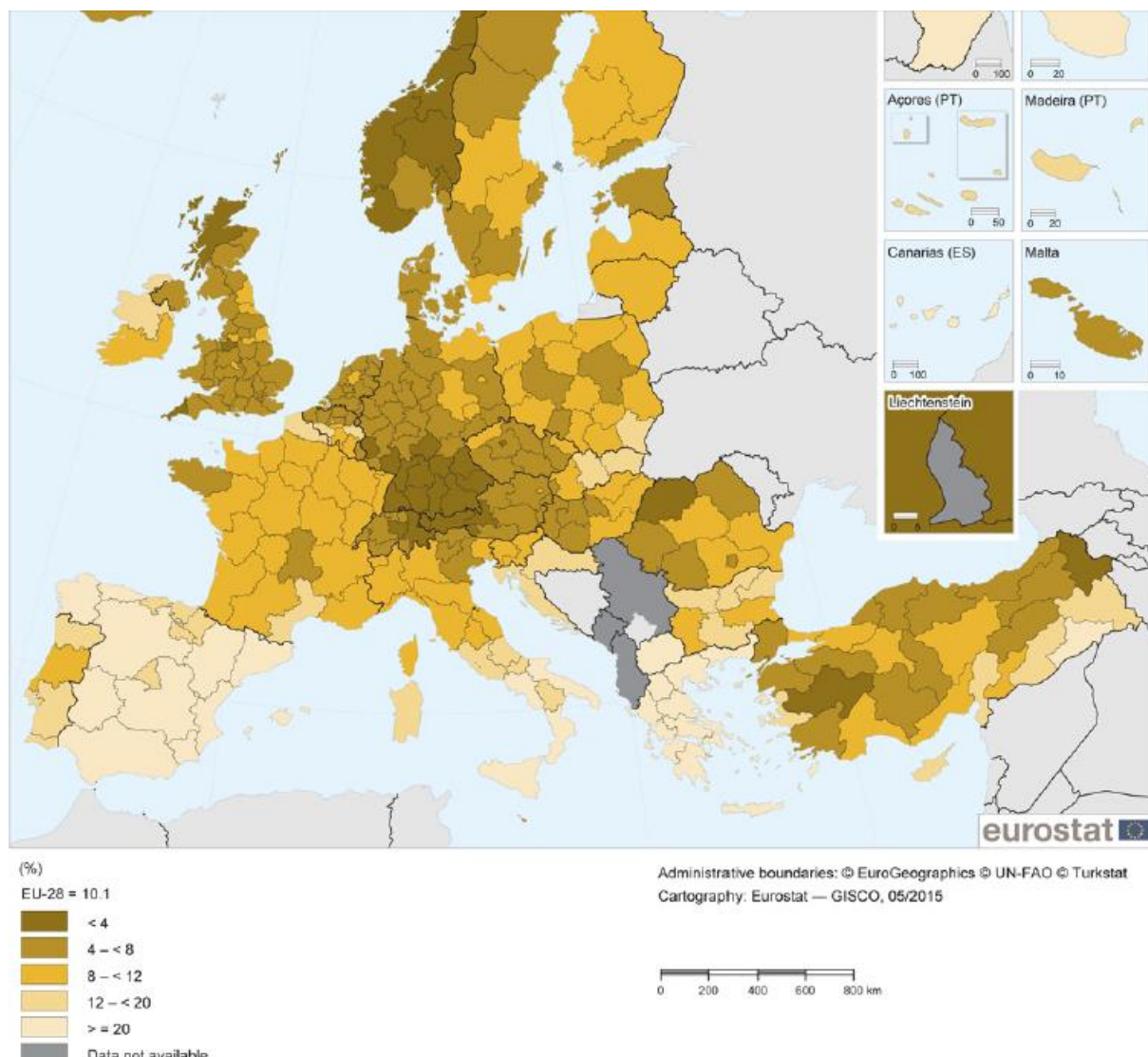
	Uchazeči o zaměstnání v evidenci ÚP				
	do 29 let		50 a více let		Celkem
	počet	podíl na celkovém počtu uchazečů	počet	podíl na celkovém počtu uchazečů	
Karlovarský kraj	3 701	24,8%	4 626	31,1%	14 896
Ústecký kraj	12 596	24,8%	14 525	28,6%	50 778
Moravskoslezský kraj	16 670	23,0%	24 056	33,1%	72 573
Celkem ČR	108 171	23,9%	141 514	31,2%	453 118

Zdroj: Integrovaný portál MPSV, vlastní úpravy

Struktura uchazečů o zaměstnání dle věku ukazuje na určitá specifika vybraných krajů. Karlovarský a Ústecký kraj mají mírně vyšší zastoupení mladých uchazečů o práci do 29 let, což může být dáno stále ještě relativně mladší věkovou strukturou těchto krajů (viz zjištění v kapitole č. 4). Podstatnější rozdíly již však jsou mezi uchazeči o zaměstnání v zastoupení lidí nad 50 let věku. V Moravskoslezském kraji tvoří téměř třetinu všech uchazečů o zaměstnání osoby nad 50 let věku a problémy s nezaměstnaností u starší generace obyvatel jsou zde ze všech krajů nejvyšší. Z dostupných dat lze jen spekulovat, čím je to způsobeno, nejvíce pravděpodobné však je, že profesní struktura těchto uchazečů neodpovídá poptávce na trhu práce, která se mění v souvislosti s útlumem tradičních odvětví (těžba, těžký průmysl) a rozvojem nových oborů (v průmyslu a službách). Naopak v Ústeckém kraji je podíl uchazečů o práci starších 50 let jen 28,6 %, což je o 2,5 p. b. pod celostátním průměrem. Zde je příčinou zejména mladší věková struktura populace.

2.3 Pozice krajů ve srovnání s EU

Obrázek 13: Nezaměstnanost v regionech NUTS 2, 2014

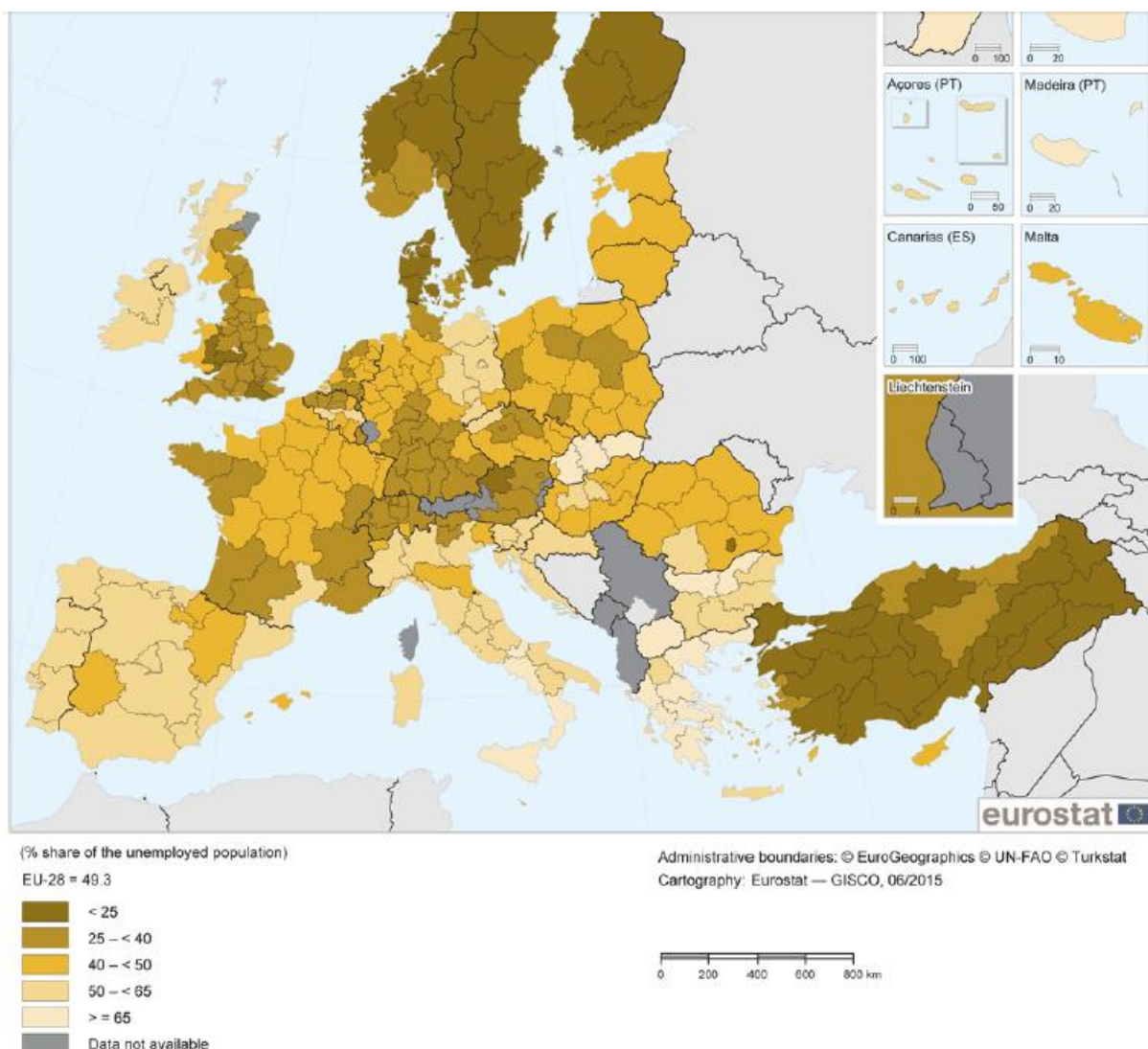

Zdroj: Převzato z publikace Eurostat Regional Yearbook 2015

Pozn.: Ukazatel odpovídá míře nezaměstnanosti dle metodiky ILO (Eurostat) a není srovnatelná s ukazatelem Podílu nezaměstnaných, který publikuje MPSV

Ačkoliv ČR patří v rámci EU ke státům, které mají nižší úroveň nezaměstnanosti (podobně jako např. Německo, země Beneluxu, Velká Británie), regiony NUTS 2 Moravskoslezsko a Severozápad dosahují hodnot vyšších (8,6 resp. 8,7 %). V porovnání s průměrem EU28 (10,2 %) i EU 15 (10,5 %) je však nezaměstnanost ve vybraných krajích i tak stále nižší.

Obrázek 14: Podíl dlouhodobě nezaměstnaných (déle než 12 měsíců) na celkovém počtu nezaměstnaných v regionech NUTS 2 v EU, 2014

Zdroj: Převzato z publikace Eurostat Regional Yearbook 2015

Dlouhodobá nezaměstnanost je problémem celého Česka, kde dosahuje hodnot vyšších než v nejvyspělejších zemích severozápadní Evropy. Její celková úroveň je však mírně nižší než v průměru v EU 28 i EU 15, neboť jejich hodnoty jsou taženy dolů státy jižního a východního křídla EU, kde dlouhodobá nezaměstnanost dosahuje ještě mnohem vyšších hodnot. Těm se přibližuje region Severozápad, kde podíl dlouhodobě nezaměstnaných činil v roce 52,9 %, což je mírně nad průměrem EU 28 (49,4 %) a v podobné výši jako v sousedních německých regionech (v bývalém východním Německu). Region Moravskoslezsko dosahuje dle dat Eurostatu téměř totožných hodnot jako je průměr EU 28 a podobných jako například většina sousedních regionů v Polsku.

Shrnutí

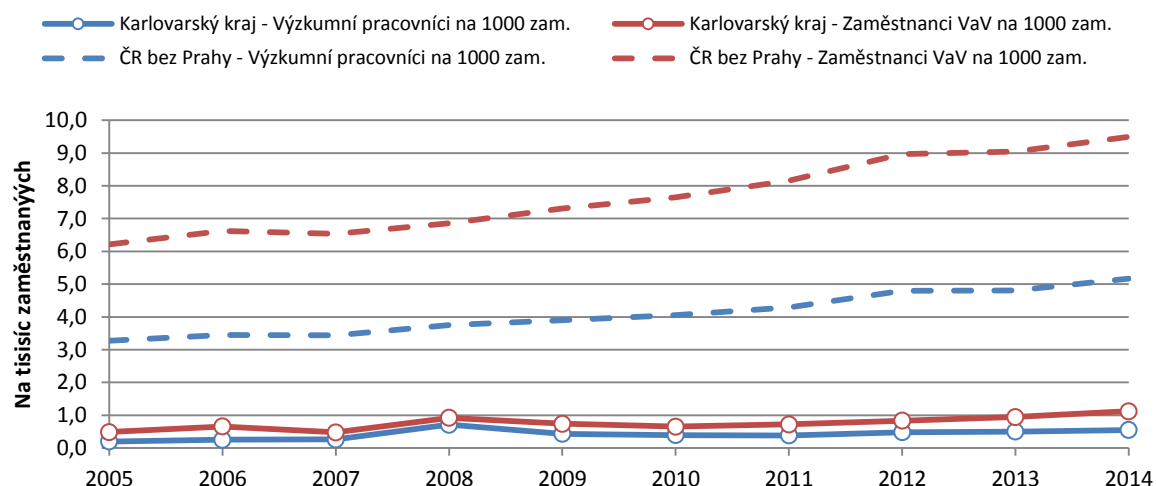
- V Karlovarském, Ústeckém i Moravskoslezském kraji v posledních 15 letech probíhá proměna oborové struktury zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu, v každém kraji s rozdílnou intenzitou, odlišným způsobem i s rozdílnou mírou úspěšnosti. Společným znakem je pokles významnosti tradičních průmyslových odvětví, respektive jejich částečná vnitřní proměna ve smyslu rozvoje nových aktivit s využitím dlouho akumulovaného know-how v tradičních oborech.
- Celkový význam zpracovatelského průmyslu v zaměstnanosti však zůstává zachován, nebo dokonce mírně roste (Ústecký a Karlovarský kraj), což je důsledkem rozvoje nových oborů, z velké části taženého přílivem zahraničních investorů. Firmy pod zahraniční kontrolou byly však často (nikoliv výhradně) orientované na aktivity s nižší přidanou hodnotou (montáž, distribuce)⁷², což bylo ovlivněno řadou faktorů⁷³. To se projevuje tím, že ačkoliv vytvářely pracovní místa, která z velké části dokázala nahradit uzavírané kapacity firem v upadajících tradičních odvětvích, nepřinesly tak výrazné pozitivní dopady na krajskou ekonomiku jako v jiných regionech ČR (růst produktivity, zvýšení zaměstnanosti vysoce kvalifikovaných odborníků a tím ani růst průměrných mezd).
- Karlovarský, Ústecký i Moravskoslezský kraj patří v ČR k regionům s nejvyšší nezaměstnaností. Přibližovat k průměru ČR se krajům dařilo pouze v období vysokého ekonomického růstu do roku 2008. Od té doby v Ústeckém a Moravskoslezském kraji nezaměstnanost opět roste rychleji než v celé ČR, i přestože klesá absolutní počet obyvatel v produktivním věku a tedy nabídka lidských zdrojů na trhu práce. Karlovarský kraj se v posledních 3 letech přibližuje úrovni nezaměstnanosti v celé ČR, ale má nejvyšší podíl dlouhodobě nezaměstnaných, což je společný problém všech tří krajů, který má široké negativní socioekonomické důsledky.

3 Výzkum a vývoj

Cílem této kapitoly je popsat, jaké jsou v krajích podmínky pro rozvoj znalostně náročných aktivit a rozsah aktivit výzkumu a vývoje a v jakých sektorech jsou tyto aktivity nejvíce koncentrovány. **Aktivity výzkumu a vývoje jsou pouze jedním ze vstupů do inovačních procesů v podnicích a jejich význam se liší dle oborů a řádů/typů inovací. Proto nelze úroveň a vývoj výdajů na VaV považovat za ukazatel inovativnosti krajské ekonomiky, ale spíše jen jako specifický ukazatel intenzity znalostně náročných aktivit poskytující velmi hrubou informaci o charakteru krajského inovačního systému.**

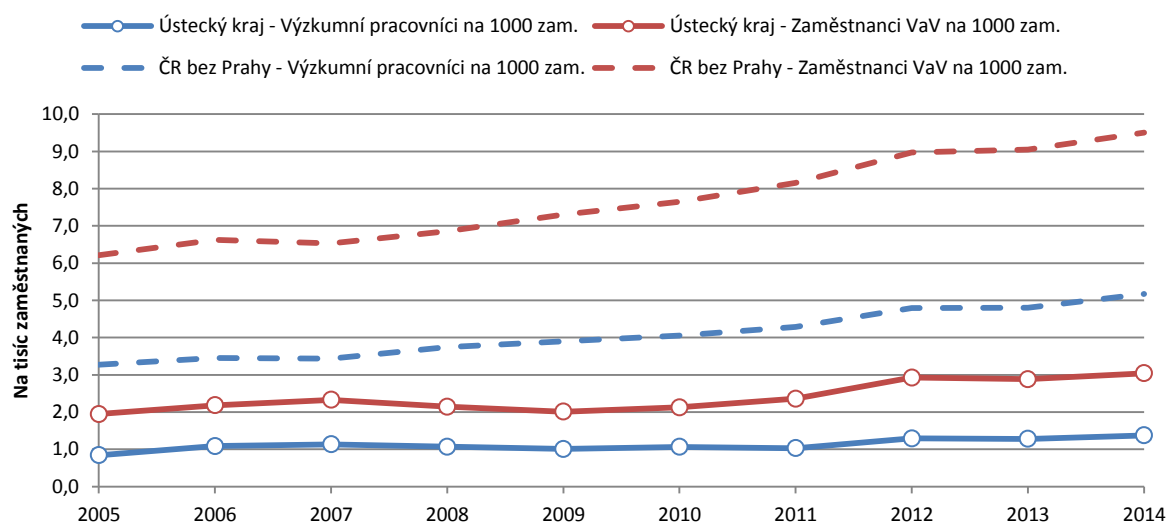
⁷² Přestože se toto převažující zaměření firem pod zahraniční kontrolou postupně mění jak na úrovni celé ČR (viz např. zjištění v projektu Mapování inovační kapacity 2014 +) tak pomalejším tempem i v těchto krajích (viz např. Průzkum trhu výzkumných a vývojových potřeb podnikatelských subjektů v Ústeckém kraji 2012), z dlouhodobého pohledu představuje důležitý vývojový aspekt, který přispěl k tomu, že tyto kraje se socioekonomicky rozvíjely pomaleji než ostatní regiony ČR.

⁷³ Především strukturou a „kvalitou“ disponibilní pracovní síly, socioekonomickou situací a image regionů a také cenovým diferenciálem mezi ČR a zeměmi ležícími západně od ČR, který umožnil masivní rozvoj výrobních aktivit firem pod zahraniční kontrolou.

Graf 14: Zaměstnanost ve VaV (na 1 000 zaměstnaných) v Karlovarském kraji a v ČR (bez Prahy), 2005–2014

Zdroj: ČSÚ – Ukazatele výzkumu a vývoje; ČSÚ – VŠPS, vlastní úpravy

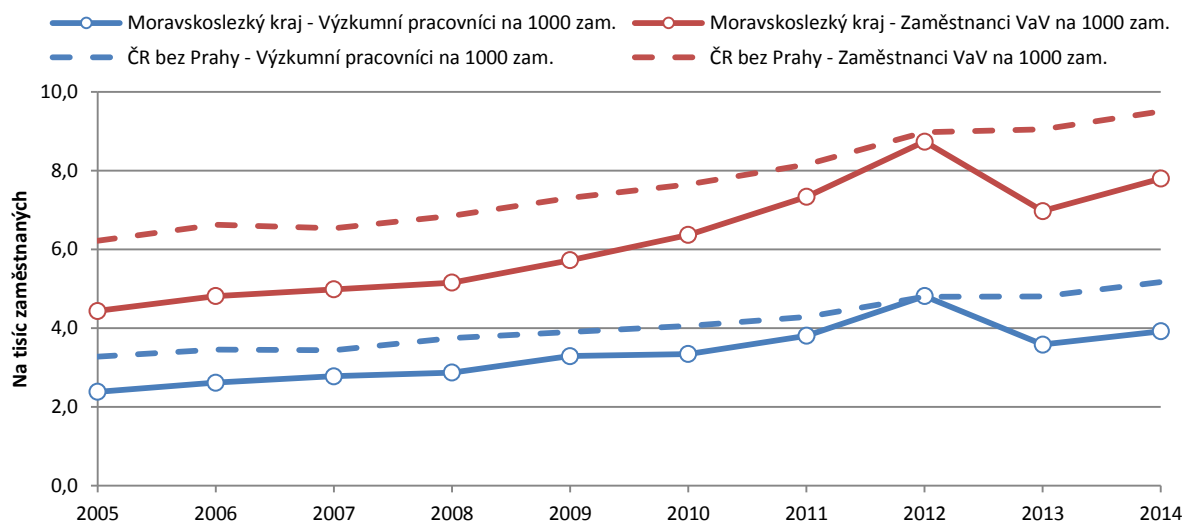
Zaměstnanost výzkumníků i všech pracovníků VaV je v Karlovarském kraji na velmi nízké úrovni a v čase roste oproti situaci v celé ČR jen velmi pomalu. Ukazuje to, že znalostně náročné aktivity a výzkumné činnosti mají v krajském hospodářství jen malé zastoupení.

Graf 15: Zaměstnanost ve VaV (na 1 000 zaměstnaných) v Ústeckém kraji a v ČR (bez Prahy), 2005–2014

Zdroj: ČSÚ – Ukazatele výzkumu a vývoje; ČSÚ – VŠPS, vlastní úpravy

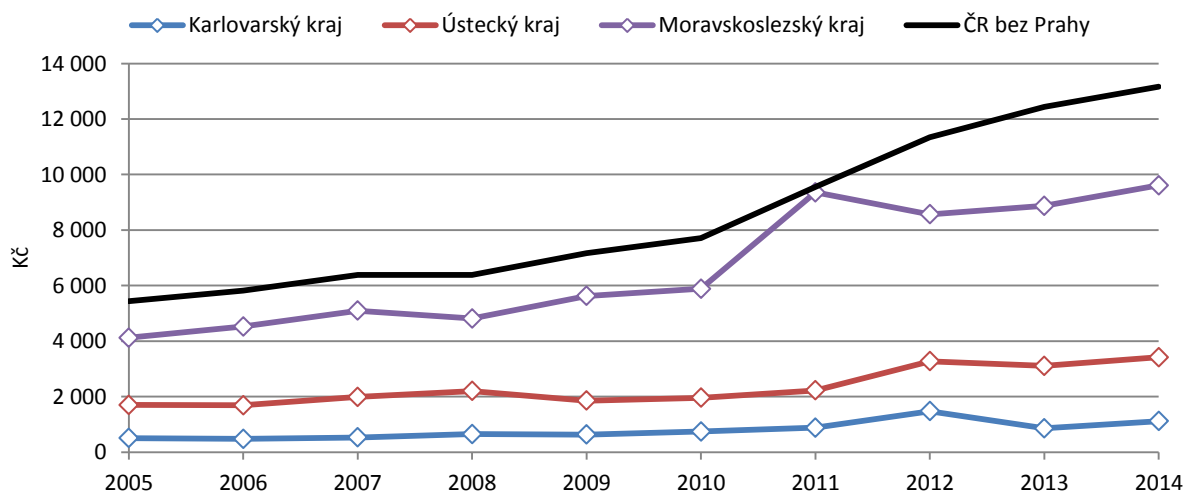
Zaměstnanost výzkumníků i všech pracovníků VaV je v Ústeckém kraji na zhruba třetinové úrovni než v jiných krajích ČR (mimo Prahy). Indikuje to, že znalostně náročné a inovační aktivity mají v krajském hospodářství spíše méně významné zastoupení, ačkoliv nelze jednoznačně usuzovat, že inovace jsou v Ústeckém kraji méně zastoupeny, neboť VaV je pouze jedním ze vstupů pro inovace a jeho význam se liší podle typu a řádu inovace⁷⁴.

⁷⁴ Nižší význam inovací a roli inovačních aktivit podniků v krajské ekonomice však potvrzuje Průzkum trhu výzkumných a vývojových potřeb podnikatelských subjektů v Ústeckém kraji, Berman Group, 2012

Graf 16: Zaměstnanost ve VaV (na 1 000 zaměstnaných) v Moravskoslezském kraji a v ČR (bez Prahy), 2005–2014

Zdroj: ČSÚ – Ukazatele výzkumu a vývoje; ČSÚ – VŠPS, vlastní úpravy

Zaměstnanost výzkumníků i všech pracovníků VaV dosahuje v Moravskoslezském kraji podobné úrovně jako v průměru v ČR (bez Prahy). Zejména vývoj celkového i relativního počtu těchto pracovníků byl v kraji rychlejší a i přes jednorocní pokles v roce 2013 má pozitivní trend. Indikuje to, že znalostně náročné aktivity mají v krajském hospodářství poměrně významné zastoupení, ačkoliv nelze z těchto dat jednoznačně usuzovat, že se promítají do inovačních aktivit v podnikové sféře.

Graf 17: Výdaje na VaV na 1 zaměstnance ve vybraných krajích, 2005–2014

Zdroj: ČSÚ – Ukazatele výzkumu a vývoje; vlastní úpravy

Výdaje na VaV ukazují v podstatě totožný obraz jako údaje o zaměstnancích VaV – podstatné zaostávání Karlovarského a Ústeckého kraje v čase za ostatními regiony ČR (bez Prahy). V Moravskoslezském kraji tento odstup není tolik výrazný, což je především důsledkem značného nárůstu investic do VaV v sektoru VŠ (jak ukazují tabulky níže).

Tabulka 11: Výdaje na VaV v Karlovarském kraji podle sektorů provádění VaV, v mil. Kč, 2005–2014

Sektor provádění	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Celkové výdaje na VaV (GERD)	76	71	78	98	92	106	124	204	115	151
Podnikatelský (BERD)	72	67	74	96	91	104	123	202	113	150
Vládní (GOVERD)	4	4	3	1	1	1	1	2	2	1
Vysokoškolský (HERD)	-	-	1	1	0	-	-	-	-	-

Zdroj: ČSÚ – Ukazatele výzkumu a vývoje; vlastní úpravy

Struktura výdajů na VaV ukazuje charakter krajského inovačního systému resp. jeho subsystému tvorby znalostí – v Karlovarském kraji jsou výdaje na VaV koncentrovány dlouhodobě téměř výhradně do podnikatelského sektoru, kde přes značné meziroční výkyvy dané jejich malým rozsahem, v čase mírně rostou. V kraji však neexistují žádné VaV kapacity ve VŠ sektoru a jen minimum investic do VaV je realizováno v segmentu dalších veřejných VaV kapacit.

Tabulka 12: Výdaje na VaV v Ústeckém kraji podle sektorů provádění VaV, v mil. Kč, 2005–2014

Sektor provádění	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Celkové výdaje na VaV (GERD)	589	588	692	808	652	696	784	1 118	1 077	1 214
Podnikatelský (BERD)	532	495	574	677	511	531	629	929	827	908
Vládní (GOVERD)	9	18	14	23	26	11	13	11	19	19
Vysokoškolský (HERD)	48	76	99	108	115	154	142	177	231	286

Zdroj: ČSÚ – Ukazatele výzkumu a vývoje; vlastní úpravy

Struktura výdajů na VaV podle sektorů provádění dokumentuje, že v Ústeckém kraji jsou výdaje na VaV koncentrovány dlouhodobě zejména do podnikatelského sektoru. Velmi rychle, a to zejména v posledních 4 letech, rostou výdaje na VaV i v sektoru VŠ, kde hraje v kraji klíčovou roli UJEP, jako hlavní centrum vysokoškolského výzkumu v regionu. Krajský inovační systém resp. subsystém tvorby znalostí je tak dominován podnikatelským sektorem s postupně rostoucí rolí sektoru vysokoškolského.

Tabulka 13: Výdaje na VaV v Moravskoslezském kraji podle sektorů provádění VaV, v mil. Kč, 2005–2014

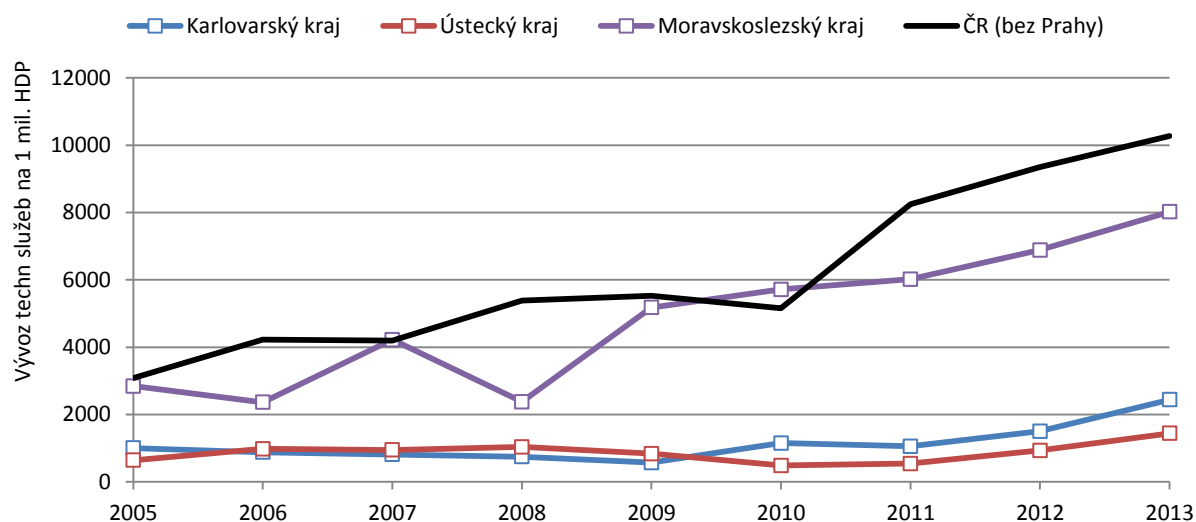
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Celkové výdaje na VaV (GERD)	2 182	2 382	2 765	2 661	3 030	3 114	4 941	4 578	4 743	5 176
Podnikatelský (BERD)	1 683	1 758	1 981	1 950	2 309	2 371	3 025	2 589	2 616	3 171
Vládní (GOVERD)	70	73	74	105	86	80	155	128	89	89
Vysokoškolský (HERD)	424	545	706	602	633	661	1 704	1 794	2 033	1 821

Zdroj: ČSÚ – Ukazatele výzkumu a vývoje; vlastní úpravy

Struktura výdajů na VaV podle sektorů provádění ukazuje charakter krajského inovačního systému resp. jeho subsystému tvorby znalostí – v Moravskoslezském kraji jsou výdaje na VaV koncentrovány dlouhodobě zejména do podnikatelského sektoru, který ale vykazuje nižší dynamiku než sektor VŠ. Velmi rychle naopak rostou výdaje na VaV v sektoru vysokých škol a to zejména v posledních 5 letech, což je ovlivněno zejména řadou rozsáhlejších investic do výzkumné infrastruktury v kraji. Tyto investice mohou významně posílit výzkumný potenciál v kraji a být také impulsem pro větší spolupráci akademického sektoru s podnikatelskou sférou a uplatnění výsledků výzkumu v praxi.

Situace a úspěšný vývoj v této oblasti však závisí na řadě dalších podmínek⁷⁵, které nelze jednoduše na základě sekundárních statistických dat popsat.

Graf 18: Vývoz technologických služeb ve vybraných krajích na 1 mil. Kč HDP v běžných cenách, 2005–2013

Zdroj: ČSÚ – Ukazatele výzkumu a vývoje; Statistická ročenka ČR 2014, vlastní úpravy

Tabulka 14: Struktura vývozu technologických služeb dle krajů v mil. Kč, 2013

Kraj	služby v oblasti výpočetní techniky	technické služby	výzkum a vývoj	licenční poplatky	prodej vlastnických práv
Karlovarský kraj	6	89	104	-	-
Ústecký kraj	87	92	179	-	-
Moravskoslezský kraj	2 462	573	133	4	0
ČR (bez Prahy)	10 057	16 785	2 836	839	1 033

Zdroj: ČSÚ – Ukazatele výzkumu a vývoje; Statistická ročenka ČR 2014, vlastní úpravy

Vývoz technologických služeb nepřímo a v hrubých rysech indikuje schopnost aktérů v krajské ekonomice být úspěšnými a konkurenceschopnými se znalostně intenzivními službami na zahraničních trzích. Srovnání všech tří krajů s průměrnými relativními hodnotami ČR (bez započtení Prahy) ukazuje, že úroveň a intenzita vývozu těchto specifických služeb je nižší než v ostatních regionech, blíží se jí pouze Moravskoslezský kraj, Karlovarský a Ústecký kraj, ačkoliv se objem vývozu technologických služeb v těchto krajích v posledních letech zvyšuje, velmi silně zaostávají.

Vývoz technologických služeb, který v Karlovarském kraji v posledních dvou letech výrazněji roste, indikuje, že firmy v kraji poskytují služby VaV a technické povahy do zahraničí. Vzhledem k charakteru krajské ekonomiky a vysokého zastoupení poboček zahraničních firem s nižší mírou autonomie lze velmi pravděpodobně usuzovat, že za tímto nárůstem stojí poskytování technických, konstrukčních nebo vývojových služeb mateřským firmám či jiným pobočkám těchto koncernů v zahraničí.

⁷⁵ Zejména existence dostatečného počtu firem, které jsou ochotny a schopny využívat výsledků výzkumu, které vznikly na VŠ v kraji, vzájemně fungující dialog a důvěra mezi akademickou a podnikovou sférou, existence kvalitního a fungujícího systému komercializace v akademických institucích a další. Pro jejich popis a analýzu viz Mapování inovační kapacity 2014+ (TAČR)

Vývoz technologických služeb v Ústeckém kraji od roku 2011 také rychle roste a překonal již předkrizovou úroveň. Velký podíl tvoří služby VaV a technické povahy, kde mohou určitou část tvořit technické a vývojové služby místních poboček poskytované zahraničním mateřským společenstvem popřípadě jiným závodům koncernu (podobně jako v Karlovarském kraji). Poměrně značný je také podíl exportu služeb IT.

Vývoz technologických služeb roste výrazně i v Moravskoslezském kraji a to již od roku 2008, absolutní objem se od té doby více než ztrojnásobil. Rozhodující podíl exportu tvoří služby v oblasti výpočetní techniky, což odpovídá i jedné z významných krajských specializací, na jejíž rozvoj se zaměřuje i výzkumná infrastruktura⁷⁶. Určitou část mohou tvořit také IT služby místních poboček poskytované zahraničním mateřským společenstvem popřípadě jiným závodům koncernu.

Analýza využívání odpočtů výdajů na realizaci projektů VaV z daně příjmu v podnikovém sektoru ukazuje, jak se v jednotlivých krajích využívá tohoto postupně stále důležitějšího nástroje veřejné politiky podpory VaV.

Tabulka 15: Nepřímá podpora VaV a podíl na celkových výdajích na VaV v podnikatelském sektoru v Karlovarském kraji, 2007–2013

Kraj		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Karlovarský kraj	Uplatněný odečet výdajů na realizaci projektů VaV z daně příjmu (mil. Kč)	5	9	7	20	16	48	93
	Podíl na celkových výdajích na VaV realizovaných v podnikatelském sektoru	7%	9%	8%	19%	13%	24%	82%
Ústecký kraj	Uplatněný odečet výdajů na realizaci projektů VaV z daně příjmu (mil. Kč)	42	34	44	82	66	119	106
	Podíl na celkových výdajích na VaV realizovaných v podnikatelském sektoru	7%	5%	9%	15%	10%	13%	13%
Moravskoslezský kraj	Uplatněný odečet výdajů na realizaci projektů VaV z daně příjmu (mil. Kč)	192	390	312	482	719	389	527
	Podíl na celkových výdajích na VaV realizovaných v podnikatelském sektoru	10%	20%	14%	20%	24%	15%	20%
ČR bez Prahy	Uplatněný odečet výdajů na realizaci projektů VaV z daně příjmu (mil. Kč)	4 206	3 845	4 157	5 453	7 142	7 516	8 655
	Podíl na celkových výdajích na VaV realizovaných v podnikatelském sektoru	22%	20%	20%	24%	27%	26%	27%

Zdroj: ČSÚ – Ukazatele výzkumu a vývoje; vlastní úpravy

Pozn.: Podnikatelský sektor zahrnuje pouze právnické osoby, nikoliv živnostníky a další fyzické osoby

Vysoký a rostoucí podíl výdajů na VaV, na něž byl uplatněn odečet z daně z příjmu, na celkových výdajích na VaV realizovaných podniky v Karlovarském kraji ukazuje na efektivní využívání tohoto stále relativně nového nástroje politiky na podporu VaV v podnikatelském sektoru a to i přestože absolutní objem výdajů na VaV je v kraji velmi nízký.

⁷⁶ Např. IT4Innovations

Firmy v Ústeckém kraji v rostoucí míře využívají nástroj nepřímé podpory VaV ve formě odpočtů daňově uznatelných nákladů na VaV. Celková míra využívání, kterou lze nepřímo odhadnout jako podíl uplatněných výdajů na VaV na celkových podnikatelských výdajích na VaV, však zdaleka nedosahuje úrovně v ČR (26 %) nebo v jiných krajích (např. v Karlovarském dosáhla v roce 2013 až 83 %).

Také firmy v Moravskoslezském kraji v rostoucí míře využívají tento nástroj nepřímé podpory VaV. Celková míra využívání dosahuje obdobných hodnot jako v průměru v ČR bez Prahy.

Shrnutí

- Dotčené kraje se liší dle role a charakteru výzkumného segmentu (resp. segmentu tvorby znalostí) v inovačním ekosystému kraje. Karlovarský a částečně také Ústecký kraj⁷⁷ jsou charakteristické nízkým významem VaV aktivit v ekonomice, jež jsou dominantně koncentrovány do podnikatelského sektoru. V Moravskoslezském kraji naopak hraje významnou roli ve VaV vysokoškolský sektor, jehož zaměření je více v souladu se specializací krajského hospodářství, což může napovídat i těsnějším vztahům a spoluprací s podnikovou sférou v kraji.
- Rostoucí vývoz technologických služeb ve všech třech krajích je velmi pravděpodobně ukazatelem částečné a postupné proměny aktivit některých firem pod zahraniční kontrolou, u nichž začínají větší roli hrát aktivity s vyšší přidanou hodnotou (technické či vývojové/konstrukční služby). V Moravskoslezském kraji je tento nárůst ovlivněn zejména vývozem IT služeb jako progresivně se rozvíjícím oborem v regionu.
- Přestože ve všech třech krajích jsou výdaje na VaV na zaměstnance pod průměrem ČR, firmy dokážou využívat nástroje nepřímé podpory VaV, v Karlovarském kraji dokonce ve vyšší míře než je tomu v průměru v ostatních regionech ČR⁷⁸.

4 Lidské zdroje pro konkurenceschopnost

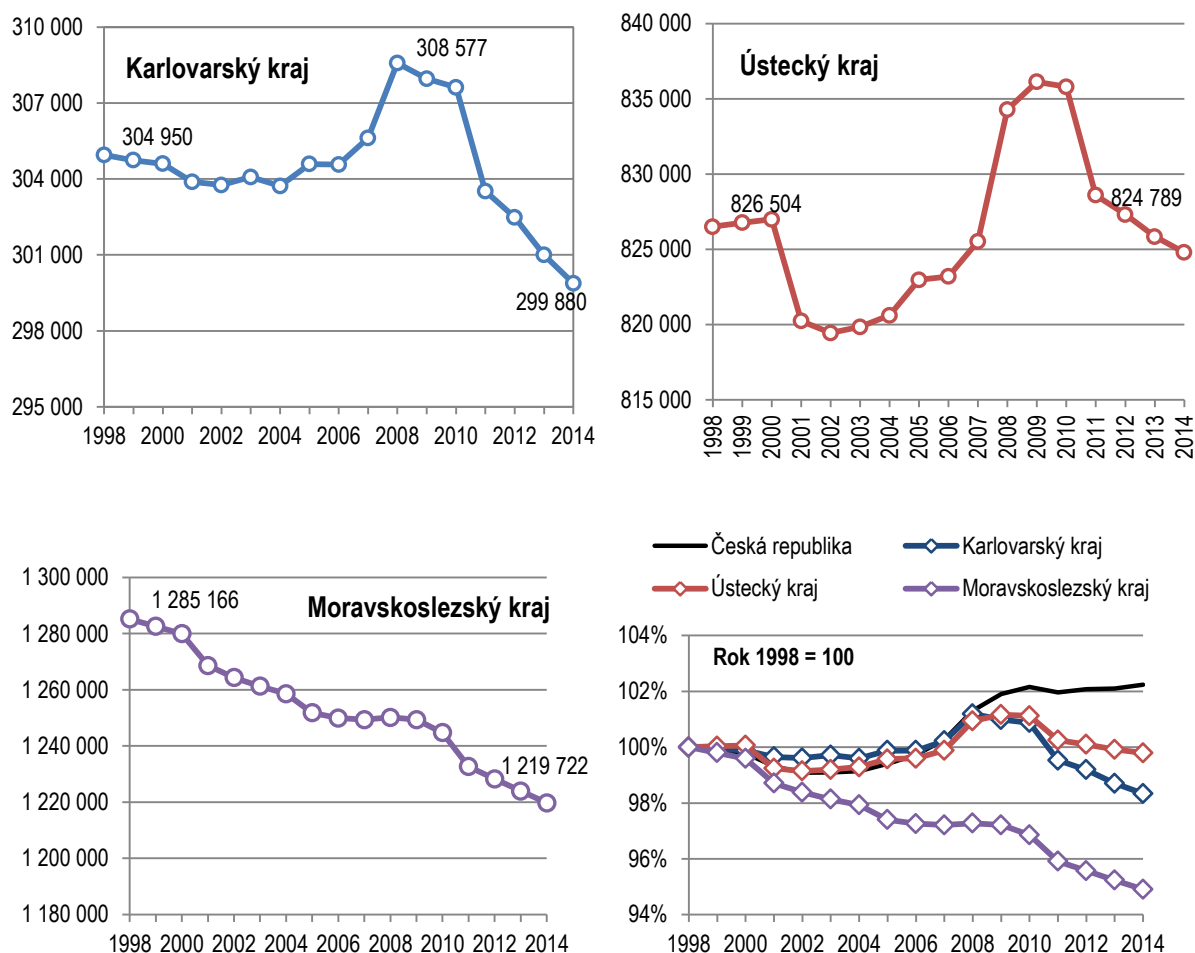
Populační vývoj a změny v osídlení jsou velmi důležitým aspektem v dlouhodobém vývoji všech tří krajů. Historicko-společenské změny po roce 1945 zasáhly populaci a sídlení strukturu vybraných krajů tak významně, že jejich dopady jsou patrné dodnes a jsou jednou z důležitých příčin některých problémů spojených s nižší ekonomickou výkonností krajů, nižší životní úrovní a atraktivitou území pro život. Kvalita a struktura lidských zdrojů je zásadní podmínkou pro úspěšné dokončení restrukturalizace těchto tří krajů, a proto je toto téma i důležitou součástí vstupní analýzy.

⁷⁷ V Ústeckém kraji tato dominance je postupně doplňována rozvojem VaV na UJEP, přesto však ani zde nedosahují výzkumné aktivity většího propojení s podnikovou sférou v kraji a to zejména z důvodu jejich odlišného oborového zaměření a existence dalších institucionálních a kulturních bariér.

⁷⁸ Výdaje na VaV, přestože jsou nejdostupnější a nejčastěji používaným indikátorem intenzity investic do tvorby nových znalostí a technologií, neodpovídají vždy zcela přesně definici VaV, neboť jednotlivé subjekty při statistických šetřeních vykazují jako VaV často odlišné a ne zcela srovnatelné aktivity. Obdobně u odpočtů nákladů na VaV z daní v některých případech využívají firmy (zejména pobočky nadnárodních koncernů) vykazování výdajů na VaV v zemi, kde jsou pro to daňově nejvýhodnější podmínky (provádí tzv. daňovou optimalizaci). Proto je nutné brát závěry tohoto srovnání pouze indikativně.

Populační vývoj Karlovarského kraje je charakteristický mírným nárůstem až stagnací celkového počtu obyvatel mezi roky 1998 a 2010 a následným mírným poklesem po roce 2011, který je dán především zesílením emigračních tendencí.

Graf 19 a, b, c, d: Vývoj počtu obyvatel v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji a srovnání vývoje napříč kraji s ČR (rok 1998 = 100), 1998–2014

Zdroj: ČSÚ – Regionální účty

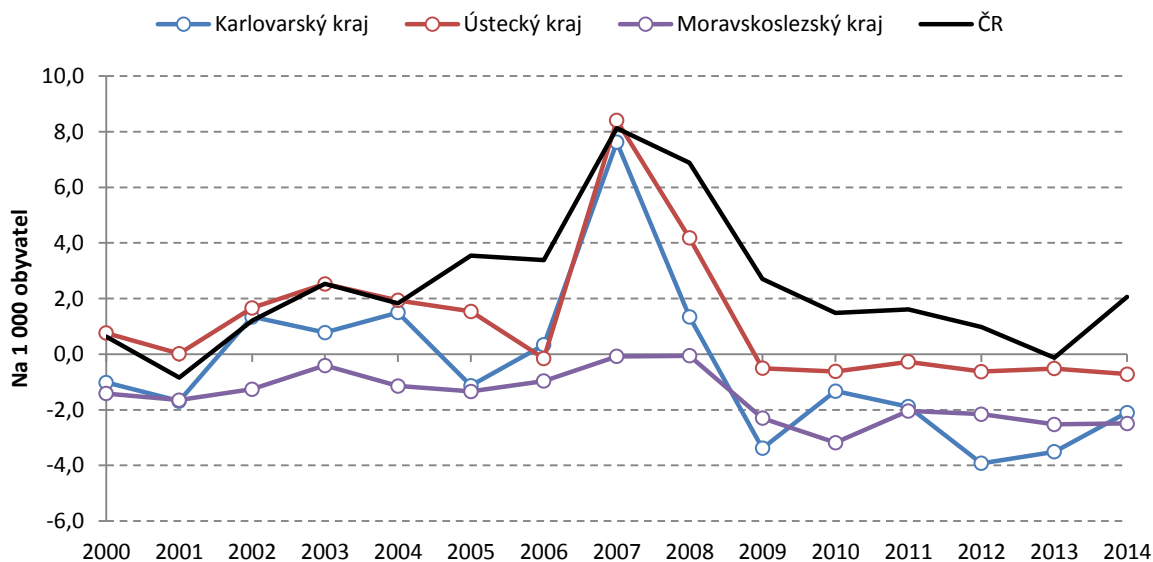
Pozn.: Výrazné skoky v grafu v letech 2001 a 2011 jsou způsobeny zpřesněním časové řady údajů získanými ze Sčítání lidí, domů a bytů

Populační vývoj Ústeckého kraje je charakteristický stagnací celkového počtu obyvatel v dlouhodobém pohledu a mírným růstem mezi roky 2005–2010, což je dáno souběhem dvou faktorů – vysokého kladného salda migrace (daného zejména mezi roky 2005–2008 přílivem cizinců do kraje) a vyšší porodností. Jednorázové skoky v letech 2001 a 2011 jsou dány metodickými okolnostmi (zpřesněním časové řady při SLDB v letech 2001 a 2011).

V Moravskoslezském kraji byl zaznamenán v uplynulých 15 letech poměrně razantní pokles počtu obyvatel (vyjma roku 2008). Kraj v průměru ztrácí ročně 5–10 tis. obyvatel. Je to způsobeno kombinací dvou negativních faktorů – nízkou porodností a dlouhodobě silně negativním saldem migrace, zejména mladých lidí, což dále působí na snižování celkové porodnosti a zvyšuje úbytek populace přirozenou měnou.

Celkově je tendence vývoje populace v Moravskoslezském kraji velmi odlišná oproti celé ČR a ostatním dvěma krajům. V Karlovarském a Ústeckém kraji byl vývoj až do roku 2009 velmi podobný jako v celé ČR, ale od té doby došlo k silnému odchýlení a započetí negativního trendu populačního úbytku, který je v Karlovarském kraji řádově stejně rychlý jako v Moravskoslezském kraji.

Graf 20: Saldo migrace (na 1 000 obyvatel) ve vybraných krajích a ČR, 2000–2014

Zdroj: ČSÚ

Saldo migrace ukazuje mírně odlišné tendence však tří krajů oproti ČR, které jsou dány zejména jejich nižší atraktivitou pro život obyvatel ve srovnání s jinými regiony. Moravskoslezský kraj dlouhodobě v posledních 15 letech migračně ztrácí a tento úbytek se v posledních 5 letech ještě prohloubil. Naopak v Karlovarském a zejména Ústeckém kraji lze pozorovat do roku 2009 spíše pozitivní migrační saldo – tyto kraje obyvatele stěhováním spíše získávaly. Výrazná kladná anomálie v roce 2007 a částečně i v roce 2008 je zapříčiněna zejména přílivem cizinců do těchto krajů⁷⁹, který souvisí s vrcholícím obdobím ekonomického růstu a nedostatkem disponibilní pracovní síly pro potřeby podniků zejména v průmyslových oborech. Tento příliv cizinců byl v roce 2009 zastaven nástupem ekonomické krize a propouštěním, což vyvolalo odchod řady těchto pracovníků zpět z ČR.

I Ústecký a Karlovarský kraj tedy od roku 2009 migrací ztrácí své obyvatele. Nejmenší je ztráta migrací v Ústeckém kraji. To je zčásti ovlivněno i nárůstem počtu obyvatel v sociálně vyloučených lokalitách, kde dle dostupných informací (Analýza sociálně vyloučených lokalit, 2015; informace expertů z kraje) dochází v Ústeckém kraji na rozdíl od ostatních krajů k nejvyššímu nárůstu počtu obyvatel v těchto lokalitách⁸⁰, a pouze k menšímu růstu počtu takových lokalit oproti jiným krajům. To lze považovat za nepřímý důkaz toho, že do kraje se ve větší míře stěhují právě obyvatelé trpící sociálním vyloučením a nepřizpůsobiví obyvatelé. To s sebou nese eskalaci společenských problémů a sociálně-patologických jevů v těchto lokalitách, které mají negativní vliv na řadu oblastí přímo souvisejících s restrukturalizací

⁷⁹ V Karlovarském kraji (dle dat ČSÚ) stoupl počet cizinců mezi roky 2005 a 2008 z 14,4 na 20,3 tis., v Ústeckém kraji ve stejném období z 22,1 na 35,4 tis., přičemž nejčastěji se jednalo o obyvatele vietnamské, ukrajinské, slovenské, ruské, polské a německé národnosti.

⁸⁰ V roce 2015 žilo v Ústeckém kraji 37 250 obyvatel v sociálně vyloučených lokalitách (SVL), což je více než 1/3 takových obyvatel v celé ČR. Mezi roky 2006 a 2015 byl nejvyšší nárůst počtu obyvatel v SVL právě v Ústeckém a Moravskoslezském kraji.

kraje. Proto nelze vyrovnané nebo jen mírně negativní saldo migrace v Ústeckém kraji oproti ostatním krajům vnímat pozitivně, neboť jsou s ním spojená další rizika.

Tabulka 16: Struktura obyvatel dle věku ve vybraných krajích a ČR, 2001 a 2014

Věk	Karlovarský kraj		Ústecký kraj		Moravskoslezský kraj		ČR	
	2001	2014	2001	2014	2001	2014	2001	2014
0 - 14 let	16,5%	14,9%	16,7%	15,7%	16,8%	14,7%	15,9%	15,2%
15 - 64 let	71,5%	67,7%	71,1%	67,2%	70,8%	67,7%	70,2%	67,0%
65 a více let	12,0%	17,5%	12,2%	17,1%	12,4%	17,5%	13,9%	17,8%

Zdroj: ČSÚ – Demografická ročenka 2001; ČSÚ – krajské správy v KVK, ULK, MSK

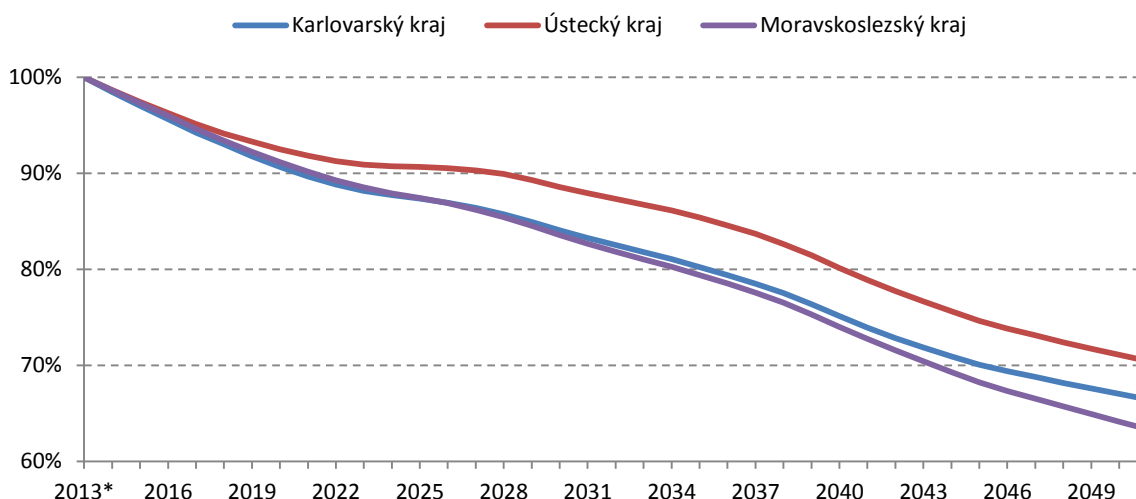
Stárnutí obyvatel je v Karlovarském kraji rychlejší než ve zbytku ČR. Tento trend započal v kraji po roce 2007 – do té doby byla populace v kraji v průměru mladší než v ČR. Trend akceleroval po roce 2010, kdy se proces stárnutí obyvatelstva zrychluje vyšším tempem než v celé ČR.

Ústecký kraj patřil dlouhodobě ke krajům s velmi mladou populací. I zde však zejména od roku 2011 vlivem demografické struktury a selektivní migrace dochází k razantnímu stárnutí populace, které je řádově rychlejší než v ČR.

Stárnutí obyvatelstva, které jako demografický proces probíhá po celé sledované období v celém Česku, zrychlilo své tempo po roce 2010 i v Moravskoslezském kraji, který byl dříve typický mladší strukturou populace, nicméně v roce 2014 již dosáhl stejných hodnot jako ČR. Důvodem je především selektivní emigrace mladých obyvatel.

Důsledky stárnutí obyvatelstva a snižování počtu obyvatel v produktivním věku se budou projevovat jak v ekonomické oblasti (problém se zajištěním dostatku pracovních sil, nižší koupěschopnost obyvatel) tak ve větších nárocích na sociální a zdravotní systémy i v dalších oblastech (veřejné služby apod.)

Graf 21: Vývoj počtu obyvatel ve věku 15-64 let dle projekce obyvatelstva do roku 2050 (rok 2013 = 100)

Zdroj: ČSÚ - Projekce obyvatelstva v krajích ČR - do roku 2050

Problém se stárnutím obyvatelstva a poklesem počtu i podílu obyvatel v produktivním věku (15-64 let), který ve všech krajích započal, bude i nadále pokračovat. Ačkoliv vývojové tendence na krajské úrovni nelze zcela srovnávat s projekcí počtu obyvatel v celé ČR⁸¹, hrubé porovnání trendů ukazuje, že stárnutí populace a pokles počtu i zastoupení produktivní složky obyvatelstva (15-64 let) bude ve všech třech krajích rychlejší než v celé ČR. Do roku 2020 předpokládá projekce ČSÚ na úrovni celé ČR ve své střední variantě pokles počtu obyvatel v produktivním věku o 6 p. b., zatímco v uvedených třech krajích to bude o 7,5 – 9,3 p. b. Předpokládaný pokles do roku 2050 je v celé ČR o 25 p. b., v dotčených krajích o 30 a více p. b.

Dle projekce ČSÚ lze předpokládat, že už do roku 2020 poklesne počet obyvatel v produktivním věku v Karlovarském kraji o zhruba 20 tis., což je 10 % ze současného stavu, zatímco počet obyvatel v postproduktivním věku se zvýší ve stejném období o 12,5 tis., což je téměř 20% nárůst oproti roku 2014. Tato čísla z demografické projekce je možné porovnat s odhady poptávky po pracovní síle⁸² - odhady předpokládají nárůst počtu pracovních míst v celé ekonomice o cca 1 000, ve zpracovatelském průmyslu pak pokles o 3 600 pracovních míst. Je tedy zřejmé, že celkový pokles počtu obyvatel v produktivním věku může v Karlovarském kraji vyvolat nesoulad na trhu práce a nedostatek lidských zdrojů pro potřeby krajského hospodářství.

V Ústeckém kraji do roku 2020 poklesne dle demografické projekce počet obyvatel v produktivním věku o zhruba 42 tis., což je 7,5 % ze současného stavu, zatímco počet obyvatel v postproduktivním věku se zvýší ve stejném období o 34 tis., což je více než čtvrtinový nárůst oproti roku 2014. Ze všech tří krajů budou demografické tendence v příštích letech v Ústeckém kraji nejméně negativní⁸³.

V Moravskoslezském kraji bude pokles počtu obyvatel v produktivním věku činit do roku 2020 zhruba 75 tis., což je necelých 9 % ze současného stavu. Toto číslo lze porovnat s odhady poptávky po lidských zdrojích na trhu práce v Moravskoslezském kraji⁸⁴ – dostupné odhady hovoří o tom, že oproti roku 2012 se do roku 2020 sníží v kraji zaměstnanost v průmyslu o cca 20,5 tisíce pracovních míst, a z toho ve zpracovatelském průmyslu o cca 17,4 tisíce pracovních míst. Je tedy patrné, že pokles lidí v produktivním věku a problémy s tím spojené mohou být částečně kompenzovány menší poptávkou po pracovní síle, ale celkový pokles lidí v produktivním věku bude pravděpodobně vyšší a může způsobit vážné problémy na trhu práce, kde mohou lidské zdroje chybět. Počet obyvatel v postproduktivním věku se zvýší ve stejném období o 40 tis., což je 20% nárůst oproti roku 2014.

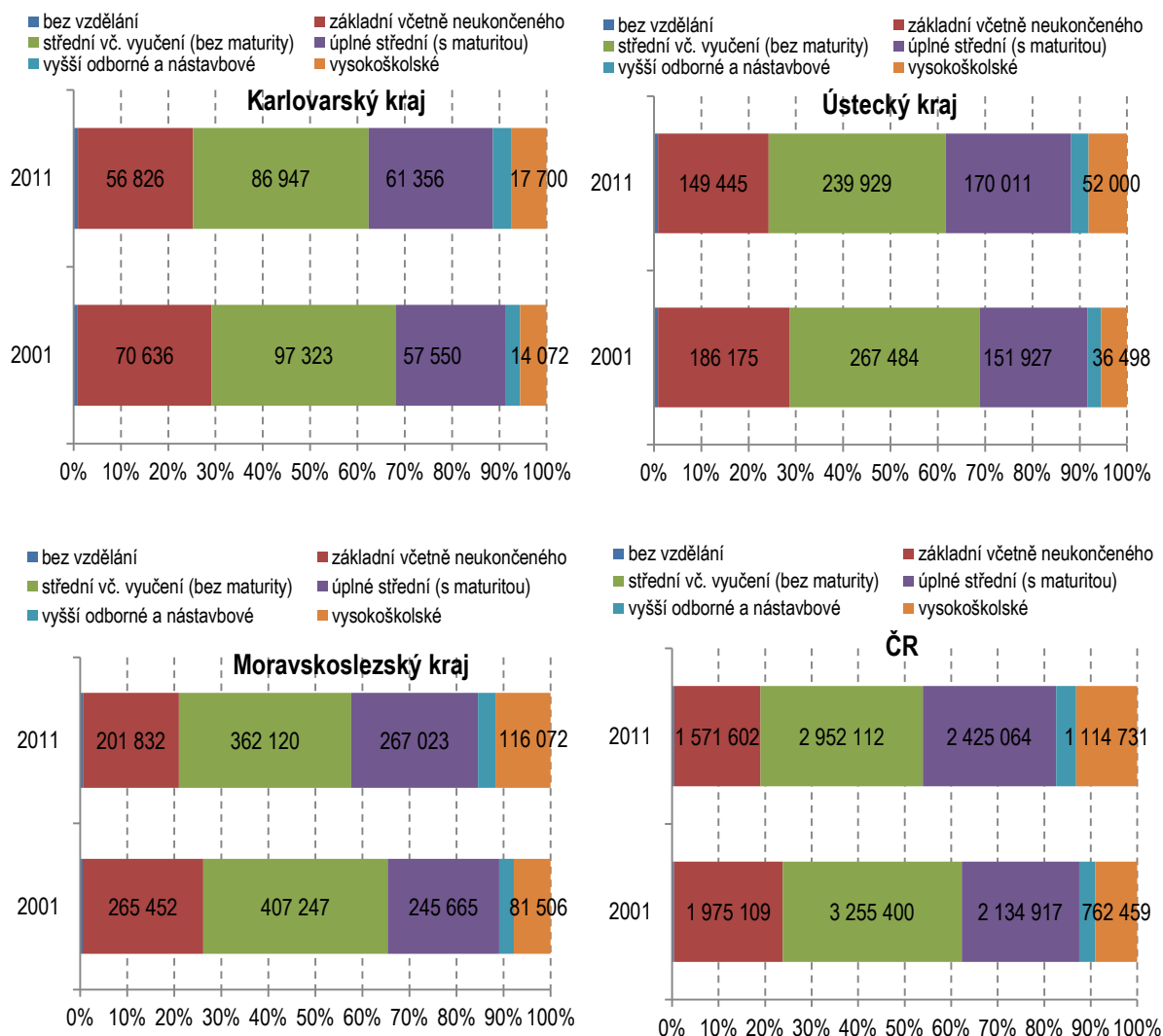
Ve všech třech krajích, dle aktuální projekce, budou tyto trendy pokračovat i po roce 2020 a do roku 2050 lze předpokládat, že celkový počet obyvatel v produktivním věku poklesne až o 30 % oproti současnému stavu. Důsledky tohoto trendu je obtížné předvídat, může to vyvolat značné ekonomické problémy důsledkem zhoršené ekonomické situace a domácností. Na druhou stranu bude zapotřebí menší počet pracovních míst pro umístění lidí v produktivním věku na trhu práce, což může mít pozitivní dopady na nezaměstnanost obyvatel.

⁸¹ Demografická projekce pro celou ČR (do roku 20100, vydaná ČSÚ v roce 2013) vychází z jiných dat a zohledňuje jiné parametry, a proto nelze její výstupy z metodických důvodů zcela srovnávat s demografickou projekcí pro kraje.

⁸² Odhad je převzatý z publikace Analýza zaměstnanosti Karlovarského kraje (2014) vypracované RPIC-ViP

⁸³ Vývoj počtu obyvatel v produktivním věku nelze v Ústeckém kraji porovnat s odhady poptávky po zaměstnancích v roce 2020, neboť takto podrobná analýza není z tento kraj (na rozdíl od Moravskoslezského a Karlovarského) k dispozici a v rozsahu tohoto dokumentu ji není možné samostatně zpracovat.

⁸⁴ Čísla jsou převzata z publikace Odhad poptávky a nabídky lidských zdrojů v sektoru průmyslu Moravskoslezského kraje v letech 2013-2020 (2014), podkladu pro Pakt zaměstnanosti v MSK

Graf 22: Vzdělanostní struktura obyvatel starších 15 let ve vybraných krajích, 2001 a 2011

Zdroj: ČSÚ – SLDB 2001 a 2011

Vzdělanostní struktura se ve všech třech krajích v čase proměňuje – roste podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel a naopak klesá celkový počet i podíl lidí s nižším středním vzděláním a základním vzděláním. V Moravskoslezském kraji je vzdělanostní struktura téměř shodná se situací, která je v průměru v celém Česku, což je ovlivněno především městskou aglomerací Ostravy, jelikož ve velkých městech je chování obyvatel vždy mírně odlišné a vzdělanostní struktura je typická vyšším podílem VŠ vzdělaných obyvatel.

Karlovarský a Ústecký kraj, i přes značné zlepšení mezi roky 2001 a 2011, mají nižší podíl VŠ vzdělaných obyvatel i lidí s úplným SŠ vzděláním a naopak mnohem vyšší podíl osob jen se základním nebo nižším středoškolským vzděláním. V obou těchto krajích je to důsledek nejen dlouhodobého vývoje osídlení a struktury hospodářství, která vyžadovala především méně kvalifikovanou pracovní sílu, ale také absencí skutečně silných metropolitních území, které vytváří podmínky a pracovní místa pro obyvatele s vysokoškolským vzděláním. Všechny tři kraje také trpí selektivní emigrací, tzv. „odlivem mozků“, tedy odchodem schopných a vysoce kvalifikovaných odborníků za lepšími příležitostmi do jádrových oblastí ČR nebo do zahraničí. Tento proces je multipodmíněný a souvisí

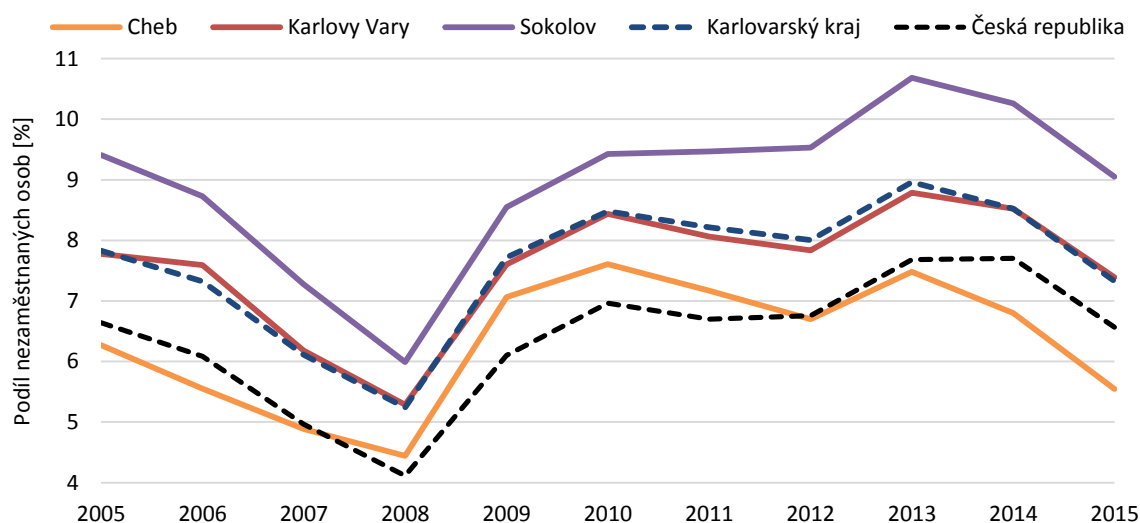
s celkovou socioekonomickou situací v těchto krajích a je jedním z příčin horší vzdělanostní struktury obyvatelstva.

Shrnutí

- Populační vývoj všech tří krajů (Ústeckého a Karlovarského zejména) je postižen historickými společensko-ekonomickými událostmi. Ty mají dopad nejen na horší vzdělanostní strukturu populace, ale také na kvalitu sociálního kapitálu, vztah obyvatel k území a komunitní život. Horší životní podmínky a možnosti profesního uplatnění vedou k emigraci zejména mladých a vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, což dále prohlubuje problémy populační vývoj těchto krajů.
- Ve všech třech krajích probíhá proces demografického stárnutí populace, který je společný pro celou ČR, rychlejším tempem než v jiných oblastech Česka, přičemž jeho tempo akcelerovalo zejména po roce 2010. Podle demografické projekce ČSÚ bude značně klesat počet obyvatel v produktivním věku i nadále, již do roku 2020 bude tento úbytek čítat až 10 procentních bodů.

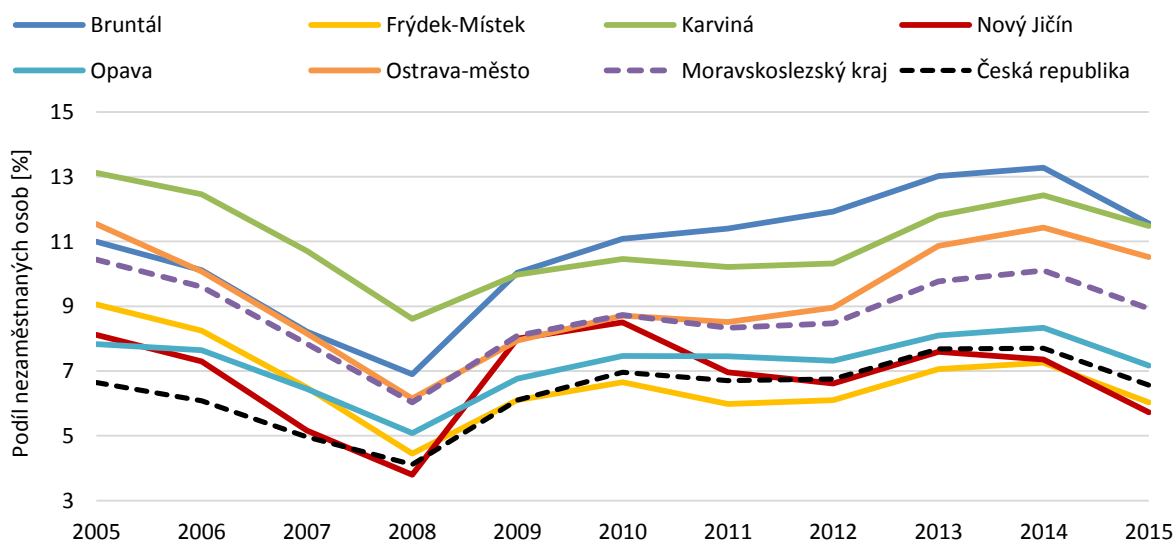
5 Vnitrokrajské srovnání

Kraje patří mezi relativně velké a heterogenní jednotky, které se vyznačují velkými vnitřními rozdíly. Z tohoto důvodu je vhodné sledovat i vnitřní diferenciaci, která může nabídnout vhodnější pohled na vybrané oblasti a identifikovat, kterými specifickými problémy jsou určité části krajů zasaženy nejvíce. Z tohoto důvodu je na podrobnější úrovni okresů sledována nezaměstnanost, PZI a také podnikatelská aktivita (dle působnosti finančních úřadů). Vývoj nezaměstnanosti na úrovni okresů byl sledován dle nové metodiky vyjádřený jako podíl nezaměstnaných osob na populaci. Sledování vývoje nezaměstnanosti umožňují aktualizovaná data, která využívají přepočtených hodnot na základě nové metodiky zpětně až do roku 2005. Měření podnikatelské aktivity pak využívá data o počtu subjektů (fyzických i právnických osob) přihlášených k dani z příjmu fyzických osob (DPFO) a DPH. Přímé zahraniční investice lze na úrovni okresů sledovat prostřednictvím podrobné statistiky České národní banky.

Graf 23: Vývoj podílu nezaměstnaných osob v okresech Karlovarského kraje, 2005–2015

Zdroj: Portál MPSV

Podíl nezaměstnaných osob v okresech Karlovarského kraje se pohybuje nad průměrem Česka s výjimkou okresu Cheb, kde je nezaměstnanost v kraji dlouhodobě výrazně nižší než v ostatních okresech a osciluje kolem hodnot pro celou ČR, s výjimkou let 2008–2011, kdy se na trhu práce v okrese výrazněji promítly dopady ekonomické krize. Nejvyšší nezaměstnanost je v okrese Sokolov, kde se v uplynulých šesti letech nachází nad hranicí 9 %. **Nižší podíl nezaměstnaných osob v okrese Cheb je způsoben především fungující průmyslovou zónou ve městě, která nabízí velký počet pracovních příležitostí a blízkostí relativně bohatších bavorských okresů, kam dojíždí řada obyvatel z okresu za prací kvůli tamní silné poptávce po pracovní síle v důsledku výrazného úbytku produktivní složky obyvatel.**

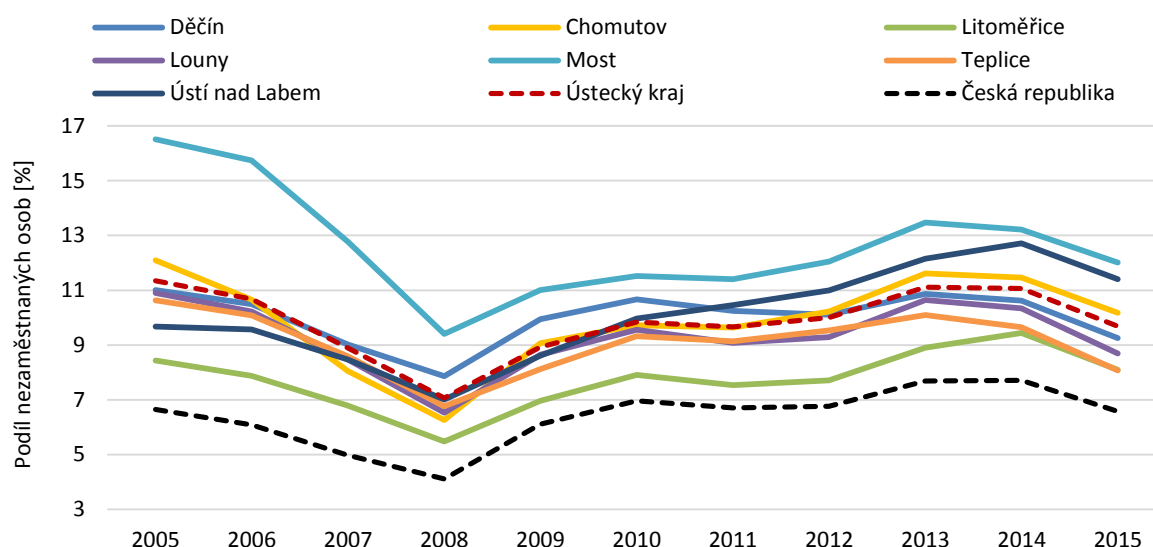
Graf 24: Vývoj podílu nezaměstnaných osob v okresech Moravskoslezského kraje, 2005–2015

Zdroj: Portál MPSV

Podobně jako v Karlovarském kraji tak i v Moravskoslezském kraji dosahují téměř všechny okresy vyšší nezaměstnanosti než Česko. **Posledních 6 let je nejnižší podíl nezaměstnaných osob v okrese**

Frýdek-Místek, což je spojeno také s příchodem silného investora v podobě Hyundai a firem na něj navázaných. Zároveň tento okres ve stejném období dosahuje nižších hodnot nezaměstnanosti než celé Česko. V uplynulých čtyřech letech se pod průměrem Česka v podílu nezaměstnaných osob pohybuje i okres Nový Jičín. Naproti tomu **nejvyšší nezaměstnanosti dosahují periferní okres Bruntál a strukturálně silně postižený okres Karviná,** které přesahují 11% podíl nezaměstnaných osob. **Relativně velkou část tvoří nezaměstnané osoby také v populaci krajského města Ostravy,** kde se pohybují na úrovni 10 %. **V těchto třech okresech se úroveň nezaměstnanosti stále vzdaluje krajskému průměru a především v nich jsou koncentrovány největší problémy na trhu práce se všemi negativními důsledky.**

Graf 25: Vývoj podílu nezaměstnaných osob v okresech Ústeckého kraje, 2005–2015

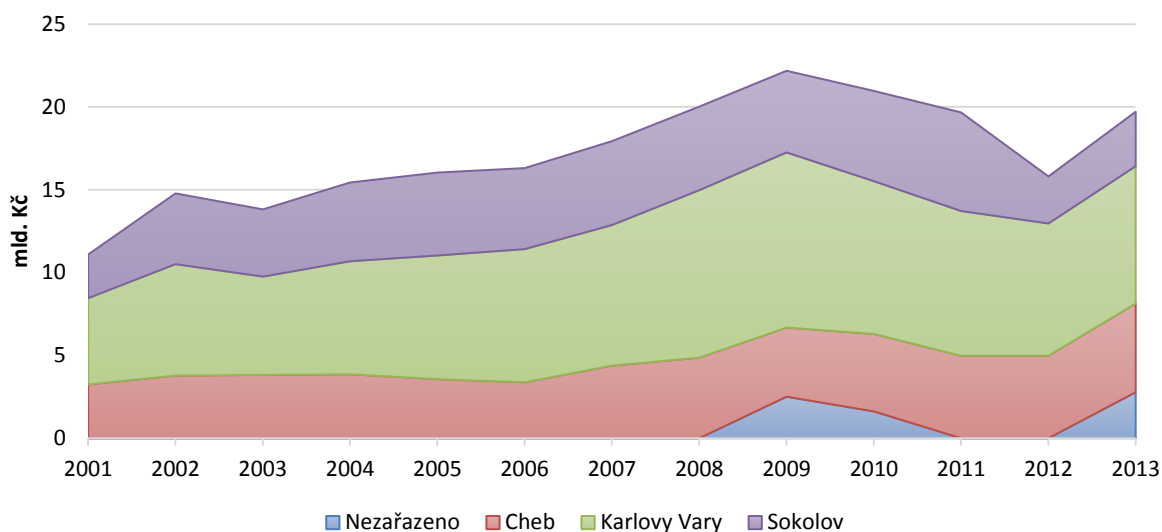

Zdroj: Portál MPSV

Na rozdíl od obou výše uvedených krajů tak v Ústeckém kraji nedosahuje ani jeden okres nižších hodnot podílu nezaměstnaných osob než je průměr ČR. Na druhé straně **v Ústeckém kraji existují menší disparity mezi okresy v nezaměstnanosti** než v Moravskoslezském kraji, problémy na trhu práce se týkají většiny regionu a nejsou výrazněji koncentrované do jeho určité části. Nejnižšího podílu nezaměstnaných osob dosahují okresy Teplice a Litoměřice, přesto však oba okresy přesahují národní průměr o více než 1 p. b. Naproti tomu nejvyšší podíl nezaměstnaných se nachází v okresech Most a Děčín, kde se pohybuje na 11 %.

Přímé zahraniční investice se ve sledovaných krajích dominantně soustředily do jádrových či metropolitních regionů (viz grafy níže). Tato koncentrace je ovlivněna celou řadou příčin, avšak za hlavní lze považovat především vyšší atraktivitu těchto míst pro investory danou jednak existující infrastrukturou, zkušenou pracovní silou a velmi často také zdrojem budoucí pracovní síly či existencí jedinečné zkušenosti a know-how v daném odvětví na daném místě. Na druhé straně existuje velká řada omezení, které limitují příliv dalšího kapitálu. Mezi ty spadá například omezená nabídka vhodných a připravených ploch pro umístění investice.

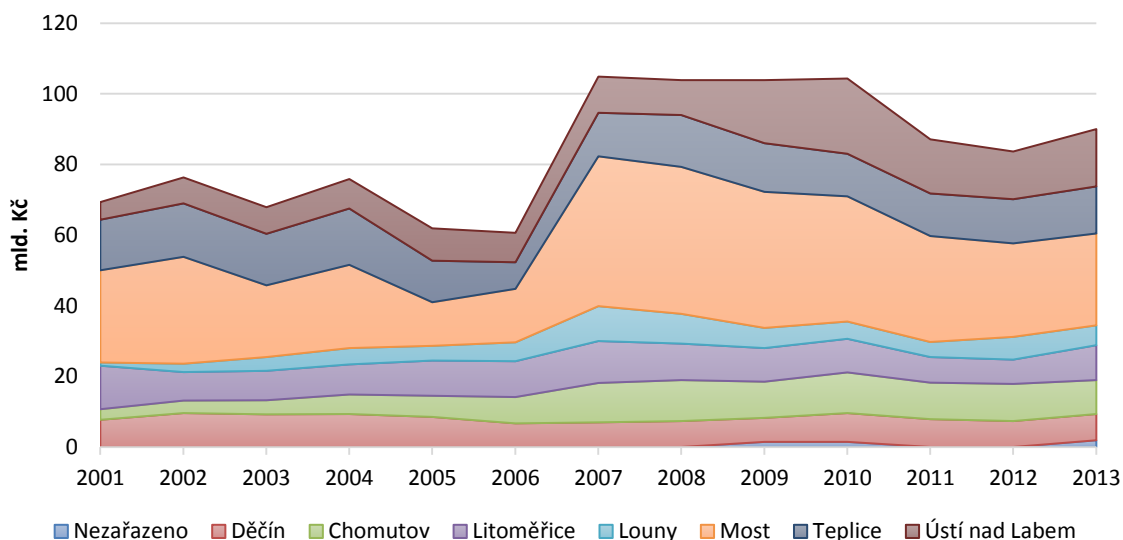
Graf 26: Vývoj stavu a typu přímých zahraničních investic v mld. Kč v okresech Karlovarského kraje, 2001–2013

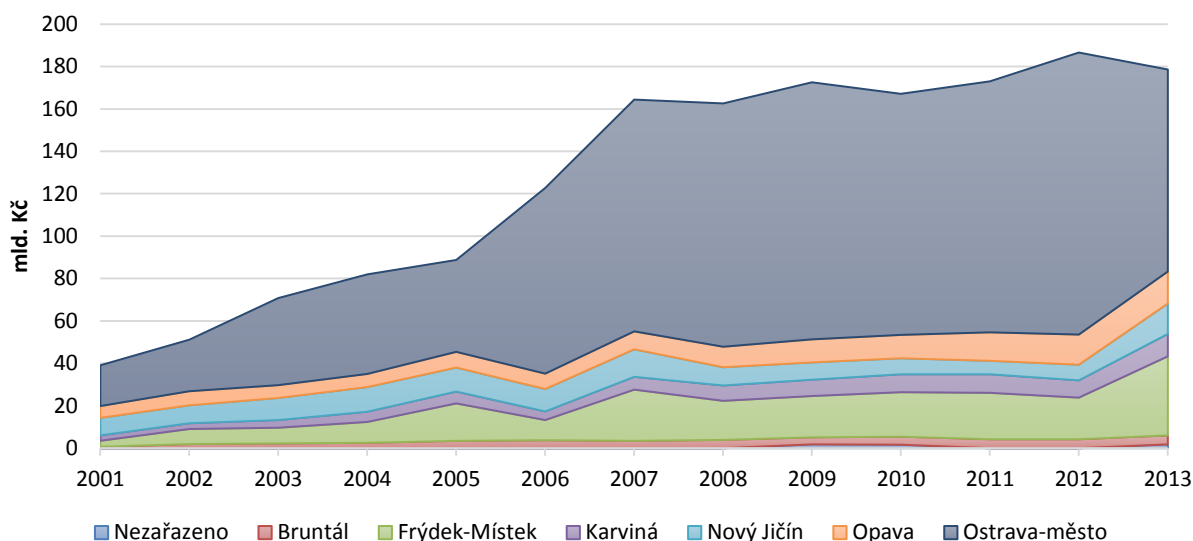
Zdroj: ČNB

V Karlovarském kraji se mezi oblasti koncentrace přímých zahraničních investic řadí okres Karlovy Vary, který soustředí téměř polovinu hodnoty stavu PZI. V Ústeckém kraji se PZI nejvíce soustředí do okresu Most, avšak jeho podíl na stavu PZI v posledních třech letech po skokovém zvýšení v roce 2007 mírně klesá. Největší růst byl po roce 2007 zaznamenán v okresech Chomutov a Ústí nad Labem. Nejmenší příliv přímých zahraničních investic dlouhodobě registruje okres Louny.

Graf 27: Vývoj stavu a typu přímých zahraničních investic v mld. Kč v okresech Ústeckého kraje, 2001–2013

Zdroj: ČNB

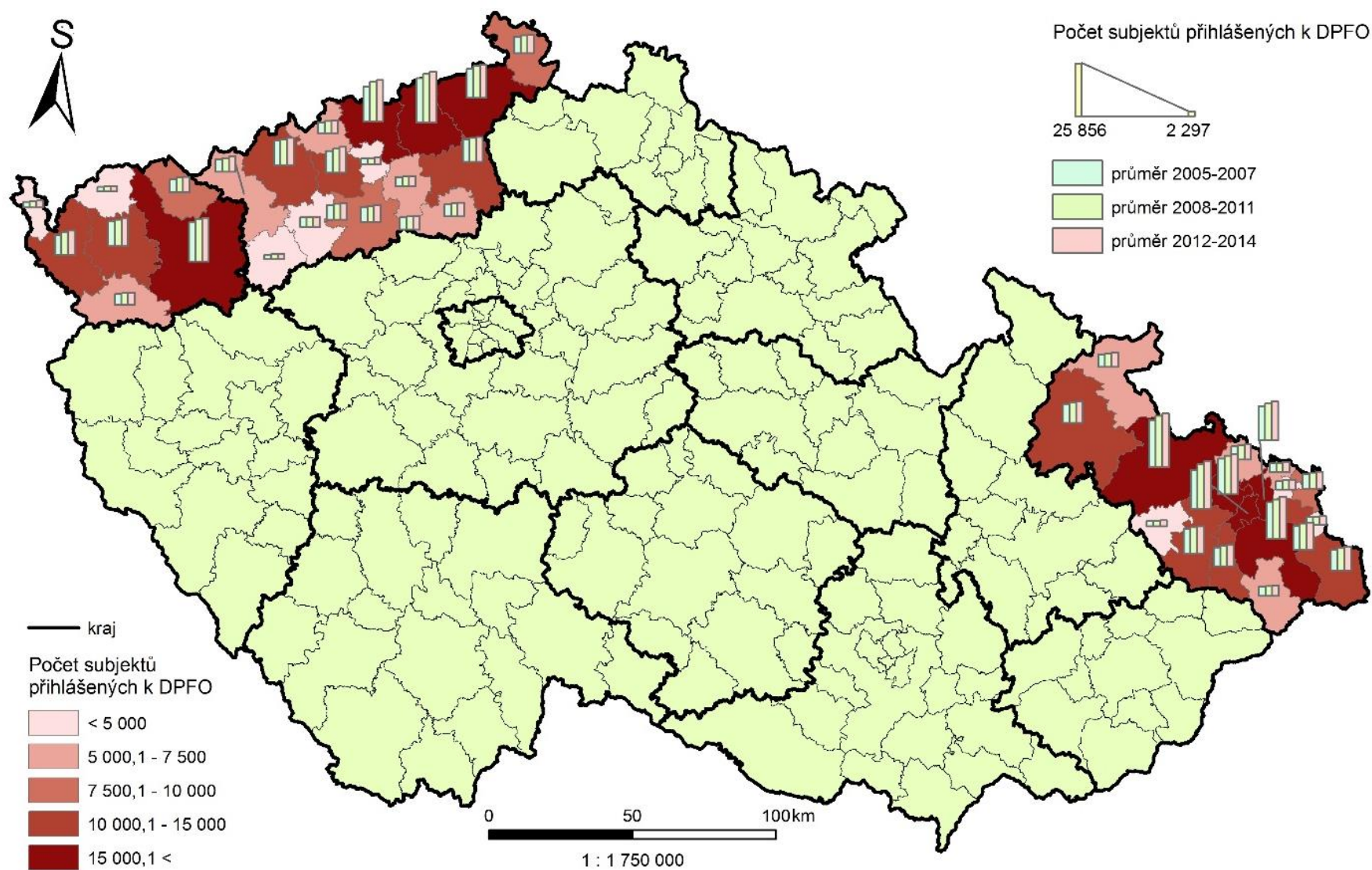
Graf 28: Vývoj stavu a typu přímých zahraničních investic v mld. Kč v okresech Moravskoslezského kraje, 2001–2013

Zdroj: ČNB

Dominanci jádrového/metropolitního regionu na stavu PZI jednoznačně potvrzuje koncentrace PZI v Moravskoslezském kraji do Ostravy, která svůj podíl v čase neustále zvětšovala s výjimkou posledního dostupného roku, kdy její podíl mírně klesl. Za poklesem podílu Ostravy na stavu PZI v Moravskoslezském kraji má podíl nejen samotný pokles hodnoty PZI v daném okrese, ale také relativně výrazný nárůst PZI v okrese Frýdek-Místek, kde se nachází výrobní závod korejské automobilky Hyundai, což byla jedna z nejvýznamnějších zahraničních investic v kraji. Společně tvoří okres Ostrava a Frýdek-Místek tři čtvrtiny celkového stavu přímých zahraničních investic v kraji.

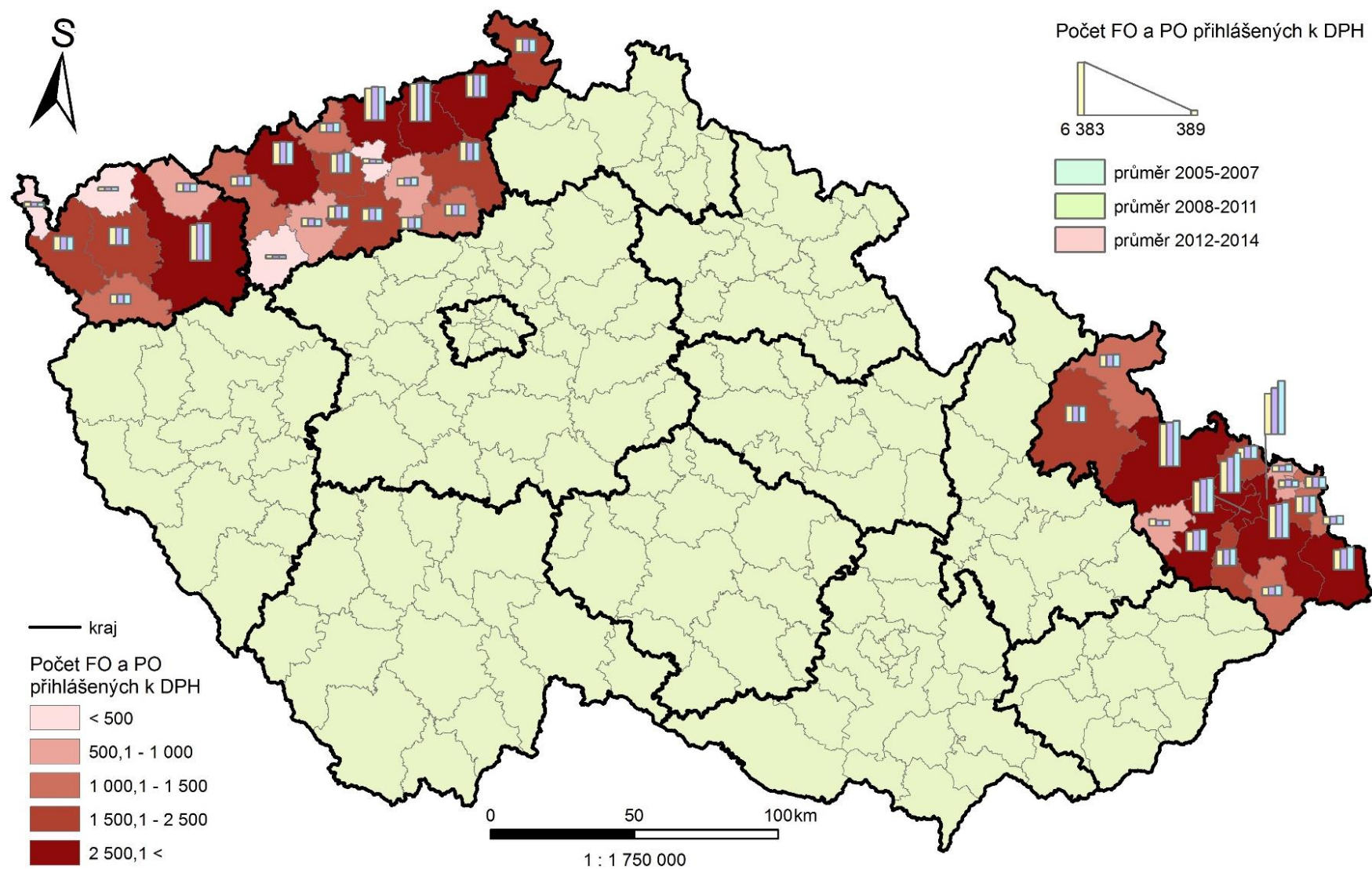
Podnikatelská aktivita je měřena na základě stavu a vývoje počtu subjektů přihlášených k dani z příjmu fyzických osob (DPFO) a k dani z přidané hodnoty (DPH). Oba ukazatele na obrázcích níže přinášejí téměř totožné výsledky, a to i navzdory rozdílné velikosti zahrnutých podnikatelských subjektů, neboť počet subjektů přihlášených DPFO sleduje spíše menší subjekty (fyzické osoby a živnostníky často bez zaměstnanců), počet subjektů přihlášených k DPH zahrnuje převážně větší subjekty a firmy. Z obou obrázků lze vyčíst, že se podnikatelská aktivita a její růst soustředí přímo či do okolí krajských měst a do jádrových oblastí. Naproti tomu se do podnikání pouštějí méně obyvatelé periferních oblastí. I přes značnou podobnost výsledků obou ukazatelů lze mezi nimi nalézt rozdíly. Zatímco počet subjektů přihlášených k DPFO má dlouhodobě rostoucí trend, v případě subjektů přihlášených k DPH lze až na výjimky hovořit o velmi mírném růstu až stagnaci, zejména v Karlovarském kraji, kde sice roste počet subjektů přihlášených k DPFO (menší subjekty, živnostníci), ale v celém území stagnuje podnikatelská aktivita větších subjektů (přihlašovaných k DPH). Výjimku tvoří zejména větší subjekty v Moravskoslezském kraji, kde byl ve sledovaném období největší růst.

Obrázek 15: Počet subjektů přihlášených k DPFO, 2005–2014

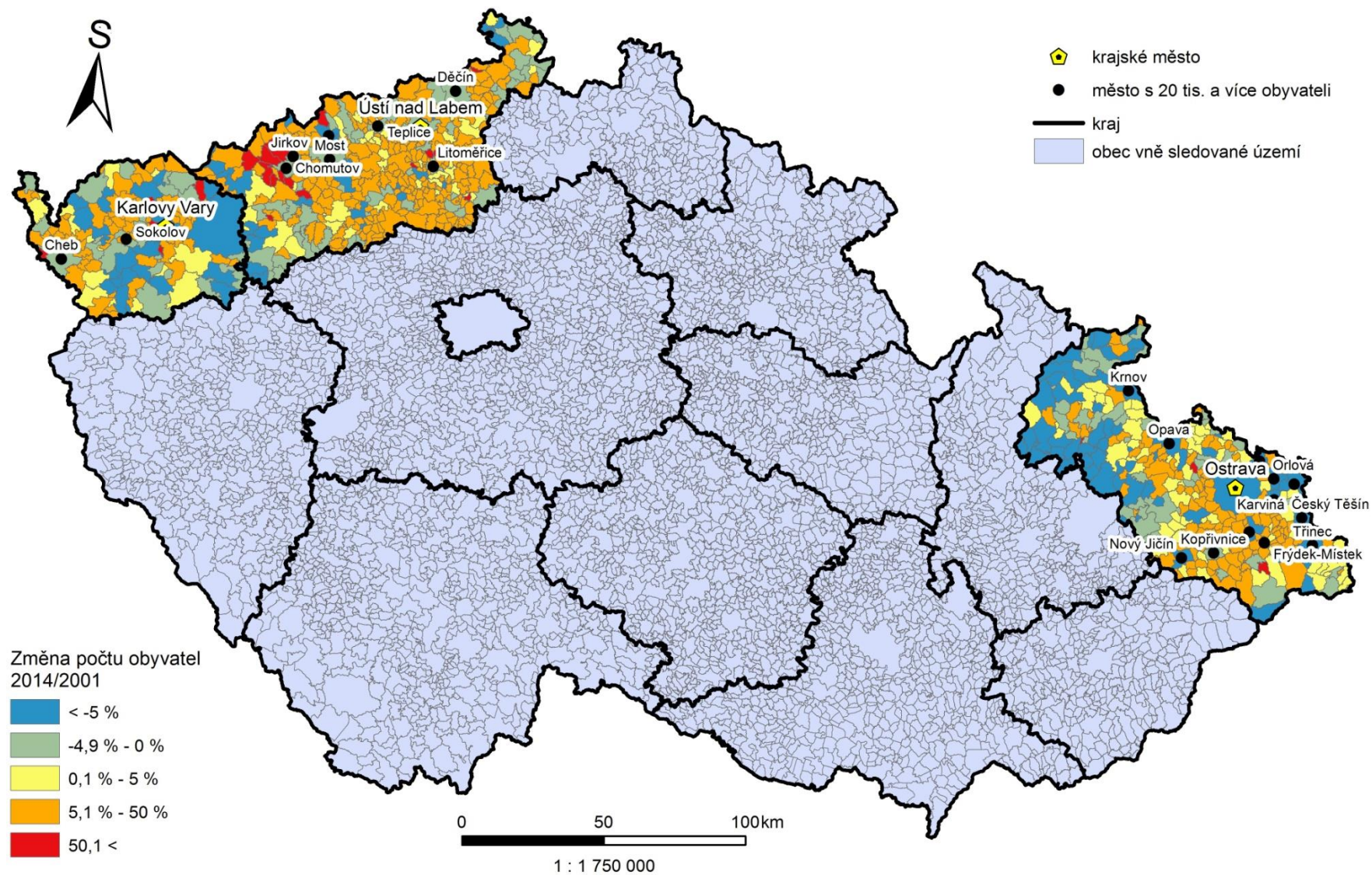
Zdroj: Finanční ředitelství ČR

Obrázek 16: Počet fyzických a podnikatelských osob přihlášených k DPH, 2005–2014

Zdroj: Finanční ředitelství ČR

Obrázek 17: Změna počtu obyvatel v obcích sledovaných krajů mezi roky 2001–2014

Zdroj:

ArcGIS,

ArcČR

500

Přesto, že podnikatelská aktivita a koncentrace přímých zahraničních investice naznačují koncentrační tendence do jádrových oblastí sledovaných krajů, tak změna počtu obyvatel na úrovni jednotlivých obcí ukazuje na rozdílné trendy ve všech krajích. **V Moravskoslezském kraji lze pozorovat pokles počtu obyvatel Ostravy a dalších velkých měst v kraji** (Karviná, Orlová, Český Těšín, Třinec, Opava), **což je velmi pravděpodobně dáno zejména koncentrací negativních aspektů životního prostředí a také nejvyšší nezaměstnaností způsobenou strukturálními změnami ekonomiky.** K relativně výraznému nárůstu počtu obyvatel dochází v obcích v bližší či větší vzdálenosti od hlavních center osídlení ve východní polovině kraje. Naopak silnou populační ztrátou trpí obce v periferní oblasti Jesenicka.

V Ústeckém kraji mnohem větší část obcí je populačně zisková, což souvisí s tím, že kraj jako celek měl oproti Karlovarskému a Moravskoslezskému poměrně značný přírůstek obyvatel mezi roky 2004–2010 a to jak migrací, tak i přirozenou měnou. Mírně populačně ztrátové je Mostecko a jeho nejbližší okolí a totéž platí o Děčínu a částečně v okolí Ústí nad Labem. **Větší depopulační tendence v uplynulých 15 letech zasáhly periferní Podbořansko a Šluknovsko,** kde se ve většině obcí počet obyvatel snížil.

V Karlovarském kraji pak populačně nejvíce ztrácí periferní oblasti v okolí vojenského újezdu Boletice při hranicích s Ústeckým krajem a také obce ve Slavkovském lese, které jsou postiženy nízkou hustotou osídlení a ekonomických aktivit a z toho vyplývající malou nabídkou pracovních příležitostí a také špatnou dopravní dostupností do jádrových oblastí, kde je nejvíce pracovních příležitostí. **Populačně ziskové jsou zejména okolí větších a ekonomicky silnějších měst** (Karlovy Vary, Cheb), **kde je patrný proces suburbanizace.**

Shrnutí

- Vnitřní diferenciací nezaměstnanosti bez jednoznačného vzorce ve sledovaných strukturálně postižených krajích ukazuje na její odlišné příčiny i možnosti jejího snižování. Příkladem mohou být okresy, které v posledních letech dosahují nižší nezaměstnanosti než Česká republika. Zatímco okres Cheb v Karlovarském kraji těží z blízkosti ekonomicky vyspělejších ale zároveň populačně ztrátových okresů Bavorska, tak okresy Frýdek-Místek a Nový Jičín v Moravskoslezském kraji dosáhly nižší nezaměstnanosti zejména v důsledku přímých zahraničních investic, které jsou zde z velké části navázány na automobilový průmysl.
- Rozdílný vzorec populační změny potvrzuje roli populace jako významného diferenciačního prvku sledovaných krajů, a to i přes skutečnost že jednotlivé kraje vykazují určité společné znaky ve vývoji populace. Nejvíce jsou depopulačními tendencemi postižena periferní území krajů, kde jsou hlavními faktory vystěhovávání nízký počet pracovních příležitostí v důsledku ekonomické slabosti a venkovský charakter osídlení spolu s nepříznivou věkovou strukturou (ovlivněnou i emigrací mladých lidí).
- Indikátory podnikatelské aktivity a přímých zahraničních investic ukazují na silné koncentrační tendence ekonomických činností do jádrových/metropolitních oblastí.

Příloha B: Souhrn výsledků provedených rozhovorů

1 SOUHRN KLÍČOVÝCH ZJIŠTĚNÍ Z INTERVIEWS MEZI STAKEHOLDERY V ÚSTECKÉM KRAJI

1.1 Dosažené úspěchy restrukturalizace / vývoje ÚK v posledních 25 letech

Zlepšení životního prostředí

V Ústeckém kraji došlo ke zvýšení kvality životního prostředí, což lze považovat za jeden z nejvýznamnějších úspěchů posledních 25 let. K tomu přispělo především odsíření elektráren, zrušení řady průmyslových závodů, omezení těžby uhlí a skutečnost, že nově vznikající provozy jsou pod přísnější kontrolou. V tomto kontextu lze pozitivně vnímat také proběhlé rekultivace, ve vztahu k nimž disponuje kraj poměrně unikátním know-how. Je třeba však upozornit, že v kraji přetrvává znečištění ovzduší a povrchových vod.

Postupné vyvazování od uhlíkové ekonomiky

Postupné vyvazování se od uhlíkové ekonomiky vede k vyšší ochotě lidí v kraji bydlet. Tato skutečnost tedy nejen zlepšuje image kraje, ale zároveň je základním aspektem pro to, aby kraj disponoval dostatkem žádoucích pracovních sil.

Image kraje

Počet turistů v kraji každoročně vzrůstá, přičemž míra růstu je poměrně významná. Tato pozitivní skutečnost může být mimo jiné vyvolána prezentacemi kraje na řadě veletrhů cestovního ruchu.

Průmyslové zóny

V kraji se podařilo nejen zlepšit úroveň některých průmyslových zón (např. Klášterec, Chomutov), ale také vystavět zóny nové.

Vznik řady institucí na podporu VaV

V rámci OP VaVpl se povedlo zrealizovat projekt UniCRE. Za úspěch lze označit také skutečnost, že se již podařilo ustanovit Inovační centrum Ústeckého kraje. V kraji dále začal působit technologický a inovační park NUPHARO. Úspěchem je i existující systém inovačních voucherů.

Pracovní příležitosti

V posledních 2–3 letech dochází v regionu k výraznému zintenzivnění nabídky pracovních příležitostí. Lze vnímat, že začíná reálně fungovat také aktivní politika zaměstnanosti (tj. hledání cest, jak řešit vzniklé problémy).

Podpora vzdělávání ze strany kraje

Kraj se snaží podporovat vzdělávání obyvatel. Za úspěch lze tedy jednoznačně považovat existenci a fungování zejména vysokých škol (bez ohledu na to, zda jsou či nejsou detašovanými pracovišti). Již

od r. 2003 poskytuje kraj částku⁸⁵ 20 tis. Kč na 1 akademický rok pro studenta, který má trvalé bydliště v kraji, ta je však spojena se závazkem⁸⁶. Později kraj podporu⁸⁷ rozšířil i na lékaře – 50 tis. Kč na akademický rok, počítáno od 1. atestace (o tuto podporu byl značný zájem). V rámci středních škol podpořil kraj v posledních cca 8 letech nedostatkové obory – jednalo se přibližně o 12 oborů (truhlář, čalouník, zámečnick, aplikovaná chemie aj.).

Zacílené programy vlády na podporu restrukturalizace

Mnohé úspěchy kraje vyplynuly z využití programů vlády na podporu restrukturalizace. Jednalo se především o podporu z r. 2002, v rámci které získal kraj částku 15 mld. Kč. Další finanční výpomoc, určená zejména pro menší firmy a obce, byla obdržena v rámci Dotačního programu č. 4.

Přeshraniční spolupráce

Za jeden z dalších úspěchů lze považovat zkvalitnění a zintenzivnění přeshraniční spolupráce, a to zejména se sousedícím Německem (resp. Saskem). Tato spolupráce může představovat značný potenciál do budoucnosti, například v oblasti cestovního ruchu. Dále se podařilo otevřít ekonomiku kraje zahraničnímu kapitálu – vnímat lze především pozitivní vliv přímých zahraničních investic, přičemž jejich přílivu napomohlo mimo jiné otevření hranic. Ačkoliv byly motivy přílivu PZI spíše nákladově orientované, existuje potenciál zvrátit tento trend ve prospěch investic orientovaných na výzkum a vývoj.

1.2 Přetrvávající neúspěchy v ÚK

Zrušení mnoha zemědělských podniků

Po roce 1989 došlo v kraji k rušení mnoha zemědělských podniků, což je jedním z důvodů, proč je Ústecký kraj na předních příčkách z hlediska míry nezaměstnanosti.

Nepovedená privatizace

Historicky nebylo investováno do rozvoje, peníze se odsud odčerpávaly (odvody - před privatizací, po privatizaci poplatky z těžby). Původní firmy se rozpadly nebo byly privatizovány (zejm. na Ústecku) a s tím souvisí jejich struktura - zahraniční kapitál (i s cílem zavřít místní pobočky a odstraněním konkurence).

Nevyužití potenciálu investorů

Odchod investorů z kraje zapříčinila především dlouhá čekací doba na usnesení státu ohledně podpory, která byla potřebná k vybudování dopravního spojení do průmyslové zóny Joseph. Příchod investorů je negativně ovlivněn také nedostatkem odborně vzdělaných lidí v regionu (podrobněji viz slabé stránky hospodářství).

Odchod mladých lidí a inteligence

⁸⁵ Stipendium Ústeckého kraje pro vysokoškolské studenty

⁸⁶ „Student se zavazuje bezprostředně po řádném ukončení studia pracovat nebo podnikat na území Ústeckého kraje právě tolik kalendářních let, na kolik akademických roků mu bylo poskytnuto Stipendium“

⁸⁷ Stipendijní program „Stabilizace lékařů, zubních lékařů a farmaceutů v Ústeckém kraji“

Kraji se nedaří udržet inteligenci a mladší pracovní sílu. Příčiny tohoto dlouhodobějšího neúspěchu vyplývají zejména ze slabých stránek hospodářství, o kterých je pojednáváno v bodě č. 4.

Neproběhlá restrukturalizace na Děčínsku

Za neúspěch lze vnímat neproběhlou restrukturalizaci zemědělství a průmyslu (zejména textilního) na Děčínsku. Tyto obory dokázaly v minulosti zaměstnat značné počty nízké kvalifikovaných osob a žen, tedy skupin, pro které existuje pouze omezený počet alternativ zaměstnání.

Nevyřešení brownfieldů

V kraji se dosud nepodařilo vyřešit existenci rezidenčních a průmyslových brownfieldů (které se nacházejí nejen v Ústí nad Labem, ale také v řadě dalších měst, př. v Děčíně). Vedle nepříznivých ekonomických efektů (spojených s nevyužitím potenciálu) přináší tento neúspěch také negativní dopady v podobě nízké atraktivity území (z hlediska estetiky). Tato území také zhoršují sociální podmínky života tamějších obyvatel.

1.3 Silné stránky hospodářství

Vnitřní bohatství kraje

Jedna z nejvýznamnějších silných stránek kraje spočívá v jeho bohatství na nerostné suroviny, zejména uhlí.

Krajina a prostředí

Za silnou stránku kraje lze jednoznačně považovat atraktivní krajinu, která disponuje velkým počtem chráněných krajinných oblastí a turisticky zajímavými lokalitami. Z těchto skutečností vyplývá značný potenciál v turistickém a volnočasovém vyžití a existence vhodných podmínek pro cestovní ruch.

Vysoká hustota osídlení

Vysoká hustota zalidnění v Ústeckém kraji umožňuje využívat široké škály kooperačních vazeb (5 okresů kraje ze 7 vykazuje vyšší hustotu zalidnění, než jaký je průměr ČR).

Lokalizace kraje

Silnou stránkou kraje je rovněž jeho poloha. Kraj sousedí s Německem, resp. Saskem, z čehož mohou plynout zejména logistické výhody. Především z tohoto důvodu je německý trh největším odběratelem regionálních firem. Rovněž blízká dostupnost hlavního města ČR představuje pro kraj značně pozitivní skutečnost.

Množství aktérů s výzkumně – vzdělávacím potenciálem

Za jednu z novějších silných stránek kraje lze považovat příchod společností s výzkumně – vzdělávacím potenciálem. Svou činnost v kraji rozvíjí několik start-upů. V rámci start-upů zde také působí osoby, které svou činnost úspěšně rozvíjejí v globálním měřítku. Jako pozitivum lze dále vnímat existenci řady aktérů usilujících o rozvoj regionu jako celku (např. HSR – ÚK).

1.4 Slabé stránky hospodářství

Nedostatečná kvalita a kapacita dopravní infrastruktury

Dopravní infrastruktura je jednou z nejzásadnějších slabých stránek kraje, neboť je předpokladem pro turistiku a úspěšné fungování firem. Problémem je zejména nedostavěná D8, nedostatečná dopravní integrita a provázanost dopravy. Velmi špatné dopravní napojení je také na Děčínsku. Kvalita a kapacita silnic se jako problematická jeví zvláště ve světle dnešního systému řízení výroby, kdy většina firem funguje na principu „Just-in-time“ (JIT, bezskladovém hospodářství). Nedostatečná je také možnost využívání vodní dopravy a návazné nerozvinutí s ní souvisejícího průmyslu (př. výroby lodí).

Skladba obyvatelstva

V posledních 25 letech se velmi změnila skladba obyvatelstva kraje, z čehož plyne řada problémů. V 5 ze 7 okresů kraje dochází ke koncentraci sociálně slabých obyvatel a k následné existenci sociálně vyloučených lokalit (od Varnsdorfu přes Děčín, Teplice, Duchcov, Bílinu, Most, Litvínov, Chomutov, Klášterec až po Sokolov).

Nedostatečné (nejen) technické vzdělávání

Dlouhodobým problémem Ústeckého kraje je vzdělanostní struktura obyvatelstva. Výraznou nevýhodou kraje je zejména nízký podíl vysokoškolsky vzdělaných osob a nízký počet osob s technickým vzděláním obecně. Tato situace je způsobena především historií regionu a existující strukturou škol. Současná skladba obyvatelstva limituje nárůst počtu vysokoškolsky vzdělaných lidí.

V rámci struktury středních a vysokých škol je v regionu vytvářen malý tlak na podporu technického vzdělávání. Většina škol v kraji je orientována humanitně, přičemž velmi důležité je pro kraj zlepšit komunikaci a spolupráci mezi těmito dvěma obory. Učební osnovy dále neodpovídají potřebám průmyslu a trhu práce - školy tak často vychovávají pracovní sílu, která není (bez dalšího zaškolování apod.) využitelná v praxi. Studium na krajských školách také mnohdy není tak kvalitní, jak tomu je u soukromých škol. Problémem dále je, že řada studentů školy úspěšně nedokončí.

V kraji dále absentuje významná a funkční vazba mezi školou a podnikateli. Motivace škol takto kooperovat zatím není dostatečná.

Nedostatek kvalifikované pracovní síly a nízká kupní síla obyvatel

Mladí lidé v kraji nezůstávají z mnoha důvodů, mj. zde postrádají dostatek pracovní příležitostí. Současně do kraje nepřichází talentovaní, motivovaní lidé. Rovněž zájem mladých lidí o studium v kraji je minimální. Uvedené skutečnosti způsobují nedostatek kvalifikované pracovní síly a neschopnost kraje generovat projekty, zakládat nové firmy a rozvíjet aktivity s vyšší přidanou hodnotou. Jedním z dopadů této skutečnosti je také nižší kupní síla obyvatel. Nízká míra udržitelnosti mladší pracovní síly představuje mimo jiné jeden z dlouhodobých neúspěchů kraje.

Vysoký podíl nezaměstnatelných osob

Systém sociálních dávek a vysoká zadluženost⁸⁸ obyvatel vytváří vysokou míru nezaměstnanosti. Důvodem je skutečnost, že lidé jsou v důsledku vysoké zadluženosti postiženi exekucí. Těmto osobám se „nevypálí“ nastupovat do zaměstnání a je pro ně přínosnější pobírat podporu státu. Klíčová je tedy i skutečnost, že řada nezaměstnaných je zároveň obtížně zaměstnatelných (až nezaměstnatelných).

Z pohledu zaměstnanosti je v kraji významnou překážkou také fenomén agenturního zaměstnávání, do kterého řada lidí není ochotna vstupovat (např. z důvodu možnosti čerpání půjček aj.).

Nízká míra podnikavosti a nevhodná struktura firem

V kraji je patrná absence středně velkých podniků, které tvoří jádro budoucího růstu. Problémem je také skutečnost, že nové podniky se neodštěpují z velkých firem.

Sídla významných firem se nenachází v kraji

Negativní efekty jsou vytvářeny také tím, že řada v kraji působících úspěšných firem má oficiální sídlo mimo region, čímž se automaticky snižují daňové příjmy. O budoucnosti a další směřování firem je tedy rozhodováno vně regionu, což způsobuje absenci reálného sepejetí firem s krajem.

Stagnace sektoru kvalifikovaných služeb

Klíčovým problémem Ústeckého kraje je nevzrůstající sektor kvalifikovaných služeb, který může být bariérou přilákání investorů i talentovaných lidí.

Image kraje

Image kraje je i přes své postupné zlepšování stále nedostatečná a neodpovídající potenciálu. Je patrná velká setrvačnost negativního image navázaného na existenci SVL.

Pasivní role kraje (Krajského úřadu Ústeckého kraje)

Slabá stránka kraje spočívá v pasivní roli Krajského úřadu Ústeckého kraje, který by měl fungovat jako integrační a facilitační činitel všech snah na podporu rozvoje kraje. Spolu s touto pasivitou zaostal Ústecký kraj i v přípravě podpůrné inovační infrastruktury (Inovační centrum apod.).

Zaměření politických stran

Politická reprezentace kraje se zaměřuje příliš na politiku a opatření v rámci jednoho volebního cyklu a v menší míře na strategické, dlouhodobě perspektivní věci. Inovace nemají dostatečnou politickou podporu. Činnosti často chybí koncepčnost a promítání potřeb aktérů z regionu do konkrétních opatření.

⁸⁸ Exekuce navíc v případě zaměstnání zatěžují i zaměstnavatele další administrativou.

1.5 Vnitřní rizika dalšího vývoje kraje

Jednostranné zaměření firem v kraji

Jednostranné zaměření firem představuje pro kraj riziko zejména v podobě navázání na automobilový průmysl. Případný pokles poptávky v tomto odvětví by pro kraj mohl znamenat řadu problémů, například v podobě nevyužitých výrobních kapacit a růstu nezaměstnanosti.

Vnitřní a vnější migrace obyvatelstva

Relativně nízká cena nemovitostí a bytů v kraji vede k pohybu obyvatelstva (zejména v podobě příchodu méně vzdělaných a nezaměstnaných), což způsobuje nežádoucí změny v jeho struktuře. Riziko pak spočívá v následném vystěhovávání obyvatel z kraje, zejména mladé generace (jak bylo uvedeno již v rámci slabých stránek a neúspěchů kraje).

Vnější migrace spočívá především v odchodu pracovní síly z kraje do zahraničí (podnikatelské subjekty v Německu jsou motivovány k vyhledávání a nabrání zaměstnanců z ČR, resp. Ústeckého kraje).

Riziko dalšího růstu nezaměstnanosti

Další růst nezaměstnanosti kraje může být způsoben mnoha faktory – například uvedenou vnitřní a vnější migrací obyvatelstva či nedostatečnou odborností lidských zdrojů v kraji (zejména v technických směrech).

Neřešení dopravního spojení

Zhoršené podmínky pro expedování firem (způsobené např. uvedeným nedostatečným využíváním vodní dopravy či nedostatečnou dopravní sítí obecně) vedou k nižší konkurenceschopnosti firem působících v kraji. Tento problém nepředstavuje riziko pro firmy samotné (zakázky jsou převáděny např. do jiných zemí), kraj však přichází o specializovanou výrobu.

1.6 Vnitřní potenciál rozvoje kraje

Zlepšení image kraje

Zlepšení image kraje je klíčovým předpokladem pro přilákání investorů, zachycení kreativních lidí v regionu a mj. pro rozvoj cestovního ruchu. Kraj může těžit ze své přírodní atraktivity a bohaté historie a může být prezentován i jako ideální místo na bydlení se zajímavými možnostmi pro trávení volného času (bez ohledu na to, kde lidé vykonávají svou práci). Rozvoji kraje a jeho image by také napomohlo prosazování „architektonických výjimečností“ v rámci realizovaných veřejných investic, které by na kraj dokázaly upoutat pozornost (možnost využití konceptu tzv. „smart brownfield“).

Vodní zdroje kraje

Jako podmínku dalšího rozvoje kraje lze vnímat také vodní zdroje, které jsou zejména s ohledem na charakter významných průmyslových provozů velmi důležité, ale jsou příležitostí i pro rozvoj cestovního ruchu.

Zkvalitnění dopravní infrastruktury

Zkvalitnění dopravní infrastruktury by mělo spočívat zejména v dostavbě D8 (tzn. napojení na Prahu a zahraničí). Zásadní zlepšení by měla být učiněna také v oblasti propojení jednotlivých typů dopravy a vyššího využití potenciálu dopravy vodní.

Využití potenciálu dlouhodobě tradičních oborů kraje

Kraj by měl využít potenciálu chemického průmyslu a nahromaděného know-how v energetice, dobývání uhlí a rekultivacích. Stavět by měl tedy zejména na svém vnitřním bohatství, tzn. dostupnosti nerostných surovin.

Budování průmyslových zón

Pro kraj je stěžejní pokračovat v revitalizaci brownfieldů a v budování nových průmyslových zón, resp. nových kapacit v jejich rámci. Nově vytvořené kapacity by měly být nabídnuty i stávajícím zaměstnavatelům, neměly by sloužit pouze jako potenciál pro přilákání nových investorů.

1.7 Pozitiva podmínek pro podnikání / působení firem

Dobře připravená území

Pozitiva podmínek pro podnikání vyplývají zejména z existence zón Triangle, Joseph, Krupka a Přestanov (apod.).

Podpora podnikání ze strany kraje

Kraj poskytuje investiční pobídky, inovační vouchery a poskytuje dotační programy na podnikání, které jsou v společnostmi hojně využívány.

Lokalita kraje

Firmy v kraji těží z jeho polohy, která je z důvodu blízkosti hranic a hlavního města výhodná zejména pro export.

Veřejná doprava v kraji

Veřejná doprava v kraji je kvalitní a (převážně) odpovídá potřebám zaměstnavatelů.

1.8 Překážky v podnikání / působení firem

Překážky vyplývající ze slabých stránek kraje

Většina překážek k podnikání (působení firem) vyplývá z uvedených slabých stránek kraje. Jedná se zejména o nedostatečně rozvinutou dopravní infrastrukturu (v podobě napojení kraje na Prahu a Německo), špatnou image kraje a obecnou pasivitu obyvatel (spojenou především s nízkou ochotou podnikat či s nedostatečnou odbornou kvalifikací a vzděláním).

Vysoká míra byrokratické a administrativní zátěže

Vysoká míra byrokratické a administrativní zátěže kladená na podnikatele ze strany státní správy a samosprávy tvoří reálné a faktické překážky rozvoje (velké dopady má např. v případě mezinárodních koncernů, ve kterých nezbytně působí i cizinci, často ze zemí mimo rámec Evropské unie – pro tyto je velmi obtížné zajišťovat pracovní povolení a další náležitosti).

Nedostatečné plochy pro podnikání

Řada firem se potýká s nedostatečnou nabídkou ploch potřebnou k podnikání. Tento problém je aktuální zejména na Děčínsku.

Nedostatek podpory českým podnikům

Další z překážek podnikání lze spatřit v upřednostňování podpory zahraničních subjektů na úkor subjektů tuzemských.

1.9 Proč je vaše firma lokalizována v tomto kraji, proč jste do kraje přišli, proč tu zůstáváte?

Historické vazby, zázemí a zkušenosti podniku

Spolupráce firem s ostatními institucemi

Existence mezifiremních vazeb. Spolupráce podniků s místními vzdělávacími institucemi.

Jedinečnost nerostných zdrojů

Z geologického hlediska disponuje kraj specifickými zdroji nerostného bohatství.

Pracovní síla

Dostupná, relativně levná pracovní síla

1.10 Jaké konkrétní překážky v podnikání či překážky růstu a rozvoje firmy v kraji cítíte Vy jako firma? Co konkrétně vám brání v podnikání?

Nedostupnost kvalifikovaných pracovníků

Problémem je nedostatek kvalifikovaných lidí, zejména středoškolského a vysokoškolského technického vzdělání. Struktura pracovních sil neodpovídá potřebám průmyslu kraje. V kraji obecně absentují odborní pracovníci, problémem je také pasivita lidí k práci.

Byrokratické a legislativní překážky

Na podniky v kraji je kladena vysoká byrokratická zátěž, spojená s nedostatečnou propojeností samotné státní správy. V tomto důsledku vzniká firmám dodatečné administrativní zatížení při výkaznictví. Problémem je taktéž existence pasivity samotného Krajského úřadu v oblasti podpory a rozvoje kraje.

Nedostatečně rozvinutá infrastruktura

Nedostatečná kapacita a rozvinutost dálniční sítě, zejména absence dokončení dálnice D8, je pro tuzemské podniky značnou překážkou. Vyskytují se také sezónní problémy spojené se splavností řeky Labe (v dlouhodobých suchých obdobích).

1.11 Jaké vnější vlivy budou kraj/město v budoucnosti ovlivňovat?

Politická kultura a politické cykly

Nedostatek konsensu, neustálé změny v strategických oblastech a navazující legislativní problémy; vliv lobby.

Sociální systém státu

Sociální systém státu může ve značné míře ovlivňovat ochotu lidí pracovat či podnikat, což se přímo odráží v nezaměstnanosti kraje.

Existence hospodářských cyklů

Hlavně v kontextu silné vazby na Německo a vysoké koncentrace průmyslu do malého počtu odvětví.

Migrace

Uprchlíctví prohlubuje již existující problémy s obyvatelstvem kraje. V kraji dochází k nerespektování hranic uprchlíky, přechody hranic jsou pravidelné. V této rovině lze uvažovat i nebezpečí v podobě uzavření Schengenského prostoru se všemi jeho negativními důsledky.

Rušení speciálních škol

Problém pro kraj představuje budoucí rušení speciálních škol – dopady lze očekávat u obou skupin dětí.

„Brexit“

Hrozba pro kraj souvisí zejména s užším napojením Německa na GB. V případě problémů Německa může docházet k přesunu problémů na Ústecký kraj, který je s Německem ekonomicky úzce spojen.

1.12 Jaké jsou vnější příležitosti rozvoje kraje?

Přeshraniční spolupráce s Německem

Zlepšování přeshraniční spolupráce s Německem může pro kraj představovat do budoucna značný potenciál, zejména v kooperaci v oblasti cestovního ruchu.

Průmysl 4.0

Průmysl 4.0 představuje pro kraj značnou příležitost, je však nutné zajistit připravenost lidských zdrojů (zejména po odborné stránce).

1.13 Co by se v kraji mělo změnit, aby se vyvaroval rizik vývoje a lépe využil potenciál rozvoje?

Vypořádání se s trendem stárnutí populace

Vypořádání se se stárnutím populace by mělo být pro kraj důležitou výzvou. Je třeba usilovat o využití odborných kapacit a zkušeností starších pracovníků, např. prostřednictvím hojnějšího využívání zkrácených úvazků či jiných flexibilizací práce. Tyto kroky mohou pozitivně přispět k vývoji nezaměstnanosti v kraji.

Usilování o změny legislativy ve prospěch kraje

Legislativu je třeba připomínkovat zejména v oblasti problémů, které jsou s krajem spojené. Je zapotřebí vytvářet tlak především na změnu legislativy spojenou se sociálními dávkami, s podporou podnikání atp.

Usilování o získání dotačních prostředků

Dotační prostředky by bylo žádoucí získat a využít zejména na odstranění zátěží v podobě revitalizací brownfieldů (rezidenčních i průmyslových). Prostředky by bylo možné alokovat také na stavbu multifunkčního centra volného času či využití jezera Milada.

Usilování o zlepšení dopravní infrastruktury

Cílem kraje by mělo být zejména dobudování dopravní infrastruktury (o které bylo pojednáno v předchozích bodech), zvýšení splavnosti Labe či napojení Děčína na dálniční síť.

Strategický a koncepční přístup

Koncentrace na podstatné - přestat na úrovni kraje řešit „politiku“, ale zaměřit se na věcné problémy.

Aktivizace lídrů

Aktivizovat tahouny v regionu zapojovat se do dění v regionu.

2 SOUHRN KLÍČOVÝCH ZJIŠTĚNÍ Z INTERVIEWS MEZI STAKEHOLDERY V MSK

2.1 Dosažené úspěchy restrukturalizace / vývoje MSK v posledních 25 letech

Dosavadní průběh restrukturalizace a udržení klíčových tradičních odvětví

I přes poměrně dramatické (ale strukturálně nutné) změny a se všemi obtížemi s tím spojenými, bylo dosaženo významné transformace z primárně zaměřeného těžkého průmyslu na více diversifikovanou strukturu regionální ekonomiky. I když průvodní dopady této transformace byly bolestivé, podařilo se je dosud řešit bez extrémně vypjatých sociálních dopadů a udržení sociálního smíru. Podařilo se (i přes významné změny) zachovat některá tradiční odvětví (hutnictví, strojírenství, těžba – ta i s přihlédnutím ke stávající krizi), které mají v kraji tradici a jsou na ně navázány místní dovednosti, know-how, kvalifikace a napojení na dodavatelské řetězce. V některých oblastech kraje

(např. Třinecko) je význam tradičních odvětví stále velice silný a má pozitivní dopad také na vysokou zaměstnanost (respektive nízkou nezaměstnanost).

Zlepšení životního prostředí

I když existují stále některé nezpochybnitelné ukazatele, které dokladují horší úroveň životního prostředí oproti jiným regionům v ČR (zejména v oblasti kvality ovzduší, které jsou nicméně ovlivněny klimatickými a geografickými charakteristikami kraje), došlo v posledních letech k výraznému zlepšení životního prostředí ve většině jeho složek. V problematice kvality ovzduší se snižuje emisní i imisní zátěž, byly aplikovány nové metody měření a identifikace zdrojů znečištění ovzduší, které indikují výrazný úbytek zátěže z průmyslu (zejména z důvodu velkých investic průmyslových podniků do této oblasti v posledních letech), naopak se ukazuje, že klíčovými zdroji znečištění jsou v poslední době zejména lokální topeniště a doprava. Výrazně se zlepšila rovněž kvalita vodních toků.

Noví investoři a nová odvětví

V kraji vzniklo několik významných průmyslových zón, vědecko-technologických parků nebo jiných projektů, které dokázaly přilákat zajímavé portfolio nových investorů (převážně zahraničních, ale rovněž i domácích) zejména v odvětvích odlišných od předchozího hospodářského zaměření kraje. Typickými příklady je například silný rozmach automobilového průmyslu (Hyundai a řada subdodavatelů automobilového průmyslu) nebo IT sektoru (Tieto, OKIN, projekt IT4 Innovations) a dalších. S tím je také spojena vyšší orientace některých sektorů nebo firem na export nebo náročnější trhy.

Zlepšení kvality života

Na velké části území kraje došlo bezpochyby k měřitelnému zlepšení např. v oblasti nabídky bydlení nebo nabídky trávení volného času. Byly realizovány významné projekty a iniciativy jak v metropolitní části kraje (Ostrava), které jsou široce publikované, přitahují velkou návštěvnost a přispívají k pozitivnímu povědomí o kraji (DOV; kulturní a společenské akce typu Colours of Ostrava, vysoce kvalitní divadelní scéna atd.; sportovní akce typu Zlatá Tretra atd.), tak také v ostatních částech kraje (turistika, památky, volnočasové areály atd.).

Rozvoj vysokého školství

Za uplynulé období došlo k výraznému posílení role univerzit / vysokých škol a s tím rovněž spojeného výzkumu a vývoje. MS kraj je po Praze a Brně nejvýznamnějším univerzitním centrem republiky. Byly zavedeny nové obory i fakulty (z nichž například prestižním bylo zřízení Lékařské fakulty na Ostravské univerzitě). Některé z oborů vyučovaných na místních vysokých školách jsou na vysoké kvalitní úrovni (zejména vybrané technické a přírodovědné) a jejich absolventi nemají problém s uplatněním v ČR i zahraničí. Postupně vzniká řada významných vazeb mezi vysokoškolským a podnikatelským sektorem.

Dopravní infrastruktura

Došlo k výraznému zlepšení dopravní infrastruktury, zejména v oblasti napojení regionu na dálniční síť (jak ve směru na Prahu, tak v jiho-severním evropském koridoru) a železničního napojení a její obslužnosti. Rovněž se podařilo kvalitně vybavit a napojit letiště v Mošnově.

Vzhled a vybavenost měst

Pozitivního vývoje se dostalo také vzhledu a vybavenosti většiny obcí v regionu.

2.2 Přetrvávající neúspěchy v MSK

Vzrůstající vnitroregionální disparity

V kraji přetrvávají a narůstají ekonomické a socio-společenské rozdíly mezi úspěšně se rozvíjejícími, průměrnými a zastávajícími geografickými oblastmi. Tyto rozdíly jsou dány historickou povahou místní ekonomiky, polohou, demografií a také rozdílným vývojem lokálně převažujících odvětví. Tradičně se od zbytku kraje odlišuje západní část (Bruntálsko, Osoblažsko) a Karvinsko (zde v posledních letech se vzrůstající tendencí).

Odliv mladých a talentovaných lidí

Stejně jako ve většině strukturálně postižených regionech dochází k migraci převážně mladých, často kvalifikovaných a talentovaných mladých lidí mimo kraj. Prognózy pro následující roky v případě MS kraje jsou ještě více varující.

Letecké napojení

I přes infrastrukturně dobře vybavené a dopravně napojené letiště (jako jediné v ČR se železničním napojením) je jeho využití pro konektivitu kraje na evropské destinace hluboko pod jeho potenciálními možnostmi a s přetrvávajícím ohrožením ze stran blízkých letišť v Polsku (Katovice, Krakov). Zároveň lepší napojení vyžadují místní zahraniční investoři nebo místní firmy s partnerskými a obchodními zahraničními vztahy. V současné době se jedná o možném napojení do Finska a Amsterdamu.

Dopravní infrastruktura

Pro určité typy průmyslu v kraji chybí vodní koridor Dunaj-Odra-Labe. Rovněž se jako slabé místo jeví silniční napojení západní části kraje (pod dokončení tahu na Opavu se bude jednat zejména o Bruntálsko, které je více strukturálně postiženým regionem) a napojení na Slovensko.

Image regionu

I přes jednoznačně pozitivní zlepšení v mnoha aspektech rozvoje a jeho potenciálu se dosud kraji nepodařilo překonat poměrně negativní image regionu mezi českou i zahraniční veřejností. Negativní image ne vždy odpovídá skutečnosti a existuje jen malé povědomí o jeho úspěších a potenciálu.

Nedotažené nebo pozdní reakce na hrozby v restrukturalizaci a vývoji

V současnosti je klíčovou hrozbou zejména útlum hornictví, které je spojováno zejména se špatně provedeným privatizačním procesem a jeho dopadem na celý dodavatelský a odběratelský řetězec. Potenciální hrozby vyvstávají také pro hutní průmysl, který je však ohrožen nejen na regionální, ale celoevropské úrovni.

Podpora podnikání

Respondenti si nejsou vědomi výraznějších systémů podpory podnikání nebo podnikatelského ducha a podnikatelského rozvoje mimo stávající systém finančních dotací ze strukturálních fondů a vstřícného přístupu některých obcí k místním malým podnikatelům. Přivítali by větší a koncepčněji promyšlenou strukturu a nástroje, které by vedly k zahájení nebo podpoře podnikání. Stejně tak zmiňují čím dál silnější byrokratické překážky, zejména za strany státních institucí. Jako klad vidí například vznik různých vědeckotechnologických parků nebo inovačních a inkubačních center, nicméně přivítali by jejich větší efekty ve vztahu k zahájení a podpoře podnikání.

Staré ekologické zátěže a využívání brownfields

V kraji stále přetrvávají rozsáhlé areály nebo území s nevyřešenými starými ekologickými zátěžemi nebo negativně ovlivňujícími jejich budoucí využití. Současně existuje jen několik vhodných příkladů využití starých brownfields pro nové využití. Obecně přetrvává preference využití volných, nedotčených ploch nedostatky při využívání (greenfields vs. brownfields).

Nezaměstnanost

Moravskoslezský kraj má dlouhodobě výrazně vyšší nezaměstnanost než je průměr ČR, v některých regionech (Karvinsko, Osoblažsko, Bruntálsko) dosahuje vysoce nadprůměrných hodnot. I přes pozitivní nárůst zaměstnaneckých příležitostí je klíčovým problémem strukturální nezaměstnanost, kdy zejména lidé s nízkou kvalifikací (a také ve spojení s exekucemi) jsou trvale v pasti nezaměstnanosti.

Kvalita dostupných lidských zdrojů

Celkově podle názoru zaměstnavatelů klesá jak technická a jazyková připravenost a vybavenost pro reálnou praxi (kvalita), tak nedostatečný počet vhodných pracovníků (kvantita). To se týká zejména technických profesí, řemesel, ale nevyhýbá se ani službám a dalším odvětvím a platí jak pro SŠ, tak pro VŠ absolventy. Na druhou stranu je k dispozici velká část méně kvalifikovaných lidí pro jednoduché práce, nicméně jejich ochota přijmout pracovní a platové podmínky je velice nízká.

Snižování významu velkých měst v porovnání s rozvíjejícími se regiony

Díky snižování počtu obyvatel, migraci (kvalifikovaných, mladých) lidí a nedostatku vhodných pracovních příležitostí pro ně se snižuje význam velkých měst ve srovnání s jinými, expanzivně se rozvíjejícími nebo úspěšnějšími regiony.

2.3 Silné stránky hospodářství

Zachování průmyslového charakteru a související diversifikace

Zachování průmyslového charakteru kraje s nově přicházejícími a rozvíjejícími se odvětvími, kterými se generují nové příležitosti jak v průmyslu, tak v průmyslových službách a přispívají tak k postupné diverzifikaci místní ekonomiky. S tím související další rozvíjející se obory (automotive, IT, medicína, lázeňství) Úspěšné přilákání významných i menších investorů do průmyslových zón.

Lokalizace kraje

Strategická poloha kraje v napojení na Polsko a Slovensko a potenciální využití potenciálu tzv. „Slezského kříže“ jak pro rychlou dopravu, tak pro rozvoj logistických center. Vysoká hustota obyvatelstva v širším regionu (ve smyslu jak potenciálně dostupní pracovníci, tak potenciální zákazníci). Využitelné (ale ne optimálně využívané) letiště.

Lidské zdroje a vzdělanost

Potenciálně dostupný lidský potenciál pro uplatnění v tradičních i rozvíjejících odvětvích s poměrně ucházející technickou kvalifikací (nicméně jejich aktuální kvantitativní nedostatek). Dobrá infrastruktura škol, stále ještě dobrá kvalita vzdělávání, byť celkově klesající. Pracovní síla s poměrně dobrou disciplínou, nižší fluktuací, vysokou loajalitou a ve srovnání s některými jinými regiony nebo státy poměrně finančně méně nákladná.

Existence univerzit, vysokých škol zejména v technice, technologiích a IT, které ale budou stát před významnými výzvami (technologické změny) a konkurencí.

Infrastruktura pro život

Poměrně dobrá infrastruktura pro život, která je ve srovnání s jinými regiony cenově dostupná (např. cena bytů nebo pozemků ve srovnání s Prahou nebo Brnem). Realizace významných nebo jedinečných projektů pro volný čas (např. DOV, ZOO). Silné zdravotnictví, velmi dobré pokrytí nemocnicemi, všechny v dobré kondici a kvalitní a nezadlužené.

Krajina a prostředí

Atraktivní krajina, s blízkými horami a turisticky zajímavými lokalitami. Silný potenciál v turistickém využívání dosud nepříliš známých památek.

2.4 Slabé stránky hospodářství

Image kraje

Negativní image kraje škodí rozvoji jak kraji samotnému, tak místní ekonomice, a to i přes jednoznačně pozitivní zlepšení v mnoha oblastech. Tato image je spojena zejména s centrem regionu a přenáší se na celý kraj.

Přístupy velkých zahraničních koncernů

Značný podíl zahraničních investic, které sice vytvářejí pracovní místa, nicméně v mnoha případech se zisk nereinvestuje zpět do kraje nebo mateřské firmy nerozvíjející vlastní VaV kapacity nebo aktivity s vyšší přidanou hodnotou v regionálních podnicích.

Dopravní infrastruktura

Horší dopravní dostupnost v okrajových částech kraje (západněji položené části). Stále přetrvávající slabé napojení na Slovensko. Nevyužití potenciálu vodní dopravy.

Letiště

Slabé letecké napojení na evropské destinace, zaostávání za Katovicemi a Krakovem.

Úbytek kvalitní pracovní síly

Nedostatek kvalitních pracovních sil a absolventů pro potřeby firem, zejména technicky vzdělaných a připravených. Odliv talentovaných mladých lidí, odchod zkušených zaměstnanců do důchodu a tím související ztráta know-how v technických oborech. To se projevuje například také snižující se schopností dodávat velké investiční celky vyžadující mezioborovou masu znalostí a dovedností. Stále přetrvávající nízká jazyková vybavenost.

Nezaměstnanost, neochota pracovat části populace

Strukturální nezaměstnanost. Rozdíl mezi platy nízko kvalifikovanými lidmi a sociálními dávkami je malý a nemotivuje k hledání zaměstnání. Malá motivace hledat si zaměstnání u významné části obyvatel. Nízké mzdy a s tím spojená nízká koupěschopnost. Malá ochota lidí cestovat za prací (i v rámci regionu).

Malá podnikavost

Nízká podnikavost lidí například ve srovnání s polskými sousedy (srovnání nabídky služeb), ale také v mezikrajském srovnání.

Koncepční podpora státní správy při restrukturalizaci a rozvoji regionu

Ve srovnání s příhraničním polským regionem s historicky podobnou strukturou hospodářství je na polské straně znát silnější vliv státní správy – např. rozvoj tamních letišť, podpora exportu, silnější podpora v případě krizových situací (ekologizace provozů, podpora tradičních odvětví) a tím zvyšují se konkurenceschopnost tamních firem. Pomalá reakce na útlum v OKD i rekultivace postižených území.

Vzdělávání

Nedotažené propojení nebo spolupráce místních vysokých škol. Pomalá reakce školství na nové požadavky trhu práce. Slabé učňovské školství a jeho oborová struktura

Využití území

Velký rozsah brownfields, u nichž není řešeno jejich budoucí využití, a ekologické aspekty s tím spojené.

Disparity

Významné rozdíly v úrovni rozvoje některých částí kraje (Bruntálsko, Osoblažsko, Karvinsko) ve srovnání s průměrem regionu.

Spolupráce místních institucí a koncentrace na priority

I přes značné množství regionálních strategií chybí koncentrace na řešení klíčových střednědobých témat (zejména v oblasti hospodářství) a jejich prosazování.

Kvalita ovzduší

Zejména v zimních měsících zhoršená kvalita ovzduší způsobena zejména lokálními topeništi a dopravou.

2.5 Vnitřní rizika dalšího vývoje kraje

Nedostatečná připravenost na změny v hospodářství a odvětvích

Spojené zejména s aktuálním ohrožením tradičních průmyslů (těžba, hutnictví – rychlý a nařízený útlum), neschopnosti pracovat v dostatečném předstihu s těmito riziky a nepoučení se z nástrojů a programů, které byly úspěšně implementovány v podobně zaměřených regionech v Evropě. Možná rizika, která mohou postihnout také momentálně se rozvíjející další obory např. z důvodu cyklických změn a dopady automatizace a Průmyslu 4.0. I když rozvoj automobilového průmyslu v kraji přináší nové příležitosti, existuje hrozba přílišné závislosti kraje na tomto odvětví bez toho, aby se úspěšně rozvíjely další sektory.

Pokračující negativní demografický vývoj s dopadem na pracovní sílu

Pokračující odliv mladých a nadaných a negativní změna struktury obyvatel. Pokračující odliv mozků a kvalifikovaných obyvatel a s tím spojený nedostatek kvalitních zaměstnanců v klíkových nebo slibně se rozvíjejících odvětvích či pro potřeby výzkumu a vývoje.

Přílišná závislost významné části obyvatel na sociálních dávkách

Pokračující stav, kdy se vyplatí více život na dávkách než vlastní práce, ztráta pracovních návyků.

Nárůst byrokracie a zásahů státní správy

Spojené zejména s finančními úřady, různými typy kontrol atd.

Nedostatečné zdroje pro velké rozvojové programy

Spojené zejména s řešením starých ekologických zátěží, využitím území nebo rekultivacemi velkých ploch v centru regionu.

Snížení konkurenceschopnosti, zejména v odvětvích s nízkou přidanou hodnotou.

Zde může být problém ztráty konkurenceschopnosti zejména z důvodů velkého zvyšování mezd, které mohou vést k přesunům některých investic mimo kraj (republika).

Neshoda na prioritách rozvoje kraje

Nejednotnost v prosazování strategických priorit rozvoje kraje vůči centru nebo neshoda na těchto prioritách mezi krajskými klíčovými hráči, ztráta koncentrace na prosazování priorit.

Nízká koupěschopnost obyvatelstva

Spojena zejména s nízkou úrovní mezd v oborech, které jsou konkurenceschopné a vytváří velkou přidanou hodnotu.

2.6 Vnitřní potenciál rozvoje kraje

Rozvoj oborů s vyšší přidanou hodnotou

Podpora rozvoje ekonomických aktivit a odvětví s vyšší přidanou hodnotou (IT, letecký průmysl, zbrojní průmysl, specializované strojírenství, automotive, biomedicína, investiční celky). Zaměření se na expanzi úspěšných firem. Napojení na VaV aktivity a inovační aktivity.

Vytváření pracovních příležitostí

Vytvářet podmínky pro přilákání investorů nabízející zaměstnání také pro lidi s nižší kvalifikací (ale ne jen pro ně). Výstavba průmyslových zón a koncentrovaná snaha do nich přilákat investory (střednědobě snad také z Číny). Podpora dojíždění za prací (mobilita) z regionů s vysokou nezaměstnaností do oblastí v kraji, kde jsou pracovní příležitosti. Budování důvěry a minimalizace rizik pro významné investory - využití různých formálních i osobních kanálů.

Zlepšení leteckého a dopravního napojení

Zlepšení leteckého propojení se světem. Zlepšování dopravního napojení především na SR a PR.

Podpora / propagace „značek“ a „vlajkových lodí“ regionu

Obnova a podpora známých místních značek (např. Tatra, Baník, Zlatá tretra, Colours, Dny NATO atd.) a vazba na celkové zlepšení image kraje.

Rozvoj vzdělanosti a kvalifikací lidí ve vazbě na potřeby zaměstnavatelů

Propojení kvalitního vzdělání s atraktivní prací v nových oborech. Zavedení principu duálního vzdělávání do odborného školství. Rozvoj jazykové vybavenosti a měkkých dovedností. Účelně zaměřené rekvalifikace. Více podporovat školy s dobrými výsledky.

Rozvoj podnikavosti a podnikání

Rozvoj podnikavosti při výuce, využití příkladu dobrých praktik. Finanční i nefinanční podpora i mimo strukturální fondy. Podpora iniciativ typu inkubátory, řemeslné inkubátory, coworkingová centra atd. včetně poradenství. Komunikace veřejné správy s podnikateli, zjišťování a naplňování jejich potřeb.

Výzkum a vývoj a inovace

Podpora výzkumných aktivit zejména pro aplikace a propojení na byznys. Kromě technických VaV neopomíjet rovněž rozvoj VaV v humanitních oborech (lékařství atd.) Rozvoj vědeckých a technologických parků a nabídky práce v high-tech oborech. Udržení a rozvoj vývojových oddělení ve firmách na podporu inovací. Výchova a podpora lídrů napříč obory (technických, přírodovědných i humanitně zaměřených). Využívání stávajících kapacit (Centre of Excellence, IT4Innovations atd.)

Volný čas a služby

Umožnění kvalitního života a volnočasových aktivit pro udržení mladých lidí a potenciálně přilákání nových – bydlení, zábava atd. Podpora rozvoje služeb pro obyvatele.

Koncentrace na priority

Jasná strategie rozvoje postavená na několika prioritách, soustředění zdrojů na jejich dosažení a koordinace aktérů.

Spolupráce PR a SR

Rozvoj přeshraniční spolupráce s Polskem a Slovenskem. Využití vazeb a aktivit projektu TRITIA.

2.7 Pozitiva podmínek pro podnikání / působení firem

Výhodná lokalizace

Ostrava jako klíčový logistický uzel – dálnice, železnice, doposud nevyužitý potenciál letecké dopravy. Kvalitní infrastruktura. Strategická geografická poloha v lidnatém regionu.

Neklazení překážek

Města většinou vycházejí vstříc. Rozhodnutí o umístění investice na základě dobrých mezinárodních referencí, že investice tady se vyplatí.

Lidské zdroje

Levná a relativně kvalifikovaná pracovní síla. Dostupné a poměrně kvalitní VŠ a SŠ. Pracovitost a dovednosti, zejména u střední generace.

Průmyslová tradice a podnikatelská infrastruktura

Relativně nižší náklady na prostory pro podnikání. Dobré technické zázemí. Tradice průmyslové výroby.

Krajina a prostředí

Pěkné místo pro život - hory, turistická infrastruktura, zajímavé pro lidi. Lokality pro trávení volného času. Špičková kultura (divadla, Colours of Ostrava atd.)

Spolupráce klíčových aktérů

Vysoká míra a intenzita spolupráce klíčových aktérů při řešení problémů podnikání a trhu práce (např. iniciativy typu MS pak zaměstnanosti). Centrum mezinárodního obchodu při KHK a úzká spolupráce s MS krajem.

Vyšší míra dotací

Možnost získání výhod / podpor z programů na rozvoj zaměstnanosti a podnikání ze strukturálních fondů díky lokalizaci ve strukturálně postiženém regionu.

Nížší konkurence

Konkurence v některých oborech je teoreticky menší z důvodu nižšího počtu podnikatelských subjektů.

2.8 Překážky v podnikání / působení firem

Dostupnost kvalifikovaných lidí

Nedostatek kvalitních lidí, zejména špičkově kvalifikovaných – spojitost rovněž s kvalitou výuky na školách a přizpůsobení se požadavkům praxe. Nedostatečná jazyková vybavenost. Snižující se ochota pracovat.

Potenciálně nedostatek vhodných podnikatelských ploch a nemovitostí

V případě expanze je potřebné připravit pro nové plochy a zázemí rovnoměrně po celém kraji – nejen pro velké nově příchozí firmy, ale také pro expanzi stávajících firem. V územích postižených těžbou vazba na stavební uzávěry nebo nejistota dalšího vývoje těžby.

Pobídky a finanční podpora pro místní firmy

Chybějící pobídky pro střední místní firmy (min. hranice investice je 50 mil. Kč). Nejen finanční, ale také příprava lidí a ploch.

Byrokratické překážky a finanční zátěž

Spojeno jednak s vysokou byrokratickou zátěží při poskytnutých dotacích a rozdílnými výklady mezi poskytovateli dotací a státní správou (kontroly finančních úřadů) a také se zvyšující se zátěží podnikatelů při různém vykazování, hlášení atd. V segmentu malých podnikatelů by stát měl upustit od daňové a byrokratické zátěže a nechat tento typ firem volně podnikat s vědomím, že tímto způsobem se zvyšuje zaměstnanost a sebezaměstnávání. Problematické kritéria a hodnocení výběrových řízení.

Nedostatečně rozvinutá podpora inovačního podnikání

V kraji není vytvořena infrastruktura a systémová podpora zaměřená na inovační podnikání (na rozdíl např. od JM kraje a Brna). Chybějící, nedostatečná podpora inkubace, start-ups a spin-offs.

Nedostatečné / neefektivní kapacity pro podporu rozvoje podnikání

Neexistence poradenských center na podporu malého podnikání např. pro živnostníky a řemeslníky. Zkvalitnění práce hospodářských komor. Princip „One Stop Shop“.

2.9 Proč je vaše firma lokalizována v tomto kraji, proč jste do kraje přišli, proč tu zůstáváte?

Historická lokalizace a průmyslové zázemí a zkušenosti

Dostupná infrastruktura a zázemí pro investice

Lokalizace v připravených podnikatelských / průmyslových zónách. Vstřícnost místní samosprávy.

Dostupnost lidských zdrojů

Dostatek pracovních sil pro potřeby daného odvětví.

Investiční pobídky

Díky lokalizaci ve strukturálně postiženém regionu motivace díky investičním pobídkám, ale současně tyto benefity nejsou klíčovým důvodem pro rozhodnutí pro investici.

2.10 Jaké konkrétní překážky v podnikání či překážky růstu a rozvoje firmy v kraji cítíte vy jako firma? Co konkrétně vám brání v podnikání?

Obsazování manažerských pozic

Získávání kvalifikovaných odborníků do manažerských pozic – nedostatek na místním trhu. Při získávání z jiných regionů nebo zahraničí vadí image regionu.

Nedostatek kvalita lidských zdrojů

Začíná se objevovat nedostatek vhodných operátorů (nižší vyžadovaná kvalifikace), a to i při vysoké nezaměstnanosti. Nedostatek kvalifikovaných, technicky zaměřených nebo motivovaných lidí. Nízká jazyková vybavenost.

Nejasné informace ohledně vývoje OKD

V Karviné nejistota s plánováním nové těžby – ovlivnění území poddolováním. Vazby na subdodavatelské řetězce.

2.11 Jaké vnější vlivy budou kraj/město v budoucnosti ovlivňovat?

Ohrožení Schengenského prostoru a existence EU

Vliv na pohyb zboží, export. Náklady na podporu obnovitelných zdrojů. Regulační aktivity EU.

Snižování podpory ze strany EU

Podpora měla pozitivní dopad na růst českého hospodářství, jejich snižování ovlivní další růst.

Globální nejistota vývoje hospodářství a politiky

Rizika ve vývoji globální ekonomiky a závislosti ČR na vývoji hospodářství v EU, zejména Německu. Ohrožení v oblasti hutnictví (Čína) a navazujících odvětvích (strojírenství, investiční celky). Oslabující východní trhy, zejména Rusko (nedostatek finančních zdrojů politický neklid).

Vývoj v energetice a surovinách

Zejména konkurence slezského Polska spojitosti s uhlím a hutnictvím, ale rovněž na globálních trzích. Globální vývoj v komoditách.

2.12 Jaké jsou vnější příležitosti rozvoje kraje?

Získání nových investorů generujících pracovní místa

Vytváření zázemí pro nové investice (kvalitní lidské zdroje, bydlení, volný čas, letecká doprava). Možnosti nových investorů (střednědobě např. Čína).

Vzrůst cen surovinových komodit

Souvislost s OKD. Změna strategie ČR a EU ve vztahu k uhlí a koksovatelnému uhlí jak strategických komodit.

MS kraj s dokonalou dopravní infrastrukturou

Rozvoj vodní dopravy. Využití kapacit tzv. „Slezského kříže“.

Úzká spolupráce se slezským Polskem

Sladění priorit, vzájemná podpora např. v oblasti dojíždění za prací atd. Posílení spolupráce v rámci programu TRITIA.

Nově vznikající příležitosti

Např. Průmysl 4.0 – jedná se o ohrožení, ale i o příležitost. Příprava ve výuce na tento vývoj. Dosud vždy technologické změny generovaly rozvoj nových odvětví a kvalifikací.

Rozvoj energetiky

Nové směry, přečerpávací elektrárny v bývalých šachtách, energetické smart grids , alternativní zdroje energie atd.

Nové obory

Kromě stávajících silně se rozvíjejících (IT, automotive), také letecký průmysl, bezpečnostní systémy, zbrojní průmysl atd.

Zlepšení image a přilákání dalších návštěvníků

Budování „značek“ regionu, turistka, lázeňství, zajištění kvalitních služeb a vybavení pro návštěvníky. Využití stávajících hrozeb v některých turistických destinacích pro přilákání nových návštěvníků do kraje.

Nalézání nových trhů nebo obnovování historických obchodních vazeb

Indie, východní Asie, Rusko atd. a podpora schopnosti zdejších firem s nimi rozvíjet byznys.

2.13 Co by se v kraji mělo změnit, aby se vyvaroval rizik vývoje a lépe využil potenciál rozvoje?

Lepší podmínky pro investory

Pozemky, zasíťované průmyslové zóny. Současně podmínky pro kvalifikované lidi (pozemky pro stavbu rodinných domů).

Lepší příprava lidí pro trh práce a zastavení odlivu mozků z kraje

Úzká spolupráce s firmami, znalost jejich aktuálních a budoucích požadavků na kvantitu a kvalitu lidských zdrojů.

Lepší marketing kraje ke zlepšení image

Nejen v oblasti potlačení negativního obrazu kraje z důvodu životního prostředí (navíc mnohé se zde již zlepšilo a problém se týká zejména kvality ovzduší v zimním období), ale také PR ve vztahu k úspěchům kraje v oblasti ekonomiky, trávení volného času, vzdělávání atd.

Jasná domluva na prioritách a schopnost je realizovat ve vzájemné spolupráci

Vnímání, hodnocení a řízení rizik. Větší úloha kraje spolupracujícího s klíčovými hráči. Posílení leadershipu za účelem dosahování strategických cílů. Zaměření na několik dobře vybraných priorit (např. v oblasti nových odvětví) a jejich konsensuální přijetí.

Zlepšení kvality ovzduší

Dopad kotlíkových dotací. Eliminace zátěže z dopravy.

Dopravní infrastruktura

Silniční napojení na Slovensko a na západní části kraje. Vodní doprava.

Infrastruktura a podpora pro začínající podnikatele

Vytvořit infrastrukturu a služby pro začínající podnikatele – nejen kanceláře, ale také místo pro specializovanou výrobu – řemeslné inkubátory, 3 D tisky, coworkingová centra, smysluplné využití existujících center vzdělávání atd.

Rozvoj území

Využívání zdevastovaných ploch a brownfields.

Rozvoj inovací

Efektivní práce se start-ups a spin-offs – zkušené poradenství, expanze, nezaměřovat se jen na rychlé vybudování a prodej (nebezpečí nikam nevedoucích technologických bublin). Pobočka TAČR (nebo podobné iniciativy nebo organizace) se specificky zaměřenými programy pro MS kraj.

3 SOUHRN KLÍČOVÝCH ZJIŠTĚNÍ Z INTERVIEWS MEZI STAKEHOLDERY V KARLOVARSKÉM KRAJI

3.1 Dosažené úspěchy restrukturalizace / vývoje Karlovarského kraje v posledních 25 letech

Úspěšná příprava některých průmyslových zón a jejich obsazení investory

V Chebu a Ostrově se podařilo díky spolupráci veřejného sektoru s developery kvalitně připravit a obsadit dvě průmyslové zóny krajského významu. V těchto zónách našly místo zejména zahraniční investoři, kteří přispěli ke snížení nezaměstnanosti v regionu. Důležitou vstupní podmínkou byla aktivita místních samospráv v přípravě průmyslových zón (výkup pozemků, vybudování technické infrastruktury, partnerství se strategickým investorem/developerem).

Úspěšná transformace vybraných velkých firem v kraji

Ačkoliv existuje řada tradičních firem, které se úspěšně transformovat nepodařilo, nebo dokonce úplně zanikly, u vybraných firem proběhla jejich restrukturalizace úspěšně a dnes patří k dobře prosperujícím a rozvíjejícím se firmám a významným zaměstnavatelům v kraji (Sokolovská uhelná, Moser, Thun, Imperial).

Snížení nezaměstnanosti

V některých částech kraje došlo k podstatnému zlepšení nezaměstnanosti, zejména na Chebsku, Ašsku a Ostrovsku. Důležitou roli v tom hrál rozvoj aktivit zahraničních investorů.

Zlepšení dopravní infrastruktury uvnitř kraje

Propojení centrální části kraje a hlavních center osídlení v pánevní oblasti komunikací D6. Zlepšení přeshraničního dopravní spojení veřejnou dopravou, zejména železnicí.

Zlepšení životního prostředí

Podstatné zlepšení životního prostředí v kraji, zejména starých ekologických zátěží a snížení emisí v průmyslových podnicích. Zahájení prací na rekultivaci území postižených povrchovou těžbou hnědého uhlí.

3.2 Přetrvávající neúspěchy v Karlovarském kraji

Nedokončená dopravní infrastruktura

Absence kapacitního dopravního napojení na českou dálniční síť (D6) a německou dálniční síť. Významně limituje firmy v kraji, snižuje atraktivitu kraje pro nové investice i v cestovním ruchu.

Odliv mladých a talentovaných lidí

Stejně jako ve většině strukturálně postižených regionů dochází k odlivu převážně mladých, často kvalifikovaných a talentovaných mladých lidí mimo kraj. Prognózy pro následující roky jsou pro Karlovarský kraj ještě více varující. Nedostatek těchto lidí na trhu práce prohlubuje také jejich dojíždka za prací do přilehlých německých regionů.

Nedostatek volných ploch pro nové investory

V kraji se dlouhodobě nedaří zajistit dostatek nových ploch v průmyslových zónách, které by byly dostatečně rozsáhlé a investičně připravené pro nově příchozí firmy nebo rozvoj firem již usídlených. Řada projektů na nové průmyslové zóny není dotažena kvůli různým komplikacím (výkup pozemků, legislativa a další).

Málo kvalitní a špatně strukturovaný systém středního školství

I přes modernizaci některých středních škol zůstává kvalita absolventů a jejich připravenost pro trh práce nízká. Atraktivita SŠ oborů technického zaměření je malá, chybí větší propojení s praxí. Nabídka vzdělávacích oborů není v souladu se strukturou ekonomiky a požadavky zaměstnavatelů na trh práce.

Image kraje

I přes jednoznačně pozitivní zlepšení v mnoha aspektech rozvoje a jeho potenciálu se dosud kraji nepodařilo překonat negativní image regionu mezi českou i zahraniční veřejností. Prezentace pozitivních změn v kraji nejen na venek ale i k obyvatelům kraje je nedostatečná.

Absence VŠ v kraji a obtížná spolupráce s VŠ mimo kraj

Absence technické vysoké školy, kterou je však velmi obtížné vybudovat zejména ve vztahu k „tříštění“ lidských zdrojů, tj. kvalitních profesorů a docentů i relativně malému objemu poptávky (a potenciálních studentů). Pro subjekty v kraji je obtížná i spolupráce s VŠ mimo region a lákání jejich absolventů do kraje z důvodu špatné dopravní dostupnosti, image kraje a nízkých mezd.

3.3 Silné stránky hospodářství

Geografická poloha

Kraj má vhodnou makropolohu na pomezí se SRN, zejména pak s ekonomicky silným Bavorskem. Silná ekonomická vazba na tamní ekonomiku a obchodní propojení, zejména kvůli využívání tzv. cenového gradientu.

Unikátní podmínky pro lázeňství

V kraji jsou unikátní přírodní léčebné zdroje a konkurenceschopné lázeňské služby (zejména ty zaměřené na luxusní služby pro vysoce movitou klientelu). Lázeňství disponuje tradiční značkou kvality s mezinárodním dosahem.

Podmínky pro ostatní druhy cestovního ruchu

Kraj disponuje vhodnými podmínkami i pro rozvoj ostatních druhů cestovního ruchu (příroda, kulturní památky, golf). Některé z nich mohou být kompatibilní i pro lázeňské služby.

Příchod některých silných zahraničních společností

V kraji je několik poboček silných zahraničních společností, které zde rychle rozvíjejí své výrobní aktivity.

3.4 Slabé stránky hospodářství

Ekonomická stagnace kraje

Kraj trpí dlouhodobě pomalým růstem ekonomiky a celkovou hospodářskou slabostí. Tento problém je nadřazený a ovlivňuje celou řadu socioekonomických oblastí.

Periferní poloha kraje

Kraj má periferní polohu vůči hlavním hospodářským centrům ČR. Tuto špatnou polohu ještě umocňuje špatné a dlouhodobě se nezlepšující dopravní napojení na páteřní dálniční i železniční síť v Česku.

Nízká úroveň mezd

V kraji je nejnižší úroveň mezd ze všech regionů v ČR. To snižuje jeho atraktivitu pro život i podnikání. Působí negativně na odliv mladých a talentovaných lidí z kraje a navíc je kvůli tomu složité přilákat do kraje lidské zdroje i investory z vně krajského prostředí. Nižší mzdy způsobují nižší koupěschopnost obyvatelstva, což ztěžuje rozvoj sektoru komerčních služeb.

Velké vnitroregionální rozdíly

Ekonomické aktivity i obyvatelé jsou koncentrováni zejména v centrální pánevní oblasti kraje. Periferní území v pohraničí a v tzv. vnitřní periférii trpí ekonomickou zaostalostí, špatnou dopravní dostupností, malým počtem obyvatel a silnými depopulačními tendencemi.

Pomalá restrukturalizace ekonomiky na Sokolovsku

Útlum těžby a s ní souvisejících ekonomických aktivit na Sokolovsku se nedaří nahrazovat vznikem aktivit nových, které by přinesly nové pracovní příležitosti pro region trpící vysokou nezaměstnaností.

Slabé zastoupení inovací a VaV v podnikatelském sektoru

Inovační výkonnost firem je nízká, zejména pak technické inovace vyšších řádů se v ekonomice kraje téměř nevyskytují. Aktivity výzkumu a vývoje nehrají až na výjimky podstatnější roli v aktivitách firem podnikajících v regionu.

Málo silných endogenních firem

V ekonomice je velmi malé zastoupení silných endogenních⁸⁹ firem, které disponují ambiciózními vizemi, kapitálovou silou a růstovou strategií a mohly by se stát tahouny ekonomického růstu celého kraje.

Absence systému celoživotního vzdělávání

V kraji chybí fungující systém celoživotního vzdělávání, který by zajistil další vzdělávání zaměstnanců a pomohl s rekvalifikací lidí postižených strukturální nezaměstnaností.

3.5 Vnitřní rizika dalšího vývoje kraje

Změny v tradičních cílových skupinách lázní

Tradiční cílové skupiny⁹⁰, na které míří nabídka lázeňských služeb v kraji, se již nyní proměňují a tyto změny budou v blízké budoucnosti pokračovat. Pokud nebudou poskytovatelé lázeňských služeb v kraji schopni včasné reakce, může to znamenat snížení jejich konkurenceschopnosti.

Pokračující negativní demografický vývoj s dopadem na pracovní sílu

Pokračující odliv mladých lidí a s tím související stárnutí populace. Pokračující odliv mozků a kvalifikovaných obyvatel a s tím spojený nedostatek kvalitních zaměstnanců na trhu práce.

⁸⁹ Firmy založené, vlastněné a ovládané lidmi z regionu

⁹⁰ Jak z geografického hlediska (Němci, Rusové) tak z hlediska způsobu léčby a její úhrady (léčebné lázně hrazené z veřejného zdravotního pojištění)

Přílišná závislost významné části obyvatel na sociálních dávkách

Pokračující stav, kdy se vyplatí více žít na dávkách než vlastní práce, ztráta pracovních návyků.

Nárůst byrokracie a zásahů státní správy

Spojené zejména s finančními úřady, různými typy kontrol a administrativy z úrovně veřejné správy.

Snížení konkurenceschopnosti, zejména u aktivit s nízkou přidanou hodnotou.

Firmy, které staví svou konkurenceschopnost dominantně na nízkých nákladech, mohou mít problém v souvislosti s rostoucí cenou vstupů (cena práce, energií a dalších).

Absence rozvojové vize kraje

Kraji chybí jasně definovaná a klíčovými stakeholdery přijatá středně až dlouhodobá vize rozvoje krajského hospodářství.

3.6 Vnitřní potenciál rozvoje kraje

Rozvoj oborů s vyšší přidanou hodnotou

Podpora rozvoje ekonomických aktivit a odvětví s vyšší přidanou hodnotou (u již usídlených firem, lákání firem nových a rozvoj podnikavosti). Zaměření se na expanzi úspěšných firem. Podpora VaV a inovačních aktivit firem.

Spolupráce subjektů v CR a vytváření konkurenceschopných produktů CR

Zvýšení využití potenciálu kraje pro cestovní ruch. Spolupráce a aktivní propagace kraje jako celku a jeho hlavních produktů CR (lázně, příroda, golf, kultura a další). Rozvoj nových produktů CR kompatibilních s lázeňstvím.

Zlepšení přeshraniční spolupráce

Zintenzivnění současné ekonomické spolupráce, prohloubení spolupráce do oblasti vzdělávání, inovací a VaV. Přenos best practice.

Rozvoj VaV pro potřeby lázeňství/balneologie

Rozvoj balneologických výzkumných kapacit pro potřeby lázeňství. Výzkum podporující dopady lázeňství na zdraví a prevenci, nové možnosti využití přírodních léčebných zdrojů.

Rozvoj vzdělanosti a kvalifikací lidí ve vazbě na potřeby zaměstnavatelů

Propojení kvalitního vzdělání s atraktivní prací v nových oborech. Zavedení principu duálního vzdělávání do odborného školství. Rozvoj jazykové vybavenosti a měkkých dovedností. Účelně zaměřené rekvalifikace.

Rozvoj ploch pro podnikání

Příprava průmyslových zón a dalších ploch pro podnikání ve spolupráci municipalit a developerů.

Revitalizace brownfields

Odstranění starých ekologických zátěží a připravení nevyužívaných/zchátralých objektů a ploch po průmyslovém využití pro nové rozvojové možnosti a jejich ekonomické využití.

3.7 Pozitiva podmínek pro podnikání / působení firem

Výhodná makropoloha

Poloha v blízkosti vyspělých trhů západních zemí EU, zejména Německa. Poměrně dobré dopravní napojení na německou dálniční síť.

Levná a relativně kvalifikovaná pracovní síla

Kraj má stále výhodu (v porovnání se sousedním Německem a dalšími nejvyspělejšími zeměmi EU) relativně levné a kvalifikované pracovní síly.

Kvalitní životní prostředí

Kraj má kvalitní neznečištěné životní prostředí.

3.8 Překážky v podnikání / působení firem

Dostupnost kvalifikovaných lidí

Čím dál častěji se projevuje nedostatek kvalitních lidí, zejména technicky kvalifikovaných – spojitost rovněž s kvalitou výuky na školách a přizpůsobení se požadavkům praxe. Nedostatečná jazyková vybavenost. Snižující se osobnostní kvality uchazečů o práci i samotná ochota pracovat.

Nedostatek vhodných podnikatelských ploch a nemovitostí

Současné průmyslové zóny v kraji nabízející dostatečně velké připravené plochy jsou již téměř vyčerpány. Jejich další rozvoj stejně jako budování nových průmyslových zón a ploch pro podnikání ztěžuje řada legislativních komplikací i jejich majetková nepřipravenost.

Špatná dopravní dostupnost

Kraj není napojen na českou dálniční síť – chybí dobudovaná D6. Z regionu jsou špatně dostupná hlavní ekonomická centra ČR.

Byrokratické překážky a neustálé změny daňového systému (národní úroveň)

Zvyšující se zátěž podnikatelů při různém vykazování, hlášení a dalších úkonech administrativní povahy. Téměř každoroční změny v daňovém systému a systému odvodů na zaměstnance.

Velká míra ochrany ŽP/limitů pro využití území

V kraji existuje mnoho různých limitů pro využití území – např. ochrana vodních zdrojů (lázeňství) nebo nalezišť nerostných surovin. Ztěžuje rozvoj podnikatelských nemovitostí a průmyslových zón.

3.9 Jaké vnější vlivy budou kraj v budoucnosti ovlivňovat?

Ohrožení Schengenského prostoru a existence EU

Negativní vliv na pohyb zboží, pracovní síly a export, což je pro kraj zásadní, protože je silně exportně orientován na EU a především Německo.

Ekonomické a společenské otřesy v Rusku

Může negativně ovlivnit zájem Rusů o pobyty v lázeňských zařízeních v kraji, pro něž představují jeden z hlavních zdrojových trhů.

Vyjíždka za prací do SRN

Stále rostoucí počet obyvatel kraje vyjíždí za prací do Německa. Způsobuje to nedostatek kvalifikovaných lidí na trhu práce v kraji, ale je to i rizikem, že tito lidé se do Německa odstěhují natrvalo.

Změny v automobilovém průmyslu

Příchod nových hráčů na trh automotive (Tesla, Google a další), rozvoj autonomní mobility. Riziko, že se klíčové rozhodovací kapacity již nebudou nacházet v Německu. Proměna dodavatelsko-odběratelských i hodnotových řetězců může mít negativní dopad na firmy v kraji, které jsou značně na automotive navázány.

3.10 Co by se v kraji mělo změnit, aby se vyvaroval rizik vývoje a lépe využil potenciál rozvoje?

Změna sociálního systému

Musí se změnit legislativa na národní úrovni. Je třeba lidi motivovat více k práci, nesmí být výhodnější nepracovat a pobírat dávky. Zlepšení by mělo široké společensko-ekonomické dopady.

Definice vize, lepší image kraje a její propagování

Kraj musí začít budovat lépe svou image (nejen navenek ale i směrem k jeho obyvatelům). Identifikace vize společné pro celý kraj, její přijetí klíčovými hráči a popsání kroků, jejichž realizace bude směřovat k jejímu naplnění. Spolupracovat na jejím naplnění napříč celým regionem a se všemi aktéry.

Nutnost dobudování D6

Má významný dopad na podmínky pro ekonomický rozvoj v řadě oborů (nejen v průmyslu ale i v lázeňství).

Zlepšit spolupráci s centrálními orgány

Lepší spolupráce s vládou a ministerstvy při prosazení legislativních změn a státních investic, ale např. i s agenturou CzechInvest (lákání investorů).

Změny v systému středního školství

Posílení role praxí studentů ve firmách. Změna struktury studijních oborů (ve spolupráci se zástupci podnikatelského sektoru) směrem k lepšímu uplatnění v praxi. Cílenou kampaní propagovat technické obory na SŠ směrem k žákům a jejich rodičům.

Spolupráce v oblasti cestovního ruchu

Zlepšit vzájemnou spolupráci a koordinaci aktérů v cestovním ruchu. Společná propagace kraje navenek, vytváření kompatibilních produktů CR.